

~~580.5~~
~~FR72~~

LIBRARY OF
THE NEW YORK BOTANICAL GARDEN

Purchased XF
.A85

SEP 1. 1899 R. W. G. USON 1891

Fauna och Flora

Populär Tidskrift
för
Biologi

Utgiven af
Einar Lönnberg

LIBRARY
NEW YORK
BOTANICAL
GARDEN

Häft. 1

1907

S.S.

För att "Fauna och Flora" må blifva så intressant som möjligt för våra läsare kommer hädanefter en fin färgplansch af någon sällsynt och märklig djurform att beledsaga flertalet häften. Början härmed göres i andra häftet af denna årgång.

Red.

ANNONSPRIS.

Hel sida pr år	Kr. 60: —
Half » » »	» 35: —
Hel sida pr häfte	» 20: —
Half » » »	» 12: —

FAUNA OCH FLORA

POPULÄR TIDSKRIFT

FOR

BIOLOGI

UTGIFVEN AF

EINAR LÖNNBERG

ANDRA ARGANGEN

1907

LIBRARY
NEW YORK
BOTANICAL
GARDEN

UPPSALA & STOCKHOLM
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.
(I DISTRIBUTION)

1185
1907

UPPSALA 1907

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

INNEHÅLL.

Uppsatser.

	Sid.		Sid.
Barkdjuret eller »Stellers sjö-ko» Af <i>Einar Lönnberg</i>	1	Huru urskogens karakteristiska re- presentanter försvinna	141
Om fisktärnaggens färger. Af <i>Rudolf Söderberg</i>	14	Jätteormarnas glupskhet.	145
Om Guereza-aporna (Colobus). Af <i>E. L.</i>	21	Den röda Mauritiusrallen <i>Aphanapteryx broeckii</i> (Schlegel) med plansch	149
En märklig riporre. Af <i>E. L.</i>	27	Om rosenmåsen (<i>Rhodostethia</i> <i>rosea</i> .) Efter <i>Buturlin</i>	152
De svenska ryggradsdjurens veten- skapliga namn. Af <i>Einar Lönn- berg</i> . . . 37, 85, 110, 181, 229, 277	277	Pandan eller Kattbjörnen	164
Ett blad ur elefanternas utveck- lingshistoria. Af <i>Einar Lönn- berg</i>	53, 110	En för Sverige ny grodart, <i>Rana</i> <i>agilis</i> Thomas.	167
Utrotade fåglar (Jätte-Sumphönsen och Hvitvingade Sandpiparen) med plansch	70, 73	En för Sverige ny snäcka.	171
Linnés betydelse för den svenska faunan (med porträtt).	102	Tonfiskar och Makrillar. Af <i>Einar</i> <i>Lönnberg</i> (med plansch)	197
J. D. Hooker (med porträtt)	108	Oxeln (<i>Sorbus suecica</i> Linné) ett svenskt träd	202
Förordning om skydd för småfåglar	120	Silfvertorsken, <i>Gadiculus argen- teus</i>	208
En dubbelhöfdad huggorm	125	Egendomlig dubbelmissbildning hos spårhök.	212
En Kritik	129	Om ljusets inflytande på hafsalger- nas delning. Af <i>Nils Svedelius</i>	245
Utrotade fåglar (»Holländska duf- van») med plansch	134	Naturskyddsfrågan. Af <i>R. S—g</i>	254
Ornitologiska iakttagelser från sjön Täkern och omnejd år 1906. Af <i>V. A. E.</i>	137	Faunan i markegångstaxorna	259
		Ostafrikanska vårtsvin och piggsvin. Af <i>Yngve Sjöstedt</i>	265
		Några däggdjursfossil från Skåne. Af <i>E. L.</i>	271

Smärre Meddelanden.

	Sid.		Sid.
Iakttagelse rörande småvesslans (<i>Putorius nivalis</i>) vinterdräkt	30	En uroxé sårad och dräpt med flintvapen.	33
Blåmesens utbredning i Sverige	31	»Huia», en märkvärdig fågel från Nya Zeeland	33
Bändelkorsnäbb iakttagen i Sverige år 1906.	32	Råkans värvandringar.	35

	Sid.		Sid.
En partiell albino af Åkersörk (<i>Microtus agrestis</i>)	36	Tontisk langad i Bohuslän.	180
Smatrappen tunnena på Gottland	36	Föder ekorren mer än en kull arligen?	214
Varietet af grasparf	36	Lämlarnas förtplantning	215
Fågelnotiser	75	Märkliga fågelfynd inom Pajala socknen med omnejd	216
Karl XIs hvita ekorre	78	Något om vissa djurarters före- komst i Södermanland	217
En abnormt tecknad ekorre	79	Tidiga morkullungar	220
Riporre och märkliga fågelfynd	79	Ny förekomst af lökgrödan i Skåne	220
Något om insektlifvet på ett snö- falt	80	Ostersjöns största torsk	221
Storkveckan, blasmesens utbred- ning, till frågan om fågeläggens fårger	81	Till krakornas meritlista	222
En helvit snöskata, ötvävintrande bolink, missbildad talgoxe	82	Fynd af sällsyntare fiskar och andra hafsdjur i Bohuslän	223
Grönlandshvalen, Hornsparfvens storleksvariation, skydd åt va- dame	83	Notiser från Malung	223
Breflada	84	En svart ekorre	224
Fågelnotiser från Gottland	174	Sothönan (<i>Fulica atra</i>).	224
Ett kronbjortshorn	175	Tiden för grasjälens parning	225
Kajor i Umeå	175	Svartmesbo i markslutningen	225
Ett egendomligt hönsägg	175	Sällsynta fågelfynd	226
Nordlig ötvävintring af stare	175	En natthäger (<i>Nycticorax</i>) skjuten i Bohuslän	226
Till frågan om fågeläggens fårger	176	Nyutkommen litteratur	227
Starar liggande andra kull?	177	Faunistiska notiser från mellersta Norrländ	274
Bidrag angående skrattnasens dräkt- ombyte, och ornitologiska notiser från Landskrona	177	Guldax fångad vid Koster	275
Videspartvens häckning i Väster- botten äro konstaterad	179	Haller Kornsparfven på att utro- tas i Skåne?	275
Videsparfsfynd från ännu en lokal	179	En liten gecko-ödlå	275
Ornitologiska notiser från Väster- botten	179	Canadas regering köper en bison- hjurd	276
Hornugglan iakttagen vid Pajala	180	Nytt exempel på utrotning af nyt- tiga djur	276
En hvitbrokig raka	180	Tvenne bastardsharar	276
		Rättelse	276

Barkdjuret eller "Stellers sjö-ko".

(*Rhytina gigas* ZIMM.)

Af Einar Lönnberg.

f den långa raden af djurformer, som under de senaste århundradena utrotats af människorna, är det väl knappast någon, hvars historia gör ett så vemodigt intryck som den, hvilken täljer den värnlösa kolossens från Beringshafvet öden.

År 1741 sågs den för första gången af hvita män, och redan 27 år senare var dess saga all. I korta drag är dess historia ungefär följande. Då VITUS BERING'S expedition efter upptäckten af Amerikas nordvästkust i juli 1741 skulle återvända till sin utgångshamn på Kamtschatka, råkade den ut för en mängd olyckor, så att den färden blef en af de mest tragiska i de stora upptäckternas sorguppfyllda historia. Storm och oväder samt en nästan oafbruten dimma försvårade hela tiden navigeringen. Planlöst irrade man i månader omkring på hafvet mellan Alaska och Kamtschatka. En skörbjuggsepidemi utbröt och hemsökte nästan hela besättningen, af hvilken en stor del dukade under. Fartyget kunde nu knappt längre manövreras och slutligen strandade det på en okänd och obebodd ö den 5 nov. 1741. I största elände framsläpade de skeppsbrutne där sin tillvaro och BERING själf dog i skörbjugg den 8 dec. samma år. Befålet öfvertogs nu af hans löjtnant SVEN WAXELL,¹

¹ Styrmannen SSAWELIJ LAWRENTJEWITSCH (= SVEN LARSSON) WAXELL deltog såsom frivillig i BERING'S andra expedition och utnämndes af denne själf till förste löjtnant på hans fartyg »St. Paul», och redan detta, säger EUG. BÜCHNER (Mem. de l'Acad. Impr. des Sciences, St. Petersburg VII ser. T. XXXVIII), kan anses såsom det bästa vittnesbörd om WAXELL'S sjömannagenskaper. Angående WAXELL'S förhållande, sedan han öfvertagit befålet efter BERING'S död, säger

som genom sin radighet och duglighet räddade de kvarlevande, och ledde deras byggande af ett fartyg, hvarmed han påföljde sommar återförde dem till Petropavlovsk på Kamtschatka. Till skydd mot klimatet gräde sig de skeppsbrutna jordkolor i sanden, men till en början var det svårt att anskaffa proviant åt hela besättningen. Man lefde till att börja med af sjöbjörnar (*Callorhinus ursinus*) men snart blef det traniga själlundköttet alltför motbjudande, och man kom då på den tanken att söka fånga de stora hafsdjuren, som syntes hålla till ej långt från stranden och som af ryssarne kallades »morskaja korowa» d. v. s. »sjö-ko». I sina skeppsjournaler¹ berättar WAXELL härom i förkortning ungefär följande. Vi sågo dagligen i hafvet midt för vår boplats ett stort antal af sjö-ko, som vid ebb aflägsnade sig, men vid flod åter närmade

samme författare, »enligt min mening, som jag bildat mig genom grundliga studier af den Beringska expeditionen, var WAXELL denna ställning fullt vuxen och han har på ett förträffligt sätt löst den uppgift, som föll på hans lott under en svår tid. Och om det nu mestadels heter, att den svåra öfvervintringens lyckliga förlopp och den skeppsbrutna besättningens glänsande räddning bör tillskrivas STELLER i främsta rummet, så påstår jag, utan att i ringaste mån vilja nedsätta den sistnämndes handlingar, att en liknande förtjänst i minst lika, om icke i vida högre grad, måste tillerkännas den förträfflige och omtänksamme WAXELL. Den 27 aug. 1742 förde WAXELL både STELLER och den skeppsbrutna besättningen till Petropawlovsk och därifrån till Ochotsk samt därefter hela den långa vägen genom Sibirien (öfver Jakutsk och Jeniseisk) och Ryssland samt anlände slutligen i jan. 1749 till St. Petersburg med hela sitt kommando. WAXELL var alltså den ende, säger BÜCHNER, som från början till slut varit med om denna expedition och nära fulla 16 år har denne man ägnat sina krafter och sina kunskaper åt detta storartade företag.» Om WAXELL's senare öden kan den ryske forskaren blott meddela, att han den 20 nov. 1749 till följd af sina förtjänster utnämndes till kapten af andra klassen med rätt att räkna sig detta avancement till godo från den 15 juli 1744.

Namnet SVEN WAXELL later ju ganska svenskt, men jag har ej lyckats utröna, om han var af svensk börd. BERING, som ju själf var dansk, hade flera danskar med sig t. ex. SPANGBERG, men det är ej sannolikt, att WAXELL var dansk, ty en BERING's historieskrifvare, som omtalat BERING's öfriga danska följeslagare på förmånligt sätt, nämmer intet om WAXELL's börd och hans skildring är snarast att betrakta såsom åtminstone delvis partisk mot WAXELL, därvid han stöder sig på några beskyllningar af STELLER, som visserligen var en utmärkt naturforskare, men som enskild person af ett retligt och nervöst lynne, hvilket förde honom att skarpt tadla äfven BERING själf. Till och med denne danske historieskrifvare måste dock med beundran erkänna WAXELL's radighet och duglighet vid kritiska tillfällen.

¹ Enligt utdrag härur publicerade af EUG. BÜCHNER.

sig stranden för att beta af »sjögräset» (tangen). Djuren voro alltid ute i vattnet och kommo aldrig i land. Detta gjorde, att vi började spekulera, på hvad sätt vi skulle kunna fånga dem. Jag lät för detta ändamål smida en järnkrok med huling som på en fiskkrok, men med en vikt af 15 till 18 skålpund. Till denna krok bands en 4 tums tjock pertlina. Ena ändan af denna lämnades i land, 5—6 karlar togo den andra med den hvassa kroken och rodde ut i en båt helt sakta till djuret, som, när det äter, håller hufvudet under vattnet men alltid har ryggen ofvan vattnet. En af de starkaste karlarne vi hade stod fram i båten och när den kom fram till djuret, högg han kroken mellan dess refben. Därpå halade vi alla, som stodo på land ända till 40 man högt, men vi drogos ofta ned i vattnet ända till under armarne. Slutligen brast pertlinan och kon gick med krok och allt. Vi förnyade vår redskap och började om igen, men i stället för pertlinan togo vi en 4 tums »Gynloper» och den kunde ej slitras af. Dessutom beväpnades folket i båten med värjor, bajonetter och spjut, hvarmed de förföljde och stucko djuret, tills det mycket varma blodet sprutade ut som en »fontain». På det sättet fortgick det stundom en hel timme tills hennes krafter mattades och vi halade henne i land och lät henne ligga till ebben kom, da hon låg på torra land. Då måste vi alla raskt hugga och skära, liksom också bära till bostaden, innan floden kom, pa det att ingenting skulle gå förloradt.»

WAXELL uttrycker sin tillfredsställelse med denna fångst. »Af alla olikartade lifsmedel, som vi brukat under hela tiden, var detta det bästa, ty köttet är smakligt och sundt, emedan djuret ej äter något annat än sjögräs. Vi befunno oss däraf mycket »lättare» och blefvo fullt friska. Det var ingen ringa lycka för oss, att vi började fånga dessa djur, ty för det första voro vi hela tiden mätta, och för det andra, om jag ej fått dessa djur, så skulle jag ej ha kunnat föda timmermännen, utan arbetet hade följaktligen blifvit eftersatt och vi hade tvungits att stanna på denna ö ännu en vinter, och för det tredje, när jag fångat ett af dessa djur, så fanns lifsmedel nog för hela kom-

mandot» under 14 dagar. Hvar och en kokade så mycket och så ofta han ville, och härigenom gick vårt arbete så lyckligt, att vi hade vårt fartyg färdigtimradt med utgången af maj, och med början af juni kunde vi börja lägga på de yttre plankorna.»

På ett annat ställe säger WAXELL, att en »ko» lämnade ej mindre än 200 pud¹ kött. Man kan sålunda tänka, huru de stackars skeppsbrutna smorde kråset, när de lyckats med sin fångst. Köttet förliknas vid godt nötkött och sades blifva än finare, när det legat ett par dagar i salt. Köttet af unga djur var mera lättkokt och liknades vid kalkkött. Under huden fanns ett späcklager af ungefär en hands bredd, säger STELLER,² expeditionens naturforskare och läkare, och han tillägger, att detta var hvitt och löst, men blef i solen gult som »maj-smör», men han försäkrar tillika, att »det luktar och smakar utomordentligt angenämt, det kan ej jämföras med något fett af hafsdjur, och är till och med bättre än något smult af fyrfotadjur. Det härsknade ej och när det var utkokt föredrogo alla det framför smör och det kunde användas på alla sätt i stället för dylikt. Därtill brann det i lampan utan rök och os». Dessa sjö-kor voro sålunda djur af stort värde och detta orsakade ock deras undergång, som senare skall anföras.

Rhytina's utseende framgår bättre än af någon beskrifning af den bild, som här meddelas. Originalen till den har förfärdigats af WAXELL och påträffades af EUGÈNE BÜCHNER i kejsrerliga biblioteket i Zarskoje-Sselo jämte en del värdefulla handskrifter af samme man.³ BÜCHNER lät 1891 reproducera WAXELL'S ritning fototypiskt. Vid utförandet af denna vår bild har blott någon korrigerings af perspektivet vid stjärtfenan gjorts och de ringformiga tvärveckan ha något mindre markerats, hvarigenom det hela säkerligen vunnit i naturtrohet. Med

¹ 1 pud är något mer än 16 kilo (16,38).

² STELLER har i ett arbete »*De bestis marinis*» beskrifvit såväl *Rhytina* som äfven sjöbjörn, sjölejon och hafsutter.

³ Utom *Rhytina* hade WAXELL på samma papper afbildat en sjöbjörn (pälssjäl) och ett sjölejon, och dessa, hvilka utseende man ju väl känner, äro särdeles karakteristiska och väl träffade. Man har därför desto större anledning antaga att detta äfven gäller om den första.

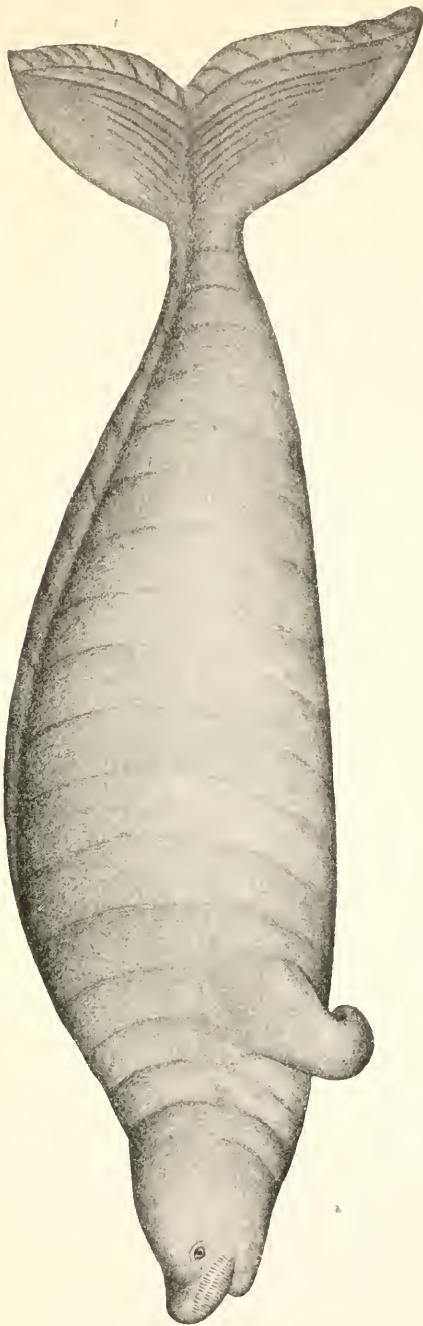

Fig. 1. Barkdjuret eller Stellers sjö-ko (*Rhytina gigas* ZIMMERMANN), efter handteckning utförd af Löjtnant SVEN WAXELL (originalt i kejserliga biblioteket i Zarskoje-Sselo).

afseende på dimensionerna säger WAXELL, att hufvudet är jämförelsevis litet till kroppen, som är bredast vid skuldrorna och sedan smalnar bakåt mot stjärtfenan, hvilken hos större exemplar är 7—8 fot bred. STELLER, som ju var zoolog, har gifvit en utförligare beskrifning samt en hel serie af mått af ett exemplar. Dettas längd från nosen till spetsen af ena svansfliken var »296 tum». Största omfånget om buken »244 tum», afståndet mellan stjärtfenans flikar »78 tum». Till färgen var djuret svartaktigt, WAXELL säger mörkbrunt, STELLER svart. Den senare liknar den skrofliga huden vid barken af en gammal ek och detta har gifvit upphof till namnet »barkdjuret», som stundom användts. Han säger vidare, att den var så hård, att en yxa knappt trängde igenom den, men när den var genomskuren liknade tvärsnittet ebenholtz. Detta gäller dock blott om öfverhuden, som var ungefär en tum tjock, sen följde en seg läderhud. Till följd af öfverhudens hårdhet måste det finnas böjligare veck och dessa, som voro ringformiga och af STELLER äfven omnämnas i beskrifningen, äro återgifna på WAXELL'S figur. Om ett stycke af öfverhuden fick torka i solen, säger STELLER, blef den spröd och sprack sönder, hvarvid liksom fina tråd- eller rörformiga partier visade sig. Detta berodde på, att den tjocka öfverhuden bildades öfver tätt ställda trådfina papiller från läderhuden, såsom alltid är fallet med tjocka epidermis- eller horn-bildningar (t. ex. hvalhud, hästhofvar, uoshörningshorn o. s. v. hvarigenom utseendet blir trådigt). Denna tjocka hud utgjorde ett skyddspansar för djuren, säger STELLER, mot klippor och isstycken. De lefde ju nämligen hela sitt lif i strandregionen och blefvo sålunda ofta utsatta för bränningarnes våldsamt. Trots deras skyddshölje blefvo de dock ofta enligt samme författares utsago slagna till döds mot klipporna. Vid djurens ansträngningar och häftiga rörelser, då de fångats med haken och halades i land, sprungo ock stora stycken af den tydligen spröda huden lösa. Läderhuden var blott »2 linjer» tjock, men utomordentligt fast och seg, så att den användes af aleuterna till båtar --- »baidarer». Öfverläppen var tätt besatt med 4—5 tums långa hvita borst.

Äfven i mungiporna sutto en mängd borst af halfannan tumslängd och tjocka som en spole af en duffjäder. Dessa, säger STELLER, tjänade till att hindra, att ej födan spolades ut ur munnen vid tuggningen. De tjocka och stora men mycket rörliga läpparnes insida var besatt med papiller för att underlätta gripandet af födan d. v. s. alger, som djuret arbetade från hafsbotten. STELLER säger dock, att djuren först lösrefvo algerna från den steniga botten med armarne och förde dem till munnen, hvarest med läpparnes hjälp de grofva stjälkarne afskildes och de bladlika delarne uppåtos. Tuggandet skedde på ett egendomligt sätt, ty tänder saknades alldeles, men i stället funnos två tuggplattor, en fäst vid gommen och en vid underkäken, mellan hvilka algerna söndermaldes.

Ögonen voro små, »ej större än färögon», säger STELLER,¹ och de små öronöppningarna knappt så stora, att man skulle ha kunat sticka in en hönspenna i dem. Tungan var jämförelsevis liten och »hvass som en fil».

Frambenen eller armarne voro på det af STELLER mätta och beskrifna exemplaret 26¹/₂ tum. Klor eller naglar saknades, men lemmarnes ändar voro öfverdragna af en hårdare hud, så att STELLER säger, att de hade en aflägsen likhet med en hästhof ehuru ej så smala och ej så hvassa. »På undersidan var fotändan något hålig och fullbesatt med otaliga, tätt ställda borst, som ha en halftums längd och skrapa som en skarp kvast.» Trots armarnes eller frambenens ringa storlek använde djuret dem på många sätt. Det simmade med dem, stödde sig på dem och liksom gick på dem, där vattnet var grundt, höllo fast vid klippor och sletto lös alger med dem.

Den tjocka halsen var böjlig, ehuru den såg otymplig ut. På våren och sommaren, då djuren voro feta, var ryggen något hvälfd. Om vintern då de voro magra var däremot ryggen platt, men med en ränna på vardera sidan af ryggutskotten, så att man kunde skönja kotornas antal och räkna reffbenen.

¹ Detta torde dock vara något öfverdrifvet att döma efter WAXLIS bild och beskrifning.

Honorna hade en spene i hvardera armvecket och födde blott en unge. Fortplantningen tycktes ej vara regelbunden, enligt STELLER'S iakttagelser, men de flesta ungarne kommo till världen om hösten. Djuren lefde tydligt i monogami, ty endast en hane och en hona följdes åt och de syntes hysa en sådan tillgifvenhet till hvarandra, att om endera fångades, den andra sökte hjälpa den fasthakade och följde trots hugg och slag med till stranden. Där stannade den sörjande hanen ännu till tredje dagen, då endast några rester af makans inälfvor kvarlägo på stranden.

För öfrigt anför STELLER några exempel på, hvad han betraktar såsom hjälpsamhet mellan dessa djur. Om ett djur hakats fast för att fångas och slog omkring sig af smärta, hände det ibland, att andra skyndade till och försökte att bistå det. Några försökte hvälfva omkull båten med sina ryggar, andra lade sig på linan liksom för att slita af den, och åter andra sökte slå lös kroken fran den sårades rygg. Det sistnämnda lär ha lyckats någon gång, men då djuren voro så klumpiga och otympliga, kunde de föga uträtta för att vare sig skydda sig själfva eller hjälpa andra. De slog med stjärtfenan och spjärnade emot med framfötterna, stundom så hårdt att stora stycken af öfverhuden lossnade, men hvad förslog det. De voro alltför värlösa offer för människorna. Däremot nämner STELLER ej, att han märkt några naturliga fiender anfalla dessa djur. Det är dock en omständighet i STELLER'S skildringar, som tyder på något sådant. Han omtalar nämligen, att, när djuren uppträdde i hjordar »så drifva de sina ej utvuxna och sina ungar före sig, omgifva dem på alla sidor, innesluta dem sorgfälligt och hålla dem i midten. Detta kan ju ej förklaras annat än som en skyddsinstinkt, som ej kan vara utan grund, ehuru den ej hjälpte mycket. Men ledo de ej af fiender så voro de dock utsatta för annan fara. Om vintern hände det, säger STELLER, att de kväfdes af isen och understundom vräktes de af bränningarne så våldsamt mot klipporna, att de ihjälslagos, såsom redan antydts. »Dessa omätliga djur äta utan afbrott», säger STELLER, »och af alltför stort

matbegär hålla de hufvudet ständigt under vattnet, så att de föga bekymra sig om lif och säkerhet och man kan med en båt eller ock naken simma midt bland dem och utvälja den, som man önskar att hämta ur hafvet. Under ätandet företaga de ingenting annat utom att de hvar fjärde eller femte minut höja nosen ur vattnet och blåsa ut luft jämte något litet vatten med ett buller, som liknar frustandet eller frysandet af en häst. Då de äta gå de med den ena foten efter den andra långsamt framåt, så att de dels sakta simma framåt dels gå liksom oxar och kor på bete. Hälften af kroppen, nämligen ryggen och sidorna sticka alltid upp öfver vattnet. Då de äta sitta måsar på deras rygg och plocka af dem lössen,¹ som sitta i öfverhuden» — — —. WAXELL liknar sjö-kornas kropp vid en omvänd holländsk skeppsbåt och säger, att de, när de beta, gå sakta mot strömmen. STELLER omvämmar fyra slags alger, som hufvudsakligen ätos af dessa sjö-kor. Där de hade betat flöto massor af stänglar och rotverk af alger i land. När de ätit sig mätta, drogo de sig ut på djupare vatten för att ej öfverraskas af ebben och en del lade sig då på rygg och hvilade i denna ställning. Den stora förbrukningen af föda hos dessa djur gaf sig också tillkänna genom den mängd af spillning, som syntes flyta omkring, där de höllo till. Denna liknade enligt STELLER hästspillning »i form, storlek, lukt, färg och alla väsentliga egenskaper, så att den erfarnaste stallknekt måste hålla den för hästgödsel!» Detta gaf anledning till en rätt besynnerlig hypotes från STELLER's sida. Han trodde de första dagarne efter skeppsbrottet på samma sätt, som enligt hans mening »den erfarnaste stallknekt» måste tro, nämligen att han funnit frusen hästspillning. Då han visste, att inga hästar funnos på Kamtschatka, inbillade han sig därför, att den kommit från Amerika och slöt sig till att detta land måste ligga nära, då dessa produkter sågo så färska ut².

¹ Dessa löss liksom hvallisklössen äro en slags kräftdjur, *Cyamus*, af amphipodernas ordning.

² Detta ådagalägger STELLER's stora ovetenhet i geografiskt afseende, hvilken också är en förklaringsgrund för hans klander af navigatörerna, såväl BERING som WAXELL.

Af den ganska utförliga anatomiska beskrifning, som STELLER meddelar, må blott anföras några notiser. Matstrupen var mycket vid och ledde in i en kolossal men enkel magsäck af 6 fots längd och 5 fots bredd. Nära matstrupens mynning i magen låg en väldig körtel, stor som ett människohufvud, hvilken tömde sin saft i magen. Tunntarmen var 6 tum i genomskärning och tarmlängden oerhörd. STELLER mätte den till 5,968 tum, alltså $20\frac{1}{2}$ gånger djurets hela längd. Hjärtat var 2 fot och 2 tum långt, men dess bredd var ändå större, $2\frac{1}{2}$ fot. Vikten var $36\frac{3}{4}$ skålpund. Båda hjärtkamrarne utlöpte i hvar sin spets, som voro skilda till en tredjedel af hjärtats längd. Lungorna sträckte sig längs ryggen. Gallblåsa saknades, men gallgången var så grof, att »man kunde sticka in 5 sammanlagda finger». Njurarne voro uppdelade i en mängd smålobber af $2-1\frac{1}{2}$ tums storlek, men hela njurlängden var 32 och bredden 18 tum.

Om ej de första upptäckarne af detta djur, STELLER och WAXELL, lämnat oss så många meddelanden om dess byggnad och lefnadssätt skulle vår kunskap om detsamma nu inskränka sig till det, som kan inhämtas genom studiet af de ben, som på senare tider insamlats¹ på Beringöns stränder, ty som redan antydts, blef dess existens af kort varaktighet.

När WAXELL fört sin expedition tillbaka till Kamtschatka talade naturligtvis alla deltagarne om förekomsten af pälsdjur (sjöbjörn och hafsutter) på Beringön och andra närliggande öar. WAXELL hade äfven låtit insalta flera fat med kött af *Rhytina* till skeppsproviant och detta befanns ju vara högst förträffligt. Dessa berättelser och rön eggade andra att för vinnings skull företaga jaktexpeditioner till denna ö. Redan påföljande år 1743—44 öfvervintrade en expedition, under befäl af ryssen BASOFF, och sedan hemsöktes ön år efter år af jaktexpeditioner. STEJNEGER² har samlat och publicerat så utförliga uppgifter härom, som kunnat vinnas, för 20 år. Af

¹ Äfven af Vegaexpeditionen, som hemförde flera skallar och ofullständiga skelett till Sverige.

² Amer. Naturalist Vol. XXI.

dessa framgar, att vissa vintrar flera expeditioner höllo till där. Sålunda voro där, så vidt man vet, år 1754—55 omkring 133 man och 1762—63 omkring 90 man. Under de 20 åren 1743—63 vet man, att sammanlagdt omkring närmare 700 människor öfvervintrat och vistats där i medeltal mer än 8 månader om året. Dessa idkade dels jakt efter pälsdjur på platsen, men försågo sig naturligtvis med sjö-kokött på samma gång, dels hade det redan 1754 »blifvit vanligt» att öfvervintra på Beringön för att proviantera med dyligt kött för kanske årslånga expeditioner till aflägsnare öar i och för hafsutterjakt. Fångstmän ha ej något rykte om sig att spara på djurlifvet kring sig och till följd däraf och till följd af de ofullständiga fångstmetoderna kan man inse, att många fler sjö-kor än dem, som åtgingo till proviant, blefvo skoningslöst och utan nytta fördärfvade. Vid Kopparöarne voro de slut redan 1754. En rysk grufingeniör, JAKOVLEFF, som ditsändts, för att undersöka malmtillgångarne där, måste nämnda år öfvervintra på Beringön, emedan sjö-korna redan tagit slut vid Kopparöarne. Dessa sistnämnda öar hade dock besökts första gången så sent som 1745—46 och då fanns tillgång på dylika djur där. Men nio år senare hade förödelsen fullbordat sitt verk. JAKOVLEFF tog så starkt intryck af det ödslande med dessa värdefulla djur, som han bevittnat på Beringön och hvars slutresultat han konstaterat på Kopparöarne, att han vid sin återkomst till Kamtschakta 1755 petitionerade om, att jakten på dem genom en ukas skulle regleras. Dels skedde denna jakt nämligen genom harpunering från båt med 8 mans besättning och då kunde det dödade djuret alltid bogseras till land och tillvaratagas. Men dels var det vanligt, att räffjägarna, som ströfvade omkring öfver ön 2 och 3 i sällskap, när helst de träffade någon sjö-ko nära stranden, ensamma anföllo det värnlösa djuret och rände sin järnpik i det. Djuret dog då naturligtvis sällan eller aldrig på platsen, utan sträfvade utåt sjön. Dref det sen i land samma dag, var det ju bra, och då kunde det användas, men kanske det dröjde dagar innan det skedde, och då hann köttet att fördärfvas, eller kanske dref det aldrig i

land. Det var detta fördärfliga sätt, som JAKOVLEFF ville ha bort, »för att Beringön ej skulle ödeläggas på samma sätt som Kopparöarne». Men naturligtvis lyssnade ingen härtill. Det är ju, och var kanske förr än mera, sällsynt, att en klok man kan vinna gehör då han talar om att skona eller spara den lefvande naturen, för så vidt detta innebär någon slags hämsko på vinstbegärets hänsynslösa tillfredsställande. — Naväl, slutakten i dramat lät ej vänta på sig länge. 13 år senare hade dessa djur upphört att existera. Efter 1763 aftogo besöken på Beringön i talrikhet antagligen, som STEJNEGER framhåller, emedan sjö-korna redan voro så fåtaliga, att det var svårt att få proviant åt en öfvervintringsexpedition och emedan pälsdjuren så starkt decimerats, att jakten på dem ej längre var lönande nog. Sannolikt dödades den sista sjö-kon däruppe af en expedition, som sökte efter blåraf 1767—68, ty 1772, då nästa gång en viss DMITRI BRAGIN öfverintrade på Beringön, uppgjorde han en lista öfver där förekommande djur och på den finnes ej den stora sjö-kon omnämnd, hvilket gifvet skulle varit fallet, om någon funnits där. Den var nämligen för stor och för viktig för att uteglömmas. Den kunde ju ej heller gömma sig, den kunde ej ens dyka och den var bunden vid strandregionens algbevuxna område för att få näring och måste därför visa sig. Men just detta, att den ej hade någon möjlighet att undfly eller försvara sig gjorde ju dess utrotning viss, så snart den upptäckts och befunnits värdefull. Utrotningen gick desto fortare som dessa djurs fortplantning tydligen var mycket långsam. Antagligen var den såsom STEJNEGER framhåller, ej större än, att den just jämnt och nått kunde hålla balansen mot den förlust, som stammen led genom olyckshändelser orsakade af is och storm och andra vidriga naturförhållanden. Hvarje djur, som sedan dödades af människor orsakade en direkt minskning af stammen och på sådant sätt voro tillgångarna snart uttömda, när ett hänsynslöst slaktande började.

Rykten ha på senare tid uppdykt om, att exemplar af den stora nordiska sjökon skulle ha varit synliga ännu in på 1800-

talet. Så t. ex. tolkade A. E. NORDENSKIÖLD ett yttrande, som han hörde på Beringön så, som om en *Rhytina* skulle ha varit sedd där så sent som 1854. Emellertid har STEJNEGER genom närmare efterforskningar positivt bevisat, att denna uppfattning berodde på ett misstag. Det djur, som vintern 1854 sågs af en aleut och en ryss, och som gifvit anledning till historien, var ljust med mörka fläckar. Det dök och sam raskt, blåste som en hval och försvann, sedan det visat sig några gånger, alldeles, då där var djupt vatten. Dessa och andra samstämmiga uppgifter ådagalägga tydligen, att här säkert ej varit någon *Rhytina* utan ett hvaldjur och sannolikt en narhvalhona, med hvilken beskrifningen noga passar in. Så vidt känt och bevisligt är, har ej någon *Rhytina* blifvit dödad eller iakttagen vid Beringön eller annorstädes efter åren 1767—68, d. v. s. 27 år efter upptäckten.

Om fisktärnäggens färger.

Af Rudolf Söderberg.

vad som betingar fågeläggens växlande och ofta i ögonen fallande färger är en ännu oafgjord fråga. I många fall är visserligen ändamålet med färgen påtagligt: den är ett skydd och därigenom af största betydelse i kampen för tillvaron. Men många fåglars ägg äga så hjärta och lysande färger, att nyttan af dessa måste bli i hög grad tvifvelaktig. De ha också erbjudit största svårigheten, då det gällt, att genom teorin om färgtillpassning i enlighet med det naturliga urvalets princip söka förklara uppkomsten af fågeläggens färger öfverhufvud. Man har framhållit, att en hel del ägg icke äro i behof af skyddsfärg, att färgen här icke är nödvändig för fågelns existens, och att äggen sålunda äro undandragna det naturliga urvalet och därför kunna variera huru mycket som helst. Men därvid uppstår frågan, hvarför icke här som i öfriga fall, där en färg blifvit betydelselös, en återgång förmärkes till det ursprungliga förhållandet, d. v. s. att den hvita färgen blir den förhärskande hos dessa ägg, och hvad orsaken är till, att allt fortfarande så lysande färger alstras utan nytta!

Hvarje iakttagelse, som i någon mån kan bidra att belysa detta spörsmål om fågeläggens färger, bör alltså kunna påräkna intresse.

De här relaterade iakttagelserna öfver fisktärn ägg äro gjorda dels i Hornborgasjön i Västergötland, dels på skären i Vänern. Det kan till en början vara lämpligt att något närmare redogöra för boens läge och beskaffenhet i olika fall.

Fisktärnan häckar i Hornborgasjön på flera olika ställen, dels på säfbankar eller starrbevaxta jordbankar, dels på hol-

mar, bestående af ur marken uppstickande större stenar, omväxta af starrvegetation, dels på stora ute i sjön liggande rullstensblock, dels ock slutligen på en stenbunden, gräsbeväxt mark vid stranden af den s. k. Fågeludden. — Redenas beskaffenhet och äggens färg varierade alltefter den olika grund, hvarpå boet låg. På sälbankarna bestod redet ofta endast af en grund fördjupning utan egentlig beläggning. I den jämförelsevis höga starren på jordbankarna och stenhalmarna såg jag däremot flera af torra starrstran rätt omsorgsfullt hopfogade reden med tämligen tjocka väggar. Den omkringväxande starren dolde här fågeln, då den rufvade. På stenhalmarna lågo boen gärna invid eller på någon större sten, som stack upp ur marken. På Fågeludden lades äggen med förkärlek ofvanpå uppkastade säfmassor eller på ställen, där den stenbundna marken blottats, endast undantagsvis i gräset. Byggnadsmaterialet bestod här af sönderbitna säfstänglar eller några grässtrån. Ett bo bland gruset var dock relativt väl byggdt af ditburna scirpusvassbitar utvändigt och equisetumstjälkar och starrstran invändigt. Ett annat bo bestod uteslutande af en mängd hopsamlade små skifferbitar af en 2-örings storlek samt snäckor (*Clausilia*). Två gånger anträffades å andra sidan en kull ägg utan någon som helst bale på ett par fritt ute i sjön liggande stora stenar.

Tärnäggens grundfärg är mycket varierande: pärlgrå, mycket ljus grågrön, grågul, gulbrun eller olivbrun (Westerlund).

De i Hornborgasjön iakttagna kullarna varierade ungefär mellan dessa gränser. Öfver de anteckningar, som gjordes vid boen angående äggens färg i förhållande till omgifningen eller underlaget i olika fall kan här blott en kort resumé anföras.

Kullar, anträffade på uppkastad mörkbrun säf, ägde i allmänhet mer eller mindre olivbrun bottenfärg, en kull på gammal soltorkad ljus phragmitesvass var ovanligt ljus af blekt gulvitt grundfärg, flera bland starren funna kullar hade tydligt märkbar ljusare eller mörkare grön ton; tre gånger anträffades bon, anbragta vid en större sten i marken (se ofvan),

då ett af äggen var påfallande olikt de andra, ägande en med stenen öfverensstämmande färg, medan de andra äggens grundfärg liknade markens, en öfverensstämmelse, som jag dock icke vågar hålla för annat än skenbar, beroende på tillfällighet, då båda dessa grundfärger eljest ofta förekomma hos tärnägg tillhörande olika kullar.

En kull, som låg på sanden bland småstenar, harmonierade utmärkt väl genom sin grågula färg med densamma, och hvad som här först föll i ögonen var det af vassbitar och grässtrån sammanfogade redet. Fläckarna på äggen voro äfven ljusare än vanligt och mera likformigt fördelade. — På ett af de stora ute i sjön liggande rullstensblocken (se ofvan) anträffades en kull af 3 ägg, hvars grundfärg på ett lika påfallande sätt som den närmast förutnämnda öfverensstämde med stenens gråbruna ton. Slutligen fanns en kull på en af hvitnade svan-ekrementer öfverlagrad jordbank. Äfven här var äggens färg öfverraskande lik underlagets, af en hvit något i blått gående grundfärg.

Angående fläckarnas storlek, antal, skärpa eller fördelning kunde ingen bestämd skillnad märkas i de olika fallen. Alla de här anförda variationerna återfinnas i den samling af fisktärnägg, som gjordes i Hornborgasjön. — Hos en del kullar var färgöfverensstämmelsen oviss eller mindre anmärkningsvärd, men endast i något enda enstaka fall svor äggets färg tydligt mot omgifningens, särskildt i ett bo bland starren, hvars enda ägg var starkt olivbrunt utan grön nyans.

Det är ju antagligt, att harmonien stundom kunnat bero på slump. Jag anser emellertid icke, att så *i regel* varit fallet, utan att ett orsakssammanhang finnes i denna växlande öfverensstämmelse mellan äggens grundfärg och omgifningen. Talrika iakttagelser, gjorda på skären i Vätern hufvudsakligen sommaren 1906, ha bättre kunnat öfvertyga mig härom. Det var med anledning af ett fynd af fisktärnägg, som gjordes på Lilla Milskär härstädes den $\frac{20}{6}$ 1899, som jag kom att rikta min uppmärksamhet på berörda färgförhållanden.

En fisktärna hade här format en bale i en tufva af blommande starkt gulglänsande *Sedum acre*, hvori hon nyss lagt 2 ägg. De företedde genom sin grundfärg en högst märkvärdig öfverensstämmelse med sedumtufvans, hvilket genast adrog sig uppmärksamheten. Äggens bottenfärg var nämligen gulgrön med en säregen gul nyans, som mycket märkbart återgaf den fettglänsande sedumtufvans, och hvilken jag aldrig kunnat åter-

Fig. 2. Två fisktärnböns med ägg på ett skär i Vänern. Det öfre redet med det ljusa (pärlgrå) ägget byggdt af laf och flyttadt från det öfre lafbevuxta partiet af skäret upp på mossan för att tydligare visa kontrasten mot boet med de mörka (bruna) äggen, som ligger i sitt ursprungliga läge i mossan. Ett af de tre sistnämnda äggen flyttadt upp ur redet. Man lägge dessutom märke till fördelningen af laf- och mossvegetationen (*Parmelia conspersa*, *Ramalina polymorpha* och *Dicranum* sp.). R. S—g. foto.

finna bland hundratals tärnkullar, som legat i den för dem naturliga omgifningen af gräs, mossa eller laf. Sommaren 1906 den $16/6$ fann jag emellertid åter på ett skär vid Värmlandsnäs ett fisktärn ägg i en blommande sedumtufva, och här var öfverensstämmelsen åter lika i ögonen fallande. Ägget är lik-

som öfverdraget af en gul slöja, som t. o. m. dämpar fläckarnas skärpa. Några kullar anträffades ytterligare i sedumtuffor, som dock mest bestodo af unga icke blommande bestånd af *Sedum acre*. Harmonien var icke så utpräglad och bottenfärgen grönaktig, en gång t. o. m. gående i brunt.

De i Vänern iakttagna fisktärnkullarna ha för öfrigt varierat mycket till sin grundfärg. De ha ägt en pärlgrå, blekgrå, gulgrå, gulbrun eller mer eller mindre olivbrun grundton, mera sällan grönaktig sådan. I talrikt upprepade fall kunde därvid den iakttagelsen göras, att de till den grå serien hörande lågo i den stålblå eller gråblå lafven, *Parmelia conspersa* och *Ramalina polymorpha*, eller på berggrunden, medan de till den bruna hörande lågo i den bruna mossan (*Dicranum*).

Omstående fotografi visar ett par typiska fall. Ett omvänt förhållande, där äggen haft utpräglad gråblå och brun grundton och legat resp. i mossa och laf, har jag däremot icke iakttagit, och utgör ett sådant fall alltid undantag.

Då denna beskrifning af tärnäggens färgförhållanden kan förmodas i någon mån vara dikterad af fantasien eller bero på förutfattad mening, må det tillåtas mig tillägga, att två kamrater, fil. kand. G. Blomquist och kand. Y. Laurell, som åtföljde mig sommaren 1906 i Vänern, i hvad som i anförda afseende rör fisktärnäggen på denna lokal, kunna intyga riktigheten af iakttagelserna.

En jämförelse mellan fisktärnäggen från Hornborgasjön och Vänern visar, att den grönaktiga bottenfärgen förekommer vida oftare hos de förra än de senare. Stundom finnas helt blå ägg utan fläckar, hvilket torde bero på brist på färgämne i äggedaren eller därpå, att ägget lagts innan färgningsprocessen hunnit afslutas.

Vid en sammanfattning af samtliga iakttagelser kommer man ovillkorligen till den slutsatsen, att *som allmän regel gäller, att öfverensstämmelse råder mellan fisktärnäggens varierande grundfärg och den varierande omgivning, hvari de läggas.*

Hvarpå denna harmoni beror eller hur den uppstår kunna ju icke dessa iakttagelser ådagaläggas. Men äfven om de icke heller må gifva anledning till spekulation häröfver, kan det dock knappast förnekas, att de tala för antagandet, att den dominerande färgen i omgifningar (genom synsensation) påverkar honan under tiden före rufningens början.

Att fåglarne lägga märke till boets närmaste omgifning och uppfatta den kontrast eller öfverensstämmelse äggen göra i densamma är otvifvelaktigt. Det framgår af det olika sätt, hvarpå skäggdoppingen och sothönan vårda sig om sina ägg. Doppingens ägg äro som nylagda grönaktigt hvita och bryta då skarpt af mot sitt mörka underlag. För att skydda dem för upptäckt täcker fågeln alltid, då hon lämnar boet, öfver dem med sådana växtämnen o. dyl., hvaraf redet är sammanfogadt. Sothönans ägg däremot äro genom sin färg, som väl harmonierar med boets byggnadsmaterial, tillräckligt skyddade, och hon öfvertäcker dem heller aldrig. Doppingens ägg anta äfven under rufningens lopp annan färgton. Detta beror på två orsaker, dels därpå, att den rufvande fågeln öfersprutar äggen med exkrementer, dels därpå, att det gyttjebemängda material, hvaraf redet bygges, färgar äggen. De få härigenom stundom en svartbrun kulör. Vanligen är en sida blekare, den som legat neråt i boet och därför ej så ofta träffats af exkrementerna. Gyttjan färgar äggen mera likformigt, till följd af att de öfvertäckas. Att doppingen använder gyttjehaltigt material till redet just på grund af detsammes förmåga att färga äggen och därigenom göra dem mindre i ögonen fallande, förefaller mig icke osannolikt, icke heller att öfersprutningen af exkrementer sker i afsikt att färga dem. Då ägget är nylagdt är skalet på grund af den kalkskorpa, som täcker ytan, poröst och suger till sig fuktighet. Ett bo i Vänern var byggdt af mycket gyttjehaltigt material, hvaraf äggen blifvit svartgrå. — Sothönans ägg äga ej denna kalkskorpa, skalet är följaktligen ej poröst i vanlig mening, och som äggen för öfrigt äro skyddade genom sin naturliga färg, behöfva de ej färgas eller öfvertäckas och intet gyttjehaltigt material användes heller vid bo-

byggningen. Jag har icke heller kunnat märka, att någon exkrementkastning öfver äggen förekommer.

Till slut vill jag fästa uppmärksamheten på en iakttagelse af löjtnant Ture Sandgren meddelad i denna tidskrifts förra årgång, häfte 4, sid. 179. En strandpipare hade lagt sina ägg, hvilka som bekant förete en märkelig harmoni med sjösträndernas sandiga, af småstenar öfversållade mark, på en gräsmatta, men icke på ett underlag af gräs, utan i en bale af små kiselstenar, dem fågeln själf burit dit. Någon småsten fanns för öfrigt icke i grannskapet.

Om Guereza-aporerna (Colobus).

Af E. L.

inom den svarta kontinentens tropiska område lefver ett egenartadt släkte af apor, som vanligen kallas »guereza» efter den kanske mest kända representanten, som i Abessinien bär detta namn. De äro närmast besläktade med langur-aporerna, (*Semnopithecus*) och hulmanerna i Ostindien och näsapan (*Nasalis*) på Borneo samt utmärka sig liksom de genom en tredelad magsäck. Guereza-aporerna sakna emellertid tumme antingen helt och hållet eller i det allra närmaste, och det är mycket karakteristiskt för dem. Antingen synes nämligen tummen alls ej utanför huden eller ock består den blott af en helt liten stump med eller utan nagel, men alltid stödes den af blott ett enda litet ben, som ledar mot första mellanhandsbenet. Det är tummens basala led, som fullständigt försvunnit och den yttre har starkt förminskats. Guereza-aporerna ha långa händer och en smärt kroppsbyggnad samt långa ben. Dessa äro längre än armarna och sätta sålunda djuren i stånd att göra långa språng från träd till träd. Svansen är lång och ofta yfvig. Ansiktet är nästan naket och kindpåsarne äro föga utvecklade. Detta sistnämnda står i samband med den tredelade magen, som bildar tillräckligt förvaringsrum för födan. Dessutom lifnära de sig hufvudsakligen af löf och denna slags föda passar bättre att förvara i en magsäck, en slags våmm, än i kindpåsar både till följd af dess skrymmande beskaffenhet och emedan den behöfver en omständligare beredning än t. ex. frukter och dylikt.

Släktet *Colobus* sönderfaller i tre naturliga grupper, hvilkas representanter man skulle kunna kalla de rödbruna, de svarta och de svart-hvita eller typiska guerezorna alltefter pelsens förhärskande färg. Inalles har beskrifvits ett tjug arter, af hvilka en del dock äro hvarandra mycket närstående och snarast att betrakta som geografiska raser. Af de rödbruna finnas några former både i Väst- och Ostafrika. De äro sällsynta och föga kända. En art af dessa, som lefde på Zansibar-ön, är till och med för nära 20 år sedan utrotad. Den hade de långa håren på hjässan, ryggen och svansen rödbruna, nacken och lemmanne mestadels svarta, buksidan hvit. Till följd af skogarnes uthuggande på ön hade den redan på 1860-talet blifvit sällsynt och undanträngd till de aflägsna delarne af ön. Den engelske generalkonsuln i Zansibar Sir JOHN KIRK, som ursprungligen upptäckte den och 1868 sände första exemplaret till Europa, erfor senare, att arten höll på att försvinna och sände därför ut jägare för att taga reda på, huru det förhöll sig härmed. Detta hände troligen 1884, ty 1886 skref en annan person härom. »*Colobus kirkii*» hade försvunnit från nästan hvarje trakt af Zansibar, men det gick ett rykte, att den höll sig kvar i en skogshump ännu obesökt af jägare. Sir JOHN skickade dit sina jägare för att lämna rapport om apans existens. Efter en veckas frånvaro återvände de med segerglädje lysande från sina svarta anleten. »Nå fann ni dem», frågade den brittiske generalkonsuln. »Ja», svarade de fröjdefullt och tillade, »och vi dödade hvarenda en», hvarpå de slängde tolf apkroppar på golfvet». På detta sätt försvunno genom några svartingars missförstånd af en befallning de sista resterna af en intressant djurart från de lefvandes antal, och knappt något museum mer än i London och möjligen Berlin torde ens ha så mycket som ett skinn.

De svarta *Colobus*-formerna äro mestadels hemma i Väst-Afrika. Mest omtalad torde af dessa »djäfvuls-apan» (*Colobus satanas*) från Senegambien till Kongo vara. Den har förmodligen fått detta mindre tilltalande namn, emedan den är ramsvart. Föröfrigt är det den största arten af alla med nära meterslång

Fig. 3. En grupp af den hvitsvansade guerezan (*Colobus caudatus*) i Riksmuseum, hemförd från Kilimandjaro af Professor Y. SJÖSTEDT uppstoppad af Konservator A. SVENSSON.

kropp och hälften längre svans, som dock är korthårig, under det att hjässan och kinderna äro täckta af långt hår. Så prydlig torde den alltså ej vara.

Öfvergången till de svart och hvita äkta guerezorna bildar på sätt och vis »björnapan» (*Colobus ursinus*) i Sierra Leone. Den är försedd med en »mantel» af förlängda hår på båda sidor af ryggen. Men denna mantel liksom hela kroppen och lemmanne äro svarta, blott hufvudets sidor, nacke, hals och svansspets äro gråhvita. Ungen är däremot egendomligt nog så godt som helhvitt. *Colobus vellerosus* från Senegambien till Guldkusten har också svart mantel, men utom att pannband, kinder och hals äro hvita ha äfven låren samma färg. De flesta öfriga arter ha hvit mantel på samma sätt, som bifogade bild visar, och de skiljas sinsemellan till det yttre mestadels på den hvita färgens större eller mindre utsträckning. Den vackraste af alla är just denna *Colobus caudatus* (Fig. 3). Den har den största hvita svansbusken af alla, och nästan hela svansen är hvit utom ett litet stycke vid roten. Den abessinska, först kända arten (*C. guereza*) har blott yttre halfvan af svansen hvit den inre svart, den angolensiska arten har blott en tredjedel af svansen hvit o. s. v. Såsom synes af figuren är den hvit-svansade artens unge nästan helhvitt, hvilket först ådagalades af SCHILLINGS. Andra arters ungar äro däremot lika föräldrarne från början ehuru utan förlängda mantelhår.

Alla äkta guerezor lefva i högvuxen skog. De mest typiska af dem älska framförallt de fuktiga skogarne på de höga bergen. Den grupp, som närstående bild återgifver, tillhör professor Y. SJÖSTEDTS byte från Kilimandjaro. På detta berg liksom på Meru- och Kenia-bergen synes den hvitsvansade guerezan ha sitt förnämsta tillhåll. På sistnämnda berget fanns den först af engelsmannen GREGORY, men den träffades af SJÖSTEDT liksom också förut af SCHILLINGS äfven i oasen Kahe i tyska Ost-Afrika. I »regnskogen» på en höjd öfver hafvet af mellan 2,000 och 3,000 meter trifves den dock bäst. Denna skog består af mycket höga träd, till formen liknande ofantligt högvuxna ekar, ofta något glesa och rikt bevuxna med långa

svajande festoner af gråhvit skägglaf (*Usnea*). Det är alltid fuktigt och vått här. En djup tystnad råder vanligen, och den mörka skogen förefaller så dyster, att man känner sig nästan beklämd, när man tränger in i den. Plötsligen förnimmes ett märkvärdigt surrande ljud, som tyckes passa väl till den ödsliga stämning, som råder. Negrerna som äro vägvisare kunna omtala, att det är »mbega», som frambringar detta. Stundom förstärkes det, så att det af SJÖSTEDT jämfördes med en stor klapprande med näbben. Aporna äro ej så rädda, berättar han, med någon försiktighet kan man till och med komma rätt under trädet där de äro. Men de äro ej lätta att genast upptäcka. Man skulle kunna tro, att denna dräkt i svart och hvitt skulle ha den mest utpräglade kontrastverkan och göra dem lätt synbara, men så är ej fallet. Redan GREGORY framhöll och sedermera har detta af SJÖSTEDT bekräftats, att den långa hvita svansplymen och mantelfransarne smälta så väl samman med den långa yfviga skägglafvens hängande massor, att man rent af med fullt skäl kan tala om skyddande likhet. Men har man väl fått syn på dem, ser man dem sitta hopkrupna eller sammanhukade på grenarne med nedhängande svansar helt stilla och orörliga. Ett skarpt hagelskott eller en kula faller naturforskarens efterlängtade byte. Då skynda de andra i långa språng undan. SCHILLINGS har sagt, att det är en märklig syn att se, huru de med vajande mantelfransar och den yfviga svansplymen tyckas nästan liksom flyga, då de göra sina väldiga luftsprång från träd till träd.

Tyvärre äga dessa prydliga djur värre fiender än naturforskarnes. Abessinierna älska att smycka sina sköldar med guerezans skinn och den hvitsvansade släktingen på Kilimandjaro får släppa till hud och svans för att jämte strutsplymer ingå i den ståtliga massaikrigarens hufvudprydnad. Men äfven det skulle ej ha hotat guerezornas existens. Men när Europas och Amerikas damer fingo samma smak som Afrikas vilda stammar, då blef faran allvarsam. Jakten på guerezorna bedrefs allt intensivare både med infödingens förgiftade pilar och med de från de hvita erhållna än mera mordiska och fördärfbrin-

gande eldvapnen. Grekiske och indiske köpmän organiserade jakten och togo mellanhändernas vanliga dryga tribut. Lyckligtvis insåg den tyska kolonialregeringen, att detta måste stäffas och därför lades en skatt af 3 rupies¹ på hvarje skinn, som såldes. Fördyrandet minskade efterfrågan något och ännu synes ej omedelbar fara för utrotning vara förhanden, anser Professor SJÖSTEDT. Ännu äro de så talrika i regnskogen, säger han, att han såg dem nästan hvarje dag.

Att hålla guerezorna lefvande är mycket svårt till följd af deras exklusiva blad-diet. Med mycket stora besvär lyckades SCHILLINGS, att så småningom vänja ett vackert exemplar af den hvitsvansade arten vid att äta bananer och slutligen lefva helt och hållet därpå. Detta exemplar fördes sedan till Europa och lefde två år i Berlins Zoologiska trädgård. Men upprepade försök ha slagit sämre ut. Guerezorna kunna ej fördraga att flyttas från sitt luftiga hemvist i »regnskogens» kronor till äfven de bäst utrustade zoologiska trädgårdars burar och kamrar och civilisationens alla läckerheter kunna ej för dem ersätta de aromatiska gröna löfven.

¹ 1 rupie = 1.33 Mark, alltså 3 rupies = 3 kronor och 60 öre.

En märklig riporre.

Af E. L.

af jägmästare KARL GRAM har från Vindeln såsom gåfva till Riksmuseum nedsändts en riporre, som är af ganska stort intresse, emedan den afviker så betydligt från den vanliga typ, som dessa bastarder förete. Hela ryggen är utomordentligt fint vattrad i svart och hvitt, så att en grå färgton blir hufvudresultatet häraf. Denna vattring sträcker sig öfver hela fjädrarnes sammanhängande fan, men man ser, om man lyfter på dem, att den blir något gröfre inåt. Detta är som bekant en afvikelse från den vanliga riporrtuppens dräkt, då hos den blott ryggfjädrarnes kanter äro hvitspräckliga och fjädrarne för öfrigt nästan helsvarta, och riporrhönans fjädrar äro ju bandade med brungult, så att de äro än mera olika. Men vid öfvergången mellan halsen och ryggen träffas hos detta exemplar fjädrar, som närmare öfverensstämma med riporrhönans, i det att de äro innanför den hvitspräckliga spetsen tvärbandade med svart och ljus, grågul eller smutsigt hvitgul, sålunda ungefär samma teckning som hos riporrhönan men ljusare. Ett analogt förhållande träffas nedanför ryggen på gumpen och de öfre stjärttäckarne. De synliga delarne af fjädrarne äro här såsom ryggens finvattrade i hvitt och svart. Men lyfter man på dem, så skall man finna, att de dolda delarna ha det hvita i vattringen mer eller mindre ersatt med brungult, visserligen ej samma klara färg som hos en typisk riporrhöna, men påminnande därom, och vattringens mönster är detsamma. Afvikelsen från riporrtuppen är här i

Fig 4. Riporre från Vindeln.

ögonen fallande, då dess större stjärttäckare ju äro nästan helsvarta blott med en ofta jämförelsevis liten hvit eller hvitspräcklig kant. För öfrigt är ej heller stjärten riktigt som hos en riporrtupp. Den är dels nästan väl kort. Längden af de yttre stjärtpenorna är blott omkring 136 mm. (hos en riporrtupp vanligen 140—150 och hos en höna 118—127 mm.). Dels är den ej svart med hvitt spetsbräm som hos en tupp, utan detta gäller blott om de yttersta pennorna. Redan den fjärde pennan inåt börjar bli stänkt med hvitt på basala delen af ytterfanet. Den sjätte och sjunde ha nästan hela ytterfanet hvitstänkt

och samma sak uppträder basalt på innerfanet redan på fjärde eller femte och ökas äfven där inåt. De mellersta stjärt-

pennorna äro helt hvitvattrade på svart botten och förete samma teckning som hos en riporrhöna dock med den skillnaden, att vattringsfärgen hos den senare är typiskt mer eller mindre brungul och här vit.

Vingens längd är ungefär 208 mm. alltså något dryg för riporrhöna (normalt omkring 205), men mycket för liten för tupp (normalt 232—242). Vingtäckarne likna delvis ryggfjädrarne, men äro delvis mera tydligt tvärbandade. En del af armtäckarne äro tvärbandade af gulbrunt och svart och ganska lika en orrhönas fjädrar till färgen. Man kan alltså säga, att vingen af denna fågel delvis liknar en riporrhönas delvis en orrhönas, men ej en riporrtupps, då den senares täckare äro öfvervägande hvita. Fågeln undersida är nästan helvit med enstaka stora svarta fläckar i synnerhet i trakten kring låren och på kroppsidorna. Denna teckning öfverensstämmer med riporrtuppens desto mer, som man finner, att liksom hos en sådan fjädrarnas dolda partier här och där äro svarta. En annan likhet med riporrtuppen i motsats mot hönan är närvaron af det för den förre karakteristiska breda svarta partiet öfver bröstets främre del. Delvis är detta visserligen doldt af vissa fjädrars breda hvita spetsar, men lyser igenom nästan öfverallt, då alla fjädrarnas basala partier äro mörka. Några af dessa frambröstets svarta fjädrar äro tvärbandade med den mättadt rödbruna färg, som är så karakteristisk för dalriptuppens vår- eller försommardräkt. Dessa rödbruna tvärband bli än klarare på framhalsens svarta fjädrar som blott ha smalt hvitt spetsbräm. På hela undersidan finnes sålunda inga fjädrar med hön-teckning.

Hufvudet är tyvärr så illa skadat, att det ej i detalj kan beskrivas. Det förefaller dock att ha varit finvattrad i hvitt och svart ofvan, men på sidorna tyckas fjädrarna i allmänhet vara tvärbandade med svart, hvitt och mättadt rödbrunt (dalriptuppfärg).

Såsom en sammanfattning kan man alltså säga, att till dimensionerna denna fågel kommer närmast en stor riporrhöna, till fjäderskruden förete den både tupp- och hön-karaktärer

och, ehuru dessa ej någonstades äro rena och fullt typiska, äro dock de förra förhärskande på fågelns undersida och de senare på vingarne, stjärten och halsryggen. Men i vissa afseenden afviker exemplaret i fråga från både tupp och höna af riporre. En anatomisk undersökning visade, att fågeln var en *höna* med tydligt utbildad om också liten äggstock.

Frågan är nu, huru skola dylika blandade karaktärer i fjäderdräkten tydas. Rätta svaret är nog, att sexualiteten hos fågeln varit så svagt utbildad eller med andra ord, att fågeln varit steril. Vi veta ju, att sterila hönor af åtskilliga hönsfåglar antaga mer eller mindre utpräglad tuppräkt och äfvenledes att, ehuru mera sällan, sterila tuppar delvis antaga höndräkt.¹ Bland hönsfågelsbastaderna ha sterila former ej varit på tal, men det är tydligt, att äfven bland dem sådana exemplar finnas, hos hvilka sexualiteten är så svagt utvecklad, att den ej kan så att säga reglera fjäderdräktens utveckling åt ena eller andra hållet d. v. s. till ett visst köns typiska dräkt. Utom den nu här beskrifna riporren finnes i Riksmuseum en mycket intressant rackelhöna, som bär en sådan dräkt, att man kan kalla den en steril rackelhöna i partiell tuppräkt.

Det är klart att ytterligare material för belysning af dessa frågor är af stort intresse.

Smärre meddelanden.

Iakttagelse rörande småvesslans (*Putorius nivalis*) vinterdräkt.

I slutet af febr. 1906 erhöj jag genom en fågelhandel en småvessla i helvit vinterdräkt, insatte den i en tättrådig fågelbur, gjorde ett stengryt åt henne och lät den för öfrigt att börja med vara så mycket som möjligt för sig själf. I Brehms »Tierleben» anföres, att orsaken, hvarför de ej kunna länge bli vid lif, då de fångas som äldre, är, att de så att säga dö af ilska.

¹ De förra kallas med en vetenskaplig term arrenoida hönor och de senare thelyida tuppar.

Redan i slutet af mars började fällningen af vinterdräkten, och den vanliga mårdfärgade sommarfällan var färdig de första dagarne af april. Hon uppföddes hela tiden med rått ox- eller kalkkött och mjölk; bada gjorde hon aldrig. Den fortfor hela tiden vara lika ilsken, och genom de myckna exkrementerna, hvilka dagligen måste aflägsnas och ändock försakade en kännbar från lukt, var hon ganska besvärlig. Jag ville dock hårda ut i det längsta för att se, om hon åter skulle erhålla sin vackra hvita vinterdräkt, men då hon i medio af sept. började fälla, inställde sig i stället den utterfärgade dräkten. Det synes alltså gifvet, att klimatet, här rumstemperaturen, orsakat det besynnerliga uteblifvandet af den hvita vinterdräkten.

Intressant vore se, huruvida, om den åter skulle hållas i det fria, den finge igen sin hvita dräkt.¹ Jag behöll djuret till den 17. dec. 1906, då det öfvertogs af Skansens zoologiska trädgård, dess första exemplar af detta det minsta rofdjur i Europa.

O. W.

Blåmesens utbredning i Sverige

har på det hela taget ansetts sammanfalla med ekens och den har räknats höra till »ekfaunan», såsom af undertecknad uttalades 1895 i en liten uppsats i en utländsk tidskrift.² Till samma »ekfauna» räknades likaledes med anledning af dess utbredning, så vidt den då var känd, grönsångaren. I sista häftet af denna tidskrifts föregående årgång meddelades, att

¹ Ifrågavarande iakttagelse är af stort intresse, då den synes ådagalägga det direkta sambandet mellan temperaturen och vinterdräktens färg. Det skulle också därför vara bra, om någon finge tillfälle och ville förnya detta experiment och sedan delgifva resultaten i denna tidskrift. En engelsk zoolog BARRETT-HAMILTON sökte härom året göra så stor skillnad mellan den småvessla, som blef hvit om vintern och den som förblef brun, att han uppställde dem som typer för två olika underarter. Riktigheten häraf bestreds från svenskt håll af LÖNNBERG, som påpekade, att här i landet visserligen alla småvesslor längst i norr voro helhvita om vintern och i Skåne alla voro bruna om vintern, men i mellanliggande delar, t. ex. Väster- och Östergötland, blefvo en del exemplar hvita, men en del behöllo sin bruna färg och detta tydde ej på någon åtskillnad till ras, desto mer som inga andra hållbara karaktärer kunde uppletas. Alla ytterligare upplysningar angående småvesslans vinterfärg mottagas tacksamt af *Red.*

² Biol. Centralblatt.

den sistnämnda nu anträffats långt nordligare, och eget nog inkom strax efteråt äfven liknande underrättelse om blåmesen. Från regementspastor ERIK MODIN mottogs nämligen i midten af december 1906 följande meddelande:

«Ett exemplar af *blåmesen* (*Parus caeruleus* L.) sköts i Multrå vid Sollefte 19 november d. å. af studeranden Gunnar Modin, och flera fåglar af samma art hafva senare varit synliga. Enligt ornitologiska arbeten har denna mesart förut ej iakttagits så nordligt.»

Senare har också konservator P. A. FÄNGSTRÖM meddelat, att i början af december 1906 en blåmes skjutits vid Piteå och insändts till honom för uppstoppning. Vid Piteå hade 5 blåmesar synts i sällskap.

Vintertid stryka ju mesarne omkring och därför är det möjligt, att dessa observationer ej behöfva betyda en förskjutning af artens nordgräns, men de äro dock anmärkningsvärda.

Härmed kan jämföras, att en *svartmes* har tillvaratagits vid Brobyn i Öfverluleå enligt herr FÄNGSTRÖM, och att *stjärtmesar* ha enligt densamme iakttagits såväl på sistnämnda ställe som vid Piteå. I båda dessa fall ligga observationerna norr om arternas normala utbredningsområde här i landet. Men i Norge, där klimatet ju är blidare, ha båda arterna träffats ännu nordligare.

E. L.

Bändelkorsnäbb iakttagen i Sverige år 1906.

Den 10 december öfverlämnades till riksmuseum af grefve NILS GYLDENSTOLPE en bändelkorsnäbb, som af honom dagen förut skjutits vid Stafsund utanför Stockholm i sällskap med den vanliga mindre korsnäbben. Äfven i Göteborgstrakten har en enstaka bändelkorsnäbb skjutits i början af december 1906. En invandring till Sverige af denna art har sålunda ånyo ägt rum, ehuru denna ej varit särdeles betydande, då veterligen hittills endast de två nämnda exemplaren iakttagits.

Korsnäbbarne stryka såsom bekant omkring och uppträda sporadiskt. Bändelkorsnäbben tillhör ej egentligen vår fauna, ehuru den då och då gör påhälsningar här. Men äfven den

större korsnäbben synes stundom vara mycket sällsynt eller rent af saknas. För närvarande tyckes den t. ex. ej vara tillfinnandes i södra eller mellersta Sverige. Möjligen står detta i samband med tillgången på tallfrö, hvilket borde närmare studeras.

En uroxé sårad och dräpt med flintvapen.

Nyligen har af N. HARTZ och H. WINGE publicerats¹ ett mycket intressant fynd af uroxé från en torfmosse i nordvästra Själland i Jyderup. Skelettet påträffades på ett djup af »3¹ 2 aln» bland torf, som innehöll rester af tall och rotstockar af hvit näckros, förutom rester af andra vattenväxter såsom gul näckros, gäddnate, vattenklöfver etc. samt i torflagrets nedre del rester af björk och asp. Skelettet hade tillhört en medelålders uroxé af betydande storlek. Skallens längd från nackens ledknapp till framkanten af mellankäksbenen var 61 centimeter och hornkvickarnes spännvidd var 91 centimeter. Det har alltså en gång varit ett präktigt djur. Men största intresset med detta fynd är, att skelettet visar ett redan läkt och ett strax före oxens död med flintpil åstadkommet sår. Det »friska såret» träffades på 7:de högra refbenet, som är genomborradt, och där sitter en större och en mindre flintflisa fast ännu. Det läkta såret är beläget på 9:de högra refbenet upptill. Där är benet svampigt uppvuxet kring tre skarpa flintflisor. Dessutom träffades 3 flintpilspetsar ini bröstkorgen och dessa torde ha vållat djurets död. Men det har dock undkommit sin förföljare och sökt sig till en liten skogstjärn för att stilla sin sårfebertörst och svalka sig. Där har oxen dött och ruttnat. Skelettet har sedan sjunkit och slutligen inbäddats i de torflager, som småningom fyllde hela tjärnen. Flintpilarne äro ej omsorgsfullt gjorda och detta tillsammans med skelettets djupa läge tyder hän på stenålderns allra första tider.

“Huia“, en märkvärdig fågel från Nya Zeeland.

Närstående bild visar ett par nyligen för Riksmuseum förvärfvade fåglar. Af maorerna på Nya Zeeland är denna fågel-

¹ Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie 1906.

art känd under namnet »Huia». Det vetenskapliga namnet är *Heteralocha acutirostris*. Den är särdeles märklig därigenom, att den är den enda fågel, som visar en sådan sexuell dimorfism (olikhet mellan könen) med afseende på näbben som denna. Hanen har, som framgår af bilden, en kraftig och nästan rak

Fig. 5. Ett par Huia i Riksmuseum.

näbb, under det att honans näbb är mycket längre, tunnare samt starkt bågformigt krökt. Fjäderskruden är helsvart med grönaktig metallglans förutom ett elfenbensvitt band i spetsen på stjärten. Näbben är gulhvit och de lustiga hudflikarne vid mungipan äro orangefärgade. Det var ej underligt, att till följd af näbbformen hane och hona till en början beskrefvos som

skilda arter, men detta misstag rättades snart. När man närmare lärde känna »huia's» vanor, fann man, att fåglarne lefde parvis i skogarne. Hanen med sin kraftigare näbb kunde lättare hacka hål i murkna trädstammar för att komma åt insektlarver. Men honans fina näbb möjliggjorde det för henne mången gång, att ur ett hål eller en larvgång knipa och draga ut bytet. På så sätt arbeta makarne tillsammans och hjälpa hvarandra inbördes. De häcka i ihåliga träd och föda där sina ungar till de äro fullvuxna. »Huian» flyger mycket illa och försöker sällan flyga, men hoppar raskt och med halfutbredda vingar samt flaxar fram då och då. På det sättet komma de fram med fart både på marken och bland trädens grenar. Det är dock knappt troligt, hur önskligt det än är, att dessa intressanta fåglar skola kunna uthärda i kampen för tillvaron, när numera smärre rofdjur och en del andra skadedjur införts i deras hemland. De äro hemma på norra ön på vissa skogsklädda bergshöjder där.

Maorerna jagade dem förr i tiden på det sättet, att de härmade deras lockton och sedan snarade dem. De hvitspetsade stjärtfjädrarne voro nämligen högt i pris och användes af höfdingarne som tecken till viss rang (»rangatira»). Maorerna höllo dem också stundom i fångenskap och de blefvo lätt tama och voro sällskaplīga och nöjsamma. Nu äro de redan en sällsynthet och en dyrbarhet i museer.

Råkans vårvandringar.

Det händer ej sällan, att råkorna på eftervintern och varen företaga vandringar och uppträda i bygder, där de eljes ej förekomma och långt från deras normala häckplatser. Ett ganska märkligt sådant uppträdande har enligt benäget meddelande från jägmästare KARL GRAM iakttagits vid Umans och Vindelns älfdal under en följd af år dock ej 1906. Ibland om vårarne ha dessa fåglar stannat så länge som fram i juni, dock ha de ej häckat. Detta tyder möjligen på, att de vandrande gästerna skulle vara fåglar, som af en eller annan anledning ej häckade det året. En närmare undersökning af dylika råkor,

som ännu så sent som efter den normala fortplantningstiden uppehålla sig så att säga på främmande plats utan att häcka, vore kanske af intresse för att utröna, om de äro sterila eller ej.

En partiell albino af åkersork (*Microtus agrestis*)

anträffades i augusti månad i Kvickjock af jägmästaren N. K. BERLIN, som insände densamma till Riksmuseum för bestämning. Det händer då och då att albinoformer af åkersork uppträda. Till Skansen öfverlämnades för någon tid sedan ett par rena albinos af denna art och dessa ha trifts förträffligt samt fortplantat sig, hvarvid afkomman också blef helhvit.

Småtrappen funnen på Gottland.

Småtrappen, *Otis tetrax* L., som endast en gång förut är funnen å Gottland, nämligen i Näs socken år 1889 (CARLSON), sköts den 13 nov. 1906 i Stenkyrka socken å norra Gottland. Exemplaret, som var en hane, inlämnades för uppstoppning till konservator EKEROTH i Visby, och blef sedermera skänkt till högre allmänna läroverkets museum, där det nu förvaras. Fågeln sköts ensam.

H. C. H—n.

Varietet af gråsparf.

Vid Charlottenbergs järnvägsstation iakttog undertecknad i sept. 1906 en varietet af gråsparf. Den var tecknad på följande sätt: stjärt helhvit, hufvud nästan hvitt, ben bjärt gula. För resten tecknad som en gråsparfhane.

Denna gråsparf uppehöll sig tillsammans med andra gråsparfvar vid nämnda station, trots att kamraterna jämt plågade den felfärgade stackaren.¹

Peder W. Hammarskiöld.

¹ Dylka partiella albinos af gråsparf äro ganska vanliga. På platser, hvar-
est gråsparfvar äro talrika, såsom t. ex. i Stockholm, ser man mer eller mindre
hvita sparfvar rätt ofta. Oftast är det yngre individer. Red.

De svenska ryggradsdjurens vetenskapliga namn.

Af Einar Lönnberg.

(Fortsättning från föreg. häfte.)

Totanus ocropus (LINNÉ) 1758.

Skogssnäppan.

syn. *Tringa Ocropus* LINNÉ 1758.

Totanus ochropus TEMMINCK 1815.

Totanus glareola (LINNÉ) 1758.

Grönbenta snäppan.

syn. *Tringa Glareola* LINNÉ 1758.

Totanus glareola TEMMINCK 1815.

Rhyacophilus glareola KAUP 1829.

Glottis nebularius (GUNNERUS) 1767.

Gluttsnäppan.

syn. *Scolopax nebularius* GUNNERUS 1767.

» *glottis* LATHAM 1787.

Totanus » BECHSTEIN 1803.

Glottis natans KOCH 1816.

Totanus glottoides VIGORS 1831.

» *canescens* FINSCH 1870.

Totanus litoreus REICHENOW 1889.

Tringoides hypoleucos (LINNÉ) 1758.

Drillsnäppan.

syn. *Tringa Hypoleucos* LINNÉ 1758.

*Actitis*¹ *hypoleucos* ILLIGER 1811.

Totanus » TEMMINCK 1815.

Tringoides » BONAPARTE 1831.

¹ ILLIGER'S *Actitis* omfattade i främsta rummet *A. Limosa* och kan därför ej brukas som släktnamn för drillsnäppan. Namnet *Limosa* användes visserligen för »*Limosa totanus*» af SCHÆFFER 1789, men han afbildade under detta namn *Limosa limosa* (L) och diagnosen är otydlig, därför kan *Limosa* användas i hittills bruklig mening.

*Terekia cinerea*¹ (GÜLDENSTÄDT) 1774.

Gråa långnäbban.

- syn. *Scolopax cinerea* GÜLDENSTÄDT 1774.
Numenius cinereus VIEILLOT 1823.
Terekia javanica BONAPARTE 1838.
 » *cinerea* GRAY 1841.

Pavoncella pugnax (LINNÉ) 1758.

Brushanen.

- syn. *Tringa Pugnax* LINNE 1758.
Pavoncella » LEACH 1816.
Totanus » NILSSON 1817.
Machetes » CUVIER 1817.
Philomachus » GRAY 1841.

Underfam. **Scolopacinae.**

Calidris arenaria (LINNE) 1766.

Sandlöparen.

- syn. *Tringa Arenaria* LINNE 1766.
Charadrius Calidris » »
Calidris CUVIER 1800.
Arenaria vulgaris BECHSTEIN 1803.
Calidris arenaria ILLIGER 1811.

Tringa (Pisobia) minuta LEISLER 1812.

Småsnäppan.

- syn. *Tringa minuta* LEISLER 1812.
Pelidna » STEPHENS 1824.
Pisobia » BILLBERG 1828.
Actodromas » KAUP 1829.

Tringa (Pisobia) temminckii LEISLER 1812.

Mosnäppan.

- syn. *Tringa teminckii* LEISLER 1812.
Pelidna » STEPHENS 1824.
Pisobia » BILLBERG 1828.
Leimonites » KAUP 1829.
Actodromas » BONAPARTE 1856.

¹ Hemmahörande i norra Ryssland och Sibirien, en gång skjuten i Finland.

Tringa (Arquatella) maritima BRÜNNICH 1764.

Skärnsnäppan.

syn. *Tringa maritima* BRÜNNICH 1764.» *striata* LINNÉ 1766.*Arquatella maritima* BAIRD 1858.*Tringa (Ancylochilus) subarquata* GYLDENSTÄDT 1774.

Spofsnäppan, bågnäbbade snäppan.

Scolopax subarquata GYLDENSTÄDT 1774.*Numenius* » BECHSTEIN 1803.» *ferrugineus* MEYER 1809.*Tringa subarquata* TEMMINCK 1815.*Pelidna* » STEPHENS 1824.*Ancylochilus subarquatus* KAUP 1829.*Tringa canutus* LINNÉ 1758.

Kustvipan.

syn. *Tringa Canutus* LINNÉ 1758.» *cinerea* BRÜNNICH 1764.» *ferruginea* » »» *islandica* LINNÉ 1767.*Tringa (Pelidna) alpina* LINNÉ 1758.

Kärrensäppan, svartbröstad snäppan.

syn. *Tringa alpina* LINNÉ 1758.» *cinclus* » 1766.*Numenius variabilis* BECHSTEIN 1809.*Pelidna* » STEPHENS 1824.*Tringa (Pelidna) alpina schinzii* (BREHM) 1831.

Mindre kärrensäppan.

syn. *Pelidna Schinzii* BREHM 1831.*Limicola platyrhyncha* (TEMMINCK) 1815.

Myrsnäppan.

syn. *Tringa platyrhyncha* TEMMINCK 1815.*Limicola pygmaea* KOCH 1816.*Gallinago major* GMELIN 1788.

Dubbelbeckasinen.

syn. *Scolopax major* GMELIN 1788.» *paludosa* RETZIUS 1800.*Gallinago major* KOCH 1816.*Telmatias* » BREHM 1831.

Gallinago gallinago (LINNÉ) 1758.

Horsgöken, enkelbeckasinen.

syn. *Scolopax gallinago* LINNÉ 1758.

» *gallinaria* MÜLLER 1776.

» *caelestis* FRENZEL 1801.

Gallinago media LEACH 1816 (nec. FRISCH).

Telmatias gallinago BOIE 1826.

Gallinago scolopacina BONAPARTE 1838.

Gallinago gallinula (LINNÉ) 1766.

Halfenkla beckasinen, hårsnäppan.

syn. *Scolopax gallinula* LINNÉ 1766.

Gallinago minima LEACH 1816.

Limnocyptes gallinula KAUP 1820.

Scolopax rusticola LINNÉ 1758.

Morkullan.

syn. *Scolopax Rusticola* LINNÉ 1758.

» *rusticola* BODDAERT 1783

Underfam. **Phalaropiinæ.**

Simsnäppor.

*Crymophilus fulicarius*¹ (LINNÉ) 1758.

Brednäbbade simsnäppan.

syn. *Tringa Fulicaria* LINNÉ 1758.

Phalaropus rufus BECHSTEIN 1809.

» *platyrhynchus* TEMMINCK 1815.

Crymophilus rufus VIELLOT 1817.

» *fulicarius* STEJNEGER 1885.

Phalaropus lobatus (LINNÉ) 1758.

Smalnäbbade simsnäppan.

syn. *Tringa lobata* LINNÉ 1758.

» *hyperborea* 1766.

Phalaropus hyperboreus TUNSTALL 1771.

» *cinereus* MEYER 1810.

Lobipes hyperboreus STEPHENS 1824.

Phalaropus angustirostris NAUMANN 1846.

» *lobatus* SALVADORI 1871.

¹ Högnordisk circumpolär, men träffas stundom under flyttningen i Sverige.

Ord. **Gruiformes.**

Tranlika fåglar.

Fam. **Otididæ.**

Trappar.

*Otis tarda*¹ LINNÉ 1758.
Stortrappen.

*Tetrax tetrax*² (LINNÉ) 1758.
Småtrappen.
syn. *Otis Tetrax* (LINNÉ) 1758.
Tetrax campestris LEACH 1816.

*Houbara macqueeni*³ GRAY & HARDW. 1834.
Kragtrappen.
syn. *Otis houbara* BECHSTEIN 1802 (nec. DESF.).
» *macqueeni* GRAY & HARDW. 1834.
Houbara » GRAY 1844.

Fam. **Gruidæ.**

Tranor.

Grus grus (LINNÉ) 1758.
Tranan.
syn. *Ardea Grus* LINNÉ 1758.
Grus communis BECHSTEIN 1703.
» *cinerea* MEYER & WOLF 1810.

*Anthropoides virgo*⁴ (LINNÉ) 1758.
Jungfrutranan.
syn. *Ardea Virgo* LINNÉ 1758.
Anthropoides virgo VIEILLLOT 1816.
Grus virgo PALLAS 1827.

¹ Häckade förr i Skåne, nu utrotad och endast tillfälligtvis förekommande.

² Endast tillfälligtvis anträffad i Sverige, är hemma i Sydeuropa, Nordafrika och Centralasien.

³ Hemmahörande i Nordindien och Persien, en gång skjuten i Sverige, en gång i Finland o. s. v.

⁴ Hemmahörande i Sydosteuropa och Centralasien, tvenne exemplar skjutna i Sverige.

Fam. Rallidae.

Rallar.

Rallus aquaticus LINNÉ 1758.

Vattenrallen.

Crex crex (LINNÉ) 1758.

Kornkärnanren, ängskärnanren.

syn. *Rallus Crex* LINNÉ 1758.

Gallinula » LATHAM 1790.

Crex pratensis BECHSTEIN 1805.

Ortygometra crex LEACH 1816.

Crex crex SHARPE 1884.

Porzana porzana (LINNÉ) 1766.

Småfläckiga sumphönan.

syn. *Rallus Porzana* LINNÉ 1766.

Gallinula porzana LATHAM 1790.

Porzana VIEILLOT 1816.

Crex porzana LICHTENSTEIN 1823.

Ortygometra porzana STEPHENS 1824.

*Porzana pusilla*¹ (PALLAS) 1776.

Dvärgsumphönan.

syn. *Rallus pusillus* PALLAS 1776.

» *intermedius* HERMANN 1804.

» *Bailloni* VIEILLOT 1819.

Gallinula pygmaea BREHM 1824.

Phalaridion » KAUP 1829.

Porzana » BONAPARTE 1842.

Zapornia » BECHSTEIN 1851.

Porzana intermedia SHARPE 1894.

Ortygometra pusilla REICHENOW 1898.

*Zapornia parva*² (SCOPOLI) 1769.

Lilla sumphönan.

syn. *Rallus parvus* SCOPOLI 1769.

Zapornia minuta LEACH 1816 (nec. PALLAS).

¹ Utbredd från Centraleuropa och söderut, möjligen en gång skjuten i Sverige, flere gånger i Danmark.

² Tillhör södra och mellersta Europa, sällsynt hos oss.

Gallinula pusilla BECHSTEIN 1803 (nec. PALLAS).

Porzana parva DODERLEIN 1869.

Gallinula chloropus (LINNÉ) 1758.

Grönfotade sumphönan, rörhönan.

syn. *Fulica Chloropus* LINNÉ 1758.

Gallinula chloropus SCHAEFFER 1789.

Fulica atra LINNÉ 1758.

Sothönan.

Ord. Galliformes.

Hönsfåglar.

Fam. Tetraonidae.

Orrfåglar.

Lagopus lagopus (LINNÉ) 1758.

Dalripan.

syn. *Tetrao Lagopus* LINNÉ 1758.

» *albus* GMELIN 1788.

» *lapponicus* » »

» *subalpinus* NILSSON 1817.

Lagopus albus STEPHENS 1819.

Lagopus scoticus (LATHAM) 1787.

Moripan.¹

syn. *Tetrao scoticus* LATHAM 1787.

Lagopus » LEACH 1816.

Lagopus mutus (MONTIN) 1776.

Fjällripan.

Tetrao mutus MONTIN 1776.

Lagopus » LEACH 1816.

Tetrao alpinus NILSSON 1817.

Lagopus alpina » 1832.

Lyrurus tetrix (LINNÉ) 1758.

Orren.

Tetrao Tetrix LINNÉ 1758.

Lyrurus tetrix SWAINSON & RICHARDSON

1831.

¹ Moripan har upprepade gånger införts i västra Sverige.

Tetrao urogallus LINNÉ 1758.

Tjädern.

Tetrastes bonasia (LINNÉ) 1758.

Järpen.

syn. *Tetrao Bonasia* LINNÉ 1758.

» *betulinus* SCOPOLI 1769.

Tetrastes bonasia KEYSERLING & BLASIUS 1840.

Hybrider mellan orrfåglar:

Lyrurus tetrix ♂ × *Tetrao urogallus* ♀.

Rackelhanen.

Tetrao hybridus SPARRMAN 1786.

» *urogalloides* NILSSON 1832.

» *medius* MEYER 1811.

» *urogallo-tetrix* COLLETT 1872.

Lagopus lagopus ♂ × *Lyrurus tetrix* ♀.

Riporren.

Tetrao lagopoides NILSSON 1832.

» *lagopodi-tetricides* SUNDEVALL 1856.

» *tetrici-albus* COLLETT 1872.

» *lagopodo-tetrix* BOGDANOW 1884.

Lagopus scoticus × *Lyrurus tetrix*¹

Moriporren.

syn. *Lagopus tetrici-scoticus* COLLETT 1877.

Lagopotetrix dicksonii MALM 1880.

Tetrao tetrix scoticus MEYER 1887.

Tetrastes bonasia × *Lyrurus tetrix*.²

Järporren.

syn. *Tetrao bonasides* NILSSON 1824.

» *bonasiotetrix* BOGDANOW 1884.

» *tetrix bonasia* MEYER 1887.

¹ En gång anträffad i Sverige.

² „ „ „ „ „ „

Lagopus lagopus + *Tetrao urogallus*.¹

Riptjädern.

Lagopus urogallo-albus GRIEG 1889.

Tetrastes bonasia × *Lagopus lagopus*.²

Ripjärpen.

Lagopus bonasioides KOLTHOFF 1888.

Lagopus lagopus × *Lagopus mutus*.³

Hybridripan.

Fam. **Phasianidæ.**

Fasanfåglar.

*Caccabis rufa*⁴ (LINNÉ) 1758.

Röda raphönan, rödhönan.

syn. *Tetrao rufus* LINNÉ 1758.

Perdix rubra TEMMINCK 1815.

» *rufa* VILLOT 1870.

Caccabis » GRAY 1844.

Perdix perdix (LINNÉ) 1758.

Raphönan.

syn. *Tetrao Perdix* LINNÉ 1758.

Perdix perdix SCHLEFFER 1789.

» *cinerea* LATHAM 1790.

Starna » BONAPARTE 1838.

Coturnix coturnix LINNÉ (1758).

Vakteln.

syn. *Tetrao Coturnix* LINNÉ 1758.

Perdix coturnix LATHAM 1790.

Coturnix communis BONNATERRE 1791.

» *coturnix* LICHTENSTEIN 1854.

¹ En gång anträffad i Sverige.

² » » » » »

³ Beskrifven från Norge.

⁴ Införd i Halland, men åter utgången.

(*Gallus gallus*¹ (LINNÉ) 1758.

Tamhönan.

syn. *Phasianus gallus* LINNÉ 1758.

Gallus bankiva TEMMINCK 1813).

*Phasianus colchicus*² LINNÉ 1758.

Ädelfasanen.

*Phasianus torquatus*³ GMELIN 1788.

Ringfasanen.

Phasianus colchicus × *Phasianus torquatus*.⁴

Hybridfasanen.

(*Chrysolophus pictus*⁵ (LINNÉ) 1758.

Guldfasanen.

syn. *Phasianus pictus* LINNÉ 1758.

Thaumalea picta WAGLER 1832.

Chrysolophus pictus GRAY 1834).

(*Pavo cristatus*⁶ LINNÉ 1758.

Påfågeln).

Fam. Numididæ.

Pärhöns.

(*Numida meleagris*⁷ LINNÉ 1766.

Pärhönan.)

Fam. Meleagridæ.

Kalkoner.

(*Meleagris gallopavo*⁸ LINNÉ 1758.

Kalkonen.)⁹

¹ Såsom tamfågel.

² Införd för jaktändamål flerstädes.

³

»

⁴ Nästan vanligare än de rena hufvudarterna.

⁵ Stundom hållen som prydnadsfågel, hemland Kina.

» » » » » hemland Indien.

⁷ Tamfågel, hemland Västafrika.

⁸ » » » Nordamerika.

⁹ Ett misslyckadt aklimatiseringsförsök gjordes för några år sedan i Sverige med den sydamerikanska Tinamu (*Rhyncotus rufescens* af familjen *Tinamidæ*, ord *Tinamiformes*).

Ord. Falconiformes.

Dagroffäglar.

Fam. Falconidæ.

Falkfåglar.

Falco rusticolus LINNÉ 1758.

Jaktfalken.

syn. *Falco Gyrfalco* LINNÉ 1758.*Hierofalco gyrfalco* BONAPARTE 1854.*Falco candicans*¹ GMELIN 1788.

Grönlandsfalk.

syn. *Hierofalco candicans* CUVIER 1817.*Falco islandus*² GMELIN 1788.

Islandsfalk.

syn. *Hierofalco islandicus* GRAY 1841.*Falco cherrug*³ GRAY 1833.

Tatariska jaktfalken.

syn. *Falco sacer* GMELIN 1788. (nec. FORSTER).*Falco lanarius* PALLAS 1827 (nec. LINNÉ).*Falco cherrug* GRAY 1833.*Hierofalco saker* SHARPE 1874.*Falco peregrinus* TUNSTALL 1771.

Pilgrimsfalken.

syn. *Falco communis* GMELIN 1788.*Falco subbuteo* LINNÉ.

Lärkfalken.

¹ Häckar på Grönland, anträffas stundom tillfälligtvis i Sverige.² Hemland Island och Sydgrönland, enstaka gånger skjuten i Sverige och Norge.³ Hemland Sydosteuropa och Centralasien, endast ett par gånger skjuten i Sverige.

Falco merillus (GERINI) 1767.

Stenfalken.

- syn. *Accipiter merillus* GERINI 1767.
Falco aesalon TUNSTALL 1771.
 » *regulus* PALLAS 1773.
 » *lithofalco* GMELIN 1788.
Aesalon aesalon KAUP 1850.

*Cerchneis vespertinus*¹ (LINNÉ) 1766.

Aftonfalken.

- syn. *Falco vespertinus* LINNÉ 1758.
 » *rufus* SCOPOLI 1786.
Cerchneis vespertinus BOIE 1828.
Erythropus » BREHM 1830.

Cerchneis tinnunculus (LINNÉ) 1758.

Tornfalken.

- syn. *Falco Tinnunculus* LINNÉ 1758.
 » *alaudarius* GMELIN 1788.
Cerchneis tinnuncula BOIE 1828.
Tinnunculus alaudarius GRAY 1844.

Pernis apivorus (LINNÉ) 1758.

Bivråken.

- syn. *Falco apivorus* LINNÉ 1758.
Butco » VIELLOT 1816.
Pernis » CUVIER 1817.

Milvus milvus (LINNÉ) 1758.

Gladan.

- syn. *Falco Milvus* LINNÉ 1758.
Milvus ictinus SAVIGNY 1809.
 » *regalis* VIELLOT 1821.

¹ Hemland Sydosteuropa och Medelhafsländerna, men har rätt ofta skjutits i Sverige, blott en gång i Norge.

*Milvus korschun*¹ (GMELIN) 1771.

Bruna gladan, svarta gladan.

syn. *Accipiter korschun* GMELIN 1771.*Falco ater* GMELIN 1788.*Milvus* » DAUDIN 1800.» *niger* BONAPARTE 1838.» *migrans* STRICKLAND 1855.*Haliaeetus albicilla* (LINNÉ) 1758.Hafsörnen.²syn. *Falco Albicilla* LINNÉ 1758.» *Ossifragus* » 1766.*Haliaeetus Albicilla* LEACH 1816.*Aquila* » PALLAS 1827.*Archibuteo lagopus* (BRÜNNICH) 1764.

Fjällvråken.

syn. *Falco lagopus* BRÜNNICH 1764.*Buteo* » LEACH 1816.*Archibuteo lagopus* BREHM 1828.*Aquila chrysaetus* (LINNÉ) 1758.

Kungsörnen.

syn. *Falco Chrysaetos* LINNÉ 1758.*Aquila fulva* SAVIGNY 1809.» *chrysaetus* DUMONT 1816.*Aquila maculata*³ (GMELIN).

Större skrikörnen.

syn. *Aquila clanga* PALLAS 1827.

¹ Utbredd öfver Central- och Sydosteuropa och Centralasien, en gång träffad i Sverige.

² Örmörnen (*Circaetus gallicus*) (GMELIN) är utbredd öfver Ost- och Sydeuropa samt Medelhafsländerna, Centralasien etc. är ej hittills funnen närmare än i Danmark.

³ Större skrikörnen är hemma i Sydeuropa, Nordostafrika, Centralasien etc. men flere gånger skjuten i Sverige.

*Aquila pomarina*¹ BREHM 1832.

Mindre skrikörnen.

syn. *Falco naevius* NAUMANN (nec. GMELIN).

Aquila Pomarina BREHM 1831.

» *maculata* SHARPE 1874 (nec. GMELIN).

Buteo buteo (LINNÉ) 1758.

Ormvråken.

syn. *Falco Buteo* LINNE 1758.

Buteo vulgaris LEACH 1816.

*Buteo buteo desertorum*² (DAUDIN) 1800.

Steppvråken.

syn. *Falco desertorum* DAUDIN 1800.

Buteo » VIEILLOT 1816.

*Buteo buteo zimmermanni*³ (EHMCKE) 1893.

Ryska vråken.

*Buteo ferox*⁴ (S. G. GMELIN) 1770.

Örnvråken.

syn. *Falco ferox* S. G. GMELIN 1770.

Buteo » THIENEMANN 1853.

Accipiter nisus (LINNÉ) 1758.

Sparfhöken.

syn. *Falco Nisus* LINNE 1758.

Accipiter nisus SCHÆFFER 1789.

Astur nisus CUVIER 1829.

Nisus communis LESSON 1831.

¹ Mindre skrikörnen är hemma i mellersta och södra Europa, men flera gånger skjuten i Sverige.

² I Sydosteuropa, Asien och Afrika är steppvråken hemma, men den har flera gånger skjutits i Sverige, såvida ej de exemplar, som ansetts som *B. desertorum* rätteligen borde föras till följande.

³ Står nära föregående, är hemma i Ryssland, men har skjutits flera gånger i Norrbotten och häckar antagligen där.

⁴ Sydosteuropa, Nordostafrika — Centralasien, tillfälligtvis skjuten i Danmark, på Själland.

Astur gentilis (LINNÉ) 1758.

Dufhöken.

- syn. *Falco gentilis*¹ LINNÉ 1758.
 » *palumbarius* » »
Astur » LACÉPEDE 1801.

Circus cyaneus (LINNÉ) 1766.

Blå kärrhöken.

- syn. *Falco cyaneus* LINNÉ 1766.
 » *strigiceps* NILSSON 1817.
 » *pygargus* NAUMANN 1822 (nec. LINNÉ).
Circus cyaneus BOIE 1822.

*Circus pygargus*² (LINNÉ) 1758.

Mindre kärrhöken, ängshöken.

- syn. *Falco Pygargus* LINNÉ 1758.
 » *cineraceus* MONTAGU 1802.
 » *cinerarius* MONTAGU 1808.
Circus » LEACH 1816.
 » *cineraceus* CUVIER 1829.

*Circus macrourus*³ (S. G. GMELIN) 1771.

Stepphöken, bleka kärrhöken.

- syn. *Accipiter macrourus* S. G. GMELIN 1771.
Falco macrurus GMELIN 1788.
Circus swainsoni SMITH 1830.
 » *pallidus* SYKES 1832.

Circus aeruginosus (LINNÉ) 1758.

Sumphöken, bruna kärrhöken.

- syn. *Falco aeruginosus* LINNÉ 1758.
 » *rufus* GMELIN 1788.
Circus aeruginosus SAVIGNY 1809.

¹ LINNÉ beskref först den unga dufhöken under detta, och sen den gamla dufhöken under namnet *palumbarius*

² I vårt land hittills träffad blott i Skåne.

³ Tillhör Osteuropa och Asien, blott några få gånger skjuten i Sverige.

Fam. **Pandionidæ.**

Fiskgjusar.

Pandion haliaetus (LINNÉ) 1758.

Fiskgjusen.

syn. *Falco Haliaetus* LINNÉ 1758.*Pandion fluviatilis* SAVIGNY 1809.*Aquila haliaetus* MEYER 1810.*Pandion* > LESSON 1828.Ord. **Anseriformes.**

Andfaglar.

Fam. **Anatidæ.**

Andfåglar.

Underfam. **Cygninæ.**

Svaner.

*Cygnus cygnus*¹ (LINNÉ p. p.) 1758.

Sångsvanen.

syn. *Anas cygnus* LINNÉ p. p. 1758.

» » GMELIN 1788.

Cygnus musicus BECHSTEIN 1809.» *ferus* LEACH 1816.*Cygnus bewicki*² YARREL 1830.

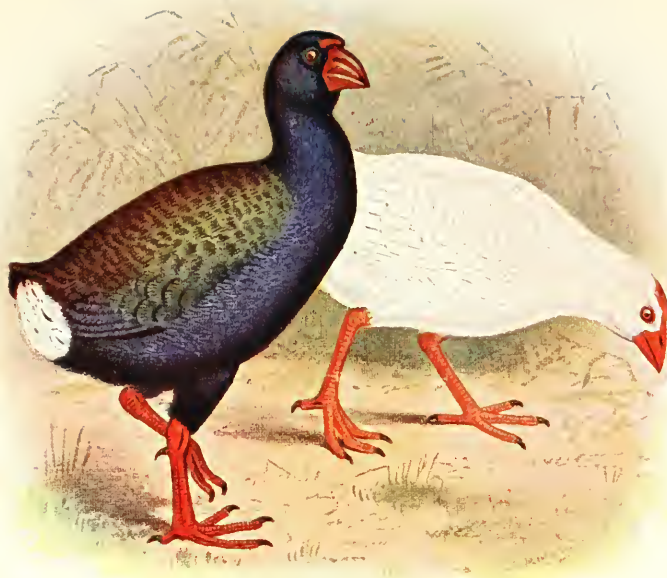
Mindre sångsvanen.

syn. *Cygnus minor* KEYSERLING & BLASIUS 1840.

(Forts.)

¹ LINNÉ'S *Anas Cygnus* omfattade båda de svenska arterna, men då den korta diagnosen hänför sig till sångsvanen låter man denna numera allmänt behålla artnamnet *Cygnus*, ehuru LINNÉ möjligen, att döma efter en del hänvisningar, haft knölsvanen än mera i åtanke.

² Häckar på Novaja Semlja och arktiska Sibirien, sällsynt vintertiden i Skandinavien.

Notornis hochstetteri & *alba*.

Ett blad ur elefanternas utvecklings- historia.

Af Einar Lönnberg.

(Föredrag vid Kgl. Vetenskapsakademiens årshögtid).

Det gäller ju som en allmän regel, att det ej är de vanliga och alldagliga företeelserna, som ådraga sig mest uppmärksamhet, utan tvärtom det säregna och afvikande. På grund häraf torde ock få djur omfattas med ett så allmänt intresse som elefanterna. De äro ju de största af alla nu lefvande landtdjur. Deras egendomliga skapnad, till hvilken den nutida faunan ej kan uppvisa något motstycke, inristar sig redan i barnens minne och gifver näring åt deras fantasi. Den märkvärdiga snabeln, som i mångt och mycket kan göra samma nytta som en hand och gripa de minsta föremål, men tillika utdela de mest fruktansvärda dråpslag; betarne, som af djuren kunna användas som de kraftigaste häfstänger och som lämna det dyrbara elfenbenet; den ofantliga styrka, som elefanterna besitta; deras nästan otroligt stora intelligens; den höga ålder de ofta påstås uppnå, allt detta är egenskaper, som omgifva elefanterna med ett nästan sagolikt skimmer såväl i de fall, då de äro människans underdåniga och högeligen värdefulla tjänare, som då de äro hennes farliga motståndare eller skadegörare på hennes odlingar.

Men äfven för den forskande vetenskapsmannen erbjuda dessa djur spörsmål af största intresse. Detta beror därpå, att deras byggnad i många afseenden företer så stora egendomligheter, att elefanterna intaga en ovanligt starkt isolerad särställning i däggdjurssystemet. Dessutom kunna de uppvisa

en högst märklig blandning af egenskaper. I vissa afseenden visa de sig vara produkter af en synnerligen höggradig specialisering såsom t. ex. med afseende på snabelns, hufvudets, tandsystemets byggnad och utveckling. I andra tyckas de kvarstå på en ovanligt primitiv och låg ståndpunkt såsom t. ex. med afseende på fotbyggnaden. I åter andra fall kan samma organ sedt från olika synpunkter te sig både såsom specialiseradt och som primitivt. Detta gäller t. ex. om elefantens hjärna. Stora hjärnans hemisfärer äro ej så starkt utvecklade bakåt, att de täcka lilla hjärnan, och häri ligger ju en likhet med de lägre däggdjuren. Men å andra sidan är stora hjärnan mycket rikt försedd med komplicerade vindlingar, hvilka tyda på en hög utveckling och förklara dessa djurs stora intelligens. Slutligen är det i vissa fall tydligt, att en utveckling från det ursprungliga tillståndet ägt rum, men att denna utveckling gått i motsatt riktning mot den, som eljes är vanlig inom däggdjursserien. Ett exempel härpå finna vi i frambenens byggnad hos elefanterna. Hos lågt stående däggdjur ingå både armbågsben och strålben i leden mot handlofsbenen (carpalbenen) i tämligen lika grad. Det förra dock alltid något mindre. När sedan utvecklingen skrider framåt, vare sig den tenderar att bilda en springfot eller en gripfot, plägar följdén bli, att nedre ändan af armbågsbenet antingen alldeles uttränges från carpalleden och blir rudimentär såsom hos högre klöfdjur och hofdjur, eller ock blott kvarstår på ledens yttersida, och tjänar till att styra och leda framfotens rörelser vid vridning och sidorörelser. Hos elefanterna har emellertid det motsatta inträffat. Där har armbågsbenets nedre ända intagit större delen af leden mot handlofven och trängt undan strålbenet, som blifvit svagare tvärtemot den vanliga regeln.

En annan egendomlighet företer elefanternas skelett med afseende på extremitetbenens inbördes proportioner. De ha jämförelsevis mycket långa ben, och detta beror dels därpå, att öfverarmen och lårbén ej bilda vinkel mot underarmen resp. underbenet som hos andra djur, utan extremiteternas alla ben, äfven de öfversta stå vertikalt och alla äro

ordnade i rak linie efter hvarandra, så att elefantkroppen så att säga uppbares af fyra raka stolpar. Detta torde vara en tillpassning till den stora kroppstyngden. Dels betingas också extremiteternas längd af, att vissa delar äro betydligt förlängda. Dylig förlängning plägar hos alla hofdjur i hufvudsak drabba de distala elementen framförallt mellanhands- och mellanfotsbenen. Men det är ej fallet hos elefanterna. Hos dem ha tvärtom öfverarms- och än mera lårben blifvit i hög grad förlängda.

Största olikheten företer dock, som ofvan antydts, hufvudet och dess organ. För att klargöra detta torde det vara lämpligast att jämföra elefantskallen med kraniet af något mindre specialiseradt djur (såsom t. ex. svinet). Det senare kraniet är långsträckt och man kan på det urskilja ett främre nosparti, som omfattar näshålan och käkarne med munhålan, och ett bakre, hjärnskålen. Båda dessa kraniets hufvudpartier ligga i nästan rät linie bakom hvarandra. I framkanten af ögonhålan finnes alltid tårkanal. Näshålan är långsträckt och parallell med kraniets längdaxel. Den öppnar sig framtill samt täckes af ett par långa näsben. Dess sidoväggar och golf bildas hufvudsakligen af öfver- och mellankäksbenen. De sistnämnda, som bära framtänderna, framskjuta föga eller alls ej framför näsbenens framända. Käkarne äro väpnade med ett stort antal tänder. I hvarje halfva af öfver- eller underkäk träffas 3 framtänder, 1 hörntand, 4 oäkta kindtänder eller prämolarer samt 3 äkta kindtänder eller molarer. Tanduppsättningen i sin helhet består sålunda af fyra gånger detta antal tänder eller inalles 44. Men dessutom finnes en uppsättning af mjölk-tänder, som i ungdomen företräder alla tänder utom molarerna, sålunda i hvarje käkhalva 3 mjölkframtänder, 1 mjölkhörntand och 4 mjölk(prä)molarer.¹

Med afseende på tändernas byggnad märkes, att deras hufvudmassa utgöres af tandben, dentin, som öfver sin krona har

¹ Detta skulle vara det typiska, men i verkligheten anläggas numera första prämolaren blott en gång.

ett öfverdrag af emalj, och omkring roten ett hölje af benväfnad, cement.

Bakom nospartiet ligger hjärnskålen, som inom sina kompakta benväggjar innesluter hjärnan. Taket till hjärnskålen bildas framtill af ett par pannben som äro minst lika långa, som de där bakom liggande hjässbenen. Nackbenet bildar endast hjärnskålens bakre vägg och sträcker sig ej upp på dess tak. Dessa ben äro skiffformiga och visserligen mera porösa in i än mot ytorna men dock solida, ej ihåliga, med undantag af en del af pannbenet, in i hvilket en fortsättning af nashålan sträcker sig.

Helt olika mot en dylik mera ursprunglig däggdjurskalle är kraniet af en elefant. Genast vid första ögonkastet finner man, att det senare är oformligt högt i förhållande till

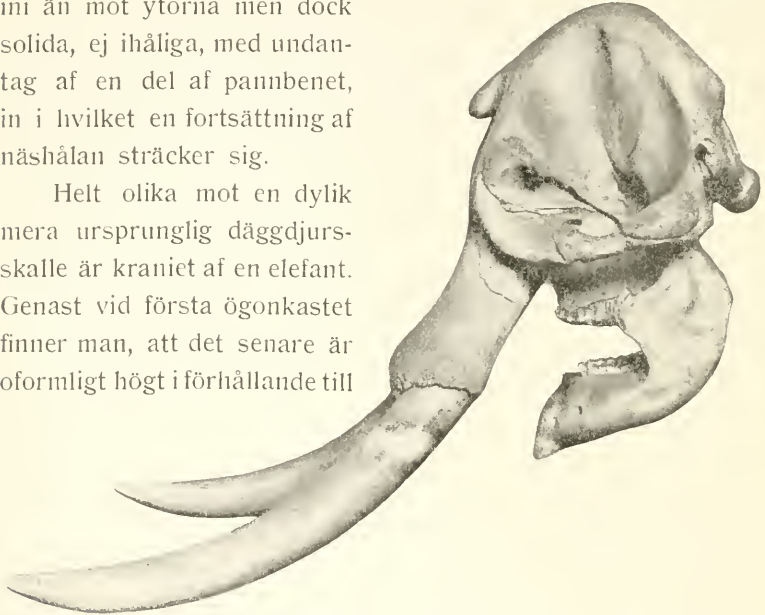

Fig. 1. Skalle af sydafrikansk elefant.

sin längd. Detta beror dels därpå, att hjärnkapseln ej ligger bakom utan snarare ofvanpå käkpartiet, som dessutom i så hög grad förkortats, att man knappt kan tala om någon nosdel på kraniet. Tårkanal saknas. Näsbenen äro helt korta och bilda ej tak öfver en lång horisontal nashåla utan snarare ett kort takutsprång öfver en halft uppåtriktad näskanal. Kraniets yttre näsöppning ligger långt bakom mellankäksbenens framkant. Mellankäksbenen äro jemförelsevis stora, emedan de bära betarne. Tandantalet är helt ringa. Hos en vuxen elefant träffar man på hvardera sidan

af öfverkäken en »bete», och dessa äro till följd af sitt redan omtalade läge i mellankäksbenen att betrakta såsom framtänder (ej hörntänder). Hörntänder saknas, och i öfverkäksbenen visa sig högst tvenne kindtänder (molarer) i bruk på en gång, ty käkarne äro så korta och tänderna så stora, att ej flera rymmas. I underkäken saknas både framtänder och hörntänder och kindtänderna förhålla sig som i öfverkäken. En vuxen elefant har alltså i sämsta fall ej mer än 6 och i bästa fall ej mer än 10 tänder i bruk på en gång. Fullt så fåtalig, som det vid första anblicken vill synas, är dock ej elefanternas tanduppsättning. Följer man utvecklingen skall man nämligen finna, att ett tandombyte äger rum, så att, när en kindtand är utnött, en ny, som bildats bakom den i bruk varande, skjuter upp och fram bakom den förbrukade. Tandombytet sker sålunda på ett annat sätt än det vanliga, som ju plägar äga rum i vertikal riktning, i det att en mjölk tand undanskjutes af en underliggande tand af den permanenta uppsättningen, hvilken intager mjölk tandens plats.¹

På omtalade sätt disponerar elefanten under sin lefnad 6 kindtänder i hvarje käkhalva. Af dessa anses de 3 förstkommande, som äro betydligt mindre, vara mjölmolarer. De förbrukas under de 15 första lefnadsåren, men ersättas ej, som normalt skulle vara af permanenta prämolare eller mellantänder, utan de tre större tänder (i hvarje käkhalva), som komma senare, äro äkta kindtänder (molarer). Hvardera »beten» har en liten mjölk tandbete såsom föregångare, hvilken dock fälles efter första året. Under hela sin lefnad förfogar alltså en elefant öfver 2 mjölkframtänder, 12 mjölmolarer, 2 betar och 12 molarer, tillsammans 28 tänder, under det att ett svin har tillsammans i båda tanduppsättningarne 72 eller ursprungligen 76 tänder.

Elefanten är alltså jämförd med ett däggdjur af primär

¹ En liknande förskjutning af tandserien bakifrån och framåt jämte fällning af de främsta förbrukade kindtänderna eger ock rum hos sirendjuren (*Trichechus*), men hos dem är tandantalet mycket större och många tänder äro i bruk på en gång.

typ tandfattig och synes vara det ännu mera till följd af tändernas successiva uppträdande. Det var så tillvida ej alldeles utan skäl, som LINNÉ en tid ställde elefanten bland Bruta, då han använde tänderna såsom indelningsgrund.

Men ser man på beskaffenheten af de tänder som elefanten äger, så skall man finna, att de äro på ett alldeles märkligt sätt specialiserade för att kunna göra långvarig och god tjänst. Betarne ha öppna rötter och ha därför förmågan att tillväxa under hela djurets lefnad och sålunda kompenseras den slitning, de äro utsatta för. Emaljöverdraget, som finnes på en

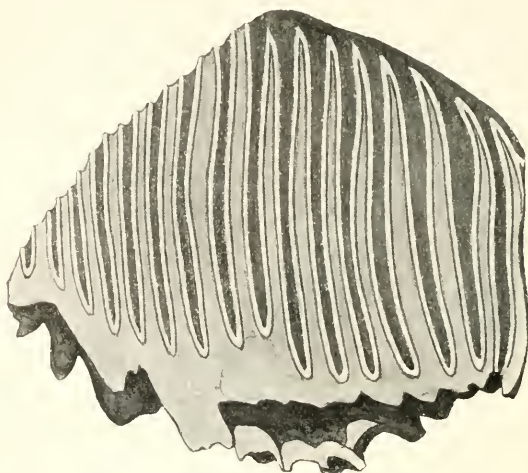

Fig. 2. Genomsnitt af kindtand af indisk elefant.
Det hvita: *emalj*, det grå: *dentin*, det svarta: *cement*.

normal däggdjurstand, saknas visserligen nästan alldeles och utgöres blott af en obetydlig hätta i betens spets, som snart afnötes. I öfrigt utgöres beten af ett slags tandben, men detta, det äkta elfenbenet, är såsom bekant af en säregen struktur, som gör det särdeles starkt och motståndskraftigt.

Kindtändernas byggnad är ännu märkligare. Deras höjd är mycket betydlig, de äro, som man säger, hypselodonta (i motsats mot brachydonta, korttandade, tänder med låga kronor), och sitta mycket djupt i alveolen. Ser man på den något afnötta kronytan af en elefants kindtand, skall man finna att den före-

ter ett antal parvis uppträdande och i kanterna af kronan förbundna lister af hårdare substans. Mellan dessa lister af samma par träffas ett något lösare och därför mera afnött ämne samt mellan listerna af skilda par ett tredje ämne liksom det förutnämnda lösare och mera nött. Undersökas nu dessa olika beståndsdelar närmare visar det sig, att de hårda listerna utgöras af emalj, ämnet mellan listerna af samma par af tandben eller dentin och det mellan listerna af skilda par af vanlig ben-substans eller cement. En längdgenomskärning genom en sådan tand (fig. 2) ådagalägger, att emaljen, i stället för att bilda ett enkelt öfverdrag såsom i en vanlig tand, har bildat ett antal tvärgående, mycket höga (eller djupa) men smala veck, som innesluta en kärna af dentin, hvarjämte mellanrummen mellan de olika vecken utfyllts med cement. Den största och bakersta kindtanden hos en afrikansk elefant har vanligen intill 11 sådana veck med långsträckt romboidisk genomskärning, men den motsvarande hos en indisk elefant ända till (18 -)27 dylika, som dessutom äro plattare och mera parallella sinsemellan. Den senare är alltså mera specialiserad än den förra.

Till denna egendomlighet i tandbyggnaden sälla sig ock dylika med afseende på hela skallens benstomme. De olika benen af hvilka skallen är sammansatt, äro nämligen endast i ungdomen, såsom hos de flesta andra däggdjur, enkla ben-skifvor.

I detta stadium kan man också urskilja, att nackbenet är ovanligt stort och tillsammans med hjässbenen bildar större delen af hjärnskålens tak. Pannbenen äro jämförelsevis små.

Senare under tillväxten utbildas ini skallens ben luftrum, som utgå från näshålan, men ej som eljes oftast är fallet, inskränka sig till pannbenen utan alltmer förstoras, så att slutligen hvarje ben kommer att bestå liksom af dubbla blad, sammanhållna med tvärbalkar, som uppdelar luftrummen i stora celler (fig. 3). Slutligen försvinna sömmarna mellan de olika benen och deras lufthålor komma i kommunikation med hvarandra. Hela skallen blir på detta sätt så att säga dubbelväggig. Genom denna anordning får den naturligtvis ett högeligen förökadt omfång, utan

att tyngden i samma mån ökats, som om benen varit kompakta. Men detta omfång är behöfligt för att bereda tillräckligt stor fästeyta åt muskler och senor dels för den tunga snabeln dels för de väldiga nackmuskler, som krävas för att bära det stora af snabel och betar¹ tyngda hufvudet.

Snabeln, detta märkvärdiga organ som på samma gång är så känsligt och så utomordentligt kraftigt, är ju ock ett för elefanterna säreget och oumbärligt redskap. Den utgöres af en förening af den utdragna nosen och den likaledes förlängda

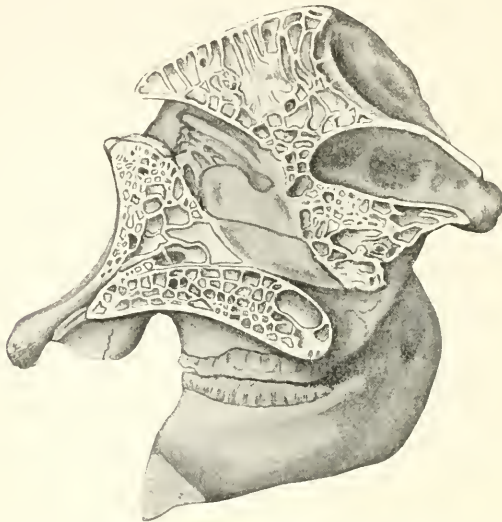

Fig. 3. Genomsärning af skalle af afrikansk elefant.

öfverläppen. I sitt inre innesluter snabeln en dubbel kanal, de utdragna näsborrharna, som fortsätta i de båda snedt uppåtriktade näskanalerna. Vid sin bas ha snabelrören en utvidgning, en reservoar för vatten, då elefanterna dricka. Detta sker nämligen så, att de insuga vatten i snabeln och dess reservoar och sedan utspruta det i munnen. Ja, elefanterna ta ju äfven snabelns förmåga att användas såsom spruta i anspråk, då de bada, i det de med snabelns tillhjälp begjuta olika kroppsdelar

¹ Den afrikanska elefanten har större betar än den indiska. Den största kända bete finnes i British Museum. Den är 10 fot och 2 tum engelskt mått lång och väger 228 engelska skålpund.

med vatten. I brist på vatten användes förresten också gyttja eller till och med torr sand eller damm.

Men snabeln är dessutom absolut nödvändig för att elefanten skall kunna äta. Hvarje föremål, som skall förtäras, måste gripas med snabeln och införas i munnen. Munöppningen är nämligen till följd af käkarnes starka förkortning i förhållande till djurets storlek helt liten. Den kan sålunda ej användas för att gripa födan direkt och elefantens korta hals gör detta så godt som omöjligt. Men snabeln utjämnar tillfullo alla dessa svårigheter, i det den lägger födan direkt i den fulländade krossningsapparat, som kindtänderna bilda. Dessas redan beskrifna konstruktion tillåter, att de direkt kunna jämföras med en kvarn. De ofvan omnämnda tvärgående emaljlisterna motsvara kvarnstenens radierande refflor. Då elefanten vid tuggningen rör underkäken fram och åter mot öfverkäken stå emaljlisterna vinkelrätt mot rörelseriktningen på samma sätt, som kvarnstenens radierande refflor bilda rät vinkel mot stenens roterande rörelseriktning.¹

Det skulle bli för vidlyftigt att ytterligare ingå på flera detaljer rörande elefanternas byggnad. Hvad som i korthet redan anförts, torde väl dock ha tillfyllest ådagalagt, att dessa djur äro särdeles starkt specialiserade och att de i hög grad afvika från den allmänna däggdjurstypen. Men denna särställning, som de sålunda intaga i systemet, blir på samma gång, som den är mycket intressant, synnerligen brydsam för forskaren, som söker efter sammanhanget och ursprunget. För att vinna någon klarhet härutinnan få vi vända oss till studiet af de redan utdöda djuren.

Numera finnas, som bekant, vilda elefanter blott i Afrika söder om Sahara samt i Indien på Ceylon och Sumatra.¹ Men i svunna tider funnos elefantartade djur öfver mycket stora delar af vår jord. En typ af dessa, som lefde i norra delen

¹ Paralleller härtill finna vi flerstädes inom däggdjursserien. Idislarnes, som röra underkäken från sida till sida, ha sina halfmånformiga emaljveck längsställda och gnagarne, som föra underkäken fram och åter, ha i de fall, då deras kindtänder äro försedda med emaljveck, dessa tvärställda.

både af gamla och nya världen samtidigt med människan (och troligen fanns äfven i vårt land före istiden) var den långhåriga mammuten. Den var dock i vissa fall särskildt med afseende på tänderna och fötterna mera specialiserad än nutidens elefanter, så att den lämnar ingen ledning med afseende på elefanternas härstamning. Andra elefanter i mellersta och södra Europa samt norra Afrika voro till sin byggnad lika de nu lefvande, ehuru vissa små öraser på Malta och Cypern ej blefvo mer än från 3 till 7 fot höga. Men under pliocen tid lefde i centrala och södra Asien samt på några af de närliggande

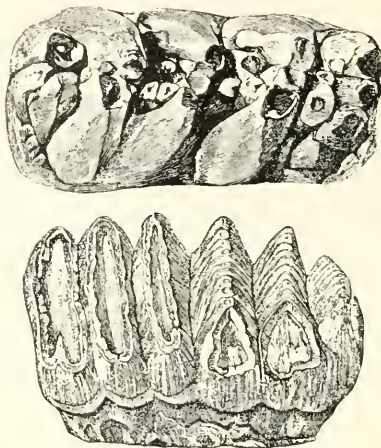

Fig. 4. Molar af *Mastodon* (ofvan) sedd uppifrån och af *Stegodon* (under) sedd snedt från sidan (efter Brit. Mus. Guide).

öarne och i norra Afrika elefanter, som stodo de nutida ganska nära, men ej hade så sammansatta tänder. I stället för de höga tätt hoppressade emaljveckan hos de äkta elefanterna, hade kindtänderna (fig. 4) hos dessa elefanter, som man kallat *Stegodon*, tvärgående emaljåsar liknande spetsiga takåsar (hvaraf namnet *Stegodon* är härledd) och mellanrummet mellan dessa åsar var endast delvis utfyllt med cement. Nästa något enklare stadium träffa vi hos mastodonterna. Dessa elefantdjur ha haft större

¹ De som finnas på Borneo äro införda dit och förvildade. Den sumatranske elefanten afviker från den indiska. I Afrika finnas flera olika elefanter. En med rundade, jämförelsevis små öron i Väst-Afrika och en mycket storörad i Ost-Afrika. Den stora Kapska elefanten är så godt som utrotad.

geografisk utbredning än några andra. Under plio- och miocentiden funnos de i Europa och Asien samt kommo äfven under samma perioder öfver till Nordamerika. Därifrån framträngde de under pliocentiden till Sydamerika och ända till Argentina.¹ I gamla världen försvunno de redan under pliocentiden, men i Amerika lefde en art (*Mastodon americanus*) kvar ännu under pleistocen tid och var då där samtida med prähistoriska människor. Ytterligare några arter *Mastodon* funnos äfven under pleistocen tid i Sydamerika. Dessa djur voro i allt väsentligt elefanter, men deras kindtänder voro ännu enklare byggda än *Stegodon*'s. Tändernas tväråsar voro färre och mellanrummen mellan dem alls ej eller blott obetydligt utfyllda med cement. Åsarne buro, innan de voro nötta, på sin kam vårtformiga utskott eller voro uppdelade i sådana (fig. 4), däraf namnet *Mastodon* (af *mastos* = vårta). Dessa tväråsar voro hos mastodonterna ej heller så talrika ens som hos *Stegodon* utan blott från 2 till 5. Kindtänderna hos dessa djur äro alltså betydligt enklare byggda än hos nutida elefanter. Äfven i ett annat afseende voro mastodonternas tänder mindre specialiserade än elefanternas. De äro nämligen ej så höga utan närma sig den brachydonta typen samt ha tydliga rötter och sålunda mera begränsad tillväxt. Hos åtminstone de tidigare lefvande mastodontarterna hade äfven käkpartierna både ofvan och under en större längdutsträckning än hos en nutida elefant. Detta möjliggjorde, att två och till och med tre kindtänder kunde vara i bruk samtidigt i hvarje käkhalfva. Genom denna sträckning af skallens käkparti hos de äkta mastodonterna blir kraniets allmänna form, då man ser det från sidan, ej så högt och kort, som hos en elefant, utan hjärnskålen och ansiktsdelen komma att ligga mera bakom hvarandra i stället för alldeles öfver hvarandra. I ännu ett afseende närmade sig mastodonterna de typiska däggdjuren nämligen däri, att de i ungdomen hade ett par små betar eller framtänder äfven i underkäken, hvilka dock med

¹ I Sydamerika finnas talrika rester af mastodonter särskildt i Tarijadalen i Bolivia, hvarifrån baron E. NORDENSKIÖLD hemfört samlingar, som kommit till Riksmuseum.

tilltagande ålder utföllo och ej lämnade något spår efter sig. På grund häraf kan man alltså säga, att mastodonterna stodo ett steg närmare den centrala däggdjurstypen än elefanterna, ehuru väl afståndet från den ännu var mycket stort.

Emellertid fanns under mellersta och undre miocentiden i norra Afrika, Europa och Asien en djurform, till hvilken öfvergången från de primära mastodonterna ligger nära. Denna form (fig. 5) har kallats *Tetrabelodon angustidens*,¹ emedan den i underkåken har ett par ständigt kvarsittande betar. Dessa betar eller framtänder sutto tätt intill hvarandra och för att vinna fasthet nog att kunna bära dem var underkåkens symfysdel (d. v. s. midtpartiet framtill, utefter hvilket underkåkhalfvorna sinsemellan sammanväxa) långt utdragen och bildade liksom en ränna. Öfverkåkens betar voro nedåtböjda och divergerade, så att de, när käkarne slötos, gingo utom underkåksbetarne. Betarne hade ej som hos elefanterna blott en lifen hätta af emalj i spetsen, utan voro försedda med ett långsgående band af dylik. Kindtänderna voro äfven såväl talrikare som ock enklare byggda. Såsom ett tillägg i antalet har nämligen kommit tvenne mellantänder, prämolärer, som följa efter de tre mjölkmolärererna och framkomma mellan dem och de tre permanenta molarerna. Dessa prämolärer hade dock tydligen endast en kort tillvaro och voro redan så att säga på väg att under utvecklingens gång reduceras bort. Den främre af dem var nämligen tämligen rudimentär och dess krona bestod blott af en stor och en liten knöl framtill samt en bakre häl med 2—3 små knölar. De två främre mjölkmolärererna hade två den bakersta tre tväråsar, som hvar och en bildas af tvenne mer eller mindre förbundna knölar. Molarerna hade tre af flera knölar bildade tväråsar, och den sista af dem hade baktill dessutom en ganska stor häl med flera knölar. Dessa accessoriska knölar och hälbildningar äro instruktiva, ty det får antagas,

¹ Atskilliga andra med dem nära befryndade arter af sammå släkte ha föröfrigt beskrifvits från miocena aflagringar i Nordafrika, Europa, Asien och Nordamerika. Till sistnämnda kontinent inkommo de undre öfre miocentiden. Först fann man där *Tetrabelodon* i Montana, men senare också i Texas och på andra ställen.

att det är från dylika, som undan för undan under utvecklingens gång nya tväråsar af knölar utbildats. Sedan ha dessa blifvit mera sammanhängande högre och mera tätt ställda o. s. v. *Tetrabelodon's* tandbeväpning är alltså mera primitiv än äfven de ursprungligaste mastodonternas. Kindtändernas knölighet påminna redan mera om svin- än elefanttänder. Men på samma gång måste de mjuka delar, som omgäfvö munnen ha varit olika mot hos en mastodont eller en elefant. Till följd nämligen af underkåkens längd jämförd med öfverkåken kunde *Tetrabelodon* ej ha haft en nedhängande snabel, men

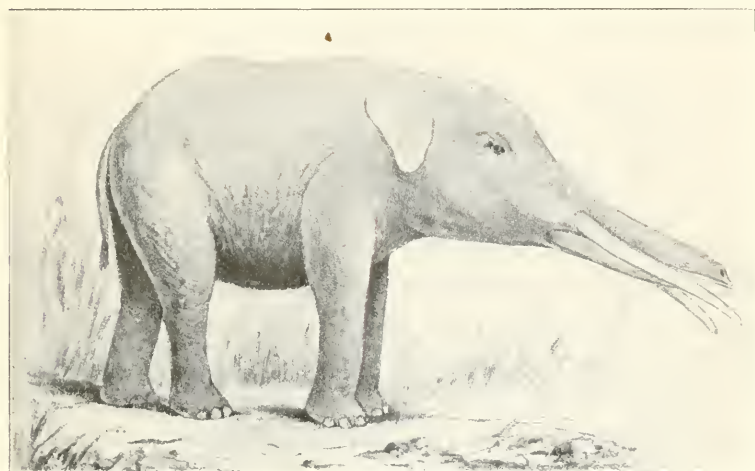

Fig. 5. *Tetrabelodon* rekonstruerad (efter RAY LANKESTER).

icke desto mindre är det nödvändigt att antaga, att öfverläppen och antagligen med den näskanalen varit betydligt förlängd förbi öfverkåkens framända för att nå till och något förbi underkåkens framända och tjäna till att föra in födan i tuggapparaten. Ty något organ med en viss grad af gripförmåga, som utförde detta arbete, var erforderligt, då i annat fall betarne skulle varit i vägen för näringsupptagandet. Emellertid är att märka, att detta senare hos *Tetrabelodon* underlättades på ett annat sätt nämligen därigenom, att halsen var betydligt längre än hos en elefant. Till följd häraf och till följd af

ansiktsdelens mera utdragna form var det sålunda lättare för *Tetrabelodon* än för en elefant att nå till marken med sina käkars främre ända. Lefnadssättet hos dessa djur måste emellertid ha varit helt annorlunda än elefanternas, men därom längre fram.

Någon ursprungligare representant för elefantfamiljen än *Tetrabelodon* kände man ej till förr än för några få år sedan, då det lyckades den engelske palæontologen ANDREWS att i Egypten göra några de mest storartadt intressanta upptäckter, som nyligen ytterligare kompletterats. D:r ANDREWS hade för 5 år sedan för sin hälsas vårdande rest till Egypten och inbjöds då där att deltaga i en expedition, som hade till uppgift att utforska ökenområdet i trakten af det nuvarande Fayum, hvarest ännu på romaretiden fanns den nu till en saltpöl uttor-kade, då stora sjön Mæris. ANDREWS hade för afsikt att försöka att med ledning af de fossil, som man väntade sig finna, bestämma därvarande aflagringars geologiska ålder. Undersökningarne voro förenade med stora svårigheter. Såsom ett exempel härpå kan anföras, att en serie med karavaner måste hållas i ständig verksamhet för att föra det för expeditionens existens nödiga dricksvattnet tre dagsresor in i den ödsliga och torra sandöknen. Men ANDREWS energi besegrade alla hinder och flera gånger under på hvarandra följande år upprepade han sina expeditioner dit. Hans forskningar kröntes med den mest lysande framgång och han lyckades göra rent af underbara upptäckter af fossila djur från eocenperioden. De öfriga måste här likvisst lämnas åsido, men vi vilja fästa oss vid de former, som tillhöra elefantserien. Dessa voro så talrika, att ANDREWS har kunnat beskrifva från öfre eocentiden fyra arter af ett släkte, *Palæomastodon*, som nära ansluter sig till den miocena *Tetrabelodon*, men är primitivare än denna. Detta yppar sig däri, att skallen är mera långsträckt och ansikts-partiet med öfverkäken mera utdraget. Till följd häraf blir okbågen längre och sträcker sig längre framåt. Underkäkens symfysdel är visserligen betydlig, men ej så långt utdragen som hos *Tetrabelodon*. För öfrigt är det af intresse att finna

att två arter *Palcomastodon* ha lång underkäkssymfys och de två andra betydligt kortare, så att dess bakkant är belägen strax framför främsta prämolaren. Från den första gruppen kan *Tetrabelodon* tänkas härstamma och från den andra mastodonter och elefanter. Underkäksframtänderna voro ej långa betar som hos *Palcomastodon*, utan de hade mera skapnaden af vanliga framtänder och emedan emaljen var tjock endast på framsidan blefvo de vid nötning mejselformiga liksom gnagaretänder. Öfverkäkens framtänder måste visserligen betecknas såsom betar, ehuru de ej voro särdeles stora. Till läge och riktning erinra de om *Tetrabelodon's* men äro mera nedåtböjda och som sagdt betydligt mindre. ANDREWS uppgifver måttet på en sådan till 25,3 cm. Med afseende på prämolarna hade *Palcomastodon* ryckt ett afsevärdt steg närmare den centrala däggdjurstypen, därigenom att antalet ökats till 3 i öfverkäken och 2 i underkäken. Den främsta af dessa var helt enkel. Den mellersta hade ett tvärställt par af en större yttre och en mindre inre knöl samt stundom baktill en liten tredje knöl. Den bakersta prämolaren hade två åsar af tvärställda knölpar och de tre molarerna hvar och en 3 sådana. Mjölkmolarerna voro också tre till antalet. Alla kindtänderna hade korta kronor och slutna rötter. Jämförda med de typiska elefanternas väldiga tuggredskap voro de också ganska små. Den största artens bakersta prämolare var blott 3—4 cm. lång och dess bakersta molar 6—7,8 cm. Hos en af de små arterna var bakersta molaren blott 4,5 cm. lång. Den viktigaste olikheten mot *Tetrabelodon* och högre elefantformer med afseende på tanduppsättningen var dock, att hos *Palcomastodon* såväl prämolarer som molarer voro i bruk samtidigt hos det vuxna djuret och ej ersätta hvarandra successivt. Denna på en gång närvarande serie af 6 kindtänder i öfver- och 5 i underkäken stod i samband med en sträckning af käk- och gompartierna. Hela skallen blef härigenom mera långlagd än hos de förut omtalade formerna. Detta framhäfdes än mera, därigenom att luftrummen i hjärnskålens ben ej voro så stora som hos mera utvecklade elefanter. Följaktligen hade skallen af *Palco-*

mastodon ej den uppblåst runda form som hos en nutida elefant, utan det fanns baktill till och med ansatser till en nackkam till fäste för muskler. Detta framgår af bifogade förträffliga bild, som d:r ANDREWS vänligen skänkt förf. Densamma är en fotografi af en modell gjord efter en i det närmaste fullständig skalle af *P. beadnelli*, på hvilken endast en obetydlig del behöft rekonstrueras.

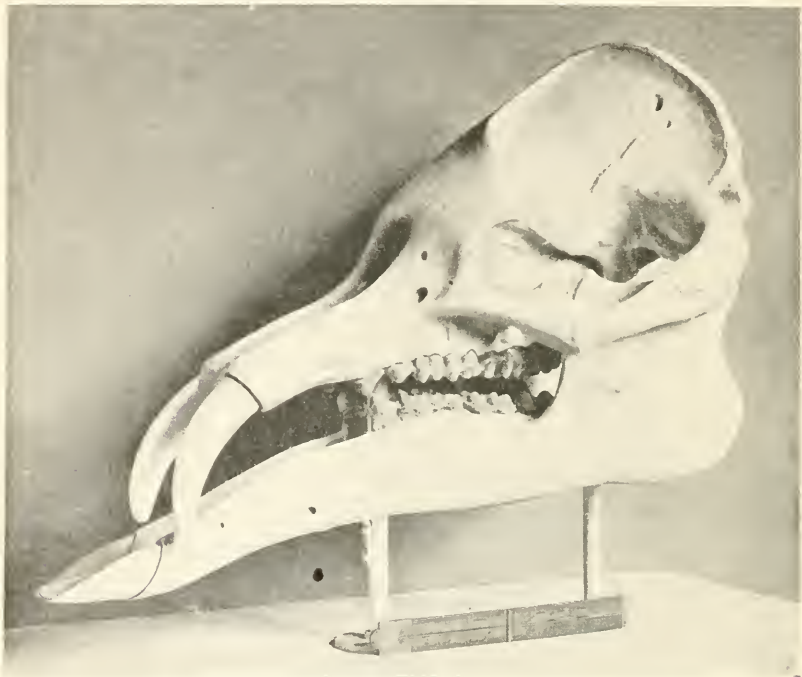

Fig. 6. Skalle af *Palæomastodon* efter fotografi af modell, gåfva af d:r ANDREWS.

I olikhet med nutidens elefanter måste *Palæomastodon* ha haft tårkörtlar, ty en stor tårkanal öppnade sig innanför kanten af ögonhålan. Till det yttre var säkerligen *Palæomastodon* också mycket olika en nutida elefant. Den största arten nådde visserligen betydande dimensioner, så att den skulle kunna till storleken jämföras med en mer än halfvuxen indisk elefant. De smärre formerna voro däremot ej större än tapirer. Deras byggnad

var troligen något smäckrare än hos elefanter. Näsbenen voro så korta, att det är tydligt, att nospartiet varit löst och rörligt, men om en hängande snabel, som hos elefanterna fanns utvecklad är ovisst, och föga troligt. Då underkäken var lång, ehuru ej fullt i så hög grad som hos *Tetrabelodon*, hvilade det lösa nospartiet på den. Halsen var jämförelsevis lång och därför kunde troligen *Palæomastodon* nå marken med underkäksspetsen och någon lång snabel behöfdes därför ej, ehuruväl den rörliga nosdelen säkerligen var ett gripverktyg. Ehuru sålunda genom fynden af de olika arterna af *Palæomastodon* den väldiga klyftan mellan elefanter och andra däggdjur var till betydande del fylld, återstod dock ännu en lucka i utvecklingsserien. Men Dr. ANDREWS hade den stora lyckan att finna äfven denna felande länk.

I lager, som härstammade från mellersta miocentiden, träffade han och hans medhjälpare talrika lämningar, (bland andra ett nästan alldeles helt kranium) af ett dittills okänt djur, som vid beskrifningen fick namnet *Moeritherium*¹ efter den gamla egyptiska sjön Moeris. Om man efter teoretiska spekulationer skulle ha önskat framkonstruera ett djur som skulle förmedla öfvergången mellan *Palæomastodon* och däggjurens mera centrala utvecklingstyper, så torde detta få ett utseende ungefär som *Moeritherium*. Och mera tillmötesgående af de paleontologiska vittnesbörden kan man ju ej begära. (Forts.)

¹ Senare träffades lämningar af flera arter af samma släkte.

Utrotade fåglar.

1. Jätte-Sumphönsen (*Notornis*).

Se taflan.

Det torde vara nästan enastående, att ett fågel-släkte först påträffas fossilt och att det sedan uppdagas, att det ännu finnes levande representanter för detsamma. Detta gäller dock om släktet *Notornis*. År 1847 fann Mr. W. MANTELL i en bädd af vulkanisk aska vid Wain-gongoro på Nya Zeelands nordö ett antal fossila fågelben. Dessa sändes till den store engelske anatomen och zoologen Sir RICHARD OWEN för undersökning, och han fann i samlingen bl. a. ben, som tydligen tillhört en fågel, som varit nära be-släktad med sothöns och sultanhöns (*Porphyrio*), men haft en storlek ungefär som en kalkon. OWEN gaf namnet *Notornis* åt denna utdöda fågel och kallade arten *mantelli* efter upp-täckaren. Två år senare på vintern voro några själhunds-fångare i land i en vik af Resolutionön nära Nya Zeelands sydspets. De funno då där några stora fågelspår i snön. De följde dessa och fingo snart se en väldigt grann fågel, som löpte med stor hastighet. Efter en lång jakt hunno deras hun-dar slutligen ifatt den och tog den levande. I tre dagar höllo fångstmännen sitt intressanta byte levande ombord på sko-naren, men därefter slaktade de och stekte det samt åto upp köttet. Lyckligtvis togo de dock vara på skinnet, och detta kom så i händerna på Mr. MANTELL, samme man, som funnit de ofvan omtalade fossila fågelbenen. Han såg genast öfver-ensstämelsen mellan den fossila skallen samt den nyfunna fågelns hufvud och blef mycket glad däröfver. Infödingar, som sett fågeln, förklarade, att det var den, som de kallade »takea»

och som förr jagats och ätits af dem. Men de hade trott, att den var utrotad redan före engelsmännens ankomst till Nya Zeeland.» Emellertid blef kort därefter, år 1851, ännu ett exemplar fångadt af några maorer på en ö »Secretary island» strax norr om den föregående fyndorten. Båda dessa exemplar förvärfvades genom Mr. MANTELL för British Museum. En lång tid förgick och ingenting vidare hördes af, och man trodde därför, att de påträffade båda exemplaren voro de sista i sitt slag och att arten nu var på allvar utdöd. Men plötsligen påträffades ett tredje exemplar 30 år senare, 1879, af några personer, som jagade kaniner mellan älfvarne Mararoa och Upokoro nära sjön Te Anau i sydändan af Nya Zeeland. Detta exemplar tillvaratogs ordentligt, så att ej blott skinnet utan äfven skelettet kom vetenskapen till godo. Det beskrefs också mycket noggrant och hamnade slutligen i Dresdens museum, dit det inköptes för 110 £ (= 1,980 kr.). MEYER påvisade med ledning af detta skelett, att det var någon, om ock ringa storleksskillnad med afseende på vissa ben mellan den på sydön funna levande och den ursprungligen på nordön funna fossila fågeln. Han gaf därför den förra ett särskildt artnam *hochstetteri*. Då i allmänhet de båda öarnes fåglar förete rasolikheter, hade detta desto mera fog för sig.

Ännu en gång skulle emellertid den ornitologiska världen förvånas öfver ett fynd af en levande *Notornis*. Detta inträffade i augusti 1898. En viss Mr. Ross gick en kväll längs stranden af sjön Te Anau, då plötsligen den honom medföljande hunden rusade in i ett busksnår och kom ut igen med en »takahe». Den var ännu ej död, men dog strax efteråt till följd af hundens bett. Ross och hans broder insågo, att slumpen lämnat i deras händer ett värdefullt byte, och de togo genast en båt och rodde under natten 25 engelska mil för att få tillfälle att så snart som möjligt befordra fågeln vidare med första postförbindelse. Den anlände på sådant sätt först till en Dr. YOUNG, som i sin tur telegraferade till Professor BENHAM i Dunedin, och bad honom öfvervaka fågelns noggranna konservering. På detta sätt räddades detta exem-

plar fullständigt åt vetenskapen. Naturligtvis strömmade det genast, så snart saken blef känd, in en massa anbud från museer och enskilda, men Nya Zeelands regering trädde emellan och inlöste exemplaret för 300 £ (= 5,400 kr.). Professor BENHAM gjorde på detta exemplar den intressanta iakttagelsen, att, ehuru fjäderdräktens färger, när fågeln ses framifrån eller från sidan, äro särdeles praktfulla i blått och grönt (jfr taflan),¹ så framträda de, när fågeln ses bakifrån, knappt något, utan fågeln förefaller då smutsgrå. Sålunda är denna färg utmärkt lämplig, när fågeln försöker ibland buskar eller annan högre markvegetation undgå någon förföljare.

»Takahe» närde sig af gräs särskildt af starrartade former (*Carex* och *Uncinia*). Dess näbb var också kraftig nog att stycka äfven sådan hård och seg föda och på dylik finnes det ju alltid tillgång nog äfven under Nya Zeelands vinter för att nära en fågel, som nästan uppnådde samma storlek som en gås.

Den frågan yppar sig nu närmast, finnes ej möjligen denna intressanta fågel ännu i lifvet på någon undangömd och otillgänglig plats af Nya Zeeland? Alldeles omöjligt är detta ju ej, men tyvärr mycket osannolikt. Det är nämligen klart, att, när det fjärde exemplaret erhöles år 1898 och inlöstes med en så stor summa, uppmärksamheten i hög grad riktades på denna sak och att säkerligen mången sökte att spana upp ytterligare en sådan dyrbarhet. Men dess värre har det ej försports, att något sådant lyckats. Nu torde »takahe» få ställas bland de öfriga många intressanta djurformer, som genom människornas åtgörande skattat åt förgängelsen. På Nya Zeeland har det varit ej blott människornas egen jakt och fångst som vållat eländet, utan i än högre grad införandet af andra djurformer, såsom vesslor, hermeliner, fretter, (förvildade) svin o. s. v. samt stora sträckors kalätande af får, afbrännandet af buskar och gräs öfver vida områden, hvarvid de stackars fåglarne, af hvilka många arter alldeles saknade flygförmåga, andra åter blott voro dåliga flygare, i massa omkommo.

¹ Efter en plansch i Trans. Zool. Soc. London.

En nära släktinge till Nya Zeelands »takahe» lefde förr på de isolerade Norfolk och Lord Howe-öarne. Denna fågel, som var alldeles helhvít med röda ben och röd näbb (se taflan), *blef förr känd än sin samsläktinge. Den lär redan ha omtalats i en resebeskrifning 1783. Och 1789 blef den till och med afbildad för första gången. En af de tidiga besökarna på dessa öar liknade den vid hvita pärlhöns. När den fick sitt första vetenskapliga namn, insåg beskrifvaren, att den var släkt med sothönsen, trots dess hvita skrud, och kallade den *Fulica alba*. Sedan fördes den tillsammans med sultanhönsen (*Porphyrio*), men slutligen på 1860-talet blef det klart, att den till följd af den kraftiga näbben, de korta tårna och den grofva kroppsbyggnaden rätteligen hörde tillsammans med *Notornis*. För öfrigt känner man mycket litet om den.¹ Endast ett exemplar finnes i behåll, nämligen i Wien. Ett annat lär ha funnits i Liverpool, men existerar ej längre enligt Rothschild. När den utrotades är ovisst, man vet blott, att det skett före år 1869.

2. Hvitvingade Sandpiparen (*Prosobonia leucoptera* GMELIN).

Se taflan, nedtill.

Då COOK gjorde sin sista resa, fann han på öarne Tahiti och Eimeo en liten vadare, som till följd af en stor hvít fläck på vingen framtill fått ofvanstående namn. Den tycktes på den tiden ingalunda vara sällsynt, men ehuru man ofta sökt efter den sedan, har den aldrig återfunnits. Endast ett enda exemplar af den finnes i behåll såvidt känt är och detta förvaras i museet i Leiden. Orsaken till dess försvinnande är höljd i fullständigaste dunkel. Måhända har den utrotats af råttor, som från fartygen kommit i land på öarne och som undan för undan uppätit ägg och ungar. LATHAM² uppgifver,

¹ Den här meddelade bilden är gjord efter en plansch i tidskriften »The Ibis».

² Den här meddelade bilden är gjord med ledning af en afbildning i Lathams arbete.

att den lefde vid vattendrag och på Tahiti kallades »Torowé» och på Eimeo »Teté». Man har tvistat om denna fågels systematiska ställning, men det är nog sannolikast, att den hör tillsammans med småsnäpporna och sandlöparen.

En närbesläktad liten vadare *Æchmorhynchus cancellatus*, som förr fanns på Paumotu-öarne och Jul-ön i Stilla hafvet, synes hafva rönt ett liknande öde. 1839 träffades den talrik på de nämnda öarne af den amerikanska undersökningsexpeditionen under WILKES, men har senare ej återfunnits. De enda exemplar, som finnas i behåll af den, äro i museet i Washington. Den var i hufvudsak umbrabrun ofvan samt under hvitaktig med bruna fläckar och tvärband.

Fågelnotiser.

Efter att i tidskriften »Fauna och Flora», häftet I för 1907 ha genomläst uppsatsen »En märklig riporre», fann jag mig böra meddela att ytterligare en riporre tillvaratagits i år här i Umeå. Särskildt intressant bör fyndet vara, då fågeln uppgafs vara kommen från Vindeln eller Degerforstrakten och sålunda möjligen kan tillhöra samma kull, som den i tidskriften beskrifna. Umeåexemplaret hade fångats i snara så tidigt på hösten, att en del ungfågel-fjädrar sutto kvar. Höstens och förvinterns stora temperaturväxlingar kommo fågeln att »surna» och kunde den sålunda ej stoppas upp, men skinnet har dock öfverlämnats till Riksmuseum.¹

*

I samma fågellass som riporren fann jag en orrhöna, som visade en mycket vacker öfvergång till allinos. Hela fågeln är vackert gulbrun och har hvita spetsar på sidornas och bukens fjädrar. Handpennorna äro smutsigt hvita. Docent Swenander har i bref till mig uppgifvit, att äggstocken var normalt utvecklad. Exemplaret liknar mycket ett som finnes å museet i Upsala.

*

För några dagar sedan sändes för uppstoppning till konservator Kolthoff en vacker rackelhanetupp, skjuten strax utanför Umeå.

*

För tidskriftens läsare kunna några uppgifter om en del fåglars mer eller mindre ovanliga förekomstorter måhända vara af intresse:

Turdus musicus L. (= *Turdus iliacus* auct.) Rödvingen var 1904 allmänt häckande å Malingsbo Kronopark i Dalarne.

Turdus viscivorus sedd å Gotland, Snäckgårdet hösten 1890.

Erithacus rubecula 1906 allmänt häckande i Västerbotten, Robertsfors Bruk.

Sylvia nisoria sedd hösten 1890 å Gotland, Snäckgårdet.

Phylloscopus sibilator sags somrarna 1893 och 1894 i N:ra Hälsingland, Strömbacka bruks park. Häckade 1904 å Malingsbo Kronopark.

Ficedula hippolais häckar allmänt i Visby stads trädgårdar. Bo med ägg, taget på 80-talet i Botaniska trädgården och öfverlämnades till läroverksmuseet.

Accentor modularis på 80-talet skjuten i Visby stad.

Parus coccyzus vintern 1906—1907 i Umeå stad.

¹ Detta ex. har fullt normal dräkt.

- Parus cristatus* syntes ofta sommaren 1905 Västerbotten och Nordmalings socken och vintern 1907 vid Umeå.
- Parus ater* syntes ofta sommaren 1905 Nordmaling, samt d. d. 1906 Liderna i Bygdeå socken, Västerbottens län.
- Emberiza hortulana* tämligen allmän i Västerbottens kustland.
- Fringilla montifringilla* häckade 1904 a Malingsbo Kronopark.
- Coccothraustes coccothraustes*. 1 ex. syntes i Visby Botaniska trädgård 1888.
- Chloris chloris* hane och hona $14/5$ 1906 Skinnarbyn, Bygdeå socken.
- Oriolus oriolus* hane och hona utanför Visby stad i slutet af 1880-talet.
- Sturnus vulgaris* häckar allmänt i Bygdeå socken. (Nordmalings d:o).
- Garrulus glandarius* tämligen allmänt förekommande i Nordmalings-, Umeå- och Bygdeåtrakterna (Västerbotten).
- Corvus frugilegus*, Dalkarlså by, Västerbotten, den $10/5$ 1906.
- Ampelis garrulus* syntes flera gånger sommartid 1905 i Nordmalings socken.
- Syrnium aluco* hördes flera gånger i februari 1906 i Umeå stads utkanter. (Da jag icke känner någon art med samma läte som *S. aluco* vågar jag upptaga henne a denna lista.)
- Falco subbutco* ett exemplar skjutet $31/7$ 1905 Jernäs Nordmalings socken.
- Accipiter nisus* häckade 1905 i Jernäs d:o 1906 Granfors, Bygdeå socken.
- Columba oenas*. Ett par sågs $28/7$ 1905 vid en utgård under Olofsfors Bruk, Nordmalings socken, samt ett enstaka par $2/8$ 1906 Robertsfors Bruk.
- Syrhaptis paradoxus*. Antagl. 1888 infångades ett af telefontrådar skadadt exemplar på Gotland och hölls af min far under många år i fångenskap.
- Lagopus lagopus* häckar gärna på vissa skär utefter Västerbottens kustland.
- Scolopax rusticola* häckar i Nordmaling och Bygdeå socknar.
- Gallinago gallinula*, 3 st. ungfåglar skjutna 1:sta veckan i sept. 1904 vid Stjernvik, Finspong.
- Tringa maritima*, Gunnarstenarna, Nynäs, 1904.
- Grus grus*, Gotland (Lärbro) sommaren 1905.
- Ciconia alba*, 1 exemplar sedt på 1880-talet i Norrlanda socken, Gotland.
- Botaurus stellaris*, 1 exemplar skjutet på Gotland omkring år 1888 och inlämnades till min far för uppstoppning.
- Crex crex*, Nordmaling 1905.
- Carbo carbo*, ett individ sågs den $28/7$ 1905 i Nordmaling. Jernäsfiskarne påstodo att samma fågelsort tidvis infunne sig i Nordmalingsfjorden.
- Larus minutus* Gotland.
- Larus glaucus*, 1 exemplar skjutet utanför Visby stad vintern 1890. Den andra af paret uppehöll sig under nära ett års tid på samma trakt.

I häftet nr 3 för 1906 har märket H. C. H—n lämnat en notis att *Larus ridibundus* ankommer till Gotland »i sin vackra *sommar-drakt*». Tillåter mig då erinra om, att tidigt på våren är det rosenröda skimret på mäsens bröst bäst utveckladt och att nämnda färg försvinner mera ju längre fram det lider mot sommaren.

Samma signatur har också lämnat uppgiften att »skatan saknas i hela nordliga Gotland och endast finnes i de södra socknarna». — Att hon förekommer mera sparsamt i de norra delarna af ön än i de södra är nog sant, men hon saknas ingalunda i de förra. Under en resa 1904 sag jag henne i Lärbro, Helvi och Gothems socknar.

*

I samma häfte har Henrik Hasselgren delgifvit tidskriftens läsare sina iakttagelser »ur alfågeln's lif». Så får man läsa att »nattetid gå de (allarna) upp på någon enslig strand». Högst intressant vore att få reda på de stränder t. ex. på Gotland, som af alfågeln begagnas till nattläger, och än mera om författaren själf verkligen iakttagit fågeln nattetid på uppgifna lokaler. Jaktkamrater till mig och jag själf hafva funnit, att så fort det skymmer på, flyger fågeln till hafs, och ville vi få en god jakt dag ansågo vi lämpligast att vara på fågelns käraste betesplatser, innan det blifvit ljusst. Då fick man nämligen skjuta, när fågeln kom sträckande in utifrån hafvet.

Längre fram i artikeln säger författaren »helst ligger han och fiskar innanför strandbränningen på jämförelsevis grundt vatten». Min erfarenhet från Gotland är, att fågeln i större antal mycket sällsynt träffas *innanför* bränningarna, men då inga grund eller ref finnas går han ända in till stranden. En sådan plats vid Visby är båtläget vid Fiskartornet och trakten bortöfver åt hamnen till. Norr därom ses fåglarna i flock sällan intill stranden, förr än man kommit ut till viken vid »Fahnehjelm's källa».

I motsats till herr Hasselgren har undertecknad haft den stora turen att mycket ofta få se alfågeln's beteende under fiskandet, då de efterblifna skynda fram till tēten, dock med det tillägg, att om de icke alltid flyga så simma de dit så fort de kunna.

Till herr Hasselgren's meddelande om alfågeln's förekomst och flyttning fogar jag den anmärkningen, att sommardag träffas alfågeln i små flockar och enstaka exemplar här och hvar rundt Gotlands kuster.

Till sist riktar jag en vördsam anhållan till författaren, att godhetsfullt publicera de rön och iakttagelser, som berättigat till meddelandet om själens och fågelns inbördes förhållande. Jag antar nämligen att en hvar af tidskriftens läsare skall med största intresse och nöje mottaga skildringar af sådana egendomliga händelser, som när själen förföljt allen så intensivt, att »i sin nöd ränner allen in i hamnar och bland människor, där själen ej törs följa, eller upp på land».

Umeå den 20 febr. 1907.

Gustaf Kolmodin.

Smärre meddelanden.

Karl XI:s hvita ekorre.

Man kan första, att de utan synbar anledning och i allmänhet sällsynt uppträdande albinoformerna af eljes välkända djurarter fordomdags skulle gifva anledning till åtskillig undran och stundom väl äfven till vidskepliga föreställningar. Så var nog äfven fallet med den »krithvita ekorre med röda ögon», som den 27 juli 1696 infångades vid Kungsbarkarö och lefvande öfverlämnades till Karl XI på Kungsör. Ty eljes hade nog icke konungen fäst den stora vikt vid djuret, som efterlämnade handlingar angifva. För det första ansåg nämligen kungen händelsen värd att antecknas i dagboken, där det för den 27 juli 1696 heter: »Eftermiddagen tog stalldrängen här vid Kongsör Anders Ek med Böndernas tillhjälp, som körde hö, en hvit Ekorre vi Kungsbarkare och bragte honom lefvande hit till Kongsör; Ekorn är krit-hvit och hafver röda ögon.»¹ Och för det andra lät han två så förnämliga konstnärer som D. Krafft d. ä. och Ehrenstrahl afmåla det sällsamma djuret. Detta framgår af ett ännu bevaradt bref från konungen till Hofintendenten Ehrenstrahl af den 12 febr. 1697. Efter tryckt källa återgifver jag här detta aktstycke.²

»Carl etc. etc. Wär ynnest etc. etc. Conterfejaren KRAFT har fuller uppå befallning aftagit den hwite Ekorn; men som Wi åstunda at hafwa den utaf Eder afmålad; altså är härmed til Eder Wär nådige wilje och befallning, at I sådant efterkomme. sändandes Wi Eder här innelykt mättet uppå högden och bredden af Conterfaitet, och sättes på detsamma denne Annotation:

ANNO 1696 den 27 Julii tog STALLDRÄNGEN ANDERS EEK med böndernas tillhjälp, som körde hö, fatt en hvit Ekorn wid Kungsbarkare och bragte honom hit til Kongsör lefvandes. Ekorn är krithwit och hafver röda ögon. Datum ut Supra.

P. S. Stycket hwarpå KRAFT har afmålat Skillpaddan, hafwe I at sända hit med Hof-Fourieren, som är beordrad, med andre saker at resa hit.

CAROLUS

C. Piper.»

Som man finner hade kungen tagit inskriften direkt ur dagboken, hvars ord nästan ordagrannat återgifvas.

Det har roat mig att söka uppsåra de båda tafloerna, men allt frågande hos vara förnämsta tafvelkännare har hittills varit förgäfvets. Jag är således icke i tillfälle meddela huru dessa djurbilder sett ut, liksom ej heller att lämna någon antydning om det sannolika skälet, hvarför kungen ej var nöjd med det af Krafft målade

¹ Konung Carl XI:s Dagbok. Hernösand 1898. Sid. 403.

² Loenbom, S., Handlingar till Konung Carl XI:s historia. Attonde samlingen. Sthlm. 1767. Sid. 220.

djurporträttet. Möjligen kan det omnämmande om taflornas tillkomst, som nu gifvits, föranleda deras igenfinnande och identifierande. I så fall torde ett meddelande benäget sändas under tecknad genom denna tidskrifts bemedling. *Carl Sahlén.*

En annan abnormt tecknad ekorre.

Vid Igelbäckens masugn i Närke sågs under sommaren 1906 en ekorre med helt och hållet hvit svans. I öfrigt var färgen normal. Djuret iaktogs i en beteshage under 2 à 3 månaders tid och var föremål för alla kringboendes lifliga intresse. Af denna anledning ville man icke skjuta honom, men för att ändock komma i tillfälle att studera fallet på närmare håll, gjordes flera försök att infånga honom, ehuru utan resultat. Af intresse hade ju äfven varit att iakttaga om svansfärgen undergick någon vinterförändring. Mot hösten försvann han från trakten. *C. S.*

Om den riporre,

som beskrefs i förra häftet, har jägmästare Gram benäget meddelat följande: »Den sköts å Bjursele bys ägor inom Degerförs socken. Fågeln var ensam och uppehöll sig uteslutande på marken. Den hade intet låte och var mycket skygg, så att den först efter flera dagars eftersträfvande kunde fållas. Någon utredning om, huruvida orr- eller dalriptupp skulle varit fader till denna bastard, kan naturligtvis, nu ej lämnas, men om ej åsikten, att riptuppen i dylika fall är fadern, vore så stadgad, skulle jag utan tvekan i detta fall vilja antaga, att orrtupp vore fadern, då jag har mig mycket väl bekant, att i den trakt, där det ifrågavarande exemplaret tillvaratagits, flertalet riptuppar under våren bortskjutits på lock.»¹

Märkliga fagelfynd.

Följande fåglar, hvilkas förekomst på de anförda platserna är af intresse, ha under 1906 tillvaratagits och insändts till Kolthoffs Naturaliemagasin i Uppsala för att där konserveras:

1 *Larus glaucus* ♂ ad., funnen död vid Enköping i febr. 1906.

2 ungfåglar af samma art, skjutna vid Uppsala i början af nov. 1906. En hel flock mäsar sags komma flygande i sydlig riktning och ett skott i flocken fällde dessa två.

1 *Anser brachyrhynchus*, skjuten vid Skultorp i Västergötland den 2 oktober.

1 svartrödstart ♂ ad., skjuten vid Njunjes, Kvičkjock, i maj.

Af färgvarieteteter ha insändts ditsammastädes 1 blekgul skäggdopping, 1 dito bläsand, 1 dito orrhöna, 1 dito tjäderhöna, 1 tjäderhöna, som var hvit med mörka stänktjädrar öfver alla kroppsdelar, 1 orrhöna med gulbrun hals, 2 bleka kräkor, 1 hvit skata, 2 gräsandvarieteteter och 1 hvit koltrast.

¹ Detta förtjänar att ihågkommas desto mer som det ifrågavarande exemplaret var afvikande från den vanliga typen. *Red.*

I Uppsala har iakttagits på nära håll en nästan hvit sidensvans. den hade endast en svag anstrykning af brunt på ryggen och skuldrorna.

K. K—ff.

Något om insektlivet på ett snöfält.

De flesta människor tro antagligen, att, då vintern kommit med snö och köld, allt insektliv ute i naturen upphört, men så är ej fallet. Flera öfvervintrande sommarinsekter kunna under varma, soliga vinterdagar iakttagas ute, men det finnes insekter, som bäst trivas, då temperaturen är omkr. 0°, och det är dessa jag här särskildt vill fästa uppmärksamheten på.

I dec. månad var jag flera gånger ute för att iakttaga de insekter, som funnos på snön. Målet för mina färder var då några stora öfversvämmade slätter, på hvilka hvarken gräs eller några andra växter höjde sig öfver isen, som var betäckt med jämnt utbredd snö. Temp. var omkr. — 1°. Min uppmärksamhet fästes först på talrika spindlar af olika slakten, som sakta kröpo på snön. Många lågo dock orörliga med indragna ben, ehuru de dock vid beröring visade tecken till lif. Flera s. k. snömaskar förekommo. Desso 10—15 mm. långa, sammetssvarta djur äro larver till flugbaggarna (*Cantharis*) och träffas stundom i stor mängd på snö. En insekt, som vidare ofta förekommer, är den s. k. snöloppan¹ eller hoppstjärten (*Achorutes viaticus*), som till färgen är svartblå och har en längd af 1—2 mm. Dylika snöloppor, som ha förmågan att medelst en särskild inrättning i bakkroppens spets göra ganska långa hopp, påträffade jag allmänt. Jag fann äfven på dessa snöfält atskilliga 1—1,5 mm. långa, svartaktiga kortvingar samt skinnbaggar, myggor och andra insekter.

Nu ligger den frågan nära till hands: Huru hade alla dessa olika insekter kommit ut på de snötäckta isfälten? Många af dem voro nämligen på minst 40 meters afstånd från gräs och andra växter. Något bestämdt svar på denna fråga är mycket svårt att uppgifva. Spindlarna kunde ju hafva krupit hela vägen, men det är då förvånansvärdt, att de ej stelfrusna blifvit liggande på snön. Antagligt är äfven, att de kunde hafva uppehållit sig i vattnet och vid dettas frysning på något sätt praktiserat sig ofvanpå isen. Kortvingarna hade troligen kommit flygande, men huru hade då snömaskarna, som hvarken kunde uppehålla sig i vatten, flyga eller på annat sätt hastigt förflytta sig, kommit dit? Tydligt måste de hafva kommit krypande den långa vägen på snön, och detsamma är väl äfven förhållandet med de öfriga omnämnda insekterna. Vid ett plötsligt inträdande töväder måste de allra flesta således gå drunkningsdöden till mötes, enär de ej kunna hinna att nog hastigt uppnå land. Särskildt väckte det min förvåning att ej på andra platser träffa några insekter, utan just på dessa för insekterna försåtliga, snöbetäckta isfält. Da jag en gång i januari månad var ute på samma ställe, påträffade jag blott några spindlar. Det var

¹ Jfr uppsatsen om dylika djur p. 211 af föregående årgång. Red.

då mycket mindre snö, så att isen lag bar på långa sträckor, och härpa berodde väl saknaden af insekter.

Jag har här i korta drag gifvit en beskrifning på några af de under den kalla årstiden på snön lefvande insekterna, men det är blott hvad jag själf under mina färder iakttagit, och gör ej anspråk på att vara en mera utförlig beskrifning. *G. A.*

Stenknäcken

är en af våra sällsyntare fåglar hvarjämte den är synnerligen sporadisk i sitt uppträdande. Stundom går långa tider utan att den iakttages. Ett exemplar sköts enligt meddelande af konsul R. Bünsow vid Ragnhildsvik nära Knifsta i november 1906. Fem fåglar voro i sällskap och trädgårdsmästaren, som sköt en af dem, trodde till en början, att det var sidensvansar han hade för sig.

Ett annat exemplar sköts enligt meddelande af direktör C. G. Strokirk af hr Israel Brandell »den 12 januari vid Nordingrå prästgård i Ångermanland, 3 å 4 mil norr om Härnösand, ej långt från kusten. Fågeln kom flygande från norr och slog in i en aldunge vid gården, och skytten trodde, att det var någon sorts bastard af domherre och sköt genast. Stenknäcken var i sällskap med domherrar och talgoxar. Han såg trött ut och satt helt stilla med uppburade fjädrar, troligen af köld (-12°C) och svält. Ingen där på trakten har någonsin förut sett någon dylik fågel. Då det uppges, att i närheten skulle finnas en hel flock dylika, undersöktes detta af min sagesman, men befanns det sällskapet utgöras af tallbitar.»

Blåmesens utbredning.

Med anledning af uppsatsen om blåmesen i sista häftet af Fauna och Flora vill jag meddela att min broder, ing. C. Holm, vid senaste jultiden iakttagit 2 st. blåmesar i Löfånger, Västerbottens län. Sådana hafva där veterligen ej förut bemärkts. Däremot hafva, så länge jag kunnat göra iakttagelser, svartmesar talrikt förekommit där. Afven stjärtmesar hafva då och då blifvit sedda.

Borås $\frac{6}{2}$ 07.

Otto Holm.

Notisen om »Blåmesens utbredning i Sverige» ger mig anledning upplysa att under hela innevarande vinter blåmesar ha uppehållit sig här i Umeå.

Gustaf Kolmodin.

Till fragan om fågeläggens färger.

För herr Rudolf Söderbergs intressanta uppsats om fisktärnäggens färger äro säkerligen alla Sveriges zoologer honom uppriktigt tacksamma, och jag vill för min del meddela, att mina fynd och undersökningar i hufvudsaklig del öfverensstämma med hans.

Den 17 juni förra året hade jag rikt tillfälle sätta mig in i dessa förhållanden vid en exkursion till Innerholmen vid Rone, Gotland. Här häckar i ungefär lika stort antal den rödnäbbade tärnan, *Sterna macrura*, hvars ägg som bekant äro något mindre

och spetsigare än fisktärnans. Särskildt var det påtagligt, hur äggen varierade, om de lågo i den fria sanden eller i den från hafvet uppkastade, torkade och vissnade tångremsan ett stycke från stranden; detta hvitnande tångband ligger ungefär 3 å 4 meter från strandkanten. — »Silvertärnans» ägg variera dock öfver hufvud mindre än fisktärnans.

Då jag sålunda vill understryka den uttalade satsen, att den dominerande färgen i omgifningar (genom synsensation) påverkar honan under tiden för rufningens början, vill jag emellertid äfven framhålla, att alla fåglar ha benägenhet att bygga och bo som de själfva födts. Om tärnäggen hufvudsakligen följa den förra satsen, så följa t. ex. gökäggen den senare;¹ men bägge kunna väl under en längre tidsrymd tänkas kombinerade. —

Hvad det efter löjtnant Sandgren meddelade strandpipareboet angår har jag här vid Gotlands kuster flera gånger iakttagit just detsamma; här finnes emellertid alltid småsten i grannskapet.

Henrik Hasselgren.

En helvit snöskata

iaktogs den 1 nov. 1906 i sällskap med en större flock vanliga snöskator. Det var i Ödeby, Tynderö socken i Medelpad. Bössa fanns ej till hands, så fågeln fick lefva ostörd, men jag både såg och hörde den på så nära håll, att hvarje förväxling eller misstag är uteslutet.

C. G. Strokirk.

Öfvervintrande bofink.

En bofinkshane har alltsedan hösten vistats och vistas allt fortfarande vid kemiska institutionens byggnad i Uppsala. Tack vare en där utsatt låda med hampfrö har han kunnat lifnära sig och utan synbart obehag äfven motstått den starka kyla, som rådt den senaste tiden. Muntert hoppar han omkring i snön bland mesar och domherrar och låter då och då höra sin lockton. Ehuru han visserligen blifvit litet mager, tyckes han dock i det hela taget trivas väl och hvad klimatet beträffar godt kunna uthärda detta den återstående delen af vintern.

Uppsala i februari 1907.

Gösta Broberg.

Missbildad talgoxe.

En talgoxe sköts härstädes häromdagen, som hade öfvernäbben missbildad, och stark förlängd förbi undernäbben. På undersidan af den senare förefanns en egendomlig, gropig, afläkt substansförlust.

För några år sedan uppehöll sig en vinter i mitt fågelhus en talgoxe med bortskjutnen undernäbb. Med öfvernäbb och tunga redde han sig dock någorlunda.

Visby i febr. 1907.

H. C. H—n.

¹ Dessa uppgifter torde vara fullständigt hypotetiska och obevisade.

Grönlandshvalen

är en af de djurarter, som stå nära gränsen för utrotning. I den engelska tidskriften »The Zoologist» för febr. i år omtalar Mr. TH. SOUTHWELL, som under 26 år studerat fångstutgifterna angående denna hvalart, att under år 1906 dödades endast 7 grönlandshvalar. 2 af dessa dödades i Davis Strait och 1 i Hudson Strait. Men så kommer därtill den märkliga underrättelsen, att de fyra återstående har punerats på östra sidan af Grönland, hvarest under många år inga grönlandshvalar iakttagits. Detta synes tyda på, att på sistnämnda ställe dock fortfarande skulle finnas en liten stam af grönlandshvalar, som genom isförhållandena kunnat skydda sig för den intensiva förföljelsen från människornas sida. Att denna ej kommer att slappna, så länge det finnes någon enda dylik hval kvar, det kan man inse af de kolossala värden, som dessa djur representera. 1 ton barder af grönlandshval ha nu ett saluvärde af 2,500 eng. pund (= 45,000 kr.). Härtill kommer sedan värdet af späck och tran. En enda vuxen hval, som kan ha omkring en ton barder representerar sålunda en hel förmögenhet.

Fångstmännen hålla dock tillgodo med, hvad de kunna komma öfver, det framgår af listan på Grönlandsfararnes öfriga fångst som utgjordes af 8 hvithvalar, 534 hvalrossar, 1,264 själhundar, 189 isbjörnar och 817 fjällräfvar. Själhundarne, hvalrossarne och fjällräfvarne dödades i Hudson Strait där några fångstfartyg öfvervintradt.

Nordatlantens räthval, nordkaparen, som länge troddes vara helt utrotad, tyckes på senare åren något ökats, så att t. ex. 6 dylika dödades under år 1906 af ångbåtar från Bunevenader på Hebriderna. Andra exemplar af nordkapare ha dödats af fångstfartyg från Färöarne, Shetland, Island och Förenta staterna. Med den intensitet, med hvilken hvalfångsten i Nordatlanten nu bedrivs, är det emellertid sannolikt, att nordkaparen snart för alltid skall försvinna.

Kornsparfvens storleksvariation.

Såsom ett exempel på denna sak har konservator H. Muchardt, Hälsingborg, till Riksmuseum öfverlämnat tvänne exemplar. Den största af dessa är en hane, som af hr Muchardt betecknas vara af »ordinär storlek» och detta är nog alldeles riktigt, ty dess hopfällda vinge mäter 100 mm., under det att variationen hos kornsparfhanen med afseende på detta mått uppgifves vara från 95 till 105 mm. Det mindre exemplaret åter är en hona, hvars vinge blott är 87 mm., ehuru det enligt litteraturen endast är undantag, att en kornsparfhona har så kort vinge som 91—92 mm. och ehuru i regel kornsparfvarne i Sverige och Ostpreussen äro större än annorstädes.

Skydd af vadarne.

Alla vänner af vår inhemska fågelvärld skola säkerligen med stor glädje hälsa den underrättelsen, att genom en nyligen utfärdad

kgl. förordning¹ alla små vadare liksom deras ägg och bon blifvit fridlysta från 1 mars samt till 20 juli. Härigenom beredes välbehöfligt skydd åt en fågelgrupp, som mer än någon annan hotas till sin existens af människan och hennes odlings- och omdaningsarbete i naturen.

Breflåda.

(Under denna rubrik skall tillfälle i mån af utrymme beredas tidskriftens läsare att få framställa frågor, som sedan i mån det låter sig göra skola besvaras af red. eller den intresserade allmänheten.)

1. Under c:a 20 år har undertecknad — naturvän och jägare — på flera orter i Västergötland iakttagit, att vråkar och nötskrikor särskildt på sensomrarna och höstarna följts åt på sina ströftåg.

Jag har alltid förgäfvets sökt utforska anledningen härtill. Nötskrikorna synas ej det minsta frukta vråkarne, och vråkarna tyckas ej heller oroas nötskrikorna.

Ofta har jag kunnat observera 2 eller 3 vråkar bland nötskrikorna eller i deras närhet, och jag har tydligt lagt märke till, att vråkarne och nötskrikorna flytta samtidigt och åt samma håll från ett område till ett annat.

Det skulle intressera mig mycket få klarhet i detta spörsål, hvad orsaken härtill är och tillåter jag mig därför härmed fråga, huruvida jag i Eder tidskrift vid tillfälle kan få se förklaringen häröfver.

De vråkar, som jag skjutit, hafva varit dels *bivråkar* och dels *ormvråkar*, men dessa hafva icke då varit i sällskap med nötskrikor, hvarför jag ej kan säga hvilken eller hvilka arter, som bruka göra nötskrikorna sällskap.

Högaktningsfullt
C. B. Lindegren.

¹ Vi skola närmare redogöra för denna i nästa häfte. Så mycket kan dock redan nu sägas att den ej lägges hinder i vägen för rent vetenskapliga studier.

Red.

De svenska ryggradsdjurens vetenskapliga namn.

Af Einar Lönnberg.

(Fortsättning från föreg. häfte.)

Cygnus olor GMELIN 1788.

Knölsvanen, tamsvanen.

syn. *Anas Cygnus* LINNE p. p. 1758.

» *Olor* GMELIN 1788.

Cygnus gibbus BECHSTEIN 1808.

» *olor* VIEILLOT 1816.

Underfam. **Plectropterinae.**

Gåsänder.

(*Cairina moschata* (LINNE) 1758.

Myskanden¹.

syn. *Anas moschata* LINNE 1758.

Cairina » FLEMING 1822.)

Cairina moschata ♂ × *Anas platyrhyncha* ♀

Myskandbastarden.²

syn. *Anas purpureoviridis* SCHINZ 1837.

*Aix galericulata*³ (LINNE) 1758.

Mandarinanden.

syn. *Anas galericulata* LINNE 1758.

Aix » BOIE 1828.

Cosmonessa » KAUP 1829.

Aix » SCLATER 1889.

¹ Tamfågel, stundom känd under det alldeles felaktiga namnet »turkisk and» eller »turkisk anka». Dess hemland är Sydamerika.

² En dylik bastard har skjutits i Höjeå 1844. Den har tydligen uppkommit på det sättet, att en tam myskandhane befruktat en vild gräsandhona.

³ Hemma i Sydkina, Formosa, Japan, Amurlandet. Hälles ofta såsom prydnadsfågel. En gång skjuten i Vilhelmina Lappmark.

Underfam. *Anserinæ*.

Gäss.

*Chen hyperboreus*¹ (PALLAS) 1767.

Snögåsen.

syn. *Anser hyperboreus* PALLAS 1767.*Chen hyperborea* BOIE 1822.*Anser anser*² (GMELIN) 1788.

Grågåsen (tamgåsen).

syn. *Anas Anser* LINNÉ p. p. 1758.

» » GMELIN 1788.

Anser ferus SCHEFFER 1789.» *cinereus* MEYER 1810 (nec. GMELIN
1788).*Anser albifrons* (SCOPOLI) 1769.

Bläsgåsen.

syn. *Branta albifrons* SCOPOLI 1769.*Anas* » LATHAM 1787.*Anser* » BONNATERRE 1790.*Anser erythropus* (LINNÉ) 1758.

Fjällgåsen.

syn. *Anas erythropus* LINNÉ 1758.*Anser temmincki* BOIE 1822.» *minutus* NAUMANN 1842.» *erythropus* NEWTON 1860.*Anser fabalis*³ (LATHAM) 1787.

Sädgåsen.

syn. *Anas anser* LINNÉ p. p. 1758.» *fabalis* LATHAM 1787.» *segetum* GMELIN 1788.

¹ Arktiska Amerika och Ostsibirien, om vintern träffas den kringstrykande. Iakttages ej sällan i England och har skjutits i Norge och Tyskland samt torde äfven förr eller senare träffas här i landet.

² LINNÉ'S *Anas anser* omfattade både sädgåsen och grågåsen, och han åsyftade troligen mera den förra än den senare. Då emellertid LATHAM gaf sädgåsen ett eget artnamn *fabalis* 1787, och GMELIN året därpå tydligen fixerade artnamnet *anser* på grågåsen, må det för denna bibehållas, men med GMELIN som auctor.

³ En långnäbbad varietet af sädgås har kallats *Anser arvensis* BREHM 1831, men alla öfvergångar synas förekomma mellan denna och den typiska *A. fabalis*.

*Anser brachyrhynchus*¹ BAILLON 1833.

Spetsbergsgåsen.

Eulabia indica (LATHAM) 1790.

• Indiska gåsen.

syn. *Anas indica* LATHAM 1790.

Anser indicus SYKES 1831.

Eulabeia indica REICHENBACH 1852.

*Branta leucopsis*² (BECHSTEIN) 1803.

Hvitkindade taflackan, hvitkindade gåsen.

syn. *Anas erythropus*, mas, LINNÉ 1761 (nec. 1758).

» GMELIN 1788.

Anser leucopsis BECHSTEIN 1803.

Bernicla » BOIE 1822.

*Branta bernicla*³ (LINNÉ) 1758.

Taflackan, prutgåsen.

syn. *Anas Bernicla* LINNÉ 1758.

Branta » SCOPOLI 1769.

Anser » BONNATERRE 1790.

» *torquatus* BECHSTEIN 1884. (nec. GMELIN
1800).

*Branta bernicla glaucogaster*⁴ (BREHM) 1831.

Mörka taflackan.

Branta bernicla auct. p. p.

Bernicla glaucogaster BREHM 1831.

*Branta ruficollis*⁵ (PALLAS) 1769.

Rödhalsade taflackan, rödhalsade gåsen.

syn. *Anser ruficollis* PALLAS 1769.

Bernicla » BOIE 1822.

Rufibrenta » GRAY 1871.

Branta » SALVADORI 1886.

¹ Flyttar öfver Sverige.

² Högarktisk, flyttar sparsamt öfver Sverige.

³ Flyttar öfver Sverige.

⁴ Tvenne olika slag taflackor flytta öfver Sverige och de bilda säkerligen tvenne skilda geografiska raser eller underarter, men deras utbredningsområden äro ännu ej tillfyllest kända.

⁵ Sibirien kring Ob och Jenisej. Tillfälligtvis anträffad i Sverige.

Underfam. *Anatinae*.*Tadorna tadorna* (LINNÉ) 1758.

Grafanden.

syn. *Anas Tadorna* LINNÉ 1758.» *cornuta* GMELIN 1774.*Tadorna tadorna* FLEMING 1822.» *vulpanser* » 1828.*Vulpanser tadorna* KEYSERLING & BLASIUS
1840.*Casarca casarca*¹ (LINNÉ) 1768.

Rostanden, rödgula grafanden.

• syn. *Anas Casarca* LINNÉ 1768.» *rutila* PALLAS 1770.*Anser casarca* VIEILLOT 1818.*Tadorna rutila* BOIE 1822.*Casarca* » BONAPARTE 1838.*Tadorna casarca* MACGILLIWRAY 1842.*Anas platyrhyncha*² LINNÉ 1758.

Gräsanden.

syn. *Anas platyrhynchos* LINNÉ 1758.» *Boschas* » »» *boscas* FORSTER 1817.*Eunetta falcata*³ (GEORGI) 1757.

Praktanden.

syn. *Anas falcata* GEORGI 1757.*Querquedula falcaria* EYTON 1838.*Eunetta Falcata* BONAPARTE 1856.

¹ Tillhör Sydosteurepa och Centralasien. Hos oss tillfälligtvis anträffad flera gånger.

² LINNÉ gaf allaredan 1758 tvenne namn åt gräsanden. Enligt nomenklaturreglerna måste det här upptagna komma till användning, emedan det först anföres i *Systema Naturæ* 10:de upplagan, och det välbekanta *Boschas* förvisas till synonymiken.

³ Ostasien är praktandens hemland, endast ett exemplar är funnet i Sverige.

Chauelasmus streperus (LINNÉ) 1758.

Snatterand.

syn. *Anas strepera* LINNÉ 1758.*Chauelasmus streperus* (GRAY) BONAPARTE 1838.*Mareca penelope* (LINNÉ).

Bläsanden.

syn. *Anas Penelope* LINNÉ 1758.*Mareca fistularis* STEPHENS 1824.» *penelope* SELBY 1833.*Nettion crecca* (LINNÉ) 1758.

Krickan.

syn. *Anas Crecca* LINNÉ 1758.*Querquedula crecca* STEPHENS 1824.*Nettion crecca* KAUP 1829.*Dafila acuta* (LINNÉ) 1758.

Stjärtanden, spjutanden.

syn. *Anas acuta* LINNÉ 1758.*Dafila caudacuta* STEPHENS 1824.*Querquedula acuta* SELBY 1833.*Dafila acuta* EYTON 1836.*Querquedula querquedula* (LINNÉ) 1758.

Artan.

Anas Querquedula LINNÉ 1758.» *Circia* » »*Querquedula Circia* STEPHENS 1824.*Pterocyanca* » BONAPARTE 1841.» *querquedula* LICHTENSTEIN 1854.*Spatula clypeata* (LINNÉ) 1758.

Skedanden.

syn. *Anas clypeata* LINNÉ 1758.*Spatula* » BOIE 1822.*Rhynchaspis clypeata* LEACH 1824.

Underfam. **Fuligininæ.**

Dykänder.

*Netta rufina*¹ (PALLAS) 1773.

Rödhuftvad dykand.

- syn. *Anas rufina* PALLAS 1773.
Fuligula » STEPHENS 1824.
Netta » KAUP 1829.

Aythya ferina (LINNÉ) 1758.

Brunanden, rödhalsade dykanden.

- syn. *Anas ferina* LINNÉ 1758.
Aythya » BOIE 1822.
Nyroca » FLEMING 1822.
Fuligula » STEPHENS 1824.

*Aythya nyroca*² (GÜLDENSTEDT) 1769.

Hvitögade dykanden.

- syn. *Anas nyroca* GÜLDENSTEDT 1769.
 » *africana* GÄMELIN 1788.
 » *ferruginea* » »
 » *leucophthalmus* BORKHAUSEN 1797.
Aythya nyroca BOIE 1822.
Nyroca » FLEMING 1822.
Fuligula » STEPHENS 1824.

Fuligula marila (LINNÉ) 1761.

Berganden, hvitbuken.

- syn. *Anas Marila* LINNÉ 1761.
 » *frenata* SPARRMÄN 1786.
Nyroca marila FLEMING 1822.
Aythya » BOIE 1822.
Fuligula » STEPHENS 1824.

¹ Denna dykand har sin egentliga utbredning från Medelhafsländerna inåt Centralasien, men är några gånger skjuten i Danmark. Huruvida den observerats i Sverige är oviss, men föga troligt.

² Central- och Sydeuropa samt Centralasien är denna dykands hemland, dock finnes den häckande i Schleswig-Holstein och har skjutits på danskt område, så att det synes ej otänkbart, att den skulle kunna anträffas i södra Sverige.

Fuligula fuligula (LINNÉ) 1758.

Viggen.

- syn. *Anas Fuligula* LINNÉ 1758.
 » *cristata* LEACH 1816 (nec. GMELIN).
Aythya fuligula BOIE 1822.
Nyroca » FLEMING 1822.

Clangula clangula (LINNÉ) 1758.

Knipan.

- syn. *Anas Clangula* LINNÉ 1758.
 » *Glaucion* » »
Clangula clangula FLEMING 1822.
Fuligula » BONAPARTE 1826.
Clangula vulgaris FLEMING 1828.
Glaucion clangula KAUP 1829.
Clangula glaucion BREHM 1830.

*Clangula islandica*¹ GMELIN 1788.

Islandsknipan.

- syn. *Anas islandica* GMELIN 1788.
Fuligula » STEPHENS 1824.
Clangula barrovii SWAINSON 1831.
 » *islandica* BONAPARTE 1842.
Bucephala » BAIRD 1858.

Harelda hyemalis (LINNÉ) 1758.

Alfågeln.

- Anas hyemalis* LINNÉ 1758.
 » *glacialis* » 1766.
Clangula » STEPHENS 1819.
Harelda » » 1824.
Fuligula » BONAPARTE 1826.
Harelda hyemalis STEJNEGER 1882.

¹ Hemma på Island och i arktiska Nordamerika. Skjuten några gånger i Norge och möjligen i Sverige.

*Histrionicus histrionicus*¹ (LINNÉ) 1758.

Strömanden.

- syn. *Anas histrionica* LINNÉ 1758.
Clangula » FLEMING 1822.
Fuligula » BONAPARTE 1826.
Histrionicus histrionicus LESSON 1828.
Cosmonetta histrionica KAUP 1829.

Oidemia nigra (LINNÉ) 1758.

Sjöorren.

- syn. *Anas nigra* LINNÉ 1758.
Oidemia » FLEMING 1822.
Melanitta nigra BOIE 1822.

Oidemia fusca LINNÉ 1758.

Svärtan.

- syn. *Anas fusca* LINNÉ 1758.
 » *fuliginosa* BECHSTEIN 1809.
Oidemia fusca FLEMING 1822.
Melanitta » BOIE 1822.

*Oidemia perspicillata*² (LINNÉ) 1758.

Hvitnackade svärtan.

- syn. *Anas perspicillata* LINNÉ 1758.
Melanitta perspicillata BOIE 1822.
Oidemia » STEPHENS 1822.
Pelionetta » KAUP 1829.

*Eniconetta stelleri*³ (PALLAS) 1769.

Alförrädaren.

- syn. *Anas Stelleri* PALLAS 1869.
 » *dispar* SPARRMAN 1786.
Clangula stelleri BOIE 1822.
Fuligula dispar STEPHENS 1822.
Eniconetta stelleri GRAY 1840.

¹ Hemma på Island, Grönland och arktiska Nordamerika, skjuten några gånger i Sverige. Äfven funnen subfossil hos oss.

² Tillhör egentligen Nordamerikas och Nordostasiens fauna, men äfven några gånger funnen i Sverige.²

³ Hemma i det arktiska området, men träffas då och då vintertiden äfven i Sverige.

Somateria mollissima (LINNÉ) 1758.

Ejderen. (Guding ♂, Ada ♀).

syn. *Anas mollissima* LINNÉ 1758.*Somateria* » FLEMING 1822.*Fuligula* » SELYS LONGCHAMPS 1842.*Somateria spectabilis*¹ (LINNÉ) 1758.

Praktejderen.

syn. *Anas spectabilis* LINNÉ 1758.*Somateria* » LEACH 1819.Underfam. *Merginae*.

Skrakar.

Mergus albellus LINNÉ 1758.

Salskraken.

syn. *Mergus Albellus* LINNÉ 1758.» *minutus* » 1766.*Mergellus albellus* SELBY 1840.*Mergus albellus* × *Clangula clangula*²

Knipskraken.

syn. *Mergus anataris* EIMBECK 1831.*Clangula angustirostris* BREHM 1831.*Anas* (*Clangula mergoides*) KJÄRBÖLLING 1853.*Merganser merganser* (LINNÉ) 1758.

Storskraken.

syn. *Mergus Merganser* LINNÉ 1758.» *castor* » 1766.*Merganser* » SCHEFFER 1789.*Merganser serrator* (LINNÉ) 1758.

Småskraken.

syn. *Mergus Serrator* LINNÉ 1758.*Merganser* » SCHEFFER 1789.¹ Högnordisk, träffas då och då under sträcket.² Två exemplar af denna märkliga bastard äro erhållna i Sverige.

Ord. Ciconiiformes.

Storkartade faglar.

Underord. Ciconiæ.

Storkar.

Fam. Ibibidæ.

Ibisar.

*Egatheus autumnalis*¹ (HASSELQVIST) 1762.

Svarta ibisen.

syn. *Tantalus Falcinellus* LINNÉ 1766.*Ibis falcinellus* VIELLOT 1817.*Egatheus falcinellus* BILLBERG 1828.*Plegadis* » KAUP 1829.*Falcinellus igneus* GRAY 1841.*Platalea leucorodia*² LINNÉ 1758.

Skedstorken.

syn. *Platalea Leucorodia* LINNÉ 1758.» *major* TEMMINCK 1850.

Fam. Ciconiidæ.

Storkar.

Ciconia ciconia (LINNÉ) 1758.

Hvita storken.

syn. *Ardea Ciconia* LINNÉ 1758.*Ciconia alba* SCHEFFER 1789.*Ciconia ciconia* HARTERT 1891.*Ciconia nigra*³ (LINNÉ) 1758.

Svarta storken.

syn. *Ardea nigra* LINNÉ 1758.*Ciconia* » BECHSTEIN 1801.*Melanopelargus niger* REICHENBACH 1846.

¹ Hemmahörande i Medelhafsländerna, södra Asien, Australien, Ost- och Sydafrika, sydöstra Nordamerika, men enstaka exemplar ha upprepade gånger träffats i Sverige och angränsande länder.

² Skedstorken häckar i Sydeuropa, Holland och Danmark, (förr äfven i England), Afrika och södra Asien. LINNÉ anförde den som svensk från Västerbotten och Lappland, troligen till följd af något misstag, men i våra grannländer ha enstaka exemplar träffats.

³ Numera ytterst sällsynt i Sverige.

Underord. **Ardeæ.**

Hägrar.

Fam. **Ardeidæ.**

Hägrar.

Ardea cinerea LINNÉ 1758.

Hägern, grå hägern.

*Pyrherodias purpurea*¹ (LINNÉ) 1758.

Purpurhägern.

syn. *Ardea purpurca* LINNÉ 1766.*Pyrherodias purpurea* FINSCH & HARTLAUB
1870.*Phoyx purpurea* STEJNEGER 1887.*Herodias alba*² (LINNÉ) 1758.

Hvita hägern, silfverhägern.

syn. *Ardea alba* LINNÉ 1758.» *egretta* BECHSTEIN 1793.*Herodias* » BOIE 1822.*Egretta alba* BONAPARTE 1832.*Herodias* » GRAY 1844.*Nycticorax nycticorax*³ LINNÉ 1758.

Natthägern

syn. *Ardea Nycticorax* LINNÉ 1758.*Nycticorax europæus* STEPHENS 1819.» *griseus* SELVUS LONGCHAMPS 1842.» *nycticorax* LICHTENSTEIN 1854.

¹ Tillhör Sydeuropa, Afrika och Sydvästasien, men har några gånger skjutits i Sverige.

² Hemmahörande i Sydeuropa, Central- och Sydasiens samt Afrika, men flere exemplar ha skjutits i Sverige.

³ Endast en gång skjuten i Sverige och en gång i Norge, eljest har Natthägern en mycket stor utbredning i gamla världen från Centraleuropa sydvart och ostvart samt i Nord- och Centralamerika.

*Ixobrychus minutus*¹ (LINNÉ) 1766.

Dvärrörddrommen, dvärghägern.

syn. *Ardea minuta* LINNÉ 1766.

Botaurus minutus BOIE 1822.

Ixobrychus » BILLBERG 1828

Ardeola minuta BONAPARTE 1838.

Ardetta » GRAY 1842.

Botaurus stellaris (LINNÉ) 1758.

Rörddrommen.

syn. *Ardea stellaris* LINNÉ 1758.

Botaurus » STEPHENS 1810.

Underord. **Steganopodes.**

Pelikanfåglar.

Fam. **Pelecanidæ.**

Pelikaner.

*Pelecanus onocrotalus*² LINNÉ 1758.

Pelikanen.

syn. *Pelecanus Onocrotalus* LINNÉ 1758.

Fam. **Sulidæ.**

Hafssulor.

*Sula bassana*³ (LINNÉ) 1758.

Hafsulan, sillebasen.

syn. *Pelecanus Bassanus* LINNÉ 1758.

Sula vulgaris LACÉPÈDE & DAUDIN 1799.

» *bassana* » » »

Dysporus bassanus LICHTENSTEIN 1823.

¹ Vidsträckt utbredning i gamla världen, enstaka gånger skjuten i Sverige.

² Denna pelikan är hemma i Sydeuropa, Asien och Afrika, ett par exemplar ha förirrat sig till Sverige.

³ Visar sig vintertiden då och då vid västkusten.

Fam. **Phalacrocoracidae.**

Skarfvar.

Carbo carbo (LINNÉ) 1758.

Storskarfven, ålkråkan.

syn. *Pelecanus Carbo* LINNÉ 1758.*Carbo vulgaris* LACEPEDE 1799.» *cormoranus* MEYER & WOLF 1810.*Phalacrocorax carbo* DUMONT 1818.*Carbo cristatus* (GUNNERUS) 1765.

Tofsskarfven, kråkskarfven.

syn. *Pelecanus cristatus* GUNNERUS 1765.» *Graculus* (LINNÉ) 1766.*Carbo graculus* MEYER & WOLF 1810.*Phalacrocorax graculus* DUMONT 1818.*Hydrocorax cristatus* VIEILLOT 1817.*Phalacrocorax* » STEPHENS 1818.Ord. **Procellariiformes.**

Stormfåglar.

Fam. **Procellariidae.**

Stormfåglar.

*Procellaria pelagica*¹ LINNÉ 1758.

Stormsvalan.

syn. *Thalassidroma pelagica* VIGORS 1825.*Oceanodroma leucorrhoa*² (VIEILLOT) 1817.

Klykstjärtade stormsvalan.

syn. *Procellaria leucorrhoa* VIEILLOT 1817.» *leachi* TEMMINCK 1820.*Thalassidroma leachi* AUDUBON 1835.*Oceanodroma leucorrhoa* STEJNEGER 1885.¹ Enstaka förflugna exemplar ha ett par gånger träffats i Sverige.² Några flera gånger än föregående träffad i Sverige.

Fam. **Puffinidæ.**

Liror

*Nectris gravis*¹ (O'REILLY) 1818.

Större liran.

syn. *Procellaria gravis* O'REILLY 1818.» *major* FABER 1822.*Nectris cinerea* KEYSERLING & BLASIUS 1840.*Puffinus major* TEMMINCK 1840.*Nectris puffinus*² (BRÜNNICH) 1764.

Mindre liran.

syn. *Procellaria Puffinus* BRÜNNICH 1864.*Nectris anglorum* KUHLE 1820.*Puffinus* » BOIE 1822.*Nectris grisea*³ (GMELIN) 1788.

Mörka liran, grå liran.

syn. *Procellaria grisea* GMELIN 1788.*Puffinus fuliginosus* STRICKLAND 1832.» *griseus* FINSCH 1874.*Fulmarus glacialis* LINNÉ 1761.

Hafhästen, stormfågel.

syn. *Procellaria glacialis* LINNÉ 1761.*Fulmarus* » STEPHENS 1826.

¹ Hemma på Färöarne, ännu ej träffad i Sverige, men i Norge några gånger.

² Träffas ofta utanför norska kusten, men ännu ej i Sverige.

³ Mycket vidsträckt utbredning, häckar äfven vid Färöarne och träffas i Nordsjön.

Ord. Colymbiformes.

Lomartade faglar.

Underord. Podicipedes.

Doppingar.

Fam. Podicipedidæ.

Doppingar.

Podiceps nigricans SCOPOLI 1769.

Smådoppingen.

syn. *Colymbus fluviatilis* TUNSTALL 1771.*Podiceps minutus* LATHAM 1787.*Colymbus minor* GMELIN 1788.*Podiceps* » LATHAM 1790.*Podicipes fluviatilis* SANDERS 1889.*Podiceps (Dytes) auritus* (LINNÉ) 1758.

Svarthakedoppingen.

syn. *Colymbus auritus* LINNÉ 1758.» *cornutus* GMELIN 1788.*Podiceps* » LATHAM 1790.*Dytes auritus* KAUP 1829.*Podiceps* » SUNDEVALL 1856.*Podiceps (Dytes) nigricollis*¹ BREHM 1831.

Svarthalsade doppingen.

syn. *Colymbus auritus* GMELIN 1788 (nec. LINNÉ).*Podiceps* » LATHAM 1790 (nec. LINNÉ).*(Proctopus* KAUP 1829).» *nigricollis* BREHM 1831.*Dytes nigricollis* RIDGWAY 1881.

¹ Vidsträckt utbredning i gamla världen, men endast tillfälligtvis anträffad hos oss i olika delar af landet.

Podiceps (Lophaithya) grisegena (BODDAERT) 1783.

Gråhakedoppingen.

- syn. *Colymbus grisegena* BODDAERT 1783.
Podiceps ruficollis LATHAM 1787.
Colymbus rubricollis GMELIN 1788.
Lophaithya griseigena SHARPE 1897.

Podiceps (Lophaithya) cristata (LINNÉ) 1758.

Doppingen, skäggdoppingen.

- syn. *Colymbus cristatus* LINNÉ 1758.
 » *urinator* » 1766.
Podiceps » LATHAM 1787.
Lophaithya cristata SHARPE 1897.

Fam. **Colymbidae.**

Lommar.

*Colymbus stellatus*¹ BRÜNNICH 1764.

Smålommen.

- syn. *Colymbus stellatus* BRÜNNICH 1764.
 » *borealis* » »
 » *lumme* » »
 » *septentrionalis* LINNÉ 1766.
Urinator striatus LACEPÈDE & DAUDIN 1799.
 (*Eudytes* ILLIGER 1811).

Colymbus arcticus (LINNÉ) 1758.

Storlommen.

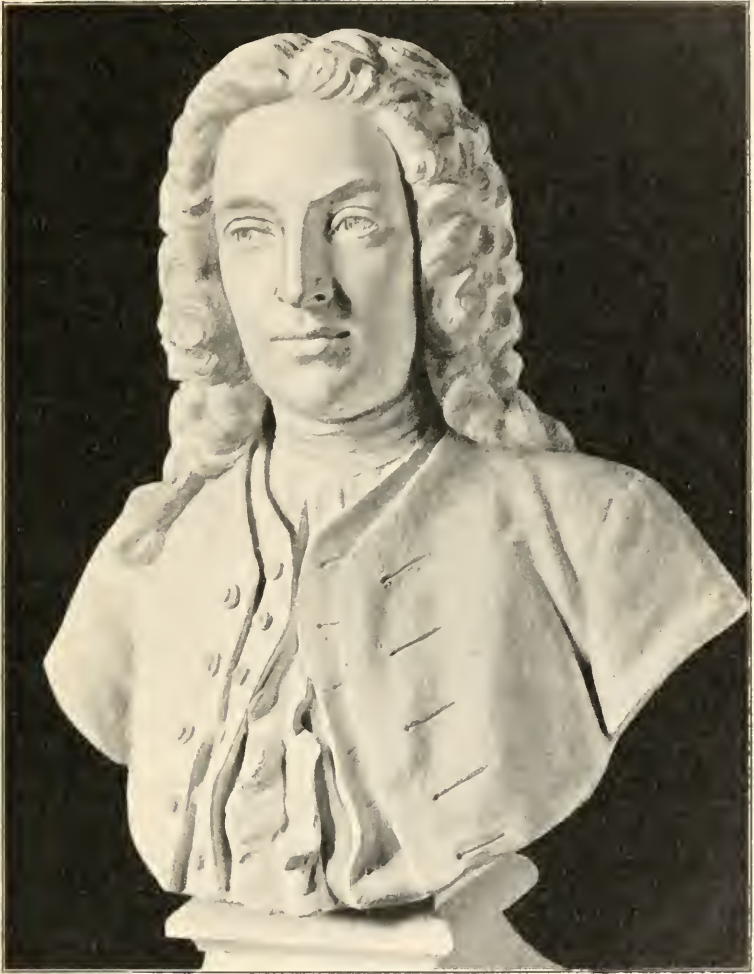
- syn. *Colymbus arcticus* LINNÉ 1758.
Urinator » LACEPÈDE 1799.
 (*Eudytes* ILLIGER 1811).

(Forts.)

¹ LINNÉ trodde till en början, att smålommen blott var en varietet eller också honan af storlommen. GUNNERUS framhöll 1761, att den var en egen art och afbildade den, men gaf den ej något artnamn, utan vid bilden står: »*Colymbus arcl. collo rufo* Loom». BRÜNNICH gaf sedan 1764 ej mindre än tre namn och det, som står först af dessa, *stellatus*, måste användas.

Alectrænas nitidissima.

Linné modellerad af VALTER RONEBERG med ledning af SCHIFFELS porträtt.

Linnés betydelse för den svenska faunan.

dessa dagar, då allt Sveriges folk firar LINNÉS 200-årsminne, ha redan åtskilliga redogörelser lämnats för hans skapande och omdanande arbete på naturvetenskapernas olika områden. Många olika forskare ha varit sysselsatta härmed, ty så stort var LINNÉS snille och så mångsidigt hans intresse, att hvad han då ensam behärskade, småningom och till stor del just genom den lifskraft, som han ingöt i forskningen, utvuxit till en hel mängd skilda vetenskapsgrenar. Under sådana omständigheter är det ju tydligt, att det ej låter sig göra att i denna tidskrift ens antyda LINNÉS storartade verksamhet på biologiens alla områden. Men då vi äfven här vilja bringa en anspråkslös hyllning åt det höga minnet af Sveriges störste naturforskare, må det anses lämpligt att framhålla hans betydelse för kändedomen om vårt lands djurvärld.

För mången lekman torde LINNÉ hufvudsakligen framstå såsom »blomsterkonungen». Och det är ju sant, att han mest älskade »Floræ rike», och att sålunda detta framförallt var hans. Dock omfattade han hela den lefvande naturen med den varmaste kärlek, och detta är ju den första och viktigaste egenskapen, som kräfves af en sann biolog. Den andra är en skarp och vaken iakttagelseförmåga, och den ägde han äfven i fullaste mått. Då härtill kom ett starkt utveckladt skönhetsinne, är det ej underligt, att hans håg isynnerhet drogs till fåglarnes skara, och att han redan tidigt började studera framförallt dessa djur. Deras flykt, deras sång och deras ofta vackra och alltid harmoniska färger gjorde dem för honom tilltalande framför andra varelser. Ofta finner man uttryck härför såväl i hans rent vetenskapliga arbeten som i hans resebeskrifningar. En följd häraf var ock, att ett af hans förstlingsarbeten kom att behandla de svenska fåglarne. Ett manuskript af LINNÉS hand, som är dateradt 1 jan. 1731, men som

först i dessa dagar befordrats till tryck, visar, att den ännu ej 24-åriga studenten CAROLUS LINNÆUS kände till ej mindre än 160 svenska fågelarterna oafsedt tamfåglarne. Men för att rätt kunna uppskatta detta bör man minnas, att vid den tiden ej funnos några museer ej heller några handböcker om Sveriges fåglar, som kunde tjäna till vägledning för studierna. Utan all den kunskap om Sveriges fåglar, som LINNÉ vid den tiden förvärfvat, var baserad på egna iakttagelser i naturen och studier af RUDBECKS fågelplanscher¹ jämte de tillämpningar af utländska författares knapphändigade latinska diagnoser, som kunde göras på svenska förhållanden. Men just detta förträffliga lilla manuskript utgjorde det frö, hvarur sedan hela vår (och föröfrigt medelbart alla andra länders) faunistiska litteratur uppspirade. LINNÉ medförde det under sina resor till olika delar inom landet och försåg det med nya tillägg i den mån, som han lyckades göra nya fynd och rikta sin kännedom om den svenska fågelvärlden. Under den första af LINNÉ'S mera betydande resor inom landet, den lappländska, vidgades hans vetande om vår djurvärld i mycket hög grad. Man märker af hans resebeskrifning huru vaket han iakttog allt och huru han med fulla drag njöt af naturens härligheter, lärkans drillar och trastens sång. Redan på Medelpadsgränsen började han göra bekantskap med den nordiska faunan, i det att han där såg ett par dalripor vid landsvägen. I Angermanland fick han tillfälle att se och beskrifva harren och insåg, att den hörde till laxfamiljen. I Nordmaling hörde han talas om tordmulskolonien på ön Bonden, hvilken just nu för kort tid sedan fridlysts. Redan då skattades kolonien på ägg, och LINNÉ uttrycker sin förundran öfver, att en fågel, som blott lägger ett ägg, kan hålla sig uppe i antal. Under hela resans fortgång gjordes alltjämt talrika observationer och anteckningar om allehanda djurformer, deras födoämnen, fiskarnes lektid o. s. v. Ja, en del dissektioner utfördes t. o. m., såsom t. ex. af bäfver

¹ Dessa, som voro handmålade, finnas ännu till största delen i behåll i De Geer'ska biblioteket vid Leufsta samt i en kopia i Uppsala universitetsbibliotek.

och skrake. En af nyheterna ur fågelvärlden var en hökuggla, som Linné sköt från hästryggen. På sådant sätt lärde Linné känna en stor del af Norrlands högre djurvärld¹ och ej blott till det yttre utan äfven en hel del om deras biologi. På hemvägen genom Åbo fick han äfven se två för Finland säregna djur, den flygande ekorren samt mänken. Denna resa var alltså synnerligen betydelsefull och grundläggande för Linnés kunskap om vår inhemska djurvärld.

Under den i tiden närmast följande Dalaresan (1734) hade Linné flera följeslagare med sig och fördelade arbetet mellan dessa. En af dem fick då i uppdrag att vara »Zoologus» och »Jägmäster». Dalarnes fauna, som då var mycket rikare än nu, lämnade också ett präktigt studiematerial både af fågel och fisk. Men äfven angående däggdjuren gjordes ej få iakttagelser. På tal härom faller det utan tvifvel nutiden mest i ögonen, att två djurformer, som nu tyvärr helt utrotats i vårt land, vildren och bäfver, då voro talrika och af stor ekonomisk betydelse för hushållningen. Linné såg en gång en flock vildrenar af »öfver 100 stycken tillhopa» och hans vägvisare sade sig ha sett ända till 600 på en gång. Ett enstaka fälldt horn »på det höga fjället Svucku — — vog 18 danska marker». Äfven björnen, som väl nu är så godt som slut i Dalarne, var då allmän, men ansågs i regel ej farlig för människor ej ens »fast læderad, derest icke han ser, att karlen viker och är timid». Från Floda omtalas, att vargarne voro »tämneligen få». Detta var väl också anledningen, hvarför rådjur kunde trifvas där, och Linné omtalar uttryckligen att »för några få år sedan 3 stycken kommit in i Floda socken», och att de »förökt sig till 14 stycken». På flera ställen omtalas, att inga råttor funnos i Dalarne, men väl sorkar och möss. Bland fågelfynden torde intet ha gladt Linné så mycket som det af en tretåig hackspett, hvilken sedan beskrefs i första bandet af Kgl. Vetenskapsakademiens handlingar.

År 1741 fick Linné åter tillfälle att företaga en inhemska resa, som ytterligare riktade hans kunskap om den svenska

¹ Äfven iakttogos en mängd arter insekter o. s. v.

djurvärlden i väsentlig mån, nämligen till Öland och Gotland. Den anträdde från Stockholm den 15 maj »i den behageligaste Wårtiden». »Ibland Foglarne hade Giöken nyss begynt gucka och Ladu-Swalan såg man i dag den första.» På Öland gjorde Linné många nya rön. Han fick se kronhjortar och vildsvin, undersöka råkbön, konstatera att Ölands »Allwargrim» (Ijungpiparen) var identisk med lapparnes »Houti» o. s. v. För honom nya representanter för fågelvärlden voro strandskata, roskarl, skärfläcka och grafand, men förutom dessa beskrefvos många former ånyo, då godt material gafs. Bland fiskar torde sjurygg och tobis vara nyheter från denna resa.

Linné hade nu fått en så pass god öfversikt öfver djurlifvet i skilda delar af landet, att han ansåg sig kunna skrida till att utgifva ett samlingsarbete och så tillkom första upplagan af »Fauna Svecica» 1746. Dess företal är dateradt den 25 februari nämnda år. I denna framställning beskriver Linné med inräkning af husdjuren 43 olika slag af däggdjur (oräknadt hvaldjuren). Härifrån bör dock dragas husdjurens antal och en utländsk art, desmanrättan, och dessutom räknades lodjuret som två arter, en uppfattning, som ju bibehölls långt in på 1800-talet. De största luckorna visade sig i flädermössens ordning, i det Linné trodde, att vi hade blott en dylik art. Af näbbmöss uppför han också blott en art. Den bruna rättan hade ännu ej invandrat till Europa, och af sorkar kände Linné då blott åkersorken och vattensorken. Eljest är listan ganska fullständig.

Fåglarne upptagas under ej mindre än 205 nummer. Härifrån skall dock dragas ett antal tamfåglar, såsom tamhöns, kalkon, påfågel, svangås, turkisk anka, kanariefågel. Dessutom förleddes Linné af vissa fåglars skiftande fjäderdräkt att uppföra dem flera gånger, t. ex. bergfink, Ijungpipare, gräsand, alfågel, knipa m. fl. Några af Linnés artbeskrifningar äro svåra att identifiera, men man kan ändock säga, att han vid denna tid kände till öfver 170 svenska fåglar, hvilket ju är ett betydande antal. Af vanligare fåglar saknades en del små sångare, piplärkor och småvadare. Dessutom var Linnés kunskap om måsar och tärnor bristfällig. Sångtrast och rödvinge voro

sammanblandade. Mindre underligt är det naturligtvis, att de båda korsnäbbarne ej äro åtskilda, och den nordiska mesen skildes ju ej från kärrmesen förr än ungefär ett sekel senare. Att det fanns två slags ripor, och att den i fjällen var mindre framhåller Linné, men han sammanförde dem ändock.

Kräldjuren intresserade Linné mindre. Han beskref dock redan nu en ödla, ormslå, snok och huggorm, från hvilken han ansåg äspingen vara skild. Båda vattenödlorna, vanlig groda, padda, grönfläckig padda och klockgroda upptagas redan 1746 och likaså 62 arter fiskar efter nutida räkning. »Insecta» d. v. s. arthropoder omfatta ej mindre än 928 nummer.

Härmed var onekligen ett oerhördt arbete utfördt, och på den grund, som lagts, kunde studierna sedan lättare fortgå till kompletterande af den kunskap, som vunnits. Linné själf var också den, som flitigast vinnlade sig härom.

Redan samma år, som »Fauna Svecica» utkom, fortsatte Linné sitt forskningsarbete, i det att han på »Riksbens Högloflige Ständers Befallning» reste genom Västergötland och Bohuslän. Vid kusten af sistnämnda landskap lärde Linné känna flera förut af honom obeskrifna fiskar, såsom berggyllta, långa och lyrtorsk förutom en hel del lägre djur. Från denna resebeskrifning härleder sig ock den förträffliga beskrifningen af labbens lefnadssätt. Talrika observationer af insekter gjordes också o. s. v.

Under den skånska resan 1749 upptäcktes af ryggradsdjur stenknäcken, marulken, släthvaren och skärknifven och därtill många insekter och lägre djur.

År 1761 utgaf Linné en ny och förökad upplaga af »Fauna Svecica». Binomenklaturen var nu också genomförd, hvarigenom ju också de fanuistiska studierna i oerhörd grad underlättades. Många tillägg och förbättringar hade också tillkommit. Bland flädermössen urskilde nu Linné två arter, den gråskymliga och den långörade. Småvesslan fick också bilda en egen art, och den i Finland förekommande mänken infördes äfven, då ju Finland på den tiden hörde till Sverige. Fåglarne hade gifvetvis ökats än mera med omkring ett tjugor arter.

Dessa utgjordes dels af konstant svenska former, dels af mer eller mindre regelbundna eller sällsynta gäster. Bland de förra märkas dubbeltrast, trädgårdssångare, smalnäbbad simsnäppa, vattenrall, bergand, sillgrissla o. s. v. Vidare insåg Linné nu att sångtrasten och rödvingen voro skilda former, ehuru tyvärr namnen förväxlades. Silltruten skildes från hafstruten. Som-margyllingen infördes af samma skäl som mänken. Bland gästerna må framhållas tretåig mås, rosenstare, småtrapp, praktejder, hafhäst, sillebas o. s. v. Batrachierna hade ökats med ätlig groda och löfgroda, och fiskarne med ungefär ett halft tjog marina arter. Arthropodernas antal hade ej långt ifrån fördubblats, och de upptogo nu ej mindre än 1,746 nummer, hvartill kommo ytterligare omkring 200 maskar, snäckor och andra lägre djur.

Det är gifvet, att blotta tillvaron af en dylik handbok skulle i hög grad befrämja studierna af och höja intresset för den svenska faunan. Redan namnet »fauna» har införts i litteraturen af Linné, som sålunda i alla afseenden är grundläggare och skapare af den gren af zoologien, som bär detta namn, och detta är en af hans många ovanskliga förtjänster. Linnés lärjungar fullföljde mästarens arbeten äfven i andra länder Fabricius skref t. ex. »Fauna Groenlandica» o. s. v.

Här hemma i Sverige var det Anders Johan Retzius, som närmast fortsatte Linnés verk i detta afseende och utgaf en ny upplaga af »Fauna Svecica» år 1800. Denna innehöll många tillägg och utvidgningar, men omfattade endast ryggradsdjuren. A. J. Retzii lärjunge, Sven Nilsson, fortsatte och utvidgade arbetsfältet ytterligare och efter honom Lilljeborg. Den tidsperiod, under hvilken Sven Nilssons och Lilljeborgs klassiska arbeten utkommo, kan med full rätt betecknas, såsom den svenska faunans guldålder. Ett varmt intresse för zoologisk forskning genomströmmade då en stor del af vårt folk. Senare torde nog kunna förspörjas en viss afmattning i intresset för den inhemska djurvärlden. Men måne ej nu åter en friskare vind kan förnimmas äfven på detta område och sålunda 200-årsminnet af vår störste naturforskare med tillförsikt kunna firas.

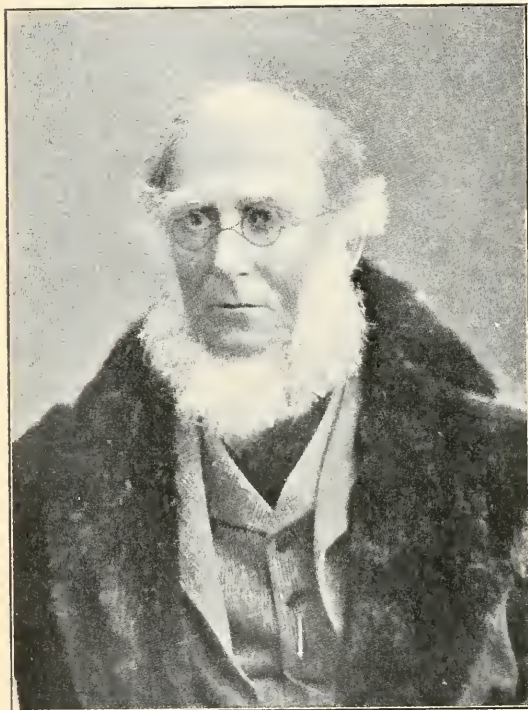
E. L.

J. D. Hooker.

är K. Vet.-Akademien nyligen firade minnet af Carl von Linné, en af akademiens stiftare, utdelade den för första gången den nya stora Linné-medalj, som den i anledning af jubileet låtit prägla, och som första innehafvare af densamma utsågs den engelske botanisten Sir Joseph Dalton Hooker.

Hooker föddes den 30 juni 1817 i Halesworth i Suffolk och kan därför under innevarande sommar fira sin 90-årsdag.

Hans fader var den likaledes framstående botanisten Sir William Jackson Hooker, föreståndare för den botaniska trädgården vid Kew (London). Redan vid 22 års ålder fick den yngre Hooker tillfälle att fästa sitt namn vid de botaniska forskningsfärdernas historia, i det han under åren 1839 — 43 — såsom underläkare på fartyget Erebus — medföljde kapten James

Ross på dennes resa till de antarktiska farvattnen. De botaniska arbetena, han under denna resa utförde, blefvo grundläggande för kannedomen om de antarktiska ländernas flora.

Resultaten nedlade han i de storslagna arbetena *Flora antarctica*, *Flora Novæ Zelandiæ* och *Flora Tasmaniæ*.

Äfven åt andra länders vegetation har Hooker ägnat sitt intresse. Under åren 1847—51 genomreste han norra Indien (Himalaya) — en af svårigheter uppfylld färd, hvarunder han bl. a. en tid satt i fångenskap hos rajan af Sikkim; 1860 besökte han Syrien och Palestina, 1871 Marocko och 1877 Nordamerika (Rocky Mountains). Talrika skrifter af bestående värde hafva flutit från hans hand, af hvilka utom de nyssnämnda här blott må särskildt framhållas hans *Flora of British India* samt det tillsammans med Bentham utgifna verket *Genera plantarum*.

År 1865 utsågs Hooker till direktor för Kew Gardens och blef därmed sin faders efterträdare, en plats som han under tvenne decennier innehade. Såsom nestorn bland nutidens botanister njuter han nu sitt otium cum dignitate, dock ännu in i de sista åren verksam som botanisk författare. Hans läggning är systematikerns och växtgeografens, och mer än kanske någon annan nu lefvande forskare har han befordrat dessa branscher af botaniken. Bäst framträder nog hans styrka som systematiker i det geniala och om ett oerhördt kunskapsmått vittnande arbetet *Genera plantarum*.

R. F.

Kgl. Vetenskapsakademiens nya Linnæmedalj.

Ett blad ur elefanternas utvecklings- historia.

Af Einar Lönnberg.

(Föredrag vid Kgl. Vetenskapsakademiens årshögtid).

(Forts. från föreg. häfte.)

Moeritherium hade långsträcktare skalle än *Palæomastodon*. Näsöppningen var fortfarande rätt stor och näsbenen relativt korta, men dock hade den förra minskats och de senare ökats i storlek jämfördt med förhållandena hos *Palæomastodon*. Tanduppsättningen hos *Moeritherium* var än fulltaligare, i det att mellankäksbenet bar 3 framtänder och öfverkäksbenet 1 hörntand, 3 prämolarer och 3 molarer på hvar sida. I underkäken funnos på hvar sida 2 framtänder, 3 prämolarer och 3 molarer. *Moeritherium* hade alltså i öfverkäken på hvar sida 2 framtänder och 1 hörntand samt i underkäken 1 framtand och 1 prämolare mer än *Palæomastodon*. Öfverkäkens framtänder voro alla vertikalt ställda som hos normala däggdjur. De två så att säga hos *Moeritherium*-typen ny tillkomna, som sitta på hvardera sidan om den, hvars motsvarighet träffades utvecklad hos *Palæomastodon*, äro små. Det samma gäller ock om hörntänderna och om den inre framtanden i underkäken, sålunda om alla de tänder, som ej funnos hos *Palæomastodon*. Detta tyder på att en reduktion af dessa tänder börjat redan under mellersta eocentiden och att den sedermera under öfre eocentiden resulterat i deras fullständiga försvinnande. Jämfördt med ursprungliga men typiska däggdjurs normala tanduppsättning (t. ex. den hos svin) saknades dock redan hos *Moeritherium* i öfverkäken 1 prämolare och i underkäken 1 framtand, 1 hörntand och 1 prä-

molar. Detta ådagalägger ju tydligt, hvilken förmedlande ställning detta djur intog mellan *Palæomastodon* å ena sidan såsom elefantseriens begynnelse och de ej differentierade däggdjuren å andra. På samma gång som *Moeritherium* visade sig vara primitivare än *Palæomastodon* med afseende på tändernas antal så var den det äfven med afseende på deras byggnad. Till och med molarerna voro så enkla, att de endast hade 4 knölar, som bildade två ofullständiga tväråsar. Endast ett par framtänder i öfverkäken ha blifvit förstorade (och tresidiga) med långa men ej öppna rötter. Det är dessa, som sedermera bilda

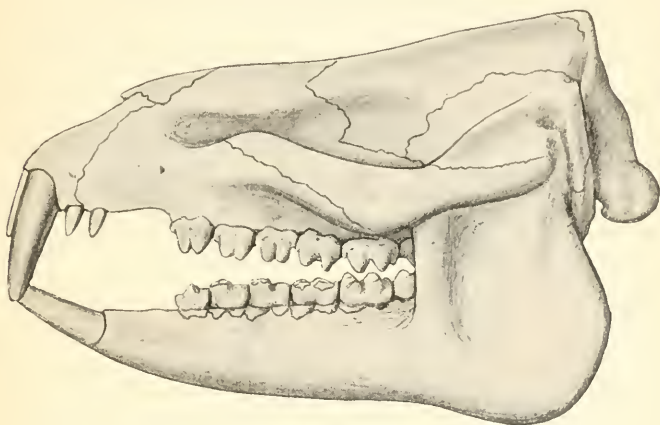

Fig. 7. Skalle af *Moeritherium* efter ANDREWS.

betarne hos de högre typerna af elefantserien. Äfven motsvarande par framtänder i underkäken äro förstorade.

Den samtida närvaron hos *Moeritherium* af en så pass fullständig serie af tänder medförde gifvetvis en proportionsvis större sträckning af skallens ansiktsdel, så att denna är nästan dubbelt så lång som hjärnskålsdelen och båda ligga ungefär i samma nivå efter hvarandra och ej den senare upplyftad öfver den förra. Pannbenen voro ganska stora och bildade ett platt tak på hjärnskålens främre del. Allt detta gaf naturligen en annan typ åt *Moeritheriums* skalle än elefanternas. Denna åtskillnad betonades än mera genom en annan omständighet, nämligen den, att, ehuru skallens väggar hos *Moerithe-*

rium voro mycket tjocka, hade dock utbildningen af luftrum mellan dubbla väggar som hos elefanterna, ej framskridit så särdeles långt. Dock fanns en god början härtill i tinningbenen, isynnerhet hos en art. Emellertid var skallen ej så rundadt uppblåst som hos elefanterna, och ökad plats för muskelfäste vanns hos denna forntida typ dels genom utbildning af en nackkam (hvaraf ju äfven *Palæomastodon* företedde spår) dels också af en låg hjässkam, något påminnande om förhållandet hos tapirerna.

Lemmarnes ben äro föga kända, men det lilla, man vet om dem, tyder på, att *Moeritherium* haft större förmåga än de högre elefantdjuren att vrida främre extremiteterna. Måhända innebär detta, att djuret hade tassar, som kunde till viss grad användas för gräfning eller simning.

Storleken af den först beskrifna *Moeritherium lyonsi* var ungefär densamma som hos en nutida tapir. En af de andra arterna var mindre och smäckrare byggd. Detta är också i öfverensstämmelse med den allmänna regeln,¹ att de ursprungligare leden i en utvecklingsserie äro mindre och svagare än de högre och mera specialiserade typerna af samma serie. Afståndet mellan *Moeritherium* och *Palæomastodon* är ej så särdeles stort, men det är antagligt, att inom kort tid äfven mellan dem intermediära former skola påträffas, som än mera skola utjämna serien. Förhållandet är nämligen det, att en af de smärre arterna af *Palæomastodon* (*P. parvus*), som ännu är ofullständigt känd, såväl i storlek som i andra afseenden företer intermediära karaktärer.

Af det ofvan anförda torde framgå, att i de nordöstra delarne af det nuvarande Afrika under mellersta eocentiden lefde åtskilliga ganska ursprungliga däggdjurstyper, af hvilka en del dock på samma gång företedde flera egenheter gemensamma för dem och elefantdjuren. Under öfre eocentiden tillkommo sedan ytterligare inom samma område en del nya

¹ Denna allmänna regel motsäges ej däraf att stundom senare utvecklingsled genom degeneration kunna bli små som t. ex. öformer, eller däraf att vissa djur genom sekundär tillpassning bli små för att lämpa sig efter nya förhållanden och nytt lefnadsätt.

former, som utvecklats längre i samma riktning. Man har rätt att häraf draga den slutsatsen, att elefantdjurens utvecklingscentrum har legat i Afrika.¹

Huru utvecklingen framskred och de närmast drifvande krafterna till densamma, därom ha vi föga kunskap, och de sparsamma fynden kunna ej gifva mycken ledning för bedömandet häraf. Af vissa skäl kan man sluta sig till, att *Moeritherium* varit ett djur, som lefvat i sumpmarker och varit tillpassadt till ett sådant lefnadssätt. Dess näring har troligen utgjorts

Fig. 8. Rekonstruktion af *Moeritherium*.

af vattenväxter och lösa växtdelar, som ej kräft någon starkare tuggningsprocess. Från detta sumpmarksdjur utvecklade sig andra former, som mera sökte sin näring på fast mark. Denna utvecklingsriktning torde åtminstone delvis ha varit nödtvungen för djurens existens, alldenstund de klimatiska förhållandena i Fayum-distriktet enligt geologernas åsikt (OSBORN) under öfre eocen (oligocen) tid ändrades, så att en uttorkningsperiod redan då tog sin början. Visserligen bestod väl

¹ Det är då därvid af intresse att konstatera, att denna åsikt framställdes såsom hypotes af en svensk forskare, Professor TULLBERG, 5 år innan Dr. ANDREWS genom sina intressanta fynd bevisade saken.

länge åtskilliga sumpmarker kring sjön Moeris, men de voro ej tillräckliga för alla, äfven om en del Moeritherier där kunde finna sin näring. Till följd af konkurrensen drefvos säkerligen många af de forna sumpmarkernas invånare upp på det torra, och de, som ej där kunde reda sig, sedan det ej längre fanns plats för dem i träskan, gingo under.

Men det ändrade lefnads sättet medförde axiomatiskt en ändrad kroppsbyggnad. Lemmarnes ledgångar och struktur blef en annan genom vinstandet på torr och hård mark. Näringsuppsökandet måste ske på ett annat sätt, och det är antagligt, att djuren snart lärde sig att använda underkåkens långa, rätt framåt riktade framtänder för att därmed uppgräfvat rötter.

Den användning och nötning, som framtänderna i underkåken sålunda blefvo utsatta för, framkallade en starkare tillväxt hos dem, och när sedan emaljen på undersidan förtjockades, blefvo de vid nötning mejselformiga och sålunda ännu tjänligare som spadar för rotgräfning. Till följd af framtändernas fortsatta tillväxt samt för att gifva dem nödigt stöd måste underkåkens symfysdel förstärkas och förlängas. Men förlängningen af underkåken blef tillika synnerligen tjänlig för djuret, som därigenom lättare nådde marken och fick så att säga ett skaft till framtändernas spade. Underkåkens ledutskott blef också riktadt snedt bakåt och uppåt i stället för vinkelrätt uppåt, och härigenom förlängdes också underkåken och blef än bättre lämpad för sitt ändamål. Men då underkåken på detta sätt förlängdes förbi öfverkåken, blef en förlängning af och ökad rörlighet hos öfverläppen nödvändig, för att den samma skulle kunna tjäna till att införa födan i munnen. Då näsöppningarne voro belägna nära öfverläppen, blefvo deras väggar också samtidigt förlängda, och på detta sätt uppstod början till en snabel. Huru öfverkåkens förstörade framtänder, som bildade bågformigt nedåtriktade betar, användes är svårt att veta, men det är möjligt, att djuret stödde det tunga hufvudet mot marken med dem, när det gräfvde med underkåksframtänderna. Detta göres sannolikt af det faktum, att de funna exemplaren ha öfverkåksbetarne nötta på spetsens under-

sida, liksom gräfningen med underkäksframtänderna antydes af longitudinella refflor i dentinet. Måhända stodo djuren på knä med frambenen, då de gräfde, såsom vårtsvinen göra.

Detta lefnadssätt gjorde de redan rudimentära mellersta och yttersta framtänderna och hörntänderna i öfverkäken samt de mellersta framtänderna i underkäken alldeles öfverflödiga, hvarför de bortföllö. Då den föda, som med nämnda lefnadssätt vanns, behöfde mera tuggning, blefvo prämolarnas antal visserligen minskadt, men de kvarvarandes och i synnerhet molarernas arbetsförmåga ökades. På sådant sätt kan man tänka sig, att *Palæomastodon*-typen uppstått.

Tetrabelodon är blott att betrakta som en ytterligare specialisering af densamma utan någon väsentlig förändring af utvecklingsriktningen.

De nutida elefanterna liksom deras närmaste förfäder äro emellertid tillpassade till ett annat lefnadssätt. De äro skogsdjur och hämta sin näring från trädens bark, blad, kvistar och frukter. Man får därför antaga, att några mindre starkt differentierade djur i *Palæomastodon*-stadiet, antagligen sådana med relativt kort underkäkssymfys öfvergingo till att lefva i skogsmark bland buskar och träd. Den omgivande vegetationen erbjöd dem då riklig näring i form af blad och kvistar, utan att de behöfde gräfva i jorden. Tvärtom blef underkäkens långa symfysdel och dess framtänder onyttiga och kanske rent af besvärliga vid näringsupptagandet och utsattes därför för reduktion. Men det är å andra sidan alldeles tydligt, att alla nutida elefanter och deras närmaste förfäder utvecklats från djur med en lång och utdragen underkäkssymfys, ty det finnes än i dag hos dem ett rudiment kvar af en sådan i form af en framför den nutida symfysen framskjutande snibb i främre ändan af underkäken (se fig. 1). Däremot var det redan befintliga snabelanlaget särdeles nyttigt för ett i skog och bland träd lefvande djur, emedan det satte ägaren i stånd till att räcka högre upp, draga ned kvistar o. s. v. På grund häraf utvecklades det vidare och fullkomnades allt mer. Öfverkäkens betar voro också till stor nytta till att rista upp och flänga af bark, bräcka

af stammar o. s. v., hvarförutom de användes såsom vapen. Det senare framgår bland annat af deras starkare utbildning hos hanelefanterna. Äfven deras vidare utveckling är sålunda lätt förklarlig. Då de i skogen lefvande elefantdjurens föda ofta var grof och hårdtuggad t. ex. kvistar och bark, var det af behovet påkalladt, att molarerna fullkomnades, och erhöillo kraftigt verkande och stora tuggytor. Detta skedde genom utbildningen af flera i tväråsar ställda knölar såsom hos mastodonterna. Sedan gick utvecklingen endast framåt i den inslagna riktningen. Molarerna fullkomnades allt mer och mer.

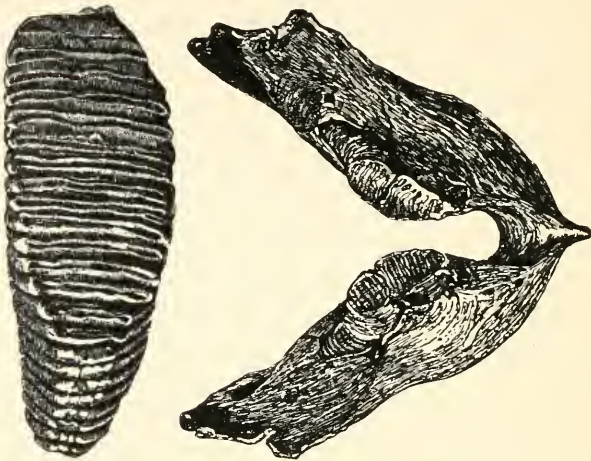

Fig. 9. Underkäk och kindtand (till vänster) af mammut (efter Brit. Mus. Guide).

De skilda knölarne på tändytan sammansmälte till kompakta tväråsar som hos *Stegodon*. Dessa tväråsar blefvo sedan allt högre, mellanrummen mellan dem utfylldes med cement. Tänderna blefvo samtidigt allt djupare, emaljveckan allt högre och plattare, tills det stadium uppnåts, som vi se hos den indiska elefanten.

Redan på mastodontstadiet utbreddes sig elefanterna nästan öfver hela jordklotet, och elefanttypen utvecklades både i gamla och nya världen.

Vid tertiärperiodens slut funnos elefanter på alla kontinenter utom Australien. De trängdes alltmer mot nordn och

slutligen kommo de ut ur de varma och tempererade skogarne och blefvo utrustade med en tjock päls, så att de kunde uthärda steppernas kyliga vindar, ja, till och med tundrornas genomisande snöstormar. Det var mammuten, som lärde sig att lifnära sig af tundrans karga växtlighet af gräs- och starrarter, som afrepades med den mycket långa snabeln.¹ För att detta med framgång skulle kunna ske, blefvo ock hans kindtänder de mest fulländade malredskap, som någonsin frambragts inom djurvärlden. För betarne funnos däremot med ett sådant lefnadssätt ej någon användning, och då de sålunda ej voro utsatta för någon nötning, utvuxo de till en oerhörd längd och blefvo större än hos någon annan elefant. Ej blott med afseende på tandbyggnaden var mammuten den mest utvecklade af alla elefanter utan äfven med afseende på fotstrukturen hade den gått längre från det primära tillståndet, i det att den var 4-tåig, då alla andra elefanter ha 5 tår.

Före istiden fanns mammuten utbredd öfver hela norra Europa, Asien och Amerika, och i Europa var den samtidig med stenåldersmänniskor, såsom af dessa utförda bilder af ifrågavarande djur på mammutbetar etc., tydligen ådagalägga. En oerhörd mängd af dessa djur måste det ha funnits, att döma efter de rikliga lämningarne, som till och med gjort fossilt mammutelfenben till en stor handelsartikel från Sibirien. Den inbrytande istiden med dess klimatförsämring förintade väl hufvudmängden af dessa intressanta djur. Den torde väl dock knappast ha kunnat dräpa de sydligaste hjordarne af ett så härdigt djur. Den slutliga orsaken till artens totala undergång är höljd i dunkel. Måhända ha människor och stora rofdjur medverkat därtill. Men ej blott mammutens försvinnande är gåtfullt. Hvad har varit orsaken till utdöendet af den stora mängden af mastodonter, elefanter m. fl. stora däggdjur, som under pleistocen tid bebodde hela norra halfklotet och tillika Sydamerika? Det är en af de många stora gåtorna, som öfver-

¹ I ett vid Beresovka (en biflod till Kolyma) funnet, fruset mammutkadaver trädfades 1901 dels i munnen mellan tänderna och dels i magsäcken 5 gräs- och 2 starrarter förutom några andra örter alla af samma slag, som ännu växa på platsen.

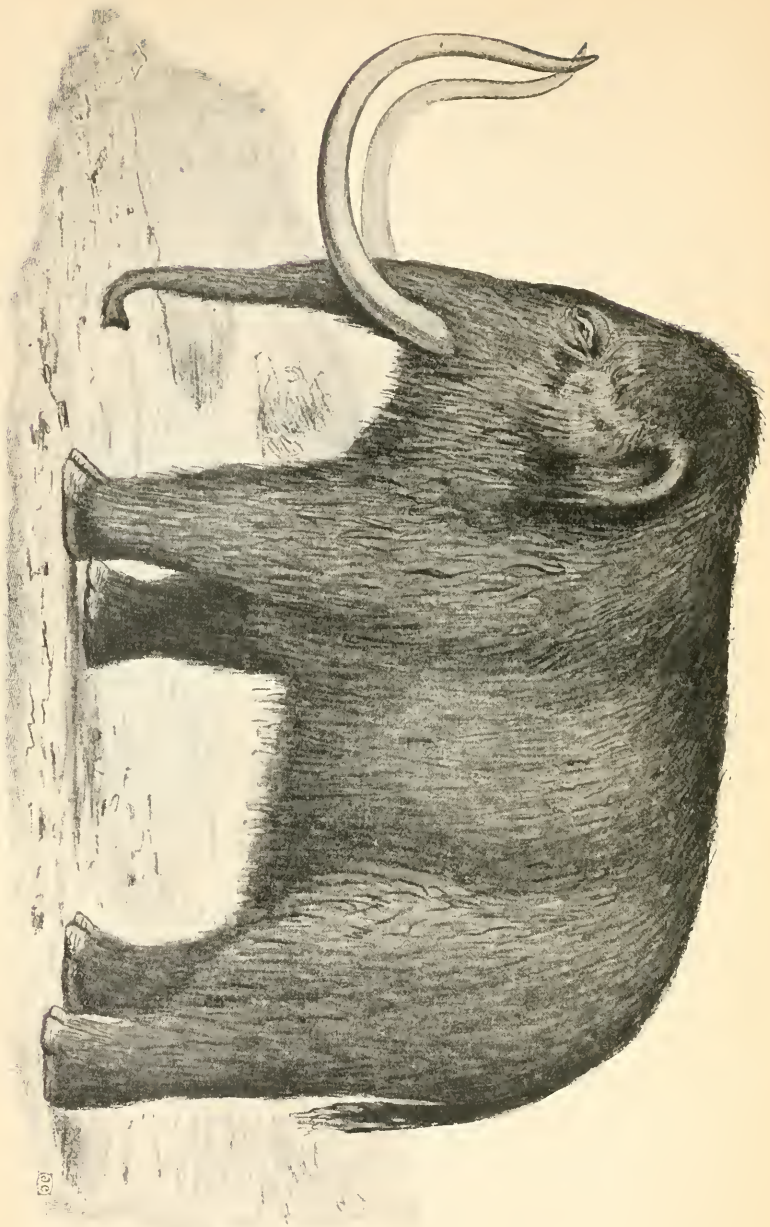

Fig. 10. Rekonstruerad mammut.

allt möta naturforskaren, då han söker spana i det förflutna och afslöja utvecklingens gång. Istiden bär nog med rätt skulden för en hel del, men ej för allt. I Amerika är det möjligt, att svåra torkperioder mäktigt bidragit till den högre djurvärldens förintande. Från vår tid känner man exempel både från Sydafrika och Sydamerika på att, på grund af torka öfver stora landsträckor, tusenden och åter tusenden af större däggdjur omkommit af törst och svält. Och forskningsresande ha funnit deras kadaver bokstafligen uppstaplade på hvarandra kring sänkor i marken, som innehållit den sista vattensmulan. Det är ock möjligt, att farsoter härjat, såsom t. ex. boskapspesten i Afrika för ej många år sedan borttryckte tusenden af bufflar, antiloper m. fl. Har genom en eller annan omständighet en djurstam minskats öfver en viss gräns, kunna många olika smärre orsaker, som ensamma i och för sig ej voro fatala, bidra till den totala förintelsen. Men det skulle föra oss långt förbi ämnet att vidare spekulera öfver orsakerna till elefanternas utrotning, då det var vår ursprungliga uppgift att lämna några drag ur deras utvecklingshistoria såsom ofvan skett, så godt som tid och omständigheter medgifvit.

Det ligger i sakens natur, att, då forskningen blott kan förfoga öfver relativt taget ytterst obetydliga fragment af det djurlif, som under svunna perioder af milliontals år i oräkneligt antal befolkat vår jord, ej några fullt sammanhängande utvecklingsserier skola kunna framläggas. Luckor i bevisföringen måste därför alltid finnas, emedan materialet ej tillåter något annat. Men kan man styckvis spåra utvecklingens allmänna gång, så är ju redan det ett stort resultat. Genom Dr. ANDREWS' undersökningar och fynd har otvifvelaktigt det organiska sambandet mellan en af nutidens mest specialiserade däggdjursformer och den tidiga tertiärtidens ursprungliga däggdjur påvisats, och detta torde vara en af de vackraste frukterna af de senaste årens forskningar på zoologiens fält.

Förordning om skydd för småfåglar.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående skydd åt för landtbruket nyttiga fåglar:

gifven Stockholms slott den 27 mars 1907.

Vi OSCAR, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung göre veterligt: att Vi, med upphäfvande af nådiga kungörelsen angående skydd åt för landtbruket nyttiga fåglar den 17 mars 1905, funnit godt förordna, som följer:

1 §.

Denna kungörelse afser att bereda skydd åt följande fåglar:

Ugglor:

hornuggla (*Asio otus*);
jorduggla (*Asio accipitrinus*);
tornuggla (*Strix flammea*);

Hackspettar:

alla slags hackspettar (*Picus*,
Dendrocopus, *Dryocopus*, *Picoides*);

Skärrfåglar:

blåkråka (*Coracias*);
härfågel (*Upupa*);
nattskärra (*Caprimulgus*);
tornsvala (*Apus*);

Tättingar:

trädkrypare (*Certhia*);
nötväcka (*Sitta*);
alla mesar (*Parus*, *Aegithalus*);
alla flugsnappare (*Muscicapa*);
alla svalor (*Hirundo*, *Chelidon*,
Clivicola);
kungsfågel (*Regulus*);
gårdsmyg (*Nannus troglodytes*);
alla kärr-, säf- och rörsångare
(*Acrocephalus*);
alla löfsångare, nämligen löf-

sångare, grönsångare och
gransångare (*Phylloscopus*);
alla egentliga sångare, näm-
ligen törnsångare eller grå-
sångare, hökfärgad sångare,
trädgårdssångare, ärtsångare
och svarthätta eller svart-
hufvad sångare (*Sylvia*);
bastardnäktergal (*Ficedula hip-
polais*);
järnsparf (*Accentor*);
rödstjärt och svart rödstjärt
(*Phoenicurus*);
näktergal (*Luscinia*);
blåhake (*Cyanecula*);
rödhake (*Erithacus*);
buskskvätta (*Pratincola*);
stenskvätta (*Saxicola*);
sädesärta (*Motacilla*);
gulärla (*Budytes*);
alla piplärkor (*Anthus*);
siskor (*Acanthis*);
steglitsa (*Carduelis*);
bofink (*Fringilla coelebs*);
stare (*Sturnus*);

Storkfåglar:

hvit stork (*Ciconia alba*) och
svart stork (*Ciconia nigra*);

Smärre vadarfåglar:

roskarl (*Morinella interpres*);
 strandskata (*Hæmatopus*);
 tofsvipa (*Vanellus*);
 brockfåglar (*Charadrius*);
 fjällpipare (*Eudromias morinellus*);
 strandpipare, alla slag (*Aegialitis*);
 skärfläcka (*Recurvirostra*);
 spofvar (*Numenius*);
 långnäbbor (*Limosa*);

rödbena (*Totanus totanus*);
 svartsnäppa (*Totanus fuscus*);
 skogssnäppa (*Totanus ochropus*);
 grönbent snäppa (*Totanus glareola*);
 gluttonäppa (*Glottis nebularius*);
 drillsnäppa (*Tringoides hypoleucus*);
 brushane (*Pavoncella pugnax*);
 småsnäppor, alla slag (*Tringa*);
 simsnäppor (*Phalaropus*).

2 §.

1 mom. Det är förbjudet att fånga eller döda under tiden från och med den 1 mars till och med den 20 juli någon af de i 1 § uppräknade smärre vadarfåglar samt under tiden från och med förstnämnda dag till och med den 15 september någon af öfriga i samma paragraf angifna fåglar äfvensom att under motsvarande tider till salu utbjuda, köpa, emottaga, från ort till annan forsla eller till riket införa ofvan omförmälda fåglar.

2 mom. Det är förbjudet att under de i föregående moment för olika fåglar angifna fridlysningstider taga eller förstöra, till salu utbjuda, köpa, emottaga, från ort till annan forsla eller till riket införa dessa fåglars ägg eller bon.

3 mom. Det är under alla tider af året förbjudet att för fångst af dylika fåglar använda snaror, burar, nät, fällor, limspön eller annat medel, som har till ändamål att underlätta fångande eller dödande i stor mängd.

3 §.

Vid rikets allmänna läroverk eller högskolor anställda lärare i naturvetenskap, föreståndare vid naturvetenskapliga museer samt andra med dem jämförliga personer må, själfva eller genom annan person, som därtill af dem erhållit skriftligt, för viss tid, högst ett år, gällande uppdrag, utan hinder af bestämmelserna i 2 § 1 och 2 mom. för vetenskapligt ändamål under förbjuden tid fånga och döda i 1 § angifna fåglar samt insamla dylika fåglars ägg och bon.

Enahanda rätt må för vetenskapligt ändamål af Kungl. Maj:ts befallningshafvande för viss tid, högst ett år, medgifvas annan person än nyss är nämndt, där skäl därtill pröfvas föreligga.

Då någon begagnar sig af honom sålunda meddeladt uppdrag eller tillstånd, skall han städse vara försedd med skriftligen affattadt bevis om uppdraget eller tillståndet.

4 §.

Det i 2 § 1 mom. stadgade förbud att under vissa tider af året till salu utbjuda, köpa, emottaga, från ort till annan forsla eller till riket införa någon af de i 1 § angifna fåglar gäller icke fåglar, afsedda att utplanteras, att användas i vetenskapligt syfte eller att hållas i bur.

5 §.

Det i 2 § 2 mom. stadgade förbud att taga eller förstöra vissa fåglars bon må icke utgöra hinder för ägare eller brukare af fastighet att, själf eller genom annan person, under förbjuden tid aflägsna eller förstöra sådana fågelbon, som blifvit byggda i eller på fastigheten tillhöriga byggnader eller gårdar och därigenom förorsaka olägenhet eller skada.

6 §.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande äger att, där omständigheterna sådant påkalla, för viss tid, högst tre månader, medgifva ägare eller brukare af trädgårdar eller planterade eller sådda fält att, själfva eller genom andra personer, under förbjuden tid med skjutvapen döda fåglar af ifrågavarande slag, då sådant erfordras för att förekomma afsevärd skada.

Fåglar, som dödats på grund af sådant medgifvande, må icke bortföras till annan ort eller utbjudas till salu.

7 §.

Förseelse mot denna kungörelse straffes med böter från och med fem till och med ethundra kronor.

8 §.

Enhvar är berättigad att åtala förseelse mot denna kungörelse. Sådant åtal anhängiggöres vid allmän domstol.

9 §.

Böter, som enligt denna kungörelse ådömas, fördelas sålunda, att en tredjedel tillfaller kronan och två tredjedelar åklagaren.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de efter allmän strafflag.

Det alla, som vederbör, hafva sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hafve Vi detta med egen hand underskrifvit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 27 mars 1907.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

GUSTAF.

(L. S.)

(Jordbruksdepartementet.)

ALFRED PETERSSON.

Svenskarne äro dess bättre ej fallna för att onödigtvis förfölja småfåglar, ej heller är det hos oss sed att nedskjuta eller på annat sätt döda dylika fåglar i massa för att använda dem till mat. Om några undantag mot denna regel skulle yppa sig, är det ju dock bra att ha en förordning däremot.

En sådan gafs genom den nådiga kungörelsen af den 17 mars 1905 »angående skydd åt för landtbruket nyttiga fåglar». Emellertid kan det ej nekas, att denna sköt öfver målet i mer än ett hänseende, och den väckte därför, minst sagdt, blandade känslor på många håll. Jägarne sade, att genom denna vissa fågelarter skyddades, som voro till skada för villebrådet, och med än större skäl framhölls, att ornitologiska studier i vårt land till stor del rent af omöjliggjordes. Man hade ju ej ens rätt att för rent vetenskapligt ändamål insamla vare sig fåglar, bon eller ägg af en hel mängd arter. Ja, det var till och med förbjudet att från utlandet anskaffa studiematerial af dessa fridlysta arter. Det var sålunda tydligt, att en ändring ej kunde få dröja allt för länge. Såsom i förra häftet af denna tidskrift påpekades, utkom också den 27 mars i år en ny dylik förordning med den förändrade lydelse, som ofvan angifvits.

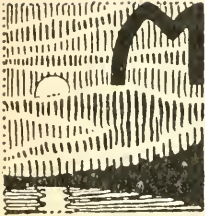
Bland nyheterna i denna nådiga kungörelse märkes i främsta rummet, såsom redan antydts, att de små vadarne blifvit föremål för fridlysning från den 1 mars till och med den 20 juli. Igen grupp inom den svenska fågelfaunan är så i behof häraf som denna. Visserligen hotas många af dem hufvudsakligen genom landets uppodling och sumpmarkernas utdikning och torrläggning, men å andra sidan häckar ett stort antal af dem så, att de lätt bli utsatta för sköfling, och det är godt, att härmed ett korrektiv vunnits mot dylik.

A andra sidan lägges numera intet hinder i vägen för ornitologiska studier ehuru en viss ej olämplig kontroll kan utöfvas på samlandet. För så vidt denna kungliga förordning sträcker sig, synes den hålla en god medelväg, i det den numera ej lägger några onödiga band på den vetenskapliga forskningen, men å den andra söker tygla okynne och själfsvåld — med afseende på en del af vår fauna. Men det kan ej nekas, att ändå bättre bestämmelser från naturskyddssynpunkt skulle varit önskvärda. Detta yttrande innebär ej något klander mot denna förordning i och för sig, ty den har tillkommit på grund af särskilda förhållanden, och dess ordalag äro till viss grad bundna af internationella traktater och måste sålunda hålla sig

inom en viss ram. En sak blir det sedan att afgöra, huruvida dessa traktatsbestämmelser äro lämpligt affattade. Vid de internationella underhandlingarne synes ifrån början en trångbröstad utilitetssynpunkt ha gjort sig dominerande. Förhandlingarne fördes blott om »för jordbruket nyttiga fåglar», och härom hade de värda ombuden tydligen föga kännedom, förutom det att den frågan öfverhufvud taget i många afseenden ej ännu är utredd.

Från naturskyddssynpunkt är det emellertid ej nog med att blott så kallade »nyttiga» fåglar och djur skyddas, utan allt i naturen lefvande och dödt, som ej direkt står i strid mot eller skadar vår kulturutveckling, bör skyddas och vårdas i den mån som detta är förenligt med en rationell hushållning. Hvad vi behöfva är alltså en allmängiltigare lagstiftning, och hvad vårt lands fauna angår, kan detta ej ske med mindre alla stadgar och förordningar om jakt och hvad därtill hörer få undergå en grundlig omarbetning, såsom redan för två år sedan kraftigt betonades af Kgl. Vetenskapsakademiens Naturskyddskommitté. Densamma yrkade äfven på »lämpligt skydd af lag» för »alla fåglar, som icke äro skadedjur». Häri kan hvarje vän af Sveriges natur instämma, och det är att hoppas, att naturskyddsfrågan, som nu stått på dagordningen sedan år 1904, måtte omhändertagas och ändtligen lösas inom en snar framtid.

En dubbelhöfdad huggorm.

Med vederbörligt tillstånd af ägaren, Herr Erik Almqvist, Göteborg, meddelas här en röntgenfotografi af en tvehöfdad huggorm, som fångades den 1 sept. 1896 och som dog i fångenskap den 25:te i samma månad. Ormen ifråga är en unge i äsping-stadiet och med den för dylika karakteristiska i brunt gående grundfärgen. Teckningen är också den vanliga. Det tandade ryggbandet är typiskt utveckladt och delar sig i två ungefär midt för där bilden visar ryggradens uppdelning. Hvardera bandet fortsätter sedan lika mot hvar sitt hufvud. Båda hufvudena äro lika och symmetriskt tecknade samt förefalla likvärdiga, ehuru deras mot hvarandra vända ytterkanter bilda ungefär rät vinkel.

En dylik dubbelhöfdad orm är ju en högst egendomlig, men ej någon enastående bildning. I Riksmusei samlingar finnes en uppstoppad dubbelhöfdad orm från Tunis, och i litteraturen finnas rätt många fall omtalade. Redan Aristoteles hade kännedom om dubbelhöfdade ormar och uttalade sin mening om deras tillkomst. Sedan har än den ene än den andre författaren omtalat liknande fall, som kommit till hans kännedom. Helt nyligen har en amerikansk zoolog, BLATCHLEY, omtalat¹ åtskilliga exempel

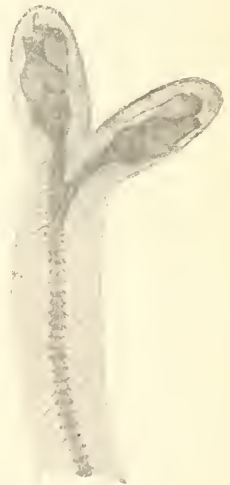

Fig. 1.

¹ Proc. Acad. Nat. Sc. Philadelphia 1906.

på dubbelhöfdade ormar från Nordamerika. Dessa exempel omfatta åtskilliga olika arter. I ett fall hade i en och samma kull af den vanliga svarta amerikanska snoken (*Bascanion constrictor*) träffats ej mindre än tre missfoster, hvilka alla hade två hufvuden. Hos ett af dessa exemplar voro båda hufvudena fullt utvecklade, hos de andra var detta ej i samma grad fallet, utan de hade t. ex. blott 3 ögon. En vattensnok af arten *Tropidonotus sipedon* funnen i Massachusetts hade ej blott två hufvuden utan äfven två stjärtar. Vidare omtalas tvehöfdade exemplar af ett par arter besläktade med vår släta snok nämligen »king snake» (*Ophibolus getulus*) och »milk snake» (*O. doliatus triangulus*). Ett exemplar af den senare arten uppgifves ha varit »2¹/₂ fot» långt. Eljest är det vanligen blott unga exemplar med denna slags missbildning, som anträffats. En tvehöfdad »spreading adder»¹ (*Heterodon platyrhinus*) var t. ex. blott »6¹/₂ tum», och ett par tvehöfdade gräsormar voro också blott ungar liksom den huggorm, som först gifvit uppslag till detta meddelande.

Det är troligen svårigheter vid näringsupptagandet, som hindrar tvehöfdade missfoster att nå någon större ålder och de förgås antagligen i regel ganska snart. Om båda hufvudena äro fullt fria från hvarandra och ha hvar sin särskilda hals, så att de sålunda kunna utan hinder från det andra hufvudet gripa födan, då går det lättare för djuret att hålla sig vid lif och tillväxa. Hos det ofvan omtalade 2¹/₂ fot långa exemplaret af *Ophibolus doliatus* var tudelningen 5—6 tum lång, och detta torde kunna förklara, att den kunnat tillväxa. Än bättre utrustad i det afseendet var en liten sunpsköldpadda af släktet *Chrysemys*, som under ett års tid hölls i akvarium i Indiana. Hon hade ej blott två hufvuden utan äfven två fullt fria halsar. Följden häraf var att hvardera hufvudet oberoende af det andra kunde gripa köttstycken, insektslarver, grodlarver

¹ Denna ormart kallas så i Nordamerika, emedan den, då den utsättes för fara, breder ut hufvudet och blåser upp kroppen för att se så giftig och farlig ut som möjligt för att skrämma, ehuru den är alldeles oskadlig.

m. m., som gåfvos till föda. På det sättet kunde alltså kroppens nödtorft väl tillgodoses.

I regel är det dock ej så bra ställt för de dubbelhöfdade, eljest skulle det ej vara så ondt om dem. Jag tror ej t. ex. att någon dubbelhöfdad fisk träffats, som hunnit utvecklas öfver yngelstadiet. Dock äro tvåhufvade fiskyngel rent af mycket vanliga. Om man besöker en fiskodlingsanstalt, där lax- eller forellrom kläckes, är det alls ingen svårighet att få tag i dylika dubbelbildningar strax efter kläckningen, men de dö snart bort. Äfven bland högre ryggradsdjur förekomma dubbelbildningar, såsom bekant t. o. m. bland människor.

Orsakerna till dubbelbildningar torde kunna vara af olika slag, och flera olika teorier ha framställts i syfte att förklara dylika fenomen. Man har äfven på experimentell väg sökt lösa frågan. Flera forskare ha härvid lyckats mycket bra. Framför andra kan nämnas SPEMANN, som med ett hårstrå gjorde insnörning på ägg af vattenödlor i tidiga utvecklingsstadier och på detta sätt åstadkom dubbelbildningar af olika slag. Genom att skaka sönder ägg af lansettfisken i tidiga klyfningsstadier har man äfven lyckats åstadkomma tvillingbildningar o. s. v. Vid vissa andra experiment med ägg af lägre djur har det förefallit, som om en plötsligen öfver det normala höjd temperatur skulle orsaka dubbelmissbildningar. Inskränkning i tillgången på syre för fostrets andning tyckes också kunna ha liknande inflytande, ty fernissning eller lackering af vissa delar af skalet på hönsägg under rufningen har gifvit upphof till missbildningar och stundom dubbelbildning. Måhända kan genom en anomal ojämnhet eller en lokal förtjockning i äggskalet ett liknande resultat uppstå i naturen och dubbelbildningar orsakas.¹

Experimentellt har man äfven framställt dubbelmissbildningar genom att behandla ägg af lägre djur med olika kemiska lösningar. Det torde då vara det osmotiska trycket som är verksamt.

¹ Ett exempel på dubbelbildning erhöles nyligen till Riksmuseum, i det att hr C. A. Silfversköld, Munsö, dit skänkte en kyckling med 4 ben.

Slutligen kunna missbildningarne gifvetvis bero på någon abnorm beskaffenhet hos ägget själf, exempelvis närvaro af två kärnor.

Emellertid inskränker sig det faktiska vetandet om dubbelmissbildningarnes uppkomst egentligen till det, som genom experiment fastställts och som ofvan i korthet antydts.

En kritik.

Det har mycket talats om betydelsen af hembygdsforskning, af lokalundersökningar och detaljbeskrifningar af svensk natur likaväl som af svenskt språk och folklied. På det ornitologiska området har man sällan nöjet göra någon bekantskap, som tyder på lifaktighet i nyssnämnda hänseende. Med så mycket större ifver skyndar man därför att förskaffa sig en sådan, då tillfälle därtill bjudes. Nyss har i bokhandeln utkommit ett litet arbete af Henrik Hasselgren: »Gotlands fåglar.» Titeln väcker ens odelade intresse — ett godt ämne, hvarom mycket nytt borde kunna sägas.

Men — de spända förväntningarna förbytas snart i en allt annat än intresserad sinnesstämning! Redan i förordet på första sidan störes glädjen. Det gäller förf:s åsikt om de internationella nomenklaturreglerna, hvilka han anser vara tillkomna efter en »felaktig princip». Jag vill ej öda tid på att gendrifva denna uppfattning. Den får stå för förf. räkning, man behöfver ej befara, att han skall vinna någon opinion inom den naturvetenskapliga världen. Jag kan emellertid ej neka mig att redan här göra en anmärkning. Hur skulle vår ornitologiska litteratur se ut om några årtionden, om alla förf. efter godtfinnande härefter började följa estetikens kraf vid val af vetenskapliga namn och härutinnan visade samma frihet, som förf. gjort i sin bok. Här finner man själfva Linnés afgjorda prioritetsrätt skjuten åt sidan af rent subjektiva skäl och senare tillkomna namn återupptagna efter godtycke. Så har skett med alla »de fula tautologiska namnen (såsom *Cinclus cinclus* o. d.)», men dessutom med Linnés *Sylvia salicaria*, som fått Bechsteins *S. hortensis*. Det kan förtjäna tilläggas, att det finns en *Cinclus aquaticus*, Bechstein, likaledes en nyare beteckning för den mellaneuropeiske strömstaren, som är olika vår, förf:s *C. aquaticus*, Kjærbölling. I noten sid. 83 hänсыftar förf. till *Sterna macrura*, som han likväl senare benämnt *St. paradisica*. Brünn — slumpen har här räddat honom från en alltför fatal inkonsekvens. I samma not drar förf. i härnad mot de för honom motbjudande och fula svenska fågelnamnen »trut» och »rödnäbbad tärna». Men han finner det förenligt med språkligt vällyd att i den ornitologiska litteraturen införa ett så osmakligt ord som »stickna vid boet i betydelsen öfvergifva äggen. Detta blott några invändningar mot förf:s skönhetskraf med afseende på nomenklaturen. Jag skall senare gifva

exempel på hans originella sätt att kläda sina idéer och spekulationer i ord. Men först till det väsentligaste, innehållet i hans bok!

I förordet yttrar förf. sid. 3: »För öfrigt skola vi icke med en del sangviniska författare tro, att Gotlands — eller fastlandets — fauna ökats under det gångna århundradet». Utom att detta uttalande röjer okunnighet om vår fågelfaunas utveckling och rörlighet öfverhufvud, är det en märklig motsägelse förf. gör sig skyldig till hvad Gotlands fåglar angår, då han senare på åtminstone 11 ställen i sin bok (nämligen om följande fågelarter: rödvingetrasten, svarta och hvita flugsnapparen, svarthufvade sångaren, tofsmesen, tofslärkan, dufhöken, sparfhöken, (fasanen), brunanden, ejdern och dvärgmåsen) än säger, att arten »numer förekommer ganska allmänt, numer mycket allmän», än att den »mycket spridt sig», om en — svarthufvade sångaren — att den »tyckes under senare årtiondena ha invandrat och utbredd sig raskt» o. s. v.

Förf:s taktik att, som han säger sid. 2, »efter eget hufvud» meddela »just det om fågeln i fråga, som förf. anser vara af intresse för fågelvänner», d. v. s. att ur litteraturen godtyckligt rycka ut och utan angifvande af källa till okända uppgifter foga än gamla väl bekanta biologiska fakta, än mindre kända meddelanden, är i högsta grad olämplig. Sedan man blifvit upplyst om en arts frekvens och förekomst på Gotland, får man till lifs några generella, vanligen fullkomligt sannfärdiga men då tyvärr ofta mångfaldiga ganger omsagda, således *lanade* »drag ur dess biologi», om en art rörande dess kynne, om en annan om dess läte, om en tredje om dess bo eller ägg, om en fjärde om dess utseende o. s. v. — »just det om fågeln i fråga, som förf. anser vara af intresse för *fågelvänner!*»¹ Det kunde varit förlåtligt, om förf. stannat härvid, men hur förtretad blir man ej, när man finner dessa lösryckta fakta, ej sällan urgamla i vår ornitologiska litteratur, utan vidare kastade om hvarandra i brokig blandning med uppgifter och påståenden, som man ofta ej kan veta, hvarifrån de komma, men som stundom antyda sitt ursprung genom sin brist på motivering. Allt som allt — det hela gör intrycket af att vara ett hastverk, tillkommet utan plan eller mening. Huru mycket bättre och riktigare hade det ej varit, om förf. i stället noga relaterat eller åtminstone bifogat egna iakttagelser, låt vara om de också blott utgjort bekräftelse på äldre sådana — *de* hade åtminstone ärligen förtjänat epitetet »drag ur Gotlands fåglars biologi» — samt något som man ovillkorligen kan fordra, angifvit de rön eller observationer (egnas eller andras), som föranledt förf. att komma fram med en hel del högst egendomliga uttalanden. Utom att boken därigenom kunnat lämna viktiga bidrag till kändedomen om Gotlands fåglar och således erbjudit något af verkligt »intresse för fågelvänner», hade den verkat mera öfvertygande äfven i den meningen, att man ej behöft tvifla på, att förf. användt »hufvudsakligen egna anteckningar». Som det nu är bestämdt, förefaller det, som om

¹ Kursiv. af rec.

förf., när det gäller fakta, till ojämförligt största delen öst ur källskrifter (efter Kolmodin förekomma ofta afskrifter, ibland något modifierade, ex. *björktrasten*, *strömstaren*), men roat sig med att här och där bifoga egna idéer och reflexioner, hvilkas vetenskapliga värde emellertid är underhaltigt, och hvilka stundom få karaktären af rena påhitt eller infall.

Se här en liten axplockning!

Om *staren* får man veta en del goda sanningar, lärda och kända re'n under pojkårens skogslöparlif, men därtill följ.: »Sommartiden befria de korna från diverse insekter, särskildt bromslarver, hvilken tjänst boskapen tacksammeligen erkänner, i det den lämnar fåglarna ostörda.» Jag ber få upplysa förf. om, att bromsens (*Tabanus bovinus*) larver finnas i jorden, men nötskyngets (*Hypoderma bovis*) i nötkreaturens hud. Hvad jag här särskildt ville framhålla, var det för svenska ornitologer högst frapperande påståendet, att staren skulle befria korna från dessa larver. Har förf. verkligen iakttagit, att så sker, och att fåglarna få »ostörda» utföra den för nötboskapen helt visst ingalunda smärtfria operationen?

Man läse vidare notisen om *talgaxen*. Det hade sannerligen varit både i hög grad intressant och för möjligheten af ett verkligt konstaterande af faktum synnerligen önskvärdt, att förf. närmare angifvit, på hvad grunder han anser »många fakta (albinos, småväxta former o. dyf.¹)» vara resultatet af inafvel på Gotland. — Uppgiften om murkryparen (*Tichodroma muraria L.*) synes förf. nedskrifvit utan tanke på möjligheten, att läsaren kunde draga i tvifvelsmål, huruvida ej en felobservation föreligger. Då fyndet är af fullkomligt enastående art,² borde väl förf. gjort sig närmare underrettad om och i sin notis angifvit, under hvilka omständigheter iakttagelsen gjordes och hur detaljeradt sagesmannen kunnat identifiera arten. Som uppgiften nu föreligger, kan ingen forskare med godt samvete upptaga den i den vetenskapliga litteraturen. — Att förlägga de yngre måsarner af allehanda arter sommarvistelse »långt nordpå, vid Spetsbergen och ditåt» är ju absolut grundlöst, då hittills intet enda exemplar af vid Gotland häckande måsararter anträffats vid Spetsbergen. — Ogrundade måste förf:s nakna uppgifter om *svarta och hvithalsade flugsnaapparens* förekomst på Gotland anses, hvilka stå i strid med äldre erkända forskares erfarenheter. — Hvilken otvågad fantasi hos förf. förråder ej följ. konklusion: »Att spillkråkan är så allmän på Gotland beror väl hufvudsakligast därpå, att hans värsta fiende, mården här saknas!» Eller följ., som också visar arten af hans teoretiska spekulationer: »Och inom fågelvärlden åldras ej individen — tvärtom blir fågeln i allmänhet skönare ju äldre han blir. Troligen beror detta därpå, att fåglarna i sina inälfvor ha en mycket magrare flora af mikrober än däggdjuren. Tarmarna äro korta och omsättningen af födan rask» (se *gräsanden* sid. 69). Eller (se *svarthakedoppingen* sid. 89): »Den värme, som de ruttande växterna i boet, som är stort och platt och simmar

¹ Kursiv. af rec.

² Murkryparens hemland är Alperna, Karpaterna, Spanien, Grekland och Himalaja. Redan i södra och mellersta Tyskland är den en *sällsynt gast!*

på vattenytan i vass och säf, utvecklar, drifver på äggens rufning och kläckning. Detta påminner om förhållandet hos en del australiska hönsfåglar. Man tviflar på, att förf. menar allvar!

Är boken icke fattig på sådant, saknas där ej heller mera uppenbara oriktigheter. Om *nötskrikan* sid. 30 heter det bl. a.: »Boet — — lägges — — invid stammen af ett löfträd, någon gång i ett barrträd.» Menar förf., att så är fallet på Gotland? På fastlandet har hvarje ornitolog fått erfara motsatsen. Utgör Gotland ett undantag? *Kräkan*, som »skyr människan» (sid. 22), »ses ofta hålla 'jämna steg' med ett persontåg långa sträckor» (sid. 33) — på Gotland. Hvad berättigar förf. att så afgjordt påstå, att *stjörtmesen* lägger två kullar årligen? Uppgiften är gammal, men har ej vunnit bekräftelse hittills. Hvilken tilltro till förf:s uppgifter får man ej, och hvilken värdesättning af hans kunskaper i ornitologien gör man ej efter genomläsandet af notisen om *ormvråken*, där det sid. 49 heter: »äfven uppgiften att 'den ena var ej lik den andra' talar för den *mångskiftande*¹ ormvråken»; naturligtvis är det bivråken som i omtaladt fall åsyftas! Man läse vidare om *tofsvipan* (sid. 55): »När vipan har ägg utvecklar hon stor list mot vandraren. Då denna atlägsnar sig från boet skriar och klagar hon högst oroligt för att narra honom fortsätta och söka i den riktningen finna boet; närmar han sig redet, hyecklar hon det största lugn och låtsas obekymrad.» För hvarje något erfaren iakttagare är det välbekant, att tofsvipans ägg äro lättare att finna än många andra vadares på grund af hennes vana att, ifall man en stund söker efter dem, ängsligare kringsvärma en ju närmare boet man kommer. Till slut må jag citera följ. orimliga uppgift: »Under flyttningen öfver hafvet lär denna fågel (vakteln) stundom hvila sig å vattnet» (sid. 53).

Förf. säger i förordet sid. 2, att »*min bok alldeles icke är skriven som en fauna*». Härmed må vara huru som helst, det är i hvarje fall oförsvarligt att slunga ut påståenden så ogrundade som förf. gjort, att så kritiklöst blanda sanning och dikt, andras och eget, ja, att utan tydligt angifna skäl stämpla äldre erfarnare forskares uppgifter som oriktiga. Förf. säger sid. 4, att »skulle boken endast bestått af ett torrt uppräknande skulle den ha blifvit alltför tråkig». — Har förf. åsyftat att skriva en rolig bok, är mitt angrepp delvis förfeladt. Ty häri har han till stor del lyckats! Allt som oftast öfverraskas man af en passus, som oemotståndligt kommer en att dra på smilbanden. Man läse t. ex. följande om *spilkräkan* (sid. 39). »Denna fågel gör ej ringa skada å trähus, såsom sommarvillor, stall, skjul o. dyl., i hvilka den upphugger betydliga hål. Den är därför rätt ogärna sedd. *Troligen står detta förhållande i samband med skogarnas uthuggande!*»¹ Eller: (om *rödnäbbade tärnan* sid 86) »Det är sväfvande i luften, görande sina vackra kast, hon ter sig skönast, och hennes snöhvita dräkt glänser i solljuset nästan *kristalliniskt genomskintlig!*»¹ Som hvar fågelkännare vet, är denna tärna på rygg och vingar askgrå, på bröst och buk askhvit. Stundom omskrifver han en universalsanning eller tillägger attribut, som verka odeladt löjlige.

¹ Kursiv. af rec.

»Äggen (hos *enkelbeckasinen*), som äro fyra, *placeras*», heter det, »med lilländan inåt och något nedåt¹ — —» Då äggen placeras med »lilländan» inåt i boet, följer enligt den lag vi kalla tyngdlagen, att »lilländan» också samtidigt och af sig själf riktas nedåt. Om *sångtrasten* (sid. 5) får man veta, att han »har ett inuti rappadt bo, i det insidan öfversmetats af hvitmossa och murket trä — —. Boet blir härigenom väl skyddadt för drag», tillägger förf. såsom sin mening! Och i notisen om *dufshöken* (sid. 47) får man i följande form följande upplysning: »Utrotar snart de flesta, mindre skyddade dufslag å landet!»

Någon genomgående förtjänst har boken icke, ty om man också ej har rättighet att betvifla en del nya uppgifters sanningsenlighet, särskildt om fåglarnas förekomst och frekvens, saknas i allmänhet bestämdt angifvande af tiden eller platsen för iakttagelsen eller andra bestämningar, som skulle utgöra kriterium på, att de gjorda rönen hämtats ur systematiskt förda anteckningar och icke blott och bart ur minnet, hvarpå man i dylika fall ej har rättighet att bygga.

Detta är en hård vidräkning med förf. för hans debutarbete. Men där man om och om igen möter de mest skriande uttryck för en ytlighet, en brist på omdömesförmåga och förståelse af vetenskaplig takt och precision, som äro rent af förvånande, där man åter och åter måste häpna öfver den ansvarslöshet, hvarmed förf. kastar fram en uppgift eller ett påstående, där är det kritikens långt ifrån angenäma plikt att i sanningens intresse och med de skarpaste vapen ingripa. Det synes vara en allmänt utbredd åsikt, att det inom den rena biologiens fält är allom tillåtet att upptråda och dikta efter smak och behag. Och detta i en tid, då man mer än någonsin kan fordra respekt för vetenskapen om naturen.

R. S—g.

¹ Kursiv. af rec.

Utrotade fåglar.

3. »Holländska dufvan» från Mauritius.

(Se planschen.)

land den tyvärr långa raden af fåglar, som utrotats på de Madagaskar närliggande öarne, intager den så kallade »holländska dufvan» (*Alectrænas nitidissima*) ett framstående rum. Det ofvan anförda namnet (öfversättning af »pigeon hollandais») härleder sig från fågelns färger, som äro fördelade i skarpt åtskilda partier och äro de samma, som i den holländska flaggan, blått, hvitt och rödt, ehuru ej med samma inbördes ordning. Engelsmännen kallade den »hackled pigeon» hänsyftande på de smala, spetsiga fjädrarne på halsen, som något påminna om en tupps fjädrar på motsvarande ställe, »hackles». Af samma anledning har släktnamnet, egentligen *Alector-oenas* = tupp-dufva, gifvits. Fågeln totallängd uppgifves till 30 à 35 cm. Dess utseende i öfrigt framgår af planschen.

Sonnerat var den förste, som beskref denna intressanta fågel under namn af »pigeon hollandais». Han hade under sin resa till Ostindien och Kina äfven anlöpt Mauritius och hemförde därifrån ett exemplar af denna dufva, som nu förvaras i zoologiska museet i Paris. Detta exemplar lär nu vara ganska illa åtgånget, emedan man utsatt det för svafvelrök för att skydda det mot mal. Utom detta finnas blott 2 exemplar till i behåll. Ett af dessa förvaras i ett museum i Port Louis, hufvudstaden på Mauritius. Det tredje finnes i museet i Edin-

burgh.¹ Dit har det kommit genom en fransman Dufresne, som varit anställd vid Paris museum och äfven haft enskilda samlingar. Milne Edwards och Oustalet ha gjort det sannolikt, att Dufresne erhållit sitt exemplar af en marinsoldatsofficer Mathieu, som 1811 återkom från Mauritius efter 8 à 10 års vistelse därstädes.

Reseberättelser från 1700-talet innehålla ofta notiser om »holländska dufvan» och påpeka dess präktiga färger. Omkring 1790 var den ännu tämligen allmän, men ett exemplar, som dödades af M. E. Geoffroy vid Savane 1826 var troligen det sista af sin art. Den började nog att vara sällsynt redan i början af 1800-talet, ty en fransk resande Milbert säger i sin resebeskrifning (tryckt 1812), att han visserligen ofta haft tillfälle att se den men aldrig lyckats få fatt i något exemplar. »Denna fågel lefver enstaka», säger han, »i vattendragens dalsänkor» — — —. »Den lefver af frukter och flodsnäckor.» Detta är nästan allt som finnes i litteraturen angående fågelns lefnadsätt, och det gäller troligen ej för den tid, då den var talrik, ty då lefde den nog i flock såsom flertalet andra dufvor.

Utom denna dufva fanns på Mauritius ytterligare en annan dufva (*Nesænas mayeri*). Denna är ännu ej utrotad, ehuru dess öde synes hotande. Den är något större än den »holländska dufvan» och är ljusröd på hufvud, hals, mantel och undersida, brun på vingarne, grå på gumpen och med kanelbrun stjärt. Om denna uppgifves det i resebeskrifningar, att den skulle vara välsmakande, men »giftig» att förtära. När européerna först började besöka Mauritius, voro dufvorna ytterst talrika. Detta framgår t. ex. af berättelsen om en holländsk expedition af år 1598. Där omtalas bl. a. »matroserna togo sådana (d. v. s. dufvor) till ett antal af ända till 150 på en eftermiddag, och de skulle ha kunnat ta med sig än flera, de skulle ha tagit med händerna eller dödat med en käpp så

¹ Af detta har Mr Eagle Clarke vänligen lämnat en fotografi, hvilken af artisten A. Ekblom användts vid förfärdigandet af bifogade plansch. Till ledning för färgerna har dels legat studier af detta exemplar, dels en färgplansch af Milne Edwards och Oustalet i Centenaire de la fondation du Museum d'Histoire Naturelle 1893.

många, som de skulle ha velat». Men sådana förhållanden varade naturligtvis ej länge. Människornas direkta sköfling af de orädda öfåglarne var ej den enda orsaken till dessas undergång, utan de af människorna införda och lössläppta djuren gjorde kanske än mera förfång. I synnerhet torde förvildade svin och en art makaker (*Cynomolgus pileatus*, införd från Ceylon) varit fördärfbringande för ägg och ungar af allehanda fåglar.

Släktet *Alectroenas* är dock ej utdödt, ehuru dess praktigaste art försvunnit från de lefvandes antal. En nära besläktad art (*A. madagascariensis*), som lefver på Madagaskar, är indigoblå med skiffergrå hals och delvis röd stjärt. Seychellernas representant (*A. pulcherrima*) är svartblå med röd hjässa och grå hals¹ och Komorerernas (*A. sganzini*) är blåsvart med hufvud, hals och angränsande partier af rygg och bröst grå. På ön Rodriguez fanns troligen också en art af detta dufsläkte, men den utrotades så tidigt och så fullständigt, att man ej har några säkra uppgifter om den.

Släktet *Alectroenas* hör till en afdelning af de fruktätande dufvornas familj, som är utbredd från Malacka öfver den malajiska arkipelagen ända till Fijiöarna. De ha sålunda ej sina närmaste släktingar i Afrika, hvilket ju är af intresse från zoogeografisk synpunkt.

¹ Af denna art finnes ett exemplar i Riksmuseum.

Ornitologiska iakttagelser från sjön Tåkern och omnejd år 1906.

Af V. A. E.

essa iakttagelser beröra isynnerhet sådana fåglar, som ej äro med säkerhet förut påträffade i sjön och sålunda nya för sjöns fauna.

Smalnäbbade simsnäppan (Phalaropus hyperboreus). I min afhandl. »Om fågellifvet i sjön Tåkern» förekommer följ. notis: »På 1880-

talet observerades af en gammal Tåkersjägare af allmogeklassen min trogne följeslagare på sjön KARL KÄLLGREN en flock ovanliga fåglar ut på sjön, dels simmande dels springande på sjögräset. Af nyfikenhet sköts en, som enligt KÄLLGRENS beskrifning hade fötter och näbb som en and, storlek af en täckling. Otvifvelaktigt var detta en flock simsnäppor troligen smalnäbbade; de kallades af KÄLLGREN ämänder.» I sommar har denna uppgift besannats, i det att en dylik fågel sköts d. 15 juni ut på sjön; det var en hane med mycket utvecklade generationsorgan tydande på häckning. Fågeln, konserverad och uppstoppad, var med på Tåkerausställningen i Norrköping; tyvärr fick jag ej tid att närmare undersöka förhållandet på platsen, där den fälldes, upptagen som jag var med ordnandet af nämnda fågelutställning.

KÄLLGREN, som är en god fågelkännare, försäkrade emellertid, att det var samma fågelart, som han sett på 1880-talet, dock erkändes, att han misstagit sig på näbben som icke liknade andens. På förfrågan hvarför han kallade dem ämänder svarades, att det var tydligen ett ämne till and, hvilket ju på sätt och vis kan sägas.

Snatteranden (Anas strepera). I bref från jägmästaren S. V. SÖDERQVIST på Omberg har jag fått följande meddelande på en förfrågan, om han sett snatteranden i Tåkern: »Den 12 juli 1892 sköt jag vid Lindön i Tåkern 3 st. gamla fåglar af *Anas strepera*.» I brevet nämnes vidare. »Hvarken förr eller senare har jag iakttagit denna andart i sjön.» Jag visade brevet för den framstående kennaren af Tåkerns fåglar framlidne jägmästaren C. M. SJÖGREN, som därvid fällde ett lustigt yttrande, som ju icke skadar någon att återge: »Jag sätter högt värde på jägmästare S:s kunskaper och pålitlighet, men hur det är med hans »snatteränder» vill jag icke svara för.» S—n hade aldrig sett anden i sjön.

I år (1906) d. 21 juli sköts dock på samma plats (Lindön) en snatterand gammal ♂ i sommardräkt. Jaktsällskapet fäste sig icke vidare vid fågeln, som ansågs vara en vanlig gräsand. Med stor tillfredsställelse tillvaratog jag det rara fyndet, som nu finnes i min privata fågelsamling. Det har alltid väckt min förvåning, att jag icke förr påträffat denna and i Tåkern; nu är emellertid konstateradt, dels jägm. SÖDERQVISTS fynd dels ock att anden fortf. finnes i sjön om också ännu intet bevis för att den häckar därstädes.

Hafstruten (Larus marinus). Den 4 okt. sköts af godsägaren A. HANSTRÖM en hafstrut i en vassrugge ut på sjön. Exemplet var en ungfågel. Den var svårt sårad i ena vingen, hvilket sår blifvit elakartadt så att hela handvingen var inflammerad och söndervärkt; fågeln hade tydligen lidit mycket, icke minst däraf att han blifvit oförmögen att skaffa sig lämplig föda, som syntes af hans utmärglade kropp. Detta svåra fall af djurplågeri hade trol. tillgått på så sätt, att en jägare, som legat på sträckskytte ut på sjön, vingskjutit fågeln samt då han befanns värdelös som matfågel låtit honom ligga, en råhet och samvetslöshet som gränsar till det otroliga; lyckligtvis påträffades den af en för fågelvärlden och jaktvården mycket intresserad jägare, som gaf honom nådeskottet. Mig vetterligt är hafstruten ej förr påträffad i Tåkern; gråtruten är däremot stamgäst i sjön.

Rörhönan (Gallinula chloropus). I en mindre vattensamling i närheten af Vadstena slott (icke slottsgrafven) tät beväxten med grof rörväx (Phragmites communis) har en rörhöna uppehållit sig hela hösten från i slutet af aug. Vattensamlingen ligger intill Vättern, från hvilken den skiljes genom en stenrefvel och kallades fordom »Katthafvet», numera Svandammen, sedan tamsvanar blifvit dötta. Den nämnda rörhönan, till en början mycket skygg, har på senare tider blifvit djärfvare, så att den till och med följt svanarne ut på blankvattent till land till, hvarigenom det blifvit möjligt att med full säkerhet konstatera arten. Det bästa märket på denna fågel är de hvita undre stjärtäckarne, som tydligen framträder, då fågeln skyndar in i vassen och håller stjärten upprätt. Äfven storleken och den rödaktiga näbben skiljer den från sothönan som mången tagit den för.

Det hade varit en lätt sak att skjuta fågeln till en värdefull ökning i fågelsamlingen, men jag har icke velat fälla honom, emedan det vore ännu värdefullare, om han ett annat år återkomme med en maka och bosatte sig på platsen. Det har mycket förvånat mig, att denna vadare aldrig blifvit skjuten eller iakttagen i den närbelägna Tåkern.¹

Min tro är dock, att den kommit därifrån, men tillfölje af denna sjös till stor del otillgängliga vassar aldrig blifvit iakttagen. I »Nordens fåglar» yttras om denna vadare. »I Sverige är hon ytterst sällsynt endast funnen på några få ställen från Skåne till Uppland.»

Turturdufvan (Columba turtur). I okt. sköts vid egendomen Bårstad, Rogslösa socken, i närheten af Tåkern en turturdufva; hon hade slutit sig till tamdufvorna på gården. Fyndet öfverlämnades till mig af godsets ägare herr GUSTAF JUBERG och finnes nu i min fågelsamling. Exemplaret var en ungfågel, som, att döma af de klippta vingarne, sannolikt förut varit i fångenskap.

¹ Sedan ofvanstående redan var tryckfärdigt, har inkommit meddelande om, att denna fågel verkligen blifvit sedd vid Lindön i Tåkern af Regementsläkaren Dr H. Nyqvist.

Till sist några ord om kattugglans s. k. meritlista, om skadlig eller nyttig fågel, hvilken fråga f. n. synes aktuell bland jägare och ornitologer. I höst (1906) har jag erhållit 4 ex. af denna uggla från Kung Starby i närheten af Vadstena; egendomligt nog voro alla fyra hannar, en med brunröd grundfärg, de öfriga gråa. Alla voro fångade i höksax med dufva som lockfågel. Muskelmagen hos de 2 var tom. I den tredje finnas tydliga lämningar, fot, tars och fjädrar af en gulsparf. I den fjärde tydliga lämningar, vingben, skulderfjädrar och andra fjädrar af en skata. Jag vågar ej af detta ringa material draga någon slutsats, utan vill blott anföra dessa fakta. Ett kan dock sägas, att kattugglan icke är någon föraktlig roffågel, då den vågar sig på en så pass kraftig fågel som en skata.

Huru urskogens karakteristiska representanter försvinna.

Då våra förfäder togo Sveriges land i besittning, var det, som sägnerna måla, uppfyllt af skogar och vilda djur; resultatet af mångtusenårig fred. I mån som människans utbredningsområde vidgades och hennes individantal ökades, började hon alltmera göra bruk af det herravälde öfver naturen, hon i »skapelsen» fått sig tilldeladt. Hon började så småningom förgripa sig på skogen och på dess djur. Till en början skedde nog detta blott för tillfredsställande af sina nödtorftiga behof, och öfvergick till förvärf först då som möjligheter yppade sig att draga vinst af naturalstren. Af dessa alster var det i första hand de sparsamt i skogarne förekommande s. k. mastträden, som rönte efterfrågan och bland djurslagen bäfvern eller som han fordom benämndes bjuren.

Mastträden som förnämligast tagits i anspråk för skeppsfarten, skulle, enligt bestämmelserna i 1805 års skogsordning, äga minst 70 fots längd, 24 tums tjocklek, 12 fot från roten i storändan och 16 tum i lilländan, vara utan röta och skadliga kvistar samt af rak växt; deras kubikinnehåll skall belöpa sig till minst 150 kubikfot. Sådana jätteträd funnos förr å vissa godartade skogsmarker i landet till ej så ringa antal, vittnande om, att äfven i Nordens skogar barrträden kunna nå dimensioner, påminnande om söderns gigantiska former, blott tillräckligt lång växttid förunnas dem. Det stora värde dessa träd betingade gjorde det möjligt att uppsöka och tillgodogöra

sig dem, hvarhelst de befunno sig, ty de tålde de högsta transportkostnader. Länge dröjde det därför ej, innan dessa träds antal så förminskades i landet, att lagstiftaren nödgades taga hand om dem. I de gamla landskapslagarna voro de ej intagna, det var först på 1600-talet när man började motse en viss svårighet för kronan att få hennes behof af dylikt träd fylldt för framtiden, som man blef betänkt på att afsätta en viss större skogstrakt för deras uppfredande, på samma gång man ock fann sig böra anbefalla rifning af alla ikring området befintliga sågkvarnar. Så bestämdes den 23 september 1668, att alla master på skatteskogar skulle omedelbart upptecknas och att ingen ägde sådant träd fälla eller sälja, innan detsamma först erbjudits amiralitetet; ett beslut som nog var på sin plats, då dylika träd i mängd utfördes ur landet, särskildt från det i Göteborg bildade s. k. mastehandlarnes kompani, genom hvilket förmedlande särskildt år 1640 utfraktades bland annat virke, 1,750 masteträd. Vidare finner man år 1674 i Kungl. Bref meddelade förbud för några masteskogsägare i Nedre Värmland och på Dal att använda dylika träd, de skulle fridkallas för att »såsom ett omistligt regale till skeppsfloTTans behof allena brukade blifva».

Något annat än en förmånsrätt för kronan att tillhandla sig masteträden torde dock ej hafva förekommit förr än i 1734 års skogsordning, då såväl skatte- som kronoåbo förbjödos fälla ett friskt masteträd vid äfventyr af bötes- och skadeståndsansvar. Därjämte förklarades i 1739 års skogsordning att ingen finge, utan landshöfdingens i länet tillstånd, å kronojord och, utan gjordt hembud till kronan, å skattejord hugga eller afyttra masteträd, och skulle i de fall, att kronan ej ville hafva trädet, de vid försäljning däraf inflytande medlen, när trädet vuxit i skattejord, i deras helhet tillfalla skattemannen; bestämmelser som voro enliga med dem, som sedermera i 1793 och 1805 årens skogsordningar inflöto.

I Kungl. skogsstyrelsens cirkulär den 16 juni 1873 bestämdes sedermera att för erhållande för floTTans räkning af kun-

skap rörande befintligheten af masteträden i kronans egen-
domar, de skulle räknas och införas i s. k. märkrullan.

Genom Kungl. Förordningen 8 oktober 1875 fick skatte-
man fri dispositionsrätt till å hans ägor växande masteträd,
och därmed blef, skulle man kunna säga, deras öde besegladt.
Trädens höga värde i förening med den rationella skogshus-
hållningens fordringar ha gjort, att de så småningom försvun-
nit. I våra nordiska skogar skola dessa monument i växtväg
snart, om så ej redan nu är fallet, tillhöra sagornas värld.
Någonting som vinner stöd däraf, att då, för åtskilliga år se-
dan, sådana träd skulle för ett visst ändamål anskaffas, det ej
stod till att erhålla dem inom landet, utan måste de hämtas
från Östersjöprovinserna.

Det öde, som sålunda drabbat masteträden finner äfven
sin motsvarighet inom djurvärlden, i det bäfvern, som här i
Norden lefde samtidigt med dem, nu är utrotad. Från att
hafva funnits i hela landet, måste han, såsom varande efter-
sökt af människan, draga sig undan henne och kulturen mot
norr, där han omsider helt och hållet gick sin undergång till
mötes. Orsaken till hans förföljande torde få sökas icke blott
i begäret att öfverkomma hans dyrbara skinn, utan äfven där-
uti, att man trodde sig i honom se ett skadedjur, som borde
förföljas; ett åskådningssätt som vunnit insteg under de tider,
då man i alla åtgöranden i skogen af såväl människor som
djur tyckte sig spåra skogsförödelse. I den äldre Byggnings-
balkens 23 kap., afhandlande huru skadedjur skulle fällas, näm-
nes i 1 § bland sådana skadliga djur, som hvar och en sak-
löst finge skjuta och fälla och dem behålla, bäfvern. Att han
under sådana omständigheter skulle med ifver efterhållas, var
själfklart, allrahelst i tider, då så godt som enda förvärfskällan
från skogarne var att söka hos villebrådet och framförallt hos
de pälsbärande. Till hvilken grad förföljelsen skedde kan
ses af det antal bäfverskinn, som vid olika tider från skilda
orter utfördes ur landet. Så t. ex. utfördes från Lödöse —
nu Göteborg — år 1546, bland en mängd andra skinn, 13
bäfverskinn. Från Söderköping 1554 447 bäfverskinn. Ar

1559 från samma plats 263 skinn. Från Norrköping år 1547 265 bäfverskinn. Från Västervik åren 1555—1557 och 1558 28 skinn och från Kalmar år 1547 25 skinn.

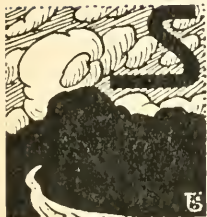
Bäfverns sista tillflyktsort kan spåras i de lappländska älfvarne. Nu är han försvunnen äfven där. Lappen, den svenska urskogens människa, med hvilken bäfvern kanske under årtusenden lefvat samman, skulle omsider blifva detta sällsamma djurs baneman.

* *

Den strömning, som går genom landen och som äfven natt oss nordbor, att söka åt eftervärlden bevara oförfalskade vissa områden på vår jord med dess växt- och djurvärld sådana de en gång utgått ur naturens hand manar en att, där så behöfves, söka återupprätta de felsteg, som af obetänksamhet och vinningslystnad blifvit begångna. Därför bör man söka vinna åter de representanter från urskogen, som karakteriserar densamma sådan han var under de tider, då civilisationens människa började taga honom i besittning. Man bör söka uppfreda å lämpliga områden — kanske i Värmland och Dalsland — masteträd, och man bör söka inplantera bäfvern å för honom passande lokaler på af kronan väl bevakade platser, där man af namn å forsar, gårdar m. m. kan sluta till, att han där en gång i tiden åt sig inredt sitt konstnärliga hem; exempelvis å Bjurfors kronopark i Dalarne. Ett åtgörande som med all säkerhet skulle visa bättre resultat än det, som erhållits vid inplantering i landet af sådana djurslag, som aldrig veterligt där förut funnits såsom myskoxen och kanadahjorten. I Norge har, som bekant, bäfvern uppfredats med framgång, därför borde det ock så kunna ske i Sverige, allrahelst kronan äger härför lämpliga områden — naturskyddsidén manar till vidtagande af mått och steg sådana som de nämnda.

C. A. Hollgren.

Jätteormarnes glupskhet.

Sedan urminnes tid ha människorna alltid haft en djupt inrotad fasa för ormar. Förr i tiden berättades sagor om drakar och lindormar, som sprutade etter o. s. v. Nu tagas ej längre sådana för goda, men de ha efterträddts af ett slags berättelser, som ofta framträda med anspråk på att vara »naturhistoriska» skildringar och med hårresande detaljer omtala ormars fasansfulla giftighet eller jätteormars vidunderliga förmåga att krossa och sluka sitt byte. Tack vare dessa ofta återkommande berättelser har man ej sällan en öfverdrifven föreställning i synnerhet om jätteormarnes vanor. Skulle man tro en del uppgifter, så vore en häst eller en buffel ej något omöjligt för en jätteorm att sluka och tigrar och lejon rent af småsaker för honom. Hvem har ej läst »fruktansvärd strid mellan en boaorm och en kungstiger»? (eller någon af dess varianter).¹ Emellertid har verkligheten i detta afseende så aktningsbjudande former, att de borde kunna vara rätt tillfredsställande i och för sig utan utsmyckning. — Att ute i naturen bevittna en jätteorms måltider är ej så lätt och inträffar ej så ofta. Menageriexemplaren äro ofta så illa hållna, att man ej af deras förhållanden kan draga några slutsatser, och dessutom få de af billighetsskäl oftast nöja sig med kaniner, höns eller annat dylikt småplock. Men nyligen har hos den bekante djurhandlaren HAGENBECK i Stellingen vid Hamburg gjorts några mycket belysande experiment, som i dagarne omtalats i den vetenskapliga facklitteraturen och så-

¹ Att boaormarne och kungstigrarne ej finnas i samma länder, generar ej vissa berättare, men andra mildrar saken genom att tillägga i ett menageri.

lunda äro fullt pålitliga. Då dessa äro af ganska stort intresse lämnas af dem här ett kort referat.

Den ormart, som det är fråga om i detta fall, är den ost-indiska *Python reticulatus*. Det är en särdeles pryddig orm, hvars nätformiga färgteckning i gult och ljusbrunt kring mörkare fläckar än mera förhöjes, därigenom att huden hos välfödda exemplar är iriserande och sålunda skimrar i alla regnbågens färger. De största Hagenbeck'ska exemplaren äro särdeles ståtliga och ha en längd af omkring 25 fot.¹ När djuren äro hungriga, visar det sig därigenom, att de oroligt krypa omkring och liksom söka föda. Då man märker detta, går man i författning om att fylla ormens önsknningar, och numera användes vid utfodring alltid djur, som förut dödats eller själfdött. När ett sådant inlagts i buren, störtar ormen sig öfver det, hugger det alltid i hufvudet och kastar sig blixtnabbt om offrets kropp i vanligen två slyngor. Sväljandet börjar alltid med hufvudet, hvarvid ormens strupparti i otrolig grad vidgas. En gång vid slukandet af en stenget beräknades dess vidd till nära halfannan meter. Underkäken står härvid vinkelrätt mot hufvudets plan och dess båda halfvor äro naturligtvis dragna långt isär.

Förra vintern slukade en af de Hagenbeck'ska jätteormarne ett kinesiskt svin, som vägde 45 tyska skålpund. Sväljandet af detta drog knappt en halftimme. Den 14 juni 1906 åt en 25-fotsorm en svan, som vägde 17 skålpund, men tre dagar senare hade den aptit nog att svälja en själfdöd sibirisk råbock, som vägde 67 skålpund. För säkerhetens skull hade man dock sågat bort hornen på denna förut. Äfven inmundigandet af denna gick på en halftimme.

Den 12 juni bjöd man ormarne på en stenget, som själfdött. Hornen hade gifvetvis afsågats äfven af denna. Härom skrifver Dr SOKOLOWSKY: »Detta mål tog en af ormarne för sig, som dock få dagar förut slukat två getter, en på 28 och en på 39 skålpund. Ormen hade lagt sig i två vindlingar omkring stengets kroppen och gjorde en vindling till, sedan hälften af

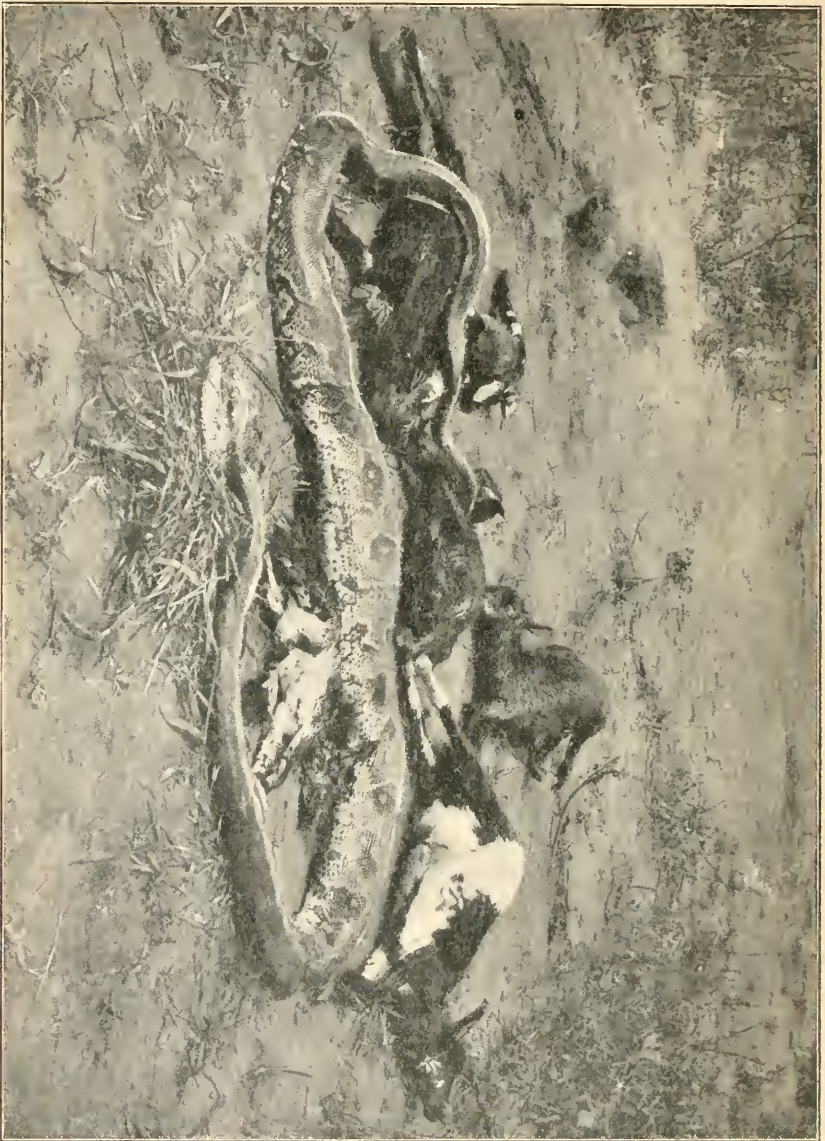
¹ Arten i fråga kan nå en längd af 9 meter!

kroppen försvunnit i ormens gap. Härvid kunde man se, huru hela getkroppen liksom drogs ut på längden genom det kolossala muskeltryck, som ormen utöfvade, för att på detta sätt kadavret lättare skulle kunna sväljas. Man märkte, huru efter mellantider af 4—15 minuter stengetskroppen alltmer försvann i ormens gap och svalg. En fotografering med blixtljus skulle nu företagas, men detta skrämde ormen, så att den genast gaf ifrån sig hela kadavret. Hade den ej störts på detta sätt, skulle den på 9 dagar ha satt i sig en näringsmängd af tillsammans 138 skålpund. Under slukandet gaf ormen ifrån sig egendomliga stönande och gurglande ljud.»

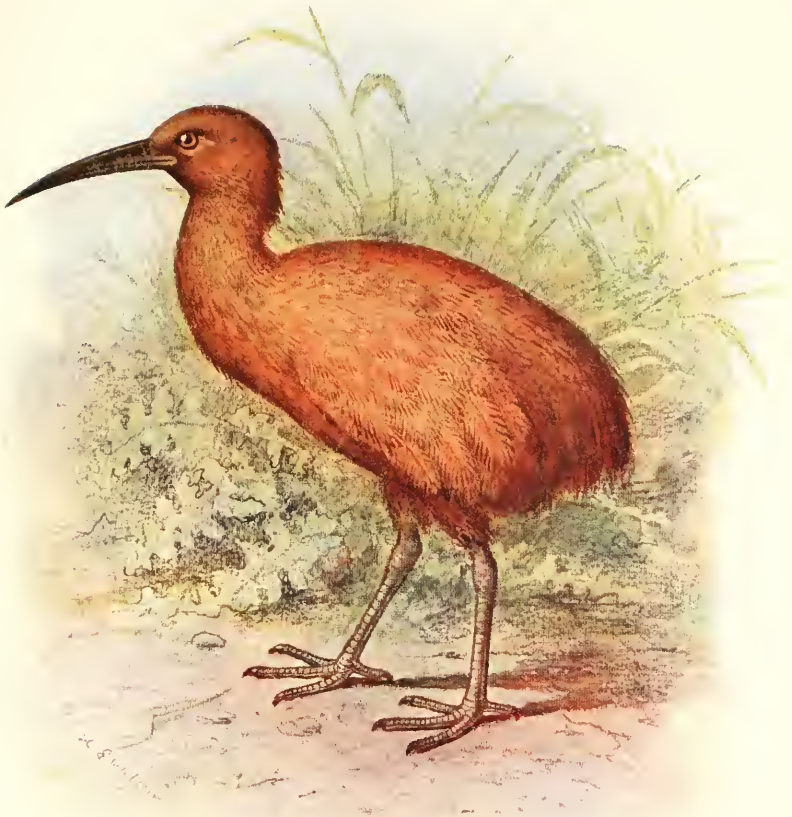
Ett annat åsyna vittne till detta skrifer, sedan sväljandet pågått en stund: »Ormens eljes så sirliga hufvud var alldeles oformligt draget i sär, käkbenen voro alldeles ur sitt läge, af ormhufvudet syntes egentligen ingenting alls, utan det såg snarare ut som om man dragit en brokig säck öfver hufvud, hals och framkropp på stengeten.» — — För öfrigt tog sig ormen god tid. Med kortare och längre mellanstunder under ett ibland svagare, ibland starkare flåsande, som af en blåsbälg, sköt sig ormen än liggande på sidan än på ryggen, alltmer öfver stengeten, allt under afsöndrandet af stora mängder af slem, så att efter 2 1/2 timme blott bakkroppen och bakbenen voro kvar.» — — Snart voro blott stengetens bakben synliga, och då var det som Herr HAGENBECK tillkallade fotografen med redan omtaladt resultat. På en half minut hade ormen spytt ut hvad den med så mycken möda sväljt ned.

Det största djur, som någon af de Hagenbeck'ska ormarne lyckats sluka, var en get, som vägde 84 skålpund. Matsmältningen går jämförelsevis raskt. Den ormen, som sväljt de två getterna, aflämnade de första exkrementerna redan efter 9 dagar. Men den, som slukat svinet, behöfde 19 dagar för att komma till samma punkt, och först efter 28 dagar kom nästa uttömning. När ormarne fått ett stort mål, söka de vanligen genast upp vatten och lägga sig däri, ofta orörliga under dagar. Detta beror antagligen därpå, att de

vilja undvika förtorkning af den onaturligt utspända kroppshuden. För torka äro nämligen många kräldjur särdeles ömtåliga.

Afrikansk jätteorm (*Python sebae*), som dödat 9 tanna getter och slukat 3 af dem.
Fotografi från Kafue-dalen, Rhodesia, af A. Sandberg.

Mauritiusrallen (*Aphanapteryx broeckii*).

Den röda Mauritiusrallen (*Aphanapteryx broeckii*) (SCHLEGEL).

(Se planschen.)

f rallarnes familj är det ett rätt stort antal i synnerhet öformer, som utrotats och om hvilka man endast har en ganska ringa kännedom. En sådan form är den stora röda rall, som förr fanns på Mauritius och som omtalas af många resande tillsammans med den märkvärdiga dodon eller dronten. Ofta nämnes den af de ej naturkunnige resandena helt enkelt »höna» eller »röd höna». Först torde den omtalats i en resebeskrifning (tryckt 1651) af en fransman F. CAUCHE under namn af »poules rouges au bec de bécasse». Samme författare säger, att dessa fåglar voro så nyfikna, att man blott behöfde visa dem ett rödt skynke, så kommo de fram och läto sig gripas med handen. De voro af en hönas storlek och »excellentes à manger». Detta sista omdöme jämte uppgiften om deras oräddhet lämnar full förklaring för deras utrotande, allra helst som de ej kunde flyga och alltså skulle haft svårt att berga sig, äfven om de så småningom lärt sig att frukta människorna.

Ett annat omnämnande göres också i en resebeskrifning af P. VAN DEN BROECKE (tryckt 1771), som äfven ger en skiss af samma fågel. Hit hänför sig nog ock en berättelse af en präst från Hessen JOH. CHR. HOFFMANN, som från 13 febr. 1673 till 17 mars 1675 lefde på Mauritius. I sin resebeskrifning skrifver denne i öfversättning ungefär följande: »slutligen finnes det en märkvärdig sort af röda fåglar, som man kallar 'Tod-därsche' och som äro af en vanlig hönas storlek och hvilka,

emedan de ej kunna flyga, men icke destomindre kunna löpa fort, fångas på ett löjligt sätt nämligen följande. Man tager i högra handen en käpp, men den vänstra omvecklar man med ett rödt tygstycke och sträcker fram den liksom lockande åt fåglarne, hvilka vanligen lefva flockvis tillsammans, hvarefter dessa dåraktiga fåglar närma sig nästan utan skygghet (icke vet jag, om de denna färg så mycket hata eller älska); när de därpå äro nog nära, slår man till och får dem på detta sätt, så snart man blott har en och tager den i handen, löpa också de andra till, liksom för att rädda den fångna, och betalas med samma mynt.»

Dessa små notiser och några mer eller mindre antagliga bilder delvis tillsammans med »dodon» eller »dronten» var allt, som man kunde hänföra till denna utrotade fågel ända till slutet af 1860-talet. Då fann emellertid VON FRAUENFELD i kejsrerliga biblioteket i Wien en märklig samling af på pergament med oljefärg målade bilder, som stammade från 15- och 1600 talet. Denna samling, som tillhört kejsar RUDOLF II, inneslöt också dels en afbildning af en dront, dels äfven en dylik af en fågel, som måste anses vara den »röda hönan» från Mauritius. VON FRAUENFELD lät reproducera dessa, och efter den sistnämnda är vår bild förfärdigad. Den »röda hönan» tyckes af allt att döma, såvidt denna bild är pålitlig och det förefaller den vara, ha tillhört rallarnes familj och stått i närheten af de på Nya Zeeland ännu kvarlevande weka-rallarne, *Ocydromus*. De sistnämnda kunna ej heller flyga och ha samma lösa byggnad af fjädrarne, som den af VON FRAUENFELD upptäckta bilden visar. Weka-rallarne äga föröfrigt också samma nyfikenhet och oräddhet, som omtalas om den »röda hönan» från Mauritius. Knappt var VON FRAUENFELD'S uppsats med den reproducerade bilden utgifven 1868, förr än MILNE EDWARDS vid undersökning af en del fågelben, som gräfts upp i en mosse på Mauritius af Sir EDWARD NEWTON, kom till det resultat, att dessa måste ha tillhört samma fågelart. Man har på detta sätt fått någon kännedom, om också knapphändig, såväl om denna fågels yttre som om dess skelett, ehuru den för länge

sedan försvunnit från de lefvandes antal, såsom tyvärr är fallet med ett stort antal af fåglar, som fordom lefvat på Mascarenerna. Tillsammans med *Aphanapteryx*-benen träffades äfven ben af dronten, af en stor sothöna och af en likaledes utdöd papegoja. Af dem finnas inga andra rester, men af en annan papegoja från Mauritius finnes äfven några få skinn i behåll, ehuru fågeln nu är utrotad.

Om Rosenmåsen (*Rhodostethia rosea*) MACGIL.

(Hufvudsakligen efter **Buturlin.**)

ängst upp i nordost i den eviga isens rike, hvarest sommarsolen knappt mäktar att åstadkomma en bar fläck, nordost om Frans Josefs land, norr om Nysibiriska öarne, norr om Alaska, där någonstädes men ovisst hvar, har man antagit, att denna fågel skulle ha sin hufvudsakliga hemvist. I dessa ogästvänliga trakter i ett arktiskt klimats all bisterhet, där lefver nämligen den skönaste representanten af en för sina mjuka och fina färger utmärkt fågelgrupp. Den öfverträffas ju lätt i färgprakt af många af söderns grannt prunkande fåglar, men ingen torde kunna täfla med den i älsklig och enkel smakfullhet. När den är klädd i högtidsskrud är den rådande färgen hvitt med pärlgrå mantel och vingar. Men öfver det hela breder sig en rosensky, som tättnar på bröstet till rosenrödt, men är något svagare undertill och än mera på hufvudet, den vigglika stjärten och armpennornas spetsar. Liksom för att höja effekten af de eljes så mjuka färgerna finnes kring halsen ett smalt sammetssvart band. Näbben är svart, men fötterna äro röda samt ögonringen cinnoberröd. Om vintern saknas det svarta halsbandet och det rosenröda är blekare.

Ungfåglarnes dräkt är mera anspråkslös. Halsbandet är antydt men gråaktigt, pannan gråbrun, en mörk fläck i örontrakten sträckande sig under ögat, handtäckare svartbruna,

handpennor till stor del af samma färg, stjärtpennor svartbrunspetsade, mörkbrun rygg med mer eller mindre ockergula fjäderkanter, tvärbandad öfvergump och ej ett spår af rosenfärg på den hvita undersidan. Allt detta gör, att ungfågeln ej i aflägsnaste mån kan mäta sig med de gamla till sitt utseende.

Denna intressanta mås träffades första gången af PARRY och Ross på Melville-ön 1823. Men den fortfor att vara ytterligt sällsynt långt efteråt. År 1865 voro inalles blott 6 exemplar kända och tio år senare hade visserligen antalet fördubbats, men kunskapen om fågeln hade just ej ökats. Det var hufvudsakligen ungfåglar, som hade påträffats, ty de ströfva mera omkring. En hade förirrat sig till Färöarne och en annan så långt bort från sitt hemland som till Helgoland och ytterligare en hade förflugit sig till Yorkshire. Vega-expeditionen lyckades endast erhålla en ettårig ungfågel med sönderskjuten näbb vid Pitlekaj, men det oaktadt förklarades den af en engelsk ornitholog vara utställningens pärla, då Vega-samlingarne exponerades i London. Först den amerikanska Point Barrow-expeditionen hade år 1882 tillfälle att observera denna art i talrikhet och insamla material af den. »Fram»-expeditionen observerade rosenmåsen vid tre tillfällen. En gång mellan $81^{\circ} 5'$ och $81^{\circ} 8'$ N. lat. och på ungefär $127 \frac{1}{2}^{\circ}$ O. long. Nysibiriska öarne voro då närmaste land. Vid ett annat tillfälle sågos några nordost om Frans Josefs land. Expeditionen hemförde en flygvuxen årsunge, som afbildats af COLLETT.

Men fågelns häckningsplats var och förblef okänd. Det är sålunda ej så underligt, att naturforskare, som deltagit i ark-tiska färder, alltid svärmat för denna gåtfulla fågel. De ha längtat efter att finna dess hemvist, och det har hägrat för dem i deras drömmar, att de skulle träffa på de platser, där rosenmåsen lade sina ägg och uppfödde sina ungar. Men deras förhoppningar gäckades. Rosenmåsens fortplantningshistoria var alltjämt höljd i dunkel. Huru länge så skulle varit förhållandet, är svårt att förutsäga, om ej, mot all förmodan skulle man nästan kunna säga, det lyckats den ihärdige ryske ornithologen BUTURLIN att sommaren 1905 finna en, som man

trodde, sydlig utpost af denna högarktiska fågel på Kolyma-flodens deltaland. Visserligen var ju detta långt bort i Nordost-Sibiriens kanske mest otillgängliga trakter, och arktiskt är ju området fullständigt, men det var dock sydligare, än man kunnat vänta, att denna isrikets skönaste prydnad skulle ha sitt sommarhem.

Att komma dit upp är en besvärlig tur, en många månaders resa, och denna resa måste företagas under vintern med hundsläddar, ty dels är sommaren för kort, för att man skulle kunna hinna fram, och dels kan man då helt enkelt ej taga sig fram öfver halfupptinade, blöta tundror, träsk och moras. Men väl på platsen utbreder sig för den intresserade ornithologens syn vid sommarens annalkande ett fågellif så rikt och så märkligt, att det gifver honom full lön för hans utståndna mödor. BUTURLIN har i bref till »The Ibis» 1906 gifvit en mycket tilltalande och målande skildring af sina iakttagelser här uppe, och ur denna göres här nedan ett kortfattadt utdrag.

»Det delta, som bildas af Kolyma-floden, den ostligaste af de stora floder, som falla ut i Norra Ishafvet, ligger på ett ungefär mellan $68\frac{1}{2}^{\circ}$ och $69\frac{3}{4}^{\circ}$ N. lat. och från 159° till $161\frac{1}{2}^{\circ}$ O. long. Denna stora sträcka, åtminstone 15000 kvadratkilometer, består af en brokig blandning af sjöar, laguner, kanaler, bäckar, kärr, mossar och fuktig mark af alla slag, men torra fläckar är det ondt om. Den södra delen af deltat ungefär en tredjedel eller än mindre är täckt af skog, den andra delen sträcker sig ofvan skogsgränsen, men är till stor del öfvervuxen med ytterligt täta och välvuxna buskar af gråal (*Alnus incana*), vanligen 5—10 fot höga, men stundom nående en höjd af 15 fot och med en tjocklek af 5—6 tum, samt af viden (*Salix*) af olika slag. Den resande måste gå omkring 20 kilometer från den stora flodens hufvudkanaler och sen kanhända två eller tre kilometer från bäckarne, längs hvilka han tränger fram, för att finna ett stycke verklig tundra sådan, som jag sett på Kolguev-ön, med lafvar täckande marken samt obetydliga buskar af *Betula nana* och olika viden strödda öfver

de torra fläckarne, men med mossor och starrarter klädande de fuktiga platserna.»

»Med afseende på klimatet kan märkas, att jag for fram och tillbaka öfver deltat i hundsläde under första hälften af maj, då det var den djupaste vinter från europeisk synpunkt. Våldiga snöstormar voro då en daglig företeelse, under det att termometern stod 20° C. under fryspunkten om dagen och 30° om natten. I midten af maj blef vädret något bättre, snön smälte vid middagstiden (naturligtvis frysande igen i skuggan), så att på sluttningarne mot söder och på de sandiga öarne marken stack fram. Vid denna tid uppträdde de första gässen (*Anser serrirostris*, *A. gambeli* och i mindre antal *A. rhodorrhynchus*) och till och med svanen (*Cygnus bewicki*) flyttande nedför floden, under det att omkring den 20 maj små flockar af dem passerade. Gråsiskor (*Linota exilipes*), snösparfvar, *Corvus orientalis*, hafsörnar och dalripor (delvis öfvervintrande inom området) hade förstås varit där länge. Så slutade flyttningen och snöstormarne började igen till den 27 maj. Den dagen var vacker med ungefär 3—6° C. köld, så att snön smälte i solskenet, och på den och de följande dagarne flyttade gäss, svaner, änder, måsar (*Larus vegæ* och *L. glaucescens?*) och vadare (isynnerhet *Tringa maculata*, *T. subarquata*, *T. sakhalina*, *Phalaropus fulicarius* och *Charadrius fulvus*) i stort antal. Slutligen den 30 maj regnade det, under det att termometern gick upp och ned mellan 16° C. öfver och lika mycket under fryspunkten; snön blef mera sparsam på öppna platser och den första rosenmåsen rapporterades. På morgonen den 31 maj såg en af mina män ett par och under dagens lopp gick jag på floden, hvarest den famntjocka isen ännu var fullt säker, och träffade då på flera dussin. Solen sken klart och på afstånd såg hvarje par ut som lika många rosenfärgade fläckar på den blåaktiga isen i den stora älven. Jag säger »par», ty från första ankomsten voro fåglarne alltid sedda i par. De hade just slutat flyttningen och voro tydligen trötta efter ansträngningarne, ty de sutto stilla på isen och, ehuru försök att smyga inom håll ej lyckades, flögo de ej långt, utan

flyttade blott från plats till plats med en lättjefull och något orolig rörelse af vingarne, som kom mig att i hastigheten klottra i dagboken, att flykten var mera stormfågels- än måslik.»

»Åtskilliga timmar senare hade de tydligen åter hämtat sig från sin trötthet och då såg jag, att deras flykt var långt ifrån stormfågelslik utan i verkligheten mycket mera tärnlik. De voro nu mycket lättare att komma nära, till och med lättare än fisktärnor, och jag var i stånd att observera dem och skaffa exemplar, när jag ville. Denna och åtskilliga följande dagar höllo de alltid till vid en liten grund sjö, omkring 200 famnar lång och 50—70 famnar bred, som bildats af smält snö, som runnit dels från flodens is, dels från en liten sandö. Platsen var full af lif, då den var ostörd; massor af gäss, några svaner, flockar af bergänder och alfåglar, par af *Anas formosa* och moln af båda arterna simsnäppor, blandade sällskap af *Limosa baueri* och *Squatarola helvetica*, *Totanus fuscus*, *Limicola sibirica*, *Tringa temmincki*, *T. subarquata*, *T. sakhalina*, *T. maculata* och *T. acuminata* syntes alltid vid eller nära sjön i sällskap med lifliga tärnor och flockar af den melankoliska och tysta *Xema sabinii*.»

»Rosenmåsar flaxade öfver denna sjö fångande flugor och andra insekter eller summo på dess yta, men ofta sutto de på snön eller isen i dess närhet. Båda fåglarne af ett par sutto alltid tätt intill hvarandra, och om hanen, som var lätt igenkännlig äfven på afstånd genom sin starkare färg, tyckte, att andra kommo för nära, försökte han att skjuta sin maka åt ena sidan; eller om en hane försökte att nalkas en andra gång (några af de blekare unga fåglarne hade ännu ej parat ihop sig), gaf han sig i en kort strid med inkräktaren — och hjälptes i denna ibland af honan — med arga skrik af »miau—miau—miau», hvartill den retirerande brottslingen svarade med ett »á-dak á-dak á-dak», upprepadt med olika betoning. Då och då sökte hanen att uttrycka sina känslor för sin maka genom att hacka på henne på ett egendomligt sätt liksom sökande att kyssa henne med sin öppna näbb på hennes hufvud

eller hals, eller ock gjorde han några steg åt sidan paraderande som en del dufvor göra. Därpå med ett ljud likt »trrrrrr» sänkte han hals och bröst till marken och fortsatte i denna ställning med bakkroppen, stjärten och spetsarne af de hoplagda vingarne högt i luften sin lilla promenad framför honan, som sällan tog del i sådana upptåg.

Rosenmåsens läte är egendomligt. Det är högt och mera melodiskt än hos måsar i allmänhet och därtill mycket växlande. De skrik, som jag vanligen hörde, liknade »á-wo, á-wo,

Rosenmåsen.

á-wo» och »claw, claw, claw» (engelskt uttal) eller »cliaw, cliaw». När fåglarne stördes, hade de ett kort skrik »viá, viá, viá» och om mycket förargade ett längre »kiáu, kiáu» eller »kiáoo, kiáoo, viáu». Deras läten när de grälade sinsemellan ha redan anförts.»

»Rosenmåsen simmar lätt och ibland såg jag den bada. Den doppade hufvudet, under det att den satt djupt i den iskalla sjön och kastande vatten öfver ryggen rörde den vingarne fort under vattnets yta stundom hållande dem från kroppen. Därefter lyfte den sig nästan upp ur vattnet och kastade sig våldsamt med hufvudet före i vattnet. En gång flög en rosenmås öfver sjöns yta med ett skrik af »carvac-wá» och tog upp

vatten med näbben under flykten som svalor göra, men sedan lade den sig på ytan några sekunder utan att lägga ned vingarne, som den höll höjda öfver ryggen och drack på vanligt sätt.»

»Från den tredje juni och framgent blefvo rosenmåsarne sällsynta på floden och voro spridda öfver deltalandet, ehuru snön ännu var djup på buskiga ställen och isen blott hade smält en fann eller två från strandbankarne. Jag trodde ej att de börjat värpa, ty en hona som sköts den 31 maj hade gulorna i äggstocken ej större än 8 mm. i genomskärning, men flera kullar lämnades mig, alla något rufvade, den 13 juni, samma dag, som isen på Kolyma-floden slutligen bröt upp. De fyra sista kullarne, som togos af mig själf den 31 juni, innehöllo stora ungar klädda med dun och som skulle ha kläckts inom få dagar. Vid den tiden blefvo al- och videbuskarne tydligt gröna och myggorna uppträdde i betydligt antal, men midten af sjön, som ej var i omedelbar förbindelse med älven, var ännu täckt af is.»

»Jag fann rosenmåsen häcka i små kolonier af från två eller tre till 15 å 20 par i sällskap med de vanliga tärnorna, hvilka likvisst nästan i hvarje fall voro talrikare.»

»Ett par eller två af svartsnäppa häckade nästan alltid med dem och icke sällan storlom och alfågel, ibland i sällskap med den hvitvingade *Larus glaucescens* (?) och ett par af brockfågel (*Squatarola helvetica*). En liten låg ö i en sjö är vanligen utvald till häckplats och detta gör boen särdeles svåråtkomliga, då ända till sista dagarne af juni båt endast kan användas vid stränderna och sen måste dragas öfver isen, som är ytterligt hal och vanligen efter juni månads inbrott osäker isynnerhet i närheten af holmarne, som jag till min skada blef varse. En af kolonierna var dock belägen på ett stycke blöt tundra nära två sjöar. Den hade en utsträckning af en kvadratkilometer och täcktes af en labyrinth af pölar med snövatten till ett djup af från två till sex eller äfven tio tum men dock möjlig att passera i vadstöflar, tack vare det golf af evig is som fanns under gyttjan. Mellan dessa pölar, som voro 15 till 50

fot i diameter, funnos stycken af blöt starrbevuxen mark, fuktiga mossklädda ställen och små fläckar af jämförelsevis torr mosse med dvärgbjörk och lafvar. I denna koloni fann jag tio rosenmåsbön bland tärböna på små mossiga kärr, nästan fria från gräs, tydligen emedan de mera gräsiga platserna voro för blöta och osäkra. Men i öfriga kolonier var förhållandet anorlunda; där häckade tärnorna på mossan, stundom utan att göra något bo alls, och lade sina ett eller två ägg närmare de torrare delarne af den lilla ön, som var ungefär 100 m. lång och 10—20 m. bred; men rosenmåsarne gjorde sina böna på våta, gräsiga fläckar eller kärrhål mycket närmare vattnet. Dessa nästen höjde sig från 4 till 10 tum (vanl. 5—8) öfver ytan. Hålan i gräset (dödt gräs, förstås, ty grönt gräs är knappt till finnandes till och med den 20 juni) är omkring 6—7 tum i diameter, men själfva boet är en grund bale blott 4 eller $4\frac{1}{2}$ tum i diameter. Den består af torrt gräs och starr stundom med tillägg af några få torra blad af dvärgbjörk och viden, blott en gång såg jag en, som var gjord af hvit renlaf. Boets bale är $\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{4}$ tum tjock (vanligen $\frac{1}{4}$).»

»Rosenmåsen lägger stundom två men nästan alltid 3 ägg. Äggen äro, som kan väntas af en så vacker fågel, mycket täcka och lyckligt nog för samlaren olika fisktärnans. De förra äro i genomsnitt för 36 ägg 43,3 mm. i längd och 31,6 mm. i bredd, men för tärnan från samma plats 39,4 i längd och 29,5 i bredd.»

»Rosenmåsens ägg äro sålunda större och framför allt bredare och af en helt annan skapnad, i det de äro ovanligt runda för att vara måsägg med smaländan föga utpräglad. De äro också mycket mörkare och mera jämnfärgade än andra måsägg. De äro nämligen vackert mättadt olivgröna utan någon dragning i gråaktigt eller grågult, som är så vanligt hos tärnägg m. fl. De äro fläckiga, i synnerhet i storändan, med chokoladbrunt. De något skyiga fläckarna äro vanligen 3—5 mm. i diameter och ej så skarpt afsatta från grundfärgen, som vanligen är fallet hos ägg af måsfåglar. Somliga äro mörkare, andra ljusare, men alla mellanslag finnas och de kunna ej delas

i två färggrupper, emedan de ej skarpt framstå mot den mörkt olivgröna bottenfärgen.»

»Om dagen lämnar honan gerna boet och flyger kring öfver vattenpölarne eller vandrar öfver den smältande isen plockande upp insekter och ofta halkande på ett lustigt sätt. Men under den soliga arktiska natten äro de rosenmåsar, som anfalla en ett stycke från alla kolonier utan undantag hanar.»

»Rosenmåsen kan knappt kallas en fredlig fågel, ehuru tärnorna vanligen börja grälet, ty den är alltid färdig att slåss, om den utmanas. Vanligen hinner tärnan flyga från sin motståndare, men jag har sett rosenmåsen ta den i flykten och ge den en försvarlig omskakning. En gång såg jag en rosenmåshona störta sig öfver en oskyldig lappsparf, som passerade, men hon var nervös, emedan jag just undersökte hennes bo.»

»Om någon inkräktare besöker en koloni, flyga måsarne öfver dess hufvud och skräna, men äro vida mindre bullersamma och ängsliga än tärnorna. Om besökaren sätter sig, bli de snart lugna och honorna lägga sig på sina ägg till och med på 30—40 m. afstånd och förråda sålunda, hvar de äro. Om man närmar sig boet, flaxa båda föräldrarne öfver ens hufvud, men komma ej närmare än 15—25 m. Hanen är vanligen tyst, men honan skränar och har alla slags läten — ibland de vanliga »kiaoo, kiaoo, kiaoo; miau, miau, viau, viau; trrrrr»; ibland de äkta måslika »kwa, kwa, kwa» eller äfven tärnlika »ii, ii, ii — kwa, iū — allt med mycket växlande betoning. Har man passerat boet 20—30 steg, sätter sig honan och ser efter, om äggen äro kvar. Endast vid ett tillfälle sedan jag hade tagit äggen, förföljde hon mig på nära håll, till dess jag lämnat kolonien. Det var en starkt färgad och tydligen mycket gammal fågel.»

»Rosenmåsen och dess ägg äro för små för att uppsökas af lamuterna och tschutcherne på deltat och verkliga roffåglar äro sällsynta där. Men äggen förstöras ofta af de talrika labbarne och jag har en dag (d. 30 juni) sett två spetsstjärtade labbar, som försökte taga rosenmåsen själf.»

Kolyma-deltats klimat är ingalunda mildt äfven om högsommaren. Sista juni och första dagarne af juli rasade vilda snöstormar, men den 6 och 7 juli fann dock BUTURLIN några nykläckta dunungar af rosenmåsen. Dessas färg är, säger han, vanligen smutsgul (dock växlar den gula färgens nyans) med talrika oregelbundna gråsvarta fläckar.

»Rosenmåsungarne äro mycket lifliga och listiga små varelser», fortsätter den ryske forskaren sin intressanta skildring. »Så snart som de se någon fredsstörare komma, försöka de att smyga genom gräset till vattnet och simma ut ett stycke, äfven om vågorna äro rätt svåra. Än hellre simma de till ställen, där tofsar af starr och andra växter, gamla och vissnade, sticka upp ur vattnet; där lägga de sig helt stilla tätt till ruggarne, som om de vore medvetna om, att deras gråfläckiga smutsgula dräkt så nära öfverensstämmer med fläckar och strimmor af ljus och skugga spelande på den döda starren, så att de praktiskt taget blifva osynliga äfven på några få meters afstånd, isynnerhet om vinden, som nästan alltid blåser här, krusar vattenytan. Om man ligger väl gömd, så börjar den lilla ungen efter flera minuters väntan simma omkring och återvända till det grund eller den grässump, hvarifrån den skrämdes bort, och skriker, då den söker sin moder. När den fångats, hackar den i fingrarne, piper och skriker, men är icke mycket rädd.»

»Föräldrarne, isynnerhet honorna, föra mycket oväsen kring inkräktaren och deras läten äro än mera växlande än när de ha ägg: kliå, kliå kliå; kwiaoo, á-wa, á-wa, á-wa, trrrr — —; pioo kwi-kwoo, á-dak, á-dak, á-dak; kliå, kliå, ia, ia; kwa-kwa-kwa, pi-kwa, kâki-a» hörs i alla tonarter. I närheten af äggen må rosenmåsen förefalla dum, men nu är allt förändradt. Honan flyger strax ofvan marken eller det våta gräset, eller dels simmar, dels flaxar öfver det öfvervuxna vattnet och slår ned igen, tittande hit och dit och yttrande ett sakta »á-wa, á-wa». Man känner sig öfvertygad om att hon gör sitt bästa att dra uppmärksamheten från sin unge. Men om man följer henne och sen plötsligen stannar och ser tillbaka, varsnar man ofta

ungen kila iväg från den plats, hvarest man nyss sökt, under det att man i hvarje fall ej skall finna något, där honan föreföll så upptagen. En hona var så ihärdig i att flaxa omkring och slå sig ner på en viss plats på en ö, där en koloni af rosenmåsar och tärnor höll till, så att jag noga tog märke på fläcken och undersökte den, men endast ett tärnbo fanns där. Jag trodde först, att detta var en tillfällighet, men strax efteråt försökte samma rosenmåshona helt envist att draga min uppmärksamhet till en annan fläck än längre bort, och där fanns ett annat tärnbo. Tärnorna förstodo ganska bra denna förrådiska taktik och honan i det sista boet kastade sig under ilsket skrik i ett kortvarigt slagsmål med rosenmåsen.»

»Vid ett annat tillfälle var en koloni på 10—12 par rosenmåsar och hvarest jag tog 5 ungar, alldeles öfvergifven 5—6 timmar senare, under det att rosenmåsar med ungar träffades på andra sidan sjön på en kilometers afstånd.»

Redan omkring 6:te juli, säger BUTURLIN, hade rosenmåsarne om våren blodröda fötter bleknat af till orangerödt eller än ljusare och de fällde sina handpennor. Deras magar innehöllo rester af skalbaggar, knott och andra insekter.

Tidigare än man skulle kunna tro, ge sig rosenmåsarne till hafs, med sina ungar. Redan medan de senare ännu äro till hälften klädda i dun och innan de kunna flyga börjar vandrigen. Redan från den 11 juli och framgent fann BUTURLIN kolonierna öfvergifna. Den 22 juli sköt BUTURLIN på nordligaste ön af Kolyma-deltat några nyss flygga rosenmåsar, som ännu hade rester af dun på hufvudet. Dessa voro de sista han såg. Gamla jägare på platsen försäkrade, att aldrig någon rosenmåsar träffades på Kolyma-deltat efter juli månads utgång. Då äro de uppe i ishafvet och det är från midten på juli samt under augusti och september månader, som upptäcktsresande träffat dem där. Men BUTURLIN anser ej, att rosenmåsarne häcka på de steniga och klippiga öarne där, utan håller före, att de gräsiga lågländta sumpmarkerna på tundran utgöra deras rätta hemvist under fortplantningstiden. Men den tidiga utvandringen mot norden och ishafvet jämte därpå beroende ob-

ervation af ungfåglar har kommit ornitologerna att tro, att rosenåsen häckade på ishafvets nordligaste öar.

Utom vid Kolyma anser BUTURLIN att rosenåsen häckar vid Alazeya-floden och Indigirka-floden. Tas-khayakh-tag bergen, som bilda vattendelaren mellan Jana- och Indigirka-floderna, anser BUTURLIN bilda västgränsen för rosenåsens häckningsområde, liksom de äro det för *Somateria fischeri* och några andra fåglar, på samma gång som de äro ostgräns för *Tringa alpina* och några andra fåglar.

Så ytterst otillgängliga som dessa trakter äro, torde det ej inträffa med det snaraste, att någon samlare kommer dit upp igen. Det är därför högeligen värdefullt, att Riksmuseum genom D:r O. OTTOSSON's bemedling nu lyckats erhålla både fåglar och ägg.

Pandan eller Kattbjörnen.

Enligt paleontologiens vittnesbörd ha björndjuren utvecklats i den gamla världen. Här emot synes det vid första påseendet strida, att de långsvansade björndjuren (tvättbjörnsfamiljen, *Procyonidae*), som delvis äro ursprungligare till sin byggnad än de äkta björnarne i nutiden, blott förekomma i Amerika.¹ Dock finnes det ett undantag, nämligen pandan eller kattbjörnen (*Ailurus fulgens*), som är hemma i de östra Himalajaländerna till Junnan. Fordom var det för öfrigt helt olika, då hade pandaliknande djur en betydligt större utbredning, såsom framgår af fossila fynd i Englands och Ungerns pliocena aflagringar.

Pandan fick sitt vetenskapliga namn af CUVIER så tidigt som 1825, men det dröjde länge, innan man erhöll någon närmare kännedom om detta intressanta djur. Det var först engelsmannen HODGSON som skildrade djurets förekomst, lefnadsätt och vanor 1847. Enligt denne lefver pandan i regeln på en höjd mellan 7,000 och 13,000 fot öfver hafvet och dess hemvist är täta skogar, Den är växtätare och klättrar mycket i träd, ehuru den hämtar sin mesta näring på marken. Såsom dess födoämnen anför HODGSON hufvudsakligen frukter, rötter, unga skott (särskildt af bambu), ollon o. s. v., men äfven ägg äro af dem mycket omtyckta. Kött äter pandan ej, men lär tycka mycket om mjölk, som den lär stjäla sig till i herdarnes hyddor. Ett par exemplar, som höllos i fångenskap af SIMPSON, åto ris, mjölk, gräs, bambublad, rosenblad och frukter såsom

¹ Tvättbjörnar, näsbjörnar, veckelbjörnar etc.

t. ex. persikor. Under morgonens och aftonens skymnings-timmar är pandan i rörelse samt undflyr starkt dagsljus, men

Panda eller kattbjörn i Riksmuseum (stoppade af konservator A. Svensson).

är ej heller egentligt nattdjur. Dess gång är långsam och har den brådtom hoppar den, men i träden visar den sin största rörelseförmåga och skicklighet. Den lär kunna gå utför träden

utan att behöfva vända på sig som björnarne. Vid klättringen har den mycken hjälp af sina skarpa, kattlika klor. Dess sinnen äro föga skarpa och den öfverraskas därför lätt. Om pandan retas, fräser den och spottar som en katt, men dess vanliga läte förliknas af SIMPSON med en »fågels pipande eller en serie korta hvisslingar». Ungarne läggas i ihåliga träd och stanna enligt HODGSON mycket länge i boet. Med afseende på den tjocka hårpälsens färg är pandan lika egendomlig som vacker. Ofvan är den mättadt röd,¹ vida intensivare än en räf, och under svart. Hakan och öronens insida gå mer eller mindre i hvitt och ansiktet är ofta ljust men med en röd fläck från ögat till mungipan. Svansen har ofta ljusa gulaktiga ringar på röd botten. Pandans kroppslängd är omkring 55 cm., svanslängden omkring 40 cm.

¹ Tyvärr framträder ej skillnaden mellan det röda och det svarta på en fotografi, därför synes den öfre på bilden helt mörk. Det undre exemplaret har en del af rygghåren med blekare spetsar.

En för Sverige ny grodart, *Rana agilis* THOMAS.

an skulle väl knappast kunna vänta, att i ett så gammalt kulturland som Sverige, där så många naturforskare undersökt naturens gömmor, det skulle kunna anträffas ett nytt ryggradsdjur, som är fullt inhemskt. Att då och då en vilseflugan fågel, som förut ej iakttagits hos oss, ertappas eller att en fisk, som ej tillhör vår fauna, af hafsströmmarne drifves mot våra kuster och sålunda fångas, är ju ej så enastående, men det är en företeelse af helt annan art, närmast att betrakta som en olyckshändelse för individen i fråga. Men att ett ryggradsdjur, som sedan urminnes tider lefvat inom Sveriges landamären, ända till i sommar undandragit sig uppmärksamhet, synes ju mera märkligt. Dock huru egendomligt det än förefaller, så gäller det likväl om den groda *Rana agilis*, hvars bild vi här meddela. Det afbildade exemplaret är just det först anträffade och det togs af den danske naturforskaren C. H. OSTENFELD i en löfång väster om Lilla Wickleby i Wickleby socken på Öland den 1 juni i år. Detta skedde under en dansk geologisk exkursion till Öland. Af föreståndaren för det Zoologiska museet i Köpenhamn Professor H. JUNGERSEN har det ifrågavarande exemplaret sedermera godhetsfullt öfverlämnats till Riksmuseum i Stockholm, hvarest det nu finnes utställt.

Rana agilis hör till den grupp af europeiska grodor, hvilkas mest framträdande egenskap är bakbenens stora längd. Detta ådagaläggas lättast därigenom att, om man vänder det sträckta

bakbenet framåt, så räcker hålleden förbi nosspetsen,¹ hvilket ej gäller om någon annan svensk grodart. Från sina närmste samsläktingar (en spansk och en italiensk form) skiljer sig *Rana agilis* genom sin stora trumhinna, som är minst $\frac{2}{3}$ af ögats längd och belägen helt nära bakre ögonvinkeln.

Rana agilis, Långbensgrodan. För första gången funnen i Sverige $\frac{1}{6}$ 1907.

Bakbenens stora längd hos *Rana agilis* beror isynnerhet på skenbenets längd, som är betydligt större än lårets. Till följd häraf skjuta hälarne öfver hvarandra, om benen hopläggas. Simhuden på bakfötterna är väl utvecklad, men lämnar den yttersta eller de båda yttersta lederna af fjärde tån fria. Metatarsalknölen på bakfotens innerkant är oval och ganska stor, så att den utgör en tredjedel till hälften af innertåns längd.

¹ Grodans rygg måste naturligtvis samtidigt hållas rak, eljes får man ett felaktigt utslag af experimentet.

Vanligen finnes en liten knöl vid basen af fjärde tån på bakfoten. Denna knöl saknas hos åkergrodan och är otydlig hos den vanliga grodan. Nosen är hos *Rana agilis* tämligen spetsig och framskjutande och i regel proportionsvis längre än hos åkergrodan. Skinnen är slätt eller med få körtlar. En utpräglad men smal körtelsöm på hvardera sidan af ryggen löper, ehuru stundom med afbrott, från tinningen till ljumsken. Undertill är skinnen slätt utom på baksidan af låren, som är fin-kornig. Öfversidans färg varierar från gulaktigt eller rödaktigt till grått eller mörkbrunt, antingen enfärgadt eller finspräckligt med svartaktigt. Ett **A**-formigt mörkt märke finnes vanligen mellan skuldrorna och mera sällan några få bläcksvarta fläckar på ryggen. Körtelsömmarne äro föga ljusare än omgifningen. Kind- och tinningtrakterna äro mörka. Ett mörkbrunt eller svart streck löper på insidan af armen och på bakbenen ses regelbundna tvärband af samma färg. Undersidan är hvit eller gulhvīt, vanligen ofläckad. Ljudsäckar saknas. Denna groda lär kunna i Dalmatien nå en längd af 90 mm. från nospetsen till anus. Det hittills enda kända svenska exemplaret mäter 59 mm., och i sin lilla nyttiga handbok »Danmarks Fauna, Krybdyr og Padder»¹ säger JUNGENSEN, att största danska exemplaret är 53 mm.

»*Rana agilis* förtjänar väl sitt namn», säger BOULENGER i sitt präktiga arbete öfver Europas groddjur,² från hvilket denna beskrifning i hufvudsak är hämtad, »dess ytterligt långa bakben sätter den i stånd att göra hopp af sex fots längd. Den fina strukturen af dess skinn och den allmänna smärtheten i dess byggnad ger denna groda ett utseende, som i elegans vida öfverträffar hvar och en af dess europeiska samsläktingar. Färgschatteringarne på dess öfversida växla ständigt under inflytande af atmosfärens beskaffenhet och påminna ofta om färgen på torra löf, bland hvilka denna groda ej sällan träffas i skogarne och under hvilka hon söker skydd vid förföljelse. Skogar tillika med sumpiga ängar och upphöjningar, öfvervuxna

¹ Köpenhamn 1907.

² The tailless Batrachians of Europe. Ray Society, London 1897.

med långt gräs, utgöra dess vanliga tillhåll. Den träffas aldrig på åkrar eller i trädgårdar eller i björnhallonsnår och nässlor vid sidan af vägarne som den vanliga grodan» — — —. I Danmark säger JUNGENSEN, att den isynnerhet håller till »på solvarma skogsslutningar, isynnerhet bland hallonbuskar eller långt gräs» — —. Dess läte återgifver BOULENGER med »co, co, co» eller »cor, cor, cor», som hastigt framstötes. I vatten träffas denna groda endast under parningstiden, säger samme författare. I Frankrike infaller parningstiden 3—4 veckor senare än den vanliga grodans. Öfvervintringen lär ofta äga rum i bottengyttjan i vattensamlingar.

Enligt BOULENGER är *Rana agilis* utbredd öfver större delen af Frankrike. I Tyskland finnes den lokalt här och där från Rhen till Breslau och Schlesien. Vidare finnes den i Schweiz och öfver så godt som hela österrikisk-ungerska monarkien, i Italien ända till Sicilien, i Bosnien, Albanien och Grekland. I allmänhet är den öfverallt en slättlandsform, ehuru den i Schweiz (4,200 fot) och Tyrolen går rätt högt.

I Danmark påträffades den först för några få år sedan af Professor JUNGENSEN och är nu känd från Fänö, Fyen (flerstädes), Langeland, Falster, Sydostsjälland och Bornholm. I Sverige är det mycket möjligt, att den kan träffas på andra ställen än på Öland, och det kan därför vara skäl att hålla utkik efter den.

Till slut, skola vi ge den ett svenskt namn, så skulle måhända »långbenta grodan» eller »långbensgrodan» vara mest passande till följd af dess mest påfallande egenskap, jämförd med våra öfriga grodarter.

En för Sverige ny snäcka

Helix (Helicella) obvia HARTM.

har förliden sommar 1906 funnits i ett betfält vid Helsingborg af Konservator H. Muchardt, som benäget öfverlämnat densamma till Riksmuseum.

Helicella (Helix) obvia (Z.) HARTMANN: Erd- u. Süßwasser-Gasteropoden, B. I, p. 148, tab. 45.

Helix candicans (Z.) PFEIFFER: Wieg. Arch. I, p. 228.

» *neglecta* HARTM.: Sturm, Fauna VI, 7, t. 9.

» *ericetorum* HELD: Isis, 1836, p. 274.

» » STEIN: Schnecken u. Musch. d. Umgeg. Berlins.
(*Obvius* = lätt åtkomlig; *candicans* = som är hvitaktig.)

Djuret litet, smutsigt hvitt, med tvenne gråaktiga streck på ryggen; öfre trefvarne mörkgråa. Kärlekspilar 2, nära $4\frac{1}{2}$ mm. långa, mycket fina, nästan raka, småningom afsmalnande till en spets utan kanter (Bielz).

Skalet vidt, perspektiviskt, men vid mynningen mindre vidgad nafladt, nästan skifformigt, nedtryckt, med föga eller icke alls konvex spira; fast med porslinsartad, glänsande yta, å de första vindningarna regelbundet, tätt och fint, sedan oregelbundet och otydligt strimmadt eller nästan slätt, än med starkare, oregelbunden, än med ytterst fin och tät spiralskulptur, hvilken ofta endast fläckvis kan iakttagas eller ganska ofta försvinner, sista vindningen i synnerhet å undre sidan med oregelbundna, mer eller mindre tydliga, gropartade intryck; rent hvitt (sällan något gulaktigt), för det mesta tecknad med djupt mörkbruna, icke sällan svarta, ofta afbrutna eller i fläckar upplösta, genomskinliga, till munsömmen ej fullt

nående band, af hvilka de undre alltid äro smalare, men stundom hopflytande; vindningarna 6, ofvan plattade, utåt hvälfda, den sista stor, tämligen hastigt tilltagande, tydligt nedtryckt, rund, framtill något nedstigande; mynningen stor, sned, tämligen djupt månformigt urskuren, nästan cirkelrund, munsömmen rak, skarp, inuti med en eller flera hvita, ej skarpt afsatta läppar. Bredd 16—18, höjd 7—8 mm.

Helix obvia förekommer på torra hedar, betesmarker och ångar med kort gräs samt på soliga bergssluttningar.

Arten tillhör den särskildt för Medelhafsländerna karaktäristiska *Xerophilagruppen*, som omfattar öfver 600 arter och hvilken, såsom redan ROSSMÄSSLER ansåg, torde vara den svåraste inom hela den terrestra konkylologi. Densamma är uppdelad i många undergrupper, af hvilka *Helicella* omfattar

omkring 30 arter. *Xerophila*-arterna, som alla äro hänvisade till kalkrik mark, förekomma vanligen i stora massor tillsammans och älska i motsats till de flesta andra mollusker för solen utsatta ställen.

Helix obvia tillhör hufvudsakligen sydöstra Europa och har sin västra gränslinje i sydöstra Tyskland utefter en linje från Bodensjöns östra ända och ungefär rakt i norr. *Helix ericetorum* Müll. åter tillhör västra Europa, och dess östra gränslinje sammanfaller ungefär med *H. obvias* västra. De spridda förekomsterna af den ena arten på den andras utbredningsområde, såsom *H. obvias* vid Potsdam och *H. ericetorum*s vid Leitmeritz i Böhmen bero på insläpning. I sommar har undertecknad vid hamnen i Sassnitz på Rügen funnit *H. ericetorum* i en massa exemplar, hvilka i habitus voro *H. obvia* likast af alla de exemplar, jag varit i tillfälle att se.

Inom de skandinaviska länderna är *H. obvia* förut funnen endast i Norge, nämligen många lefvande exemplar år 1841 i zirkonbrotten vid Fredriksværn och ett dött exemplar (enl. uppgift i en skog) vid Kristiania.

Af Xerophilgruppen har förut i Sverige endast påträffats en art, *Helix (Striatella) striata* Müll., var. *Nilssoniana* Beck, som talrikt förekommer på Öland inom Resmo och Vickleby socknar samt vid Borgholm. Den upptäcktes år 1822 af sedermera Professor B. F. FRIES och beskrefs af NILSSON i hans *Hist. Moll. Suec.*, men fördes af honom oriktigt till *H. ericetorum*.

Den verkliga *H. ericetorum* Müll. är däremot funnen i några exemplar i Danmark på Sjælland och Jylland. Hvert och ett af de tre skandinaviska länderna hafva således hittills haft att uppvisa hvar sin olika Xerophila-art.

Att förekomsten af det nu i Skåne vid Helsingborg funna exemplaret, som är absolut lika exemplar i min samling från Würzburg, jämväl beror på insläpning, förmodligen med planter, spannmål e. d., är utom allt tvifvel, liksom att anledningen till samma arts förekomst i Norge och *H. ericetorum* i Danmark är densamma.

H. obvia har, såsom äfven af ofvan anförda synonymer framgår, oupphörligt förväxlats med *H. ericetorum* Müll., som äfven tillhör undergruppen *Helicella* och som onekligen står densamma ytterst nära. Att de äro skilda arter, torde dock vara otvifvelaktigt och framgår äfven af deras ofvan angifna geografiska utbredning.

De hufvudsakliga särtecknen äro följande:

H. ericetorum har en betydligt vidare och särskildt vid mynningen mera vidgad nafvel, vindningarna äro rundare och ofvan mera hvälfda, den sista vindningen är framtill vid mynningen nedböjd, ej endast såsom hos *H. obvia* långsamt nedstigande; skalet är mindre fast, ej porslinsliknande, grundfärgen gulhvit och banden äro mera genomskinliga, ljusare, lefverfärgade, aldrig svartbruna och icke afbrutna eller upplösta i fläckar. Djuret är gulhvitt med tvenne brun-, ej gråaktiga streck på ryggen. Kärlekspilarna äro hastigare tillspetsade och mera böjda.

Adolf d'Ailly.

Smärre meddelanden.

Fågelnotiser från Gotland.

Alfågeln anländer vanligen till Gotland i oktober. När flertalet flyttar på våren, är ganska svårt att uppgifva. Dels emedan tiden för olika år är mycket växlande, dels emedan han längre eller kortare tid före flyttningen plägar draga sig från stränderna till längre ut i hafvet belägna grund.

Det är äfven här, man först varnar honom om hösten. Som regel kan emellertid sägas, att han icke lämnar Gotland förrän i första hälften af april. Sällsynt är icke, att ännu i Maj få höra »allesång.» Våren 1881 voro alfåglarne *allmänt* kvar i början af maj. Små flockar eller enstaka fåglar stanna stundom kvar öfver sommaren. Största antalet »kvarliggare» såg jag 1873. Några stycken voro vingskjutna, men de öfriga föreföllo fullkomligt oskadade.

Hvarför stannade dessa kvar? Trägna efterspaningar gjordes, för att få reda på, om de häckade här. Fick den bestämda uppfattningen, att så ej var fallet. En i början af juni fälld hanne, som var i bästa kondition, hade åtminstone ej byggt hjonelag. Nog är de tmöjligt, att de nattetid uppsöka landet, fastän jag under ett långvarigt friluftslif aldrig bevittnat sådant af andra än »kvarliggare».

Skrattmåsen hör till de fågelarter, hvilkas antal man alldeles säkert och med glädje sett ökas på Gotland. Han är ju den prydligaste af våra vanliga måsararter och gör ingen skada. För omkring 50 år sedan fanns han blott i de sydöstra delarne af Gotland och häckar ännu talrikast å holmarne här utanför; nu är han spridd öfver större delen af ön.

Vanligen anländer han allmänt omkring 1 april — ett mindre antal ofta 1—2 veckor tidigare — i flockar om flera hundrade, som stanna någon tid och därefter antingen draga vidare eller fördela sig i mindre grupper.

Han häckar numera äfven vid västkusten af mellersta Gotland, troligen äfven i norra Gotland t. ex. vid Slite och Tingstäde träsk, där han varit sedd sommartid i flera år. Dock icke på något af dessa ställen kolonivis såsom t. ex. vid Rone holmar.¹

Hans frände, *Larus canus*, har däremot synbarligen minskats mycket i antal här. Talrikt fanns han ingenstädes, men spridd litet hvarstädes. Nu söker man honom flerstädes förgäfvets.

Skatan synes verkligen ha aftagit på Gotland. I början af 1860-talet häckade åtskilliga par inom Visby stad, men på några år har jag ej sett dem där. Ännu häckar den likväl på flera orter af norra Gotland, t. ex. vid Storugns, där 2 par häckade i parken förliden sommar samt i Bunge, i närheten af Färösund, m.fl. ställen.

Koltrasten öfvervintrar alltid på Gotland.

¹ I Tingstäde träsk konstaterades den $\frac{23}{6}$ en koloni skratmåsar på omkring 50 par.

Sidensvansens besök på senhösten äro mycket oregelbundna; 8—10 år kunna gå, utan att man får se en enda, sedan kunna de komma flera år å rad. Vissa år uppträda de i mycket stora skaror, andra år blott i fåtaliga mindre flockar. De försvinna så snart de gjort rent i trakten på bär.

På tal om *Larus ridibundus* ber jag få nämna, att jag för några dagar sedan å Västergarns utholme fann en ganska stor häckande koloni. Där funnos öfver 500 redar och ibland dessa 2 redar af *Larus canus*, hvilket förvånar mig en smula, då jag under flera år funnit, att dessa arter åtminstone här ej sänjas eller trifvas tillsammans.

Att fåglar af olika arter värpa i samma rede är allmänt känt, men för min del har jag icke för än på nämnda ställe funnit ett rede med 3 ägg af *Larus ridibundus* och 2 ägg af *Totanus calidris*. Klintehamn ^{29/5} 1907.

III.

Ett kronhjortshorn

funnet vid Flia-åns utlopp ur Hornborgasjön uti Skaraborgs län har benäget skänkts till Riksmuseum af Landtbruksingeniör Gustaf Sjöberg. Enligt meddelande låg hornet i leran under ett omkring 0,9 meter djupt dylager. Hornet hade tydligen tillhört ett kraftigt djur och mäter 27,5 cm. omkring rosen.

Kajor i Umeå.

Fem stycken kajor visade sig här i staden den 3 april i år. Umeå den 5 april 1907.

Gustaf Kolmodin.

Ett egendomligt hönsägg.

Af fjärdingsman Åkesson (Öfvedsklosters gård, Skåne) erhöll undertecknad i juli 1906 ett egendomligt bildadt hönsägg. Detta, som var af vanlig storlek — enligt hvad det berättades mig —, hade två skal. Mellan dessa låg ett lager ägghvita. Det inre skalet omslöt närmast ägghvita och därinnanför gulan. Det var långt, ungefär som ett dufägg, men rätt mycket tjockare än ett sådant samt ej fullt lika starkt som vanliga hönsäggsskal. Tyvärr fick undertecknad ej se det yttre skalet, ty detta var jämte ägghvite-lagret mellan skalen förstördt, då ägget kom i undertecknads händer. Uppgiften angående det yttre skalet är därför grundad på meddelande från familjen Åkesson.

Tor Orton.

Nordlig öfvervintring af stare.

I Orsa kyrkoby har under hela den gångna vintern iakttagits en stare, hvilken uppehållit sig i närheten af därvarande gästgifvare-

gård. I januari och februari, då kölden var ganska skarp, 25- à 30°, uppehöll han sig gärna i ett större träd försedt med starholk.

Förvånad öfver huru denna fågel kunnat uthärda vintern här uppe, tager jag mig friheten meddela detsamma.

Orsa den 10 april 1907.

N. Dahllöf.

Till frågan om fågeläggens färger.

Under denna rubrik säger herr Henrik Hasselgren i en notis sid. 81 (årg. 1907) i denna tidskrift med anledning af min uppsats sid. 14 »om fisktärnäggens färger», att iakttagelser som gjorts af honom särskildt angående äggen af rödnäbbade tärnan (*Sterna paradisæa*, BRÜNN), till hufvudsaklig del öfverensstämma med de rön, jag meddelat i nämnda uppsats. I sin bok, »Gotlands fåglar» lämnar förf. samma uppgift.

Då förf. såsom förklaring till fenomenet citerar mitt anförande, att »den dominerande färgen i omgifningen (genom synsensation) påverkar honan under tiden före rufningens början», sammanställer han detta anförande med uttalanden, som gifva denna hittills fullkomligt hypotetiska förklaring innebörden af en bevisad sats. Jag har dock i min uppsats tydligt angifvit, att mina iakttagelser endast kunna sägas tala för ofvan citerade antagande, men att de icke berättiga till spekulation hvarken i ena eller andra afseendet. Ännu är jag heller ingalunda öfvertygad om, att detta antagande är riktigt eller utesluter andra förklaringar. Jag kan icke heller göra anspråk på, att ha framkläckt teorin om synsensationens betydelse vid uppkomsten af fågeläggens färger. Den engelske ornitologen Seebohm lär vara den förste, som kommit på den tanken.

Emellertid ha mig veterligt inga verkliga iakttagelser gjorts, som mera direkt peka i denna riktning; man har endast ganska löst och okritiskt sökt de orsaker (föremål o. dyl.), som kunnat ge upphof åt färgtoner och teckningar i allmänhet (se A. H. Lucas i *Proceedings of the Royal Society of Victoria*, 1887, sid 56). Därför ha och selektions-teorins ifrigaste anhängare (Wallace) tvärsäkert påstått, att äfven fågeläggens färger öfverhufvud äro resultatet af det naturliga urvalet, medan andra, ehuru de ej för alla fåglars ägg förkasta nyssnämnda förklaringsgrund, anse, att frågan ännu i det stora hela är olöst och öppen.

Frågan har bland vårt lands oologer på senare år blifvit vital.

Om i vissa fall sannolikheten, att det naturliga urvalet varit den viktigaste faktorn vid färgernas uppkomst, är mycket stor, synes det mig dock förhastadt, att utan experimentella försök och utan systematiska och vidtomfattande studier i naturen söka basera lösningen af en sådan fråga i hela dess omfattning på det naturliga urvalet. Genom min uppsats, som innefattar de hufvudsakliga resultat, till hvilka jag hittills kommit vid studier af färgförhållandena hos fisktärnans ägg, anser jag mig blott ha framlagt fakta, som i vissa fall synas mig icke möjliga att förklara annat än såsom produkten af en färgreproduktion af omgifningen på hvad sätt densamma än må hafva tillkommit.

Rudolf Söderberg.

Starar läggande andra kull?

En egendomlighet inom fågelvärlden, eller hvad man må kalla det, är, att i år likasom ett år förut (1899 eller 1900, jag har ej året antecknad) i en starholk utanför mitt fönster en andra kull ungar blifvit utkläckta sista dagarne af juli. Där råder dagen i ända nu ett ständigt barnskrik och föräldrarna äro i litlig verksamhet för att tillföra barnskaran föda. 1899 eller 1900, då samma förhållande ägde rum, inträffade en långvarig torka och föräldrarna kunde då ej förse ungarna med föda, utan lämnade dem helt plötsligt i början af aug., då de stackars ungarna ännu ej voro flygfärdiga. Jag intog då tre stycken utmattade stackare, däraf två efter ett par dagar dogo, men den tredje kryade till sig samt blef en rolig sällskapsfågel något öfver ett år. I »Nordens fåglar» uppge förf:ne att dessa sent födda ungar skulle vara försenade genom omläggning på grund af de första äggens borttagande eller förstöring. Jag åter är fullt viss om, att det är en andra kull eller tidigt utvecklade årsungar, som bildat sig familj.¹ Den första kullen lämnade holken redan i midten af juni. Den var ganska talrik och vid midsommartiden voro alla starar borta samt i stora flockar ute på fälten. För närvarande synas ej heller några starar utom detta enda arbetande föräldrapar.

Malung den 31 juli 1907.

Erik Hedvall,
Kontraktsprest.

Bidrag angående skrattnåsens dräktombyte, och ornithologiska notiser från Landskrona.

I tidskriftens 9 häfte för 1906 finnes ett meddelande af H. C. H—n att skrattnåsen vid sin ankomst till Visby den 10 mars var iklädd »sommardräkt med chokoladbrunt hufvud». Detta synes dock icke fullt öfverensstämma med de iakttagelser, som kunna göras på vid Öresund öfvervintrande fåglar. En del skrattnåsar kvarstannade i år hela vintern vid Malmö, där de till ett 50-tal, såväl äldre som ungfåglar, uppehöll sig vid fågeldammen i Slottparken. Äfven vid Landskrona öfvervinttrade ett 20-tal, men dessa drogo dock bort under den strängaste kölden, då hamnen var blockerad af is, för att återkomma, då isen försvann. Då skrattnåsarna vid fågeldammen voro synnerligen tama, var där lätt att följa öfvergången från vinter- till sommardräkt. I början af mars började på de *gamla* fåglarna det bruna på hufvudet att lysa igenom, men gick förändringen ganska långsamt. Ännu i mediet af april var

¹ Det är ej tänkbart, att årsungar af stare kunna häcka samma sommar, men en möjlighet finnes, att det ej är samma starar, som haft den andra kullen, nämligen, om det är ondt om häckplatser, skulle det kunna varit ett starpar, som ej kunnat få tillfälle att häcka förr och hvars första kull för året det sålunda var. Fortsatta iakttagelser af denna art äro af värde.

Red.

den ej fullbordad. På afstånd verkade hufvudet visserligen brunt, men på nära håll visade det sig fortfarande spräckligt. En vid Landskrona den 14 april nedskjuten fågel var ännu betydligt ruggig i hufvudet med en mängd kvarsittande hvita fjädertoppar. (Fågeln finnes kvar i min samling.) Först i slutet af april syntes fällningen vara fullbordad.

Ledsamt nog var jag ej i tillfälle att under april månad på nära håll iakttaga ungfåglarnas fällning, men ännu de sista dagarna i mars kunde ingen färgförändring å hufvudet upptäckas. Angående färgen på ben och näbb torde böra anmärkas att flertalet ungfåglar saknade allt rödt på dessa delar samt att de gamlas färg var betydligt blekare på vintern.

En i december skjuten ung skratmås hade näbbet gulaktigt med svart spets och benen grågula.

Af fågelfynd under vinter och vår från Landskrona torde följande kunna vara af intresse.

En *grå häger* (*Ardea cinerea*) ♂ juv., skjuten å ön Gråen utanför Landskrona januari 1907.

En *Rörhöna* (*Gallinula chloropus*) ♂ ad., skjuten å Gråen den 30 dec. 1906.

En *Skäggdopping* (*Podiceps cristatus*) ♀ ad., skjuten utanför Gråen 14 jan 1907.

En *Storskarf* (*Phalacrocorax carbo*) ♂ juv., skjuten utanför Hven november 1906.

Svan (nästan uteslutande sångsvan) samt dykänder uppehöll sig i ofantligt stora flockar i Lundåkrabukten under vintern. Dykänderna utgjordes hufvudsakligen af *knipa* och *vigg*, mest ungfågel, men påträffades bland dessa äfven *brunand* (en ♂ ad., skjuten i hamnen), *bergand* samt *sjöorre* (en ungfågel skjuten vid fyren).

Prutgäss skötes då och då intill jul, men observerades ej senare.

Smålommen var vid västliga vindar mycket vanlig ända in i hamnen.

Storlom torde nog funnits, men såg jag ingen skjuten.

Sillgrisslor och *tordmular* ganska talrika, men *tobisgrisslan* ej iakttagen.

Sidensvansen uppträdde i ett par mindre flockar i Stadsparken, men försvann snart.

Korpen uppträder tämligen stationär vid Säbyholms gård, men syntes förra sommaren ej haft ungar där.

Färnsparfven häckar nu med åtminstone 3 par i den exercisfältet omgifvande granplanteringen.

Rörsångaren är, såsom äfven Nilsson i sin fauna uppgifver, talrik i citadellgrafvarna vid Landskrona, ehuru vassarna äro både smala och glesa. Han synes anländt i år ganska sent, först den 7 juni observerade jag honom, men då i omkring 10 par.

Näktergalen häckar i citadellträdgårdarna, vid Karlslund samt i en plantering strax vid exercisfältet.

Landskrona den 11 juni 1907.

G. Gartz.

Videsparfvens häckning i Västerbotten anyo konstaterad.

Den 17 juni i år påträffade jag i kronoparken Ralberget i Degerfors socken i Västerbotten ett par videsparfvar (*Emberiza rustica*) samt deras bo med fyra några dagar gamla ungar samt ett rötägg.¹ Fåglarnas läte vid detta tillfälle, ej olikt gärdsmygens, ledde till upptäckten. Boet, som utgjordes uteslutande af fint torrt gräs, låg i ett skogskärr på en Sphagnum-tufva under en liten granbuske. Kärrret var ganska tätt skogsbevuxet utan videsnår eller dylikt och omgifvet af högskog. Något tvifvel om fågelartens rätta bestämmande finnes absolut icke, då jag efter andra besök vid boet var i tillfälle att på ett par meters afstånd en lång stund iakttaga hanen, där han i full solbelysning stod i boet. Jag kunde då fullständigt iakttaga hans vackra färgdräkt. Då han lämnade boet, flög han ej, utan hoppade bort bland tufvorna. — Sommaren 1904 fann jag omkring en half mil från denna fyndort likaledes en kull af nämnda fågelart med fyra flygga ungar, hvilket äfven på sin tid blef omnämndt i pressen.

Vindeln den 22 juni 1907.

Karl Gram.

Sedan mitt förra meddelande har jag i början af denna månad påträffat ytterligare 4 kullar af denna fågelart med flygga ungar. Fågelns älsklingstillhåll tyckes vara försumpade granskogsmarker. I sådana har jag påträffat alla af mig hittills iakttagna exemplar.

Vindeln den 13 juli 1907.

Karl Gram.

Videsparfsfynd från ännu en lokal.

Härmed meddelas, att *Emberiza rustica* af mig den 14/7 anträffats häckande vid Mörträsket, som ligger norr om Villvattnet i Burträsk socken. Senare ha ytterligare två par träffats inom denna samma trakt.

Åsträsk den 10 juli 1907.

Gustaf Kolmodin.

Ornithologiska notiser från Västerbotten.

Vid Tvärälunds järnvägsstation inom Degerfors socken iaktogs den 20 juni i år ett par tofsvipor. De ha uppehållit sig här på ett mindre område alltsedan midten af maj och hela deras beteende tydde med visshet på, att de borde ha ungar.

¹ Detta ägg, som sedan tillvaratogs, har benäget öfverlämnats till Riks museum.

I år förekommer morkullan så godt som i hvarje berg, där terräng och växtlighet äro för henne lämpliga. Jag har haft reda på omkring 40 sträck och t. o. m. 8 kullor hafva med säkerhet varit på samma sträck.

Tofsmesen förekom förra hösten mycket allmänt härstädes i dessa nordliga bygder.

Vindeln i juli 1907.

K. Gram.

Hornugglan iakttagen vid Pajala.

Ett ytterligare exempel på, huru vissa fåglar på senare år flyttat gränsen för sin utbredning längre nordvart, erbjudes af hornugglan.

Fängelsedirektören Ernst Orstadius har nämligen iakttagit denna uggle i trakten af Pajala. På landsvägen mellan Pajala by och Kengis ungefär 3 kilometer från förstnämnda plats sågos i skymningen den 26 aug. samtidigt fyra exemplar. Ett af dessa sköts och insändes till Riksmuseum (direktör Orstadius har erhållit i uppdrag att insamla vissa fågelarter för Riksmuseum). Det tillvaratagna exemplaret var en gammal hane, och det är antagligt, att ett par hornugglor häckat här och att sålunda de öfriga samtidigt observerade fåglarna voro fullvuxna ungar af en kull. Detta är ej första gången, som hornugglan påträffats i Pajala. I oktober 1906 sköts där i trakten ett exemplar af provinsialläkaren M. Åman, hvilket densamme nu har uppstoppadt, enligt benäget meddelande från direktör Orstadius.

En hvitbrokig råka

har skjutits vid Grefvie och öfverlämnats till Riksmuseum af konservator H. Muchardt, Helsingborg. Exemplaret var en ungfågel med näsborsten ännu i behåll och en del af dem voro hvita. För öfrigt var en stor fläck på haka och strupe, ett streck längs underkäksgrenarna samt yttre kanten af vingen hvita. De svarta fjäderna ha sin metallglans och äro fullt utpigmenterade liksom det hvita är snöhvitt. Exemplaret är därför ganska vackert och teckningen är ovanligt regelbunden på båda sidor.

Tonfisk fångad i Bohuslän.

Den 23 aug. fångades i bottengarn vid Helsö en half mil från Strömstad af fiskarena Karl Karlsson och Aug. Olsson en tonfisk af ungefär 210 cm. längd. Det präktiga exemplaret, som lefde vid infångandet, afsändes på is till Riksmuseum, där det kommer att uppstoppas.

De svenska ryggradsdjurens vetenskapliga namn.

(Forts. från häft. 2.)

*Colymbus imber*¹ (GUNNERUS) 1761.

Islommen.

syn. *Colymbus Imber* GUNNERUS 1761.

» *Immer* BRÜNNICH 1764.

» *Torquatus* » »

» *glacialis* LINNÉ 1766.

Urinator » LACÉPÈDE & DAUDIN 1799.

*Colymbus adamsi*² (GRAY) 1859.

Hvitnäbbad islom.

Colymbus adamsi GRAY 1859.

Urinator » STEJNEGER 1882.

Genom ett förbiseende har i ofvanstående förteckning uteglönits på sid. 175 af förra årg. mellan *Acanthis cannabina* och *Carduelis carduelis*:

Acanthis spinus (LINNÉ) 1758.

Grönsiska.

syn. *Fringilla Spinus* LINNÉ 1758.

Chrysomitris » BOIE 1822.

¹ Högarktisk i Nordamerika och Nordostasien, Nordvästeuropa och Island i Sverige sällsynt.

² Arktiska Nordamerika och Asien till Novaja Semlja utgör hemland för denna lomart, af hvilken blott några få exemplar äro skjutna i Sverige vintertiden.

Kl. Reptilia.

Kräldjur.

Underkl. Chelonia.

Ord. Testudinata.

Sköldpaddor.

Emys orbicularis (LINNÉ) 1758.

Kärrensköldpaddan.

syn. *Testudo orbicularis*¹ LINNÉ 1758.

» *lutaria* » 1758.

» *europæa* SCHNEIDER 1783.

Emys lutaria SCHWEIGGER 1814.

Cistudo europæa GRAY 1831.

Underkl. Squamata.

Fjällkräldjur.

Ord. Lacertilia.

Ödlor.

Fam. Lacertidæ.

Ödlor.

Lacerta vivipara JACQUIN 1787.

Skogsödlan.

syn. *Lacerta agilis* LINNÉ p. p. 1758.

» *vivipara* JACQUIN 1787.

Lacerta agilis LINNÉ p. p. 1758.

Sandödlan.

Fam. Anguidæ.

Ormslår.

Anguis fragilis LINNÉ 1758.

Ormslån.

¹ Endast subfossil funnen i Skåne, Östergötland och på Öland, men hålles ej sällan i fångenskap, hvarvid händer, att exemplar undslippa och sen återfångas.

Ord. **Ophidia.****Ormar.**Fam. **Colubridæ.**

Snokar.

Natrix natrix (LINNÉ).

Snoken.

syn. *Coluber Natrix* LINNÉ 1758.*Natrix vulgaris* LAURENTI 1768.*Tropidonotus natrix* BOIE 1827.*Coronella austriaca* LAURENTI 1768.

Släta snoken.

syn. *Coronella austriaca* LAURENTI 1768.*Coluber lævis* LACÉPÈDE 1789.*Coronella* » BOIE 1827.Fam. **Viperidæ.**

Huggormar.

Vipera berus (LINNÉ) 1758.

Huggormen.

syn. *Coluber Berus* LINNÉ 1758.» *Chersca* » 1758 (juv.).» *Prestor* » 1761 (var. niger).» *vipera* LAURENTI 1768.*Vipera prestor* LATREILLE 1802.» *berus* DAUDIN 1803.Kl. **Batrachia.****Groddjur.**Ord. **Ecaudata.****Svanslösa groddjur.**Fam. **Ranidæ.**

Groddor.

Rana temporaria LINNÉ 1758.

Vanliga groddan.

syn. *Rana temporaria* LINNÉ 1758 p. p.» *muta* LAURENTI 1768.» *platyrhinus* STEENSTRUP 1846.

Rana arvalis NILSSON 1842.

Åkergrodan.

Rana agilis THOMAS.

Långbensgrodan.¹

Rana esculenta LINNÉ 1758.

Ätliga grodan.²

Fam. **Bufo**nidæ.

Paddor.

Bufo bufo (LINNÉ) 1758.

Paddan.

syn. *Rana bufo* LINNÉ 1758.

Bufo vulgaris LAURENTI 1768.

Bufo viridis LAURENTI 1768.

Grönfläckiga paddan.

syn. *Rana variabilis* PALLAS 1769.

Bufo » MERREM 1820.

Bufo calamita LAURENTI 1768.

Stinkpaddan.

Fam. **Hylidæ.**

Löfgrodor.

*Hyla arborea*³ (LINNÉ p. p.) 1758.

Löfgrodan.

syn. *Rana arborea* LINNÉ p. p. 1758.

Hyla viridis LAURENTI 1768.

Calamita arboreus SCHNEIDER 1799.

Hyla arborea CUVIER.

Fam. **Pelobatidæ.**

Lökgrodor.

*Pelobates fuscus*³ (LAURENTI) 1768.

Lökgrodan.

syn. *Bufo fuscus* LAURENTI 1768.

Rana fusca MEYER.

Pelobates fuscus WAGLER 1820.

¹ Funnen detta år för första gången i Sverige vid Mörbylånga.

² På flera ställen i Skåne samt vid Gusum i Östergötland.

³ Den nuvarande utbredningen af dessa sällsyntare groddjur är föga känd.

Fam. Discoglossidæ.

Klockgrodor.

*Bombinator bombinus*¹ (LINNÉ) 1761.

Klockgrodan.

syn. *Rana Bombina* LINNÉ 1761.*Bufo igneus* LAURENTI 1768.» *bombinus* DAUDIN 1803.*Bombinator igneus* MERREM 1820.

Ord. Caudata.

Stjärtbatrachier, Salamandrar.

Fam. Salamandridæ.

Salamandrar.

Molge palustris (LINNÉ) 1758.Större vattenödlan.²syn. *Lacerta palustris* LINNÉ 1758.*Triton cristatus* LAURENTI 1768.*Lacerta porosa* RETZIUS 1800.*Salamandra cristata* HÖTTUYN 1782.*Molge palustris* MERREM 1820.*Molge vulgaris* (LINNÉ) 1758.

Mindre vattenödlan.

syn. *Lacerta vulgaris* LINNÉ 1758.» *aquatica* » 1758.*Triton palustris* LAURENTI 1768.*Lacerta Triton* RETZIUS 1800.*Molge punctata* MERREM 1820.*Triton punctatus* BONAPARTE 1837.¹ Den nuvarande utbredningen af dessa sällsyntare groddjur är föga känd.² NILSSON upptog i sin »Fauna» (1842) »Brunnödla (*Triton alpestris*, LAUR.)» såsom funnen »i ett vatten vid Rönneberga högar, ej långt ifrån Landskrona, af Baronerna v. DÜBEN». Ett exemplar med liknande signering i Lunds universitets zoologiska museum och det enda dylika därstädes enligt benäget meddelande af konservator HOLMQUIST, är dock ej denna art utan *Molge palustris* LIN.

Kl. Pisces.

Fiskar.

Ord. Teleostei.

Benfiskar.

Underord. Acanthopterygii.

Taggfeniga fiskar.

Div. Perciformes.

Aborrliknande fiskar.

Fam. Labridæ.

Läppfiskar, Snultror.

Labrus berggylta ASCANIUS 1772.

Berggyltan.

syn. *Labrus Berggylta* ASCANIUS 1772.

» *Berggalt* O. F. MÜLLER 1776.

» *maculatus* BLOCH 1792.

*Labrus ossifragus*¹ LINNÉ 1766.

Blåsnultra, blåstålen.

syn. *Labrus ossif()agus* LINNÉ 1766.

» *mixtus* (♂) » 1766.

» *caeruleus* (♂) ASCANIUS 1772.

» *carneus* (♀) » 1772.

» *speciosus* FABRICIUS 1818.

» *lineatus* (♂) NILSSON 1832.

» *dispar* FRIES 1838.

¹ Det råder intet tvifvel om att LINNÉ med namnet »*ossifagus*» åsyftat denna art, alldenstund ett typexemplar sedan LINNÉ's tid ännu finnes i Uppsala universitets zoologiska museum. »*Ossifagus*» är gifvetvis att betrakta såsom skriffel i st. f. »*ossifragus*». En hane af samma art omnämnes sedan också af LINNÉ under namnet »*mixtus*» men namnet »*ossifragus*» står först och har sålunda enligt gällande regler prioritet.

Crenilabrus melops (LINNÉ) 1758.

Grässnultran, skärsnultran.

syn. *Labrus Melops* LINNÉ 1758.*Lutjanus norvegicus* BLOCH 1791.*Crenilabrus Norvegicus* CUVIER 1829.*Ctenolabrus suillus*¹ LINNÉ 1758.

Bensnultran.

syn. *Labrus suillus* LINNÉ 1758.» *rupestris* » 1758.*Crenilabrus rupestris* CUVIER 1829.*Ctenolabrus* » CUVIER & VALENCIENNES
1839.*Acantholabrus palloni*² (RISSO) 1810.

Brunsnultran.

syn. *Lutjanus Palloni* RISSO 1810.*Acantholabrus Palloni* CUVIER & VALENCIENNES
1839.*Acantholabrus luscus* COUCH 1866.» *Couchii* ÖBERG 1870.*Centrolabrus exoletus* (LINNÉ) 1758.

Småmunta snultran.

syn. *Labrus exoletus* LINNÉ 1758.*Acantholabrus exoletus* CUVIER & VALENCIENNES
1839.*Centrolabus exoletus* GÜNTHER 1862.*Coris julis*³ (LINNÉ) 1758.

Junker-girellan.

syn. *Labris Julis* LINNÉ 1758.» *pareticus* LINNÉ 1758.*Julis vulgaris* FLEMING.» *festiva* CUVIER & VALENCIENNES 1839.*Coris julis* GÜNTHER 1862.¹ LINNÉ har gifvit både namnen »suillus» och »rupestris», men det förstnämnda anföres främst 1758 och måste därför enl. reglerna fasthållas.² Hittills ej träffad i Sverige utan blott utanför norska västkusten ett fåtal gånger (5—6), men torde vara konstant där. Då enstaka exemplar af fiskar ofta träffas långt utom sitt egentliga område, upptagas här i denna förteckning åtskilliga fiskar, som ej ännu träffats vid svensk kust.³ Några exemplar funna i Öresund och Lilla Bält, egentligen hemma i Medelhafsområdet.

Fam. **Percidæ.**

Aborrfiskar.

Perca fluviatilis LINNÉ 1758.

Aborren.

Lucioperca lucioperca (LINNÉ) 1758.

Gösen.

syn. *Perca Lucioperca* LINNÉ 1758.*Lucioperca* FLEMING 1822.*Lucioperca sandra* CUVIER & VALENCIENNES
1828.*Stizostedium lucioperca* SMITT 1892.*Acerina cernua* (LINNÉ) 1758.

Gersen.

syn. *Perca Cernua* LINNÉ 1758.*Acerina vulgaris* CUVIER & VALENCIENNES 1829.» *cernua* GÜNTHER 1859.Fam. **Serranidæ.**

Hafsaborrar.

*Morone labrax*¹ (LINNÉ) 1758.

Hafsaborren.

syn. *Perca Labrax* LINNÉ 1758*Sciæna labrax* BLOCH 1702.» *diacantha* BLOCH 1792.*Centropomus lupus* LACÉPÈDE 1802.*Morone* MITCHILL 1814.*Labrax lupus* CUVIER & VALENCIENNES 1828.*Roccus labrax* SMITT 1892.*Morone* » BOULENGER 1895.*Polyprion americanus*² (BLOCH & SCHNEIDER) 1801.

Vrakfischen.

syn. *Amphiprion americanus* BLOCH & SCHNEIDER 1801.*Polyprion cernium* VALENCIENNES 1824.» *americanum* COSTA 1850.¹ Tillfälligtvis anträffad några gånger vid västkusten och i Öresund, oftare i Norge.² Träffad tre gånger vid norska kusten.

Fam. **Sciaenidae.**

Hafsgösar.

*Sciena aquila*¹ (LACÉPÈDE) 1801.

Hafsgösen.

syn. *Cheilodipterus aquila* LACÉPÈDE 1801.*Sciena umbra* CUVIER 1829.» *aquila* CUVIER & VALENCIENNES 1830.Fam. **Sparidae.**

Hafsrudfiskar.

*Cantharus cantharus*² (LINNÉ) 1758.

Gråa halsrudan.

syn. *Sparus Cantharus* LINNÉ 1758.» *lineatus* MONTAGU 1815.*Cantharus vulgaris* CUVIER & VALENCIENNES
1830.*Sparus erythrinus*³ LINNÉ 1758.

Pagellen.

syn. *Sparus Erythrinus* LINNÉ 1758.*Pagellus erythrinus* CUVIER & VALENCIENNES
1830.*Sparus centrodonatus*⁴ DE LA ROCHE 1809.

Fläckpagellen.

syn. *Sparus centrodonatus* DE LA ROCHE 1809.*Pagellus* » CUVIER & VALENCIENNES
1830.Fam. **Mullidae.**

Mullusfiskar.

Mullus barbatus surmuletus LINNÉ 1758.Gulstrimmiga Mullen.⁵syn. *Mullus Surmuletus* LINNÉ 1758.*Mullus barbatus* auct.¹ Blott en gång fångad i Öresund.² Fångad en gång vid skånska kusten och några gånger i Norge.³ En gång tagen vid Skagen.⁴ Enstaka exemplar ha då och då fångats vid västkusten och i Öresund, oftare i Norge.⁵ Sällsynt vid västkusten, men träffad ända ned i Öresund. De två arterna af släktet *Mullus* stå hvarandra så nära, att en del förf. ej medgifva någon skill-

Fam. **Berycidæ.**

Beryxfiskar.

Beryx decadactylus CUVIER & VALENCIENNES 1827.

Beryxfisken.

syn. *Beryx dccadactylus*¹ CUVIER & VALENCIENNES
1827.*Beryx borealis* DÜBEN & KOREN 1846.Div. **Scombriformes.**

Makrillfiskar.

Fam. **Carangidæ.**

Taggmakriller.

Trachurus trachurus (LINNÉ) 1758.

Taggmakrillen,

syn. *Scomber Trachurus* LINNÉ 1758.*Trachurus* » BLOCH 1784.*Caranx* » CUVIER 1829.Fam. **Scombridæ.**

Makriller.

Scomber scombrus LINNÉ 1758.

Makrillen.

syn. *Scomber Scombrus* LINNÉ 1758.» *Scomber* LINNÉ 1766.*Auxis thazard*² (LACÉPÈDE) 1802.

Auxiden.

syn. *Scomber thazard* LACÉPÈDE 1802.» *rochei* RISSO 1810.» *bisus* RAFINESQUE 1810.*Thynnus rochcanus* RISSO 1827.*Auxis vulgaris* CUVIER & VALENCIENNES 1831.» *rochei* GÜNTHER 1860.» *thazard* JORDAN & GILBERT 1883.

nad. Om det visar sig, att den formen, som träffas vid svenska kusterna är fullt identisk med den andra bör namnet *barbatus* enbart användas, ty det anföres först af LINNÉ. Vill man utmärka den gulstrimmiga formen såsom skild från den andra torde det vara bäst att tillfoga *surmuletus*, som tredje namn.

¹ Några gånger funnen vid norska kusten.² Fångad en gång i Öresund och en gång i Kristianiafjorden.

*Sarda sarda*¹ (BLOCH) 1793.

Ryggstrimmiga pelamiden.

syn. *Scomber pelamys* BRÜNNICH 1768 (nec. LINNÉ 1758).

Scomber sarda BLOCH 1793.

» *mediterraneus* BLOCH & SCHNEIDER 1801.

Pelamys sarda CUVIER & VALENCIENNES 1831.

Sarda mediterranea JORDAN & GILBERT 1883.

Orcynus pelamys LILLJEBORG 1884.

Sarda sarda DRESSLAR & FESLER 1889.

Sarda pelamis SMIT 1892.

*Orcynopsis unicolor*² (GEOFFROY) 1818.

Ostrimmige pelamiden.

syn. *Scomber unicolor* GEOFFROY 1818.

Orcynopsis unicolor GILL 1862.

Thunnys peregrinus COLLET 1879.

*Thunnus thynnus*³ (LINNÉ) 1758.

Tonfisken.

syn. *Scomber Thynnus* LINNÉ 1758.

Thynnus mediterraneus RISSO 1826.

» *vulgaris* CUVIER & VALENCIENNES 1831.

Thunnus SOUTH 1845.

Orcynus thynnus LÜTKEN 1880.

Thunnus thynnus JORDAN & EVERMANN 1896.

*Euthynnus pelamis*⁴ (LINNÉ) 1758.

Boniten.

syn. *Scomber Pelamis* LINNÉ 1758.

» *pelamides* LACEPÈDE 1802.

Thynnus pelamys CUVIER & VALENCIENNES 1831.

Euthynnus pelamys JORDAN & GILBERT 1883.

Orcynopsis pelamis LILLJEBORG 1884.

¹ Fångad 3—4 gånger i Sverige, så vidt bekant är, oftare i Norge.

² Fångad en gång i Sverige och i ett par ex. i Norge.

³ Sällsynt vid svenska västkusten, årligen anträffad i södra Norge.

⁴ Två exemplar funna vid svenska kusten, intet i Norge.

*Euthynnus alliteratus*¹ (RAFINESQUE) 1810.

Tunninan.

syn. *Scomber alleteratus* (!) RAFINESQUE 1810.

Thynnus thunnina CUVIER & VALENCIENNES
1831.

Orcynus alliteratus GILL 1873.

Euthynnus » JORDAN & GILBERT 1883.

Fam. **Trichiuridæ.**

Hårstjärtar.

*Trichiurus lepturus*² LINNÉ 1758.

Hårstjärten.

Fam. **Xiphiidæ.**

Svärdfiskar.

*Xiphias gladius*³ LINNÉ 1758.

Svärdfisken.

Fam. **Bramidæ.**

Hafsbraxnar.

*Pterycombus brama*⁴ FRIES 1837.

Fengömmaren.

*Brama raji*⁵ (BLOCH) 1791.

Ray's hafsbraxen.

syn. *Sparus Raji* BLOCH 1791.

Brama Raii SCHNEIDER 1801.

¹ Två gånger erhållen i Öresund och en gång (i 3 ex.) i Kristianiafjorden.

² Hittills ej funnen i Sverige, men ett exemplar fångades 1896 så nära de svenska vattnen som i Kristianiafjorden.

³ Ganska sällsynt i Sverige, vanligare i Norge.

⁴ Djupvattensfisk tillvaratagen 14 gånger vid norska kusten, hufvudsakligen norrut. Möjligen står detta i samband med att exemplaren, som alla träffats i dött eller döende tillstånd, råkat komma in i kallare eller mindre salta vattenströmmar, som för dem varit ödesdiga.

⁵ Några få gånger funnen vid västkusten och i Öresund.

*Brama longipinnis*¹ LOWE 1843.

Rasch's hafsbraxen.

syn. *Brama longipinnis* LOWE 1843.

» *Raschii* ESMARK 1861.

Div. **Zeorhombi.**

St. Persfiskar och Flundror.

Fam. **Zeidæ.**

St. Persfiskar.

*Zeus faber*² LINNÉ 1758.

St. Petersfisken.

syn. *Zeus faber* LINNÉ 1758.

Fam. **Pleuronectidæ.**

Flundror.

Solea solea (LINNÉ) 1758.

Tungan.

syn. *Pleuronectes Solea* LINNÉ 1758.

Solea vulgaris QUENSEL 1806.

*Solea lutea*³ (Risso) 1810.

Småtungan.

syn. *Pleuronectes luteus* RISSO 1810.

Monochirus » COSTA.

Solea lutea BONAPARTE 1837.

Glyptocephalus cynoglossus LINNÉ 1758.

Jydetungan, mareflundran.

syn. *Pleuronectes Cynoglossus* LINNÉ 1758.

Glyptocephalus Saxicola GOTTSCHÉ 1835.

» *cynoglossus* GOODE & BEAN 1878.

¹ RASCH'S hafsbraxen, som antagligen är identisk med LOWE'S art från Madeira, har blott en gång erhållits i Västfinnmarken och en gång vid Island. Det är en djupvattensfisk.

² En gång funnen i Bohuslän, oftare (minst 16 gånger) i Norge.

³ Torde äfven förekomma i Svenska kattetgat, men har hittills endast funnits vid danska och norska kuster.

Microstomus kitt (WALBAUM) 1792.

Bergskäddan, rödtungan.

syn. *Pleuronectes kitt* WALBAUM 1792.» *microcephalus* DONOVAN 1802.» *Quenselii* HOLLBERG 1821.» *quadridens* FABRICIUS 1824.» *microstomus* FABER 1828.*Microstomus latidens* GOTTSCHÉ 1835.*Cynoglossa microcephala* BONAPARTE 1845.*Microstomus kitt* JORDAN & GOSS 1886.*Pleuronectes limanda* LINNÉ 1758.

Sandflundran.

syn. *Pleuronectes Limanda* LINNÉ 1758.*Limanda vulgaris* GOTTSCHÉ 1835.*Pleuronectes flesus* LINNÉ 1758.

Skrubblundran.

syn. *Pleuronectes Flesus* LINNÉ 1758.*Platessa flesus* GOTTSCHÉ 1835.*Flesus vulgaris* MOREAU 1881.*Pleuronectes platessa* LINNÉ 1758.

Rödspättan.

syn. *Pleuronectes Platessa* LINNÉ 1758.*Platessa vulgaris* GOTTSCHÉ 1835.*Hippoglossus hippoglossus* (LINNÉ) 1758.

Hällefludran.

syn. *Pleuronectes Hippoglossus* LINNÉ 1758.*Hippoglossus vulgaris* FLEMING 1828.» *maximus* GOTTSCHÉ 1835.» *hippoglossus* JORDAN 1885.*Reinhardtius hippoglossoides*¹ (WALBAUM) 1792.

Lilla Hälleflundran.

syn. *Pleuronectes cynoglossus* FABRICIUS 1780 (nec.
LINNÉ 1758).*Pleuronectes Hippoglossoides* WALBAUM 1792.» *pinguis* FABRICIUS 1824.*Hippoglossus* » REINHARDT 1838.*Reinhardtius hippoglossoides* GÜLL 1861.*Hippoglossus groenlandicus* GÜNTHER 1862.*Platysomatichthys pinguis* BLECKER 1862.» *hippoglossoides* COLLET 1884.¹ Arktisk, funnen vid Finnmarken, men ej vid svensk kust ännu.

Hippoglossoides platessoides (FABRICIUS) 1780.

Lerskäddan, glipskäddan.

syn. *Pleuronectes platessoides* FABRICIUS 1780.» *limandoides* BLOCH 1787.*Hippoglossoides limanda* GOTTSCHÉ 1835.*Drepanopsetta platessoides* GILL 1861.*Hippoglossoides* » » 1864.*Arnoglossus laterna* (WALBAUM) 1792.

Tungvaren.

syn. *Pleuronectes Laterna* WALBAUM 1792.» *Arnoglossus* SCHNEIDER 1801.*Arnoglossus laterna* GÜNTHER 1862.*Platophrys* » SMITT 1892.*Bothus maximus* (LINNÉ) 1758.

Piggvaren.

syn. *Pleuronectes maximus* LINNÉ 1758.*Bothus* RAFINESQUE 1810.*Rhombus aculeatus* GOTTSCHÉ 1835.» *maximus* KRÖYER 1843.*Bothus* » COLLET 1884.*Bothus rhombus* (LINNÉ) 1758.

Slätvaren.

syn. *Pleuronectes Rhombus* LINNÉ 1758.*Rhombus levis* GOTTSCHÉ 1835.» *vulgaris* KRÖYER 1845.*Bothus rhombus* JORDAN & GILBERT 1882.*Bothus maximus* × *Bothus rhombus*.Hybridvaren.¹*Lepidorhombus whiff* (WALBAUM) 1792.Glashvaren.²syn. *Pleuronectes whiff* WALBAUM 1792.» *megastoma* DONOVAN 1802.*Rhombus* » YARRELL 1841.*Zeugopterus* » » 1859.*Lepidorhombus* » COLLET 1884.*whiff* JORDAN 1886.¹ Bastarder mellan slätvar och piggvar träffas rätt ofta i Kattegat. Till utseendet närma de sig än den ena än den andra af hufvudformerna.² En gång funnen i Öresund, oftare vid norska kusten.

Scophthalmus norvegicus (GÜNTHER) 1862.

Småvaren.

- syn. *Pleuronectes cardina* B. FRIES 1839 (nec. CUVIER).
Rhombus norvegicus GÜNTHER 1862.
Zeugopterus » COLLETT 1875.
Lepidorhombus norvegicus COLLETT 1879.
Scophthalmus » SMITT 1892.

Zeugopterus punctatus (BLOCH) 1787.

Ludna varen, bergvaren.

- syn. *Pleuronectes punctatus* BLOCH 1787.
 » *hirtus* ABILDGAARD 1789.
Zeugopterus » GOTTSCHKE 1835
Rhombus punctatus GÜNTHER 1862.
Zeugopterus » COLLETT 1875.

Div. **Gobiiformes.****Smörbultar.**Fam. **Gobiidæ.**

Smörbultar.

Gobius niger LINNÉ 1758.

Svarta Smörbulten.

Gobius friesii MALM 1874.

Spetsstjärtade Smörbulten.

- syn. *Gobius gracilis* FRIES 1839 (nec. JENYNS.)
Gobius Friesi A. W. MALM 1874.

Gobius flavescens FABRICIUS 1779.

Sjustråliga Smörbulten.

- syn. *Gobius flavescens* FABRICIUS 1779.
Gobius Ruuthensparri EUPHRASEN 1786.

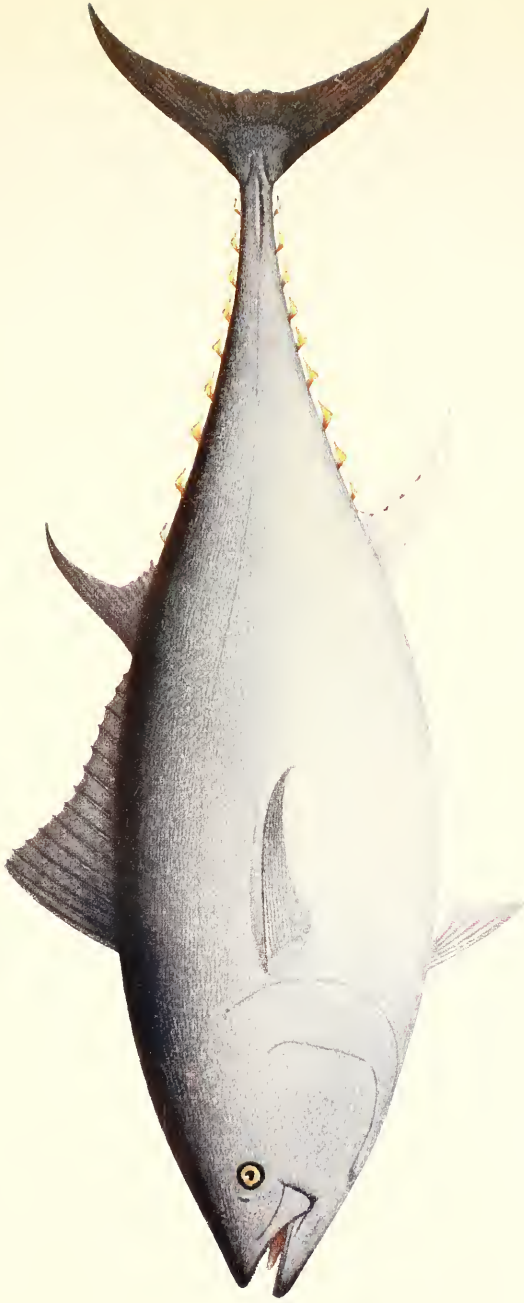
Gobius microps KRÖYER 1838.

Lerstubben.

Gobius pictus MALM 1865.

Bergstubben.

(Forts.)

Tonfisk

Originalt fångades vid Strömstad den 23 augusti 1907.

Tonfiskar och Makrillar.

(Se planschen.)

Af Einar Lönnberg.

Fiskarne förete allt efter sitt lefnadssätt en mycket stor mångfald af former. De, som tillbringa sitt lif vid eller kanske nedgräfd i botten eller smyga kring gömda bland tång och andra växter böra ju ha en annan skapnad än de, som simma omkring i det öppna vattnet. I senare fallet är ju snabbhet i rörelserna af största betydelse både för att fiskarne må kunna fånga sitt byte och för att de skola kunna undgå sina fiender. Till följd häraf ha dessa fiskar, som nästan ständigt äro i rörelse, erhållit en kroppsbyggnad, som är tillpassad till att kunna drifvas fram genom vattnet med fart och med lätthet. Den skapnad, som kräves för dylikt ändamål, är mer eller mindre spolförmig med den främre ändan af spolen något kortare än den bakre. Hufvudet bör vara tillspetsadt framtill och fast hopgjutet med kroppen, då det ju bildar den stäf, som skall bryta fram genom vattenmassorna och bereda plats för kroppen. Största tjockleken af kroppen bör enligt teoretiska beräkningar, för att underlätta framträngande genom vattnet, vara belägen på ett afstånd från framändan af omkring 36 procent af hela kroppslängden. Bakom denna den tjockaste delen af kroppen bör afsmalnandet ske på ett sådant sätt, att fri passage gifves för det undanträngda vattnet, och detta vinnes, om kroppens kon-

turlinie baktill blir en konkav båglinie. Skeppsbyggande ingenjörer, som för sitt yrke behöft göra teoretiska beräkningar af dylik art, ha funnit, att dessa fordringar fyllas af många fiskar och äfven hvaldjur. Men hos inga andra är denna tillpassning till snabbsimning mera påtaglig än hos makrillfiskarne. Betraktar man en af de högst utvecklade af dessa t. ex. en tonfisk (se planschen), så skall man finna, att den allmänna kroppsformen är så godt som idealisk för sitt ändamål. Men denna tillpassning sträcker sig till de finaste detaljer. När fisken skjuter fart framdrifven af den kraftiga tvåbladiga propeller, som stjärtfenan bildar, finnes intet öfver kroppsytan framskjutande, som kan föröka motståndet mot vattnet. Den främre taggiga ryggfenan och de små rygg- och analfenorna fällas ned i en ränna som ett fällknifsblad i sitt skaft och försvinna. För bröst och bukfenorna finnas motsvarande fördjupningar i kroppsytan, i hvilka fenorna noga kunna fällas in. Den rörliga öfverkäken upptages i ett veck bildadt upptill af de nedskjutande preorbitalbenen och en fåra på underkäken, så att allt blir slätt och jämnt, som om det vore svarfvadt. Den främsta af de mjukstråliga ryggfenorna och den främsta analfenan bilda ett slags centerbord, som hindra kantring, när de öfriga fenorna äro infällda i sina förvaringsrum. För att minska motståndet mot vattnet vid stjärtens sidorörelser och på samma gång gifva dessa stadga är stjärtspolen försedd med horisontala kölar. Stjärtfenan är halfmånformig med långa spetsiga flikar bestående af bundtar af böjliga strålar, som äro fast förenade och sålunda bildande på en gång elastiska och nästan elfenbenshårda propellerblad.

Hufvudet, som ju borrar fram genom vattnet, är slätt och fast byggdt, men dessutom är framkroppen, som bör vara styf och vid rörelse måste utvärda det mesta trycket, beklädd af ett fast pansar af förstorade och förtjockade fjäll, under det att bakkroppens fjäll för att ej hindra rörelserna äro små och mjuka och hos vissa former saknas de.

Genom dessa anordningar vinnes ej blott en stor snabbhet i rörelser rätt fram, utan på samma gång möjliggöres stor

smidighet i vändningar. Hvarje fena kan resas och röras af särskilda muskler och bildar sålunda vid behof ett roder till kroppens styrande och vändande efter behag.

Men det är ej blott i det yttre, som denna beundransvärda tillpassning visar sig. Den inre byggnaden svarar till alla delar häremot. Rygggradens kotpelare är hårdt förbenad och kraftigt byggd ända till stjärten. Muskelnerna äro synnerligen fasta för en fisk och närma sig däggdjurens i detta afseende. Detta kräfver i sin tur en riklig tillgång på blod och en kraftig cirkulation. Hjärtat är också synnerligen tjockväggigt och muskulöst och innervationen riklig. Till följd af dessa fysiologiska egenskaper förete makrillfiskarne, åtminstone en del af de större, något som för en fisk är mycket ovanligt, nämligen en kroppstemperatur, som väsentligt höjer sig öfver det omgifvande mediets. DAVY fann t. ex., att hos en bonit temperaturen i den tjockaste delen af fisken var $37,2^{\circ}$ C., under det att samtidigt temperaturen i vattnet blott var $26,9^{\circ}$ C. Sålunda fulla tio graders skillnad.

Makrillfiskarnes stora rörlighet och snabbhet ger dem naturligtvis förmåga att tillryggalägga långa vägsträckor, och de äro också alla vandrande fiskar med vid geografisk utbredning. Några äro till och med kosmopoliter i varma och tempererade haf. Men till det kalla vattnet längst i norr och längst i söder sträcka de ej sina vandringar. De äro också i regel sällskapliga fiskar, som ofta i stora stim företaga sina ströftåg. Denna egenskap underlättar anställandet af massfångst af dessa fiskar och detta tillika med deras vanligen välsmakande och feta kött gör dem till för människornas ekonomi synnerligen viktiga fiskar, så att de i detta afseende kunna täfla med de sill-, torsk- och laxartade fiskarne.

Den största af makrillfiskarne, tonfisken, som kan nå en längd af betydligt öfver 3 meter, och en vikt appgående till 1,500 amerikanska skålpund¹ (enl. JORDAN) var redan tidigt i forntiden föremål för en inbringande fångst. Ja, det påstås, att »Gyllene Hornet» vid Konstantinopel fått sitt namn af den

¹ COLLETT angiver vikten af 1 ex. fångadt 1881 i Geirangerljorden till 385 kilo.

fordom där indräktiga tonfiskfångsten. Denna bedrefs, då tonfisker om våren vandrade in i Svarta hafvet. Både greker och romare idkade detta fiske, och de sjöfarande fenicierna lära ha fört tonfiskfångsten till Spanien. Detta fiskes stora betydelse i Medelhafvet under den klassiska forntiden framgår af de berättelser, som meddelas af en del författare både om tonfiskens förekomst och beredning. De gamla auktorerna hade t. ex. olika namn för tonfiskarne i olika åldrar, på samma sätt som engelsmännen i nutiden med en hel rad namn särskilja laxens olika åldersstadier.

Än i dag är tonfiskfångsten i Medelhafvet af stor omfattning och ehuru den upphört i Bosporen idkas den såväl vid Spaniens och Frankrikes som vid Italiens, Siciliens, Sardinien och Tunis' kuster. I de båda förstnämnda länderna sker fångsten hufvudsakligen medels notar. Därvid läggas först nät från ett antal båtar i en stor båglinie utanför tonfiskarne, som man samtidigt söker skrämman närmare land. Lyckas detta lägges en ny, trängre nätbåge o. s. v. Slutligen dragas fiskarne upp mot land med en not. De italienske fiskarena, som äfven utöfva sitt yrke vid den tunesiska kusten, ha stora nätbyggnader, som benämnas »madrague» eller »tonnaro», vid Tunis »matanzas». Dessa nätbyggnader, som uppföras i hafvet enligt uppgift vid minst 33 meters djup, ha en anordning, som kan jämföras med en ryssjas eller en kilenots, d. v. s. med ledarmar och kamrar. En nätarm sträcker sig mot land, en annan af stor längd parallellt med stranden. När de längs kusten vandrande fiskarne stöta mot någon af armarne, följa de den och råka så in i den första kammaren och sedan undan för undan till den sista, som kallas döds-kammaren. Denna är försedd med en nätbotten och när tonfiskarne inkommit dit, upplyftes nätbotten af talrika fiskare, som i sina båtar begifvit sig ut för att vittja. Tonfiskarna dödas med harpuner och hakar. Denna blodiga slutakt betraktas som ett stort folknöje. Smaken är så olika! På andra ställen tillgår fångsten på ett helt annat sätt. Såsom sportfisk är nämligen tonfisker mycket högt skattad, och detta är ej underligt. Ty det kräfvades ju en

sportmans alla framstående egenskaper för att med ett fint tackel kunna leka med dylika kolosser, som dessutom ej blott äro stora och tunga utan tillika lifliga, snabba och oerhördt starka. I Nordamerika finnes en särskildt klubb »Tuna club»¹ hvars medlemmar med förkärlek idka detta slags fiske. De ha sitt tillhåll framför allt vid Avalon på Santa Catalina-ön i Kalifornien. Till agn användes där en slags sardiner men äfven flygfiskar, som tonfisken gärna tager. Men när den känner kroken, rusar den i väg med en alldeles rasande fart. Äfven den mest erfarne sportfiskare blir härvid lätt så öfverrumplad, att fisken afgår med segern. Det är ej sällan, som man ser i berättelser om detta fiske, sådana meddelanden som t. ex. följande: »en tonfisk tog agnet, kroken, tafsen och en 200 fots lina och försvann;» eller »en tonfisk tog betet så plötsligt och rusade i väg så vildt, att spöet bröts tvärt af vid handtaget nedanför rullen och hr X såg en 40-dollarsrulle och ett fint splitbambuspö försvinna i hafvets djup.» Och dock var hr X ingen nybörjare i fiske, utan förklaras tvärtom vara en »good all-around fisherman», men det hjälpte ej den gången.

Tonfisken är kosmopolit. Den träffas såväl i Medelhafvet som i de Vestindiska farvattnen. På Atlantens västra sida sträcker den sina vandringar norrut till kusten af Massachusetts. På östra sidan framtränga så godt som årligen enstaka exemplar till Norges södra och västra kust. Norr om Lofoten har den ej iakttagits enligt COLLETT. Vid Sveriges västkust är den en mera sällsynt gäst, men det exemplar som här afbildats fångades vid Strömstad i bottengarn den 23 aug. i år². Att den är föremål för fångst i Kalifornien har redan nämnts, men så är äfven fallet i Japan.

Forts.

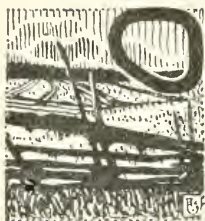
¹ Denna klubbs medlemmar, som äro mycket talrika och spridda öfver hela Förenta staterna, ha nyligen fattat ett berömvärdt beslut att ater släppa all fångad fisk, som ej behöfves till mat eller önskas till uppstoppuing.

² Se ofvan pag. 180.

Oxeln (*Sorbus suecica* (LINNÉ))

ett svenskt träd.

(Hufvudsakligen efter CONWENTZ.)

Om man undantager en del botanister (troligen behöfver man ej ens säga *alla* botanister), så torde ej många personer ha reda på, att oxeln är ett så äkta svenskt träd, att dess utbredning nästan kan sägas vara inskränkt till Sverige. Den, som skrifver detta, är ej botanist och hörde sålunda ej till undantagen. Med någon undran frågade jag därför Professor CONWENTZ i Danzig vid ett besök därstädes, hvarför man kallade oxel «Schwedische Mehlbeere». Och han var rätta mannen att svara härpå, ty han hade just studerat detta träds utbredning och därom skrifvit en längre afhandling¹, hvarur nedanstående uppgifter i hufvudsak äro hämtade. Till dess CONWENTZ 1895 lämnat sin utredning om oxelns utbredning, troddes det ganska allmänt och uppgafs äfven i botaniska arbeten, att detta träd förekom ej blott i norden utan äfven i subalpina trakter af Frankrike, Elsass-Lothringen, Schweiz, Österrike-Ungarn och nordvästra delen af Balkanhalvön.

En sådan uppfattning beror dock på en förväxling med en närstående form *Sorbus mougeotii*, såsom äfven framhållits af Sv. MURBECK. Frukterna hos dessa båda oxelarter äro dock

¹ Beobachtungen über seltene Waldbäume in Westpreussen. Abhandl. zur Landeskunde der Prov. Westpreussen. Danzig 1895.

olika och äfven bladen. Hos *S. mougeoti* äro dessa mindre än hos vanlig oxel, men med flera sidonerver, 10—11 på hvar sida, till formen äro de ovala, nästan dubbelt så långa som breda och med mindre djupa inskränningar, hvarjämte flikarne på utsidan ha färre tänder.

Oxelns utbredning i stort sedt framgår af följande karta som lånats från CONWENTZ oförmälda arbete. Vi se där, att oxeln är utbredd öfver större delen af södra Sverige med nordgränsen gående genom Gestrikland, södra Dalarne och mellersta Värmland (ungefär 60' N. lat.). Möjligen förefintliga platser norr härom, hvarest oxeln förekommer vildväxande, äro värda att närmare undersökas¹. På Öland och Gotland är oxeln synnerligen allmän.

Gå vi utanför Sveriges landamären först åt öster, så har CONWENTZ visat, att uppgifterna om oxelns förekomst i Finland äro oriktiga. Blott på Åland och hufvudsakligen västra eller nordvästra Åland finnes den vild² men naturligtvis förekommer den såsom planteradt prydnadsträd flerstädes på finska fastlandet såsom vid Abo m. fl. ställen. På Åland är finn-oxeln (*Sorbus fennica*) vanligare än oxel. De benämnas där efter bärens smak »sötoxel» och »suroxel», då den senare förefter en viss syrlighet hos bären såsom ett mellanting mellan oxel och rönn.

På västsidan af Ösel är oxeln mycket allmän och är där såväl vildväxande, som särdeles ofta planterad kring gårdarne. På sju särskilda ställen har CONWENTZ iakttagit den hufvudsakligen i skogsängar. Öselborna uppgåfvo ock, att de vid husen planterade träden difförts från vildmarken. På Dagö förekommer oxeln planterad men ovisst är, om den där finnes vild. Däremot lär den skola finnas på en liten ö norr därom, Odensholm. På ryska fastlandet känner man ej till någon plats, där oxeln växer vild, men naturligtvis finnes den som prydnads-

¹ Säkra uppgifter om dylika fyndorter för oxel mottagas gärna af tidskriften.
Red. anm.

² CONWENTZ anför därifrån 7 fyndorter: Bergö nordligast, Skarpnätö, Labbnäs, Höckböle, Östergeta, Matskär och Dänö.

träd flerstädes i parker o. s. v. På estniska heter oxeln »popu» (pu = träd). Den är särskildt på Ösel mycket omtyckt af befolkningen, och många personer ha därför tagit sig familjenamn efter den¹.

I Tyskland förekommer oxeln endast på ett fåtal spridda ställen längs Östersjöns södra kust. Dessa äro i hufvudsak följande. Vid Königsberg finnas några få träd, men detta är enda fyndorten i Ostpreussen. I Västpreusen växer oxeln vild på flera ställen, nämligen vid godset Koliebken (en 4 m. hög buske) 3 km. norr om badorten Zoppot vid Danzigerbukten, vid godset Hoch Redlau 2,5 km. nordligare (på flera ställen), vid Oxhöft ytterligare 6 km. mot norr, och vid Karthaus. I östra delen af Hinterpommern lära nu inga vilda oxlar förekomma, men några stora träd vid vägarne på fyra olika ställen antyda, att arten där troligen förr funnits vild. På godset Gr. Podel i kretsen Stolp finnas några vilda oxlar (och fröplantor efter dem) och på godset Zezenow i samma krets har funnits ett enstaka träd af denna art. Planterade oxlar finnas ock i samma trakt.² Vid Kolberg i Pommern finnes i en liten skog på 40 har, tre oxlar, som skjutit upp från en gammal stubbe³. Slutligen finnes vid Hiddensö, väster om Rügen, en enda oxel. Sålunda 6 eller 7 ståndorter i hela Tyskland förutom det att man konstaterat dess forntida förekomst på ett par ställen.

På Bornholm är oxeln ej sällsynt. På Laaland finnes en ståndort vid Aalholm ej långt från Nysted. På Själland förekommer vild oxel flerstädes. CONWENTZ nämner särskildt parken vid Jägerspriis och ett ställe Rudshegn, däremot lyser han tvifvelsmål om ursprungligheten af oxlarne vid Gurre Sö och Horseröd Hegn. På Jutland träffas vilda oxlar i skogsbestånden vid Adslev, Kolden och Jexen, och väster resp. syd-

¹ Detta är mindre vanligt i Sverige; dock finnes här åtminstone ett dylikt namn, Oxelqvist. Ortnamn på oxel förekomma dock oftare.

² Alla desta platser ligga inom den lilla fyrkanten på motstående karta.

³ Nära Kolberg finnes ock *Cornus succica* och det är dess enda förekomst i Tyskland.

väst om Aarhus finnes ett hundratal träd af detta slag; vidare något nordligare vid Stjær Bakke och Veng Skov. Såsom planterad finnes oxeln naturligtvis mångenstädes i Danmark, utan att man i detta fall däraf kan draga någon slutsats om artens ursprunglighet på de i fråga varande ställena.

Oxelns förekomst enligt CONWENTZ. Förekomsten utmärkt med prickar utom inom fyrkanten i Västpreussen.

I södra Norge förekommer oxeln enstaka på spridda ställen. CONWENTZ omtalar bl. a. följande platser: Porsgrund, Eidsborg vid Brevik, närheten af Grimstad, gården Dalen i Eidsborg. På Lister och i Stavangers amt skall den ej vara sällsynt. Vidare finnes den vid Nærstrand vid Skjoldsfjord i

Ryfylke vid Onarheim, på östra branten vid Lundevattnet i Voss och vid en gård »Rekül» i Voss. Där anser CONWENTZ, att nordgränsen för oxelns förekomst i Norge bör dragas vid 60° 38' nordlig bredd, ty de nordligare förekomsterna såsom vid Molde antager han vara tvifvelaktiga. Såsom planterad går den naturligtvis till långt nordligare, t. ex. vid Trondhjemsfjorden.

Uppgifter om oxelns förmodade förekomst på ett par ställen i England och Skottland äro tvifvelaktiga, ty de kunna bero på förväxling med några närstående former.

Oxelns spridda och fåtaliga förekomst i Tyskland är särdeles intressant. CONWENTZ påpekar, att här ej kan vara fråga om en reliktförekomst sedan istiden, ty dels går oxeln ej så långt mot norr, som den i dylikt fall borde göra, och dels har man ej några subfossila fynd, som styrker ett sådant antagande. Tvärtom tyder den nutida förekomsten snarare på en nyinvandring. Oxelväxtplatserna äro alla belägna vid eller nära kusten, och det förefaller därför mer än sannolikt, att flyttfåglar, som kommit öfver hafvet, medfört oxelkärnor från föregående rikliga måltider i Sverige. De fåglar, som närmast kunna misstänkas för en dylik omedveten plantering, äro i detta fall trastar (snöskata, rödvinge och dubbeltrast) och siden-svensar.

Så långt CONWENTZ intressanta meddelande. Men om äfven detta förklarar oxelns förekomst i Tyskland och måhända äfven i Danmark, så förblir dock gåtan om oxelns ursprungliga härstamning härigenom fortfarande olöst. Ja, förekomsten i Sverige blir tillsynes än svårförklarligare, ty här kunde ju oxeln ej ha funnits under istiden eller tiden närmast efter. Den måste ha invandrat hit från något håll eller införts på något sätt eller också uppstått här i jämförelsevis sen tid. Men hvarifrån skulle den kunna ha invandrat eller införts då hela oxelns nutida utbredning ligger inom gränserna för nedisningens utsträckning¹ och den ej heller, så vidt känt är, fun-

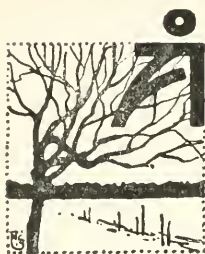
¹ Detsamma gäller ock enl. HEDLUND om *Sorbus fennica* (se K. Vet. Akad. Handl. Bd 35), men denna sträcker sin utbredning hufvudsakligen blott längs kusterna.

nits på något annat håll. Oxeln, sådan den nu är, skulle alltså ha uppstått här inom Sverige sedan klimatet mildrats efter istidens slut. Detta skulle alltså ha skett inom en, geologiskt taget, mycket kort tid. Fossila fynd af oxel måste vara sällsynta eller okända, ty i »Svenska Växtvärldens historia» af GUNNAR ANDERSSON, tyckes förf. ej ha full visshet om dylika. Det är sålunda ovisst från hvilken postglacial ålder oxeln stammar. Möjligen torde människan ha (jämte fåglarne) i sin mån bidragit till oxelns utbredning, ty innan trädgårdsskötsel och fruktodling hunnit utvecklas, spelade otvifvelaktigt oxeln en betydande ekonomisk roll med sina bär både för människan och hennes husdjur. Än i dag äta ju pojkarne med nöje frostbitna oxelbär, och den tid torde ej vara långt aflägsen, då stekta oxelbär ingick i dieten i vissa landsändar. Såsom svinföda hopsamlas också bären flerstädes. Men naturligtvis var oxelns betydelse för hushållningen förr mycket större än nu. Ett tydligt bevis härför finner man ju i den gamla svenska lagen, där oxel intager en skyddad och ärad plats vid sidan af öfriga »bärande träd» ek, bok och apel. Namnet »bärande» hänvisar tydligen därpå, att det är frukten, som är det förnämsta. Senare när kulturutvecklingen skred framåt, blef äfven oxelvirket värdefullt för slöjd, isynnerhet till vissa ändamål, då hårdhet var af nöden, såsom t. ex. till kuggar i tröskverk och dylikt, men den saken blef mera farlig för oxelns existens och då var lagligt skydd af nöden.

Numera torde oxeln ha sin största betydelse som prydnadsträd och äfven i den egenskapen förtjänar den ju väl att aktas och omhuldas. Den är på sätt och vis, som ofvan ådagalagts, ett svenskt nationalträd.

Einar Lönnberg.

Silfvertorsken, *Gadiculus argenteus* (GUICHENOT).

År 1850 beskref den franske zoologen GUICHENOT under namnet *Gadiculus argenteus*¹ en liten fisk, som funnits i Medelhafvet utanför Alger's kust. Det var tydligt, att det var fråga om en torskartad fisk, men den afvek i vissa afseenden från de typiska torskarne, så att upptäckaren ansåg sig böra uppställa ett nytt släkte för den nya arten. I nitton år förblefvo GUICHENOTS' 3 exemplar de enda kända af sitt slag. Nästa fynd gjordes först år 1869 nordväst om Irland på 183 fannars djup. Det där funna exemplaret beskrefs 1874 af GÜNTHER. Ungefär samtidigt hade äfven exemplar af samma slag påträffats torgförda i Neapel. I slutet på 1870 och förra hälften af 1880-talet träffades ånyo exemplar på åtskilliga ställen kring Medelhafvet såsom vid Genua och Messina 1879, Nizza och Palermo 1880, men äfven ute i Atlanten. Den franska expeditionen med »Talisman» 1882—83 fångade på ett djup växlande mellan 410 och 550 meter exemplar af *Gadiculus* såväl i hafvet utanför Sudan och Marocko som i Gascognebukten. År 1885 blef ett exemplar vid Aberdeen funnet uppkastadt på stranden. I början på 1890-talet visades af HOLT och CALDERWOOD, att *Gadiculus* var allmän vid irländska kusten. Samme författare lämnade också mera tillfredsställande beskrifning och figurer än man förut haft i

¹ = »den lilla silfvertorsken».

litteraturen. Den lilla först i Medelhafvet funna silfvertorsken tycktes alltså ha en ganska stor utbredning, men kommande undersökningar visade, att den var ännu vidsträcktare. När Dr. C. G. J. PETERSEN sommaren 1897 var sysselsatt med trålningsförsök i Skagerack och Kattegat, fann han i juli månad 15 distansminuter VNV från Hållö fyr på 25 famnars djup ett exemplar af denna art och senare ytterligare ett 10 distansminuter N. om Skagens fyrskepp på 70 famnars vatten. Samma sommar utförde Dr. HJORT liknande undersökningar i Kristianfjorden och fann då *Gadiculus* vara allmän därstädes öfver lerbotten å ett djup af 30 till 100 famnar. Senare har det visat sig, att den förekommer ända upp i Trondhjemsfjorden enligt COLLETT¹. Orsaken hvarför denna fisk, som tydligen både

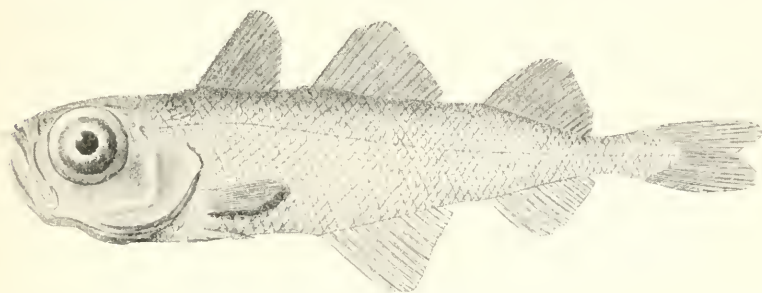

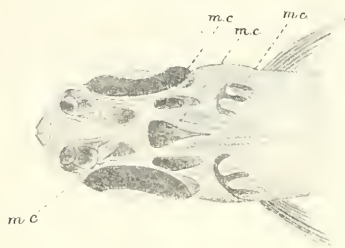
Fig. 1. Silfvertorsken (efter HOLT & CALDERWOOD).

har mycket vidsträckt utbredning och synes förekomma talrikt, där den finnes, så länge undgått att upptäckas, ligger i dess litenhet, som gör, att den ej kunde fångas med den vanliga, förut brukliga redskapen. Men nu sedan man börjat fånga djupvattensräkor med finmaskig trål, går den ej längre säker, utan fångas antagligen ganska ofta äfven vid vår kust. Ett färskt exemplar uppsändes t. ex till Riksmuseum från Strömstad af Tandläkaren GÖRAN SVENNING den 1 nov. i år tillika med ett exemplar af »strömsillen» *Argentina sphyraena* och ett andra den 11 nov.

Silfvertorsken är, som nämnts, en ganska liten fisk. Det till Riksmuseum först erhållna exemplaret är omkring 11 cm.

¹ Arch. f. Mathem. og Naturvidenskab 1905.

långt med stjärtfenan inräknad det andra 13 cm. COLLETT säger, att de i Norge fångade exemplaren i de flesta fall mätt mellan 11 och 13 cm. Ett enda har nått en längd af 15,4 cm. Den allmänna kroppsformen framgår af bifogade figur, som lånats från ett arbete af HOLT och CALDERWOOD¹. De tre ryggfenorna och de båda analfenorna tyda ju genast på torsk. Men å andra sidan ser man en del andra karaktärer, som äro mera främmande för en typisk torsk. Framförallt gäller detta om de stora fjällen samt de stora vidöppna slemkanalerna på hufvudet. Dessa båda egenskaper jämte närvaron af tänder på plogbenet, åtminstone hos yngre exemplar, skiljer *Gadiculus* från *Gadus*. Fjällena äro emellertid så tunna och så lätt affallande, att man i de flesta fall hos fångade exemplar ser få eller inga kvarsitande. Yngre exemplar säges af COLLETT vara ljust rödgrå utan synnerlig silfverglans. Äldre exemplar bli mera silfverglänsande på bröst och buk,

Öfversidan af silfvertorskens hufvud med slemkanaler (m.c.)
(efter HOLT & CALDERWOOD).

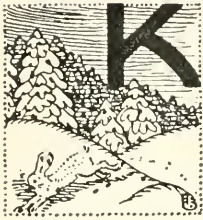
men isynnerhet på gällocket och hufvudets sidor under och kring ögonen. Fenorna äro ofta ofärgade, men stundom så starkt pigmenterade, att de förefalla brunsvarta. De märkvärdiga slemkanalerna, hvilkas läge framgår af den andra figuren likaledes från HOLT & CALDERWOOD, äro hos unga exemplar täckta af huden, men hos äldre stå de alldeles öppna. Dessa slemkanalers beskaffenhet liksom den lösa byggnaden af hela fisken, de tunna fjällen och fenstrålarne sprödhed är allt egenskaper, som häntyda på ett lif nere i större djup. De jämförelsevis mycket stora ögonen tyda likaledes på samma sak. Den starkt uppåtriktade munnen är också mycket karakteristisk för silfvertorsken jämförd med andra torskar, men det är på samma gång en egenskap, som ofta utmärker fiskar, som lefva i djupet och snappa till sig sitt

¹ Frans R. Dublin Soc. Vol. V. Ser. II.

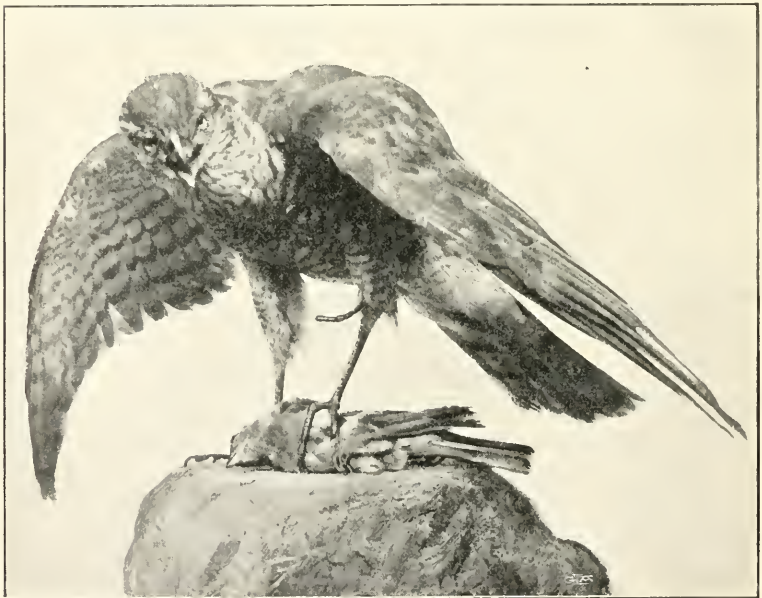
byte underifrån och uppåt. Öfver hufvud taget kan man säga att silfvertorsken är en till lefnad på större djup tillpassad torsksform.

Om silfvertorskens lefnadssätt känner man för öfrigt naturligt nog ganska litet. COLLETT har funnit i magen af de exemplar han undersökt rester af smärre kräftdjur samt borst af annelider. Samme författare antager, att silfvertorskens lektid måtte sträcka sig från september till januari, ty i september träffades såväl romstinna som utlekta honfiskar och ännu i januari erhöles en romstinn hona i Trondhjemsfjorden. Honorna tyckas vara något större än hanarne. Romkornen äro proportionsvis stora, ungefär en half milimeter i genomskärning.

Egendomlig dubbelmissbildning hos sparfhök.

onservator H. MUCHARDT har från Helsingborgstrakten insändt den sparfhök, som här nedan är afbildad. Såsom synes företer den en märklig dubbelbildning på vänstra sidan. Ofvanför och framför vänstra foten framskjuter ett extra ben bestående utvändigt af tvänne med en led förbundna ej fjäderklädda stycken. Det yttre af dessa motsvarar tydligen första leden af en tå och har till och med tillstymmelse till en trampdyna. Det andra stycket

motsvarar tarsen. Såsom fortsättning till denna bildning träffades vid fågelns konservering det ben som finnes återgifvet på den andra bilden i naturligt läge bredvid det normala lårbenet. Det smala ben, som sträcker sig nästan parallellt med lårbenet, är tydligen ett extra lårben, som till och med företer ett rudiment af ledhufvud, ehuru det enligt konservator MUGHARDT'S meddelande blott med några muskler var fäst vid bäckenet. Nedanför det extra lårbenet ser man en kort benbit, som är fast förbenad med detta i sin inre öfre ända. Detta benstycke motsvarar tydligen ett skenben ehuru proportionsvis mera förkrympt än de andra delarne. Vid dess yttre ända ser man tarsalbenets innersta ända förbundnen med skenbensrudimentet med en led.

Det är klart, att en sådan missbildning bör ha varit till hinder för fågelu, då den skulle fånga sitt byte, men den har dock kunnat dra sig fram ganska bra, efter hvad det tyckes. När den sköts hade den en bofink i klorna.

Smärre meddelanden.

Föder ekorren mer än en kull arligen?

Om ekorrems familjeförhållanden lämnar den svenska zoologiska litteraturen ganska olika uppgifter. Särskildt om svaret på ofvan framställda fråga synes ej full enighet råda, och till någon viss het torde man ej ens ännu ha kommit i denna punkt, trots att det gäller en så allmänt bekant och lätt iakttagen djurart som vår vanliga ekorre.

»I sydliga trakter (af vårt land),» säger Nilsson, »skola de vanligen fortplanta sig två gånger om året, i de norra trakterna läser detta sällan inträffa, och blott i mycket heta somrar. En af mina bekanta har under den heta sommaren 1834 uti september månad skjutit en dräktig ekorrhona i Upland, hvilket där ansågs högst ovanligt. Eljest föder honan vanligen i maj eller juni månad 3—4 ungar — — och daggår dem 3—4 veckor.»

Lilljeborg uppgifver däremot, att halfvuxna årsungar anträffats vid Upsala redan i april, och anser, att de varit födda i början af månaden, och att parningen således inträffat i februari. Han uppger därför som sannolikt, att 2—3 kullar läggas årligen. Kolthoff är emellertid böjd för att antaga endast en kull årligen, och anför som skäl härför, att nästan hvar hona, som fälles i mars eller april är dräktig, medan man sällan anträffar dräktiga honor under andra årstider. Men han lämnar frågan oafgjord, huruvida honor med ungar, som anträffas höst- och vintertid, ha försenat sig eller äro mödrar till en andra kull.

Det är ett liknande sent fall af dräktighet i september, som Nilsson omtalar, som här åter bringat frågan på tal. Den 11 september i år sköts nämligen af kand. E. Jonsson i närheten af Flen (Södermanland) en ekorrhona med omkring 14 dagar gamla foster. Visserligen äro dessa båda kända sena fall inte mycket att bygga på, men sammanställda med några iakttagelser, som jag är i tillfälle att meddela, kanske de med någon grad af sannolikhet kunde sägas tala för antagandet, att två kullar åtminstone stundom förekomma.

I Västergötland ha ekorrbon med nyfödda ungar anträffats den 2 maj 1897, bon med stora, nästan fullvuxna sådana den 31 maj 1892, 8 juni 1895 och 15 juni 1898. Den 25 juni 1898 sköts två ekorrar, gamla individ, hane och hona, som bebodde samma bo. Dessutom fälde jag i Skåne den 10 december förra året ett par

gamla (makar), som skrämdes ut ur samma näste. Kolthoff lämnar nu den viktiga upplysningen, att paret mycket sällan träffas tillsammans i samma bo, och om detta händer, är det endast under fortplantningstiden («Vårt villebråd» sid. 130). Jag har heller aldrig i Västergötland vintertiden funnit hane och hona tillsammans, churu många ekorrar spårats och fällts vid boet. (Om hösten har jag sällan skjutit ekorrar.)

Med kännedom om ofvannämnda förhållande och det faktum, att honan ynglar i maj och juni, tror jag, att ofvan meddelade iakttagelser häntyda på, att en andra parningstid infaller under högsommaren eller något senare, och att således två kullar, om ej i regel, så dock understundom födas årligen. I öfverensstämmelse härmed skulle de två omtalade septemberfallen representera andra uppsättningen ungar för året.

Tydligtvis behöfvas vidare iakttagelser, innan berörda fråga kan anses afgjord.

R. S—g.

Lämlarnas fortplantning.

Den åsikt man förut haft härom, att lämlarna vid sina utvandringar icke skulle fortplanta sig nere i skogsregionen, utan att detta skulle ske endast i högfjällen, håller icke streck.

Innevarande sommar (1907) hafva lämlarna enligt tillförlitliga iakttagelser och uppgifter från skilda håll fortplantat sig såväl i sjelfva kustlandet som längre upp i floddalarna i de trakter af Norrland, till hvilka de små skadedjuren utbredde sig under förra höstens lämmeltåg.

Så har från Norrbottens kustland uppgifter varit synliga i tidningarna, att lämlarne där uppehållit sig såväl under vintern som våren och sommaren detta år och där förökast sig och anställt svåra härjningar.

Vid Strömsörs egendom i Nordmalings socken i Ångermanland (strax invid kusten) samlade jag i början af oktober i år uppgifter om lämlarnas uppträdande, hvilka tydligt ge vid handen, att de fortplantat sig öfverallt där i trakten. Äfven där hafva de vistats sedan föregående höst och funnos ännu allmänt i skogarna och på fälten, sasom jag iakttog, i det jakthundarna gång efter annan ibjälbeta lämlar och döda sådana lågo här och hvar på vägarna. Vid midsommartiden anträffade också en vid nämnda egendom anställd trädgårdsmästare under en enbuske ett lämmelbo med ej mindre än elfva lefvande ungar. Han blef varse boet däriegenom att en af föräldrarna sprang därifrån, då han händelsevis kom intill busken. I en by i närheten dödades något senare (under slättanden, i början af juli) en lämmelbona, som hade åtta lefvande ungar i sig, och vid andra tillfällen anträffades i samma trakt lämmelbon med sju, fyra och tre ungar samt ungar i olika utvecklingsstadier.

Fran öfre Ångermanland (Tåsjö) har också meddelats mig, att lämlarna där öfvervintrat och i sommar födt ungar.

Erik Modin.

Märkliga fågelfynd inom Pajala socken med omnejd.

Råkan, Corvus frugilegus L. har af mig iakttagits i och omkring Pajala by i april eller maj månader åren 1901, 1902, 1903, 1904, 1905 och 1907. Höstetid har jag sett henne 1901, 1902 och 1903. Enl. meddelande af jägmästaren A. Montell skall hon varit synlig jämväl år 1906 i Kitkiöjoki, c:a 9 mil norr om Pajala, på våren och i Muonionalusta på hösten den $19/5$ 1905 såg jag en flock på 13 st. c:a 2 km. fr. Pajala. 1907 iakttogos endast enstaka exemplar näml. d. $31/3$ ett, och ett annat d. $9/4$.

Kajan, Coloeus monedula (L.) 2 individ, hvaraf det ena sköts, iakttogos i Pajala by den $4/3$ 1903 och en gammal hona sköts af mig i närheten af min bostad den $8/4$ 1904 och finnes uppstoppad hos mig. Äfven iakttagen den $15/9$ 1907, då ett individ sågs af mig i en kråkflock flyga öfver Pajala by.

Nötskrikan, Garrulus glandarius (L.) har jag iakttagit höstetid åren 1898 t. o. m. 1904 samt d. $25/8$ 1907, alla gångerna i trakten af Pajala. Sistnämnda höst af A. Montell iakttagen vid Parkalombolo c:a 9 mil norr om Pajala. Den $13/7$ 1904 såg jag 2 individ invid allmänna landsvägen emellan Junosuando masungsby och Vittangi i Juckasjärvi socken.

Stårn, Sturnus vulgaris L. Ett enstaka individ vistades större delen af sommaren 1905 i Vittangi kyrkoby enl. meddelande af O. Stenborg. (Häckar årligen i trädgårdar i Haparanda enl. meddelande af Doktor O. Montell.)

Videsparfven, Emberiza rustica Pall. har under våren 1905, 1906 och 1907 tämligen allmänt af mig iakttagits i närheten af Pajala. Den $19/7$ 1907 fann jag hans bo med 4 nakna ungar invid Linningoån i Korpilombolo socken.

Då emellertid min följeslagare, extra kronojägaren A. Bergström den 28 i samma månad infann sig å platsen för att i enlighet med mina instruktioner taga boet och ungarne för museiändamål, befanns boet sönderrifvet och ungarne borta.

Steglitsen, Carduelis carduelis (L.) skjuten i Pajala by den $5/7$ 1891 af Jägmästaren A. Montell.

Göktytan, Fynx torquilla (L.) Två individ iakttogos af mig en af de sista dagarna i maj 1905 c:a 3 km. söder om Pajala by.

Lunnefågeln, Fratercula arctica (L.) Ett individ sköts i slutet af januari 1903 i närheten af Muonionalusta. Exemplaret finnes uppstoppadt hos Jägmästaren A. Montell.

Storskarfven, två exemplar skötes i Kengis den 28 och 29 nästl. september. De voro bäge ungfåglar, feta och frodiga. Den ena hade i sin mage en nyss slukad c:a 22 cm. lång harr, den andra en stor sik, hvars stjärt stack ut ur näbben. Storskarfven visar sig då och då härstädes och är upprepade gånger skjuten utefter Torneå och Muonio älfvar.

Fiskmås. Den 28 nästl. sept. sköts likaledes i Kengis en ung fiskmås, som af mig fläddes och öppnades. Till min stora förvåning befanns magsäcken innehålla lämningar efter en tämligen kort förut förtärd fjällämmel och efter en sorkart. Af fisk kunde jag däremot ej upptäcka några rester. Lämlarne äro i höst talrika härstädes. Den

skjutna måsen hade en annan likaledes ung fågel i sitt sällskap. Fiskmåsen, som någon gång visar sig i trakten af Pajala, häckar mig veterligen ej inom socknen.

Ismåsen, Pagophila eburnea Phipps sköts den 14 januari 1903 i Juhonpieti by c:a 1 mil nordväst om Pajala. Exemplaret, en gammal hane, finnes uppstoppadt hos mig.

Tretåiga måsen, Rissa tridactyla (L.) sköts vid Pääskynä, en half mil nordväst om Pajala by, den 10 oktober 1902. Exemplaret finnes uppstoppadt hos mig.

Bredstjärtade labben, Stercorarius pomarinus (Temm.) sköts i slutet af okt. 1902 i Pilkasaadio, cirka 1,5 mil norr om Pajala. Exemplaret, en hane, förvaras uppstoppadt hos mig.

Spetsbergsgrisslän, Uria lomvia (L.) Af denna arktiska fågel iakttogos en mängd inom Pajala sockens norra och mellersta delar i början af december 1902. Flere individ skötos. Två finnas uppstoppade hos mig, två hos Jägmästaren A. Montell och ett hos Jägmästaren K. A. Westerberg.

Tofsvipan, Vanellus vanellus (L.). Ett individ observerades af mig den 29 och 30 april samt den 1 maj 1903 å Naalijänkkä invid Pajala by.

Kustpiparen, Squatarola squatarola (L.) sköts vid Mertalahti invid Pajala våren 1896 af O. Stenborg. Exemplaret finnes, såsom jag tror, å Skogsinstitutet.

Storspöfven, Numenius arquatus (L.) häckar såväl i norra som södra delarne af Pajala socken. Hans bo anträffades af mig i närheten af Naalijänkkä 1905 och 1906.

Kornknorren, Crex crex (L.). Ett eller två individ vistades en hel sommar på 1880 talet i kornåkrarne i Pajala by (O. Stenborg). Fågeln benämndes af den finska befolkningen »ruisräkkä».

Salskraken, Mergus albellus L. häckade i slutet af 1890-talet i närheten af Vittangi kyrkoby i Juckasjärvi socken, enl. meddelande af länsmannen C. W. D. Hackzell.

Svarthakedoppingen, Podiceps auritus (L.) anträffades år 1896 i Pahtajärvi c:a 1 mil sydost om Pajala af Jägmästaren S. J. Cederberg.

Skäggdoppingen, Podiceps cristatus (L.) sköts våren 1903 i Muonio i Finland af Inspektoren S. Rublin. Exemplaret finnes uppstoppadt hos inspektoren A. Lundström i Pajala.

Pajala den 8 oktober 1907.

Ernst Orstadius.

Såsom tillägg till ofvanstående har Direktör Orstadius meddelat i bref, att buskskvättan och rödhaken anträffats häckande i Pajala.

Nagot om vissa djurarters förekomst i Södermanland.

Professor Lönnberg riktade för några år sedan ett upprop till Sveriges jägare och naturvänner att söka bidra till kännedommen om vissa ej ännu tillräckligt kända djurarters utbredning inom Sverige, och vågar jag nu efter egna iakttagelser härom meddela, hvad i min förmåga står. Mina iakttagelser och rön äro gjorda i Södermanland, i synnerhet i närheten af Eskilstuna och Nyköping.

För att börja med däggdjuren, skulle jag vilja nämna några ord om flädermössen. I Eskilstunatakten har jag iakttagit dem, liksom de flesta öfriga här uppräknade djurarter mera än vid Nyköping, men som ju Södermanlands natur är tämligen likartad i norr och söder, naturligtvis med undantag af skärgården, kommer jag ej att särskildt omnämna platsen för de gjorda iakttagelserna. Efter hvad jag förmärkt, skulle gråskymliga flädermusen och daubentonska flädermusen vara de allmännaste arterna. Andra träffas också rätt allmänt, t. ex. dvärgflädermusen och långörade flädermusen, hvilken jag dock blott sett på afstånd, men på grund af öronens storlek gissat mig till, att jag haft denna art framför mig.

Beträffande gnagarna är det särskildt sorkarna, som ännu ej äro tillräckligt kända. Dessa äro i norra Södermanland ej så vanliga, men på öar och holmar i skärgården finnas de i öfverflöd, såväl åker- som vattensorkar. Huruvida några andra arter förekomma, kan jag ej med bestämdhet säga, men efter hvad jag hört, skulle äfven långsvansade skogssorken (*Evotomys glareolus*) förekomma, fast ej på långt när så vanligt som de två nyss nämnda arterna. Af öfriga gnagare synes skogsråttan ej vara så allmän, och svarta råttan har jag ej någonsin sett.

Men jag vill nu öfvergå till fågelvärlden. Professor L. omnämnde bland fåglar, som äro stadda i aftagande, gladan och steglitsan. Hvad beträffar den förra, har jag blott en enda gång sett en dylik, och jag har utom vid sjön Långhalsen i Södermanland aldrig sett eller hört omtalas, att den häckat eller ofta visat sig här uppe. I samband med gladan vill jag säga några ord om en del andra roffåglar. Af falkarna synes tornfalken vara rätt sällsynt, hvar emot lärkfalken visar sig vara mera talrik. I februari 1905 sköts en stenfalk, hvilket väl får anses ganska egendomligt, när denna art vanligen beger sig uppåt Norrland med ens och ej stannar i mellersta Sverige för att invänta vårens annalkande.¹ De allmännaste roffåglarne äro sparfhöken och ormvråken. Bivråken förekommer sällsynt. Hvad beträffar nattroffåglarna, förtjänar kanske omnämnas, att en jorduggla sköts i närheten af Eskilstuna sommaren 1905. Antagligen häckade hon då i närheten, hvilket ju alldeles strider mot hennes nordliga vanor.

Steglitsan är enligt mitt tycke fortfarande² en ganska vanlig fågel, i synnerhet vintertid, då jag ofta på tistelväxter och Artemisiaarter sett rätt stora flockar. Sista vintern voro de ej så talrika som året därförut, men det kan ju möjligen bero på, att de dragit längre söderut under denna rätt kalla och snödiga vinter. Öfriga finkfåglar, ss. grönsiskor, vintertid gråsiskor, samt grönfinkar äro mycket allmänna öfverallt. Bofinkar stanna stundom kvar större delen af vintern, ty jag har sett sådana både i dec. och febr. månader.

Under denna sommar jag tyckt mig finna, att kungsfågeln varit ganska sällsynt. Detta beror väl på, att de flesta kungsfåglar flyttat

¹ Det händer ibland, att stenfalken stannar och häckar så långt söderut som t. ex. i Östergötland. Red.

² Steglitsan torde nu vara stadd i ökning igen. Red.

söderut under sista vintern och kanske då dukat under på färden öfver hafvet.

För att så tala om vadarna, finnes numera sothönan öfverallt på passande lokaler, både vid kusten och i större och mindre insjöar och vattendrag med täta vassar. Den lilla kärhönan (*Phalaridum porzana*) har denna sommar uppträdt i Eskilstuna-ans vassar och därifrån under kvällar och nätter låtit höra sitt milda hu-it, hu-it. Öfriga vadarfåglar med undantag af drillsnäppan och enkelbeckasinen äro betydligt sällsynta utom under flyttningarna, då stora skaror samlas på sumpmarker o. d. vid kusten. Hägern häckar vid Yngaren, och våren 1906 förrrade sig en stork upp till Nyköpingstrakten, Huruvida han kvarstannade öfver sommaren, har jag mig icke bekant.

I nära samband med sothönan kommer skäggdoppingen. Den finnes liksom sothönan öfverallt på passande ställen. Huruvida han genom sitt tilltagande förminskar andstammen, kan jag ej säga: jag tror dock, att änderna, som ju hålla sig långt in i vassarna, ej bry sig vidare mycket om doppingarna. Födoämnen behöfva ej heller tryta, då nog doppingarna mest lifnära sig af fisk, medan änderna hufvudsakligen lefva af växtämnen och lägre smådjur. Att doppingen är synnerligen skadlig för fisket, betviflar jag icke, och på flera ställen föres också ett riktigt utrotningsskrig mot honom. En fågel, som Professor L. säger vara i starkt aftagande, är grågäsen. Hon häckar dock fortfarande här och där i skärgården och är på flera ställen skyddad, hvarför stora förhoppningar finnas, att hon snart kommer att tilltaga i antal. Sjöfågel finnes i mängd i Södermanlands skärgård. På vissa ställen träffar man stora, af häckande fåglar alldeles uppfyllda klippor, där trutar, måsar och tärnor innehafva herraväldet. En och annan strandpipare och strandskata träffas äfven på dessa skär, och ejdrar och svärtor förekomma i stor mängd öfverallt¹ både på de mindre och större holmarna, Skrakar äro såsom häckfåglar ej så allmänna, men under flyttningarna och hela vintern finnas de liksom många andra simfåglar talrikt ute i hafvet. På det långt ut i hafsbandet liggande Löfjeskär, bekant för sitt rika fågellif finnes en koloni tordmular, och tobisgrisslor förekomma på flera ställen. En af våra ståtligaste fåglar, tamsvanen, har till den grad tilltagit i antal, att det nu i Hjälmarens östra, smalare del finnas inemot 200 par häckande. Man får väl hoppas, att denna vackra fågel äfven snart kommer att uppträda i andra mindre sjöar, som ju Södermanland har så godt om.

Ja, mycket vore nog att säga om flera medlemmar af vårt lands djurvärld, men jag slutar nu med den förhoppning att med dessa få ord åtminstone hafva gjort någon insats i kännedomen om några djurarter, hvilkas förekomst och utbredning inom Sverige ännu ej är tillräckligt känd.

G. Alm.

¹ Detta torde till stor del bero på den vård, som i vissa delar af Södermanlands skärgård mycket förtjänstfullt ägnas just ejdrar och svärta.

Tidiga morkullungar.

Den 15 maj på aftonen påträffade undertecknad i skogen vid Rånäs en morkullhona med 4 ungar, hvilka kunde flyga. Den redan började skynningen tillät då inga närmare undersökningar af förhållandena, men jag iakttog, att ungarna kunde flyga så pass bra, att de tillryggalade omkring 50 meter efter uppflöget. För att närmare taga reda på denna sak återvände jag påföljande dag och medhade då en fågelhund. Med dennes hjälp lyckades jag återfinna morkullan och hennes 4 ungar ungefär på samma plats och tog då en af ungarne, hvilken öfverlämnades till Riksmuseum för närmare undersökning och bevarande. Ungen var ungefär af en dubbelbeckasins storlek och tjädrad öfver hela kroppen med undantag af bakhalsen, hufvudets sidor och pannan, hvarest endast dun förekom. En del dun satt äfven kvar och stack fram mellan fjädrarne här och där på öfriga delar af halsen och bröstet. Den hopfällda vingens längd var omkring 122 mm. mot 185—205 hos en fullvuxen fågel och angifver denna jämförelse blodpennornas utvecklingstillstånd. Jag antager, att denna unge måste ha varit kläckt i omkring 14 dagar för att ha hunnit utvecklas så pass långt. Om Holmgrens uppgift om, att äggen rufvas »i 17 å 18 dygn» är riktig, så har alltså denna morkulla lagt sina ägg före midten af april, hvilket måste anses ovanligt tidigt.

När kullen påträffades, sökte honan draga uppmärksamheten till sig för att dymedelst skydda ungarna, såsom ju föröfrigt förut observerats och omtalats i litteraturen. Hon kom flygande upprepade gånger och slog ned aldeles vid fötterna och gaf därvid ifrån sig ett hest ängsligt läte, som möjligen kunde jämföras med det af en kull starungar, som få mat.

L. A. Reutersköld.

Ny förekomst af lökgrodan i Skåne.

Då SVEN NILSSON år 1842 skref tredje delen af »Skandinavisk Fauna», som handlade om »Amfibierna», kunde han meddela om lökgrodan (*Pelobates fuscus*), att den förekom i Skåne vid Skegrie och Rönneberga samt i Steglarp af Fuglie socken. På förstnämnda båda ställen hade den tagits af baronerna VON DÜBEN, som i flera afseenden riktat kunskapen om vår fauna. Dessutom hade professor SUNDEVALL tagit samma art på Gotland. Sedan dess har man ej hört mycket talas om denna groda och dess förekomst hos oss, men professor WAHLGREN lär ha underrättat den danske zoologen J. COLLIN när denne 1870 skref om »Danmarks Frøer och Tudser» att fyndorten vid Skegrie ej längre fanns i behåll. Man kunde sålunda nästan misstänka, att lökgrodan försvunnit från Skåne eller åtminstone blifvit mycket sällsynt. Försvunnit har den emellertid ej.

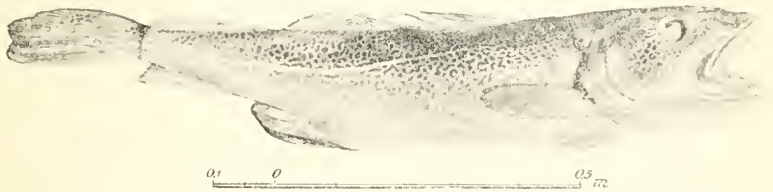
Den 11 sept. var konservator H. MÜCHARDT ute på en exkursion i zoologiskt syfte i Råå mosse söder om Helsingborg. »Under häfning i lagunerna utmed hafvet» meddelar han i bref, »fingo vi bl. a. 3 exemplar af en stor grodlarv, som öfverträffar i storlek, hvad jag

i den vägen förut sett. Ett af dessa exemplar uppsändes därför till Riksmuseum för bestämning och visade sig vara en larv af den så länge ej observerade lökgrodan. Då Riksmuseum ej förut ägde något svenskt exemplar af denna art, uppmanades konservator MICHARDT att söka insamla några flera dylika djur och helst äfven om möjligt infånga en vuxen lökgroda. Några dagar senare lyckades han också i sällskap med docenten STYXON BENGTSSON att infånga 12 larver af lökgroda på nämnda lokal. I bref meddelar konservator MICHARDT ytterligare härom: »Larverna förekomma ej sällsynt, utan tvärtom i mängd i lagunerna, men på grund af den stora mängd vass, som finnes där, är det nästan omöjligt att få tag i djuren. Vidare ligga de nedgräfdade i gyttnan, så att det är besvärligt att skaffa flera nu».

Östersjöns största torsk

för så vidt hittills är känt fångades af fröhandlaren hr Eric Tjäder den 10 sept. i år och öfverlämnades af honom godhetsfullt till Riksmuseum, där den nu är uppstoppad. Om fångsten, som hade ett visserligen enkelt men mindre alldagligt förlopp, har hr Tjäder benäget meddeladt följande: »Jag seglade med Direktör Carl Smitt å hans jakt »Venus». Vi hade gått till ankars i en djup lang vik af Vindön vid Elgöfjärd och fingo på morgonen se fisken ligga och tumla i vattenytan nära land. Vi grepo den i stjärten och fingo den upp i jollen. — — — I rät linie från nospetsen till stjärtenans bakkant mätte den i det närmaste 122 centimeter (mätt längs sidan blir måttet naturligtvis något större). Enligt uppgift af hr Tjäder steg vigten till 18¹/₂ kilo.

Den före detta fynd största kända torsk från Östersjön fångades vid Vermdön i dec. 1906¹. Den mätte nära 114 cm., men var

helt olika i kroppsform, i det att den var mycket smalare och i synnerhet var dess stjärtspole mycket utdragen och spenslig. Stjärtspolens minsta höjd var nämligen blott 3,3 procent af kroppslängden, under det att den hos en normal torsk är 4,3 procent. Den nu omförmälda torsken har ett mera normalt utseende med en minsta höjd af stjärtspolen belöpande sig till 4,1 procent af kroppslängden. Men i ett par andra fall afviker denna torsk från västkusttorsken och visar sig vara skapad som en Östersjötorsk. Detta framträder i synnerhet med afseende på bukfenornas läge. Dessa sitta hos äldre och större torskar längre fram än hos yngre, men dessutom hos en Östersjötorsk proportionsvis längre fram än hos en Nordsjötorsk af

¹ Se Svensk Fiskeriidskrift. 6 årg. 1907 p. 24.

samma storlek. Sålunda är afståndet mellan analfenans framkant och bukfenan hos den förra större (hos en 42 cm. lång fisk 26,1 procent af kroppslängden och hos Vermdötorsken t. o. m. 30,1 procent) än hos den senare (24,1 till 25,7 hos en meterslång fisk). Hos denna torsk från Vindön är detta procenttal 28,3. Man kan också uttrycka samma sak genom att jämföra längden af första analfenans bas med afståndet från samma fenas framkant till bukfenans fäste. Hos en meterslång Nordsjötorsk är det förra måttet 67 procent af det senare, hos en halfmeterslång torsk från Kattegatt 74,8, hos en 42 cm. torsk från Östersjön 74,2, hos Vermdötorsken blott 51,7 och hos Vindötorsken 55 procent. Dessa och några andra jämförande mått adagalägga, att denna stora torsk från Vindön ej är lik vestkustens torskar i alla afseenden, utan mera öfverensstämmer med Östersjötorsken, ehuru den ej är af så utprägladt säregen typ som den omtalade Vermdötorsken. Detta är af stort intresse, ty det är ett ytterligare bevis för, att i Östersjön finnes en själfständig torskras, som ej behöfver rekryteras genom invandring och desslikes att representanter af denna ras kunna nå en aktningvärd storlek.

Till kråkornas meritlista.

Den 20 juli ungefär vid 4-tiden på eftermiddagen befann jag mig på en spatsertur och hade just hunnit förbi gården Salgsäter i Vist socken, där vägen från Linköping delar sig i två, en till Stafsäter och en till Sturefors. Plötsligen hördes från en ekhage till vänster (öster) ett larmskrik från kråkor af sådan art, som när de upptäcka någon större roffågel. På detta svarade genast något tiotal kråkor, som sutto på åkern nedanför ekbacken. och de skyndade högljudt kraxande att flyga till allarmstållet. Där uppstod genast ett rysligt skrån af en mängd kråkor, så att jag antog, att de fått fatt i någon ugglas eller uf. Efter några ögonblick hördes på lätet, att föremålet för deras ilska rörde på sig och sen, att det flög ut från ekbacken. Jag väntade nu hvarje ögonblick att få se en stor uf komma fram, men min förvåning blef stor, då endast en liten, ljusst gråblå fågel, som jag tyckte en blådufva, störtade fram ur ekbacken utöfver åkern i dalgången till höger (väster) tätt förföljd af en ursinnigt skrånande kråkflock. Omkring 150 meter från ekbacken (och omkring 250 m. från vägen där jag stod) hunno nästan samtidigt tvenne kråkor i fatt den förföljda fågeln och huckade till den, så att den föll lodrätt ned som skjuten. Hela flocken af svartfågel slog sedan under afgrunds-krån ned på åkern vid olycksplatsen, men blott för ett ögonblick, sedan flögo de flesta bort. Några stannade dock, men när jag skyndade till blefvo de skrämde och begåfvo sig ock bort. Jag var i stor spänning, ty ehuru som sagdt den förföljda fågeln sett ut som en blådufva, kunde jag ej inse, att kråkorna skulle förfölja och ej heller hinna fatt en sådan fågel. Men mycket riktigt, i klöfverstubben låg en ung blådufva med hufvudet ned och stjärten i vädret. När jag lyfte upp henne visade det sig, att hon ännu lefde. Ett svart hugg vid näbbroten hade hon antagligen fått i luften, en stor del af gumpen var

bar och fjädrarne voro lösa på flera ställen, så att det märktes, att där vankats hårda slängar. Emellertid hade hennes läge efter fallet med huvudet neri den höga stubben räddat detta från att alldeles hackas i bitar.

Dufvan blef hemburen och värdad, men det föreföll ej vara mycket hopp. Hon låg orörlig med ena vingen något öppen. Åta kunde hon naturligtvis ej, men kräfvan var full med mat och det var tillräckligt så länge. Hon sköttes emellertid så godt som det var möjligt. När kräfvan kändes tom efter halftannat dygns förlopp stoppades mat i henne, men först på sjunde dagen kunde hon börja att själf pilla i sig uppblött hvetebröd och krossade korngryn och därmed kunde hon betraktas vara definitivt räddad.

Munkebo 30 juli 1907.

Einar Lomberg.

Fynd af sällsyntare fiskar och andra hafsdjur i Bohuslän.

Tvenne fiskare, Alb. Johansson och Carl Svensson, som tralat efter nordhafsräkan (*Pandalus borealis*) i Gullmarsfjordens djup, erhöilo bl. a. i maj en kungsfisk (*Sebastes*) och en »strömsill» (*Argentina sphyraena*) samt en jättestor slätrocka (*Raja batis*), som mätte 230 cm. i längd och 175 cm. i bredd. Under juli fångade de ett exemplar af klykskrabben (*Icelus hamatus*)¹ samt kräfdjuret *Munida rugosa* och räkan *Pasiphae sivado*. På eftersommaren erhöilo samma räktralare ytterligare några sällsynta fiskar nämligen 1 ex. af klykskrabben¹ (*Icelus hamatus*) och 2 »strömsillar» eller silfverfiskar (*Argentina sphyraena*).

En annan fiskare har till Kristinebergs zoologiska station aflemnat 2 st *Chirolophis galerita*, 1 i maj och 1 i juni. Af samma fiskart fångades i fjol sommar i juli i Grundsundstrakten ett par exemplar utom det, som förut omnämmts i denna tidskrift.

Tvenne exemplar af tjockläppade mulden (*Mugil chelo*) ha fångats af den för äldre generationer af zoologer välbekante gamle hedersmannen Anders på Klubban.

Af stationens egen motorbat »Sven Lovén» har tralats ett 67 cm. långt exemplar af gökrockan² (*Raja fullonica*.)

Kristineberg den 15/8 1907.

Hj. O—n.

Notiser från Malung.

Ännu några ord om de förut nämnda³ starungarnes öden. Deras lefnads-saga blef kort. Förra gången 1899 eller 1900, då ungarna i början af aug. öfvergafvos, trodde jag, att detta berodde på

¹ Klykskrabben är en liten arktisk fisk af simpornas familj, som är mycket sällsynt vid vår kust. *Red.*

² Gökrockan torde endast en gang förut fångats invid svensk kust, ehuru den ofta fångats längre ut af våra fiskare. *Red.*

³ Se föreg. häfte p. 177.

torkan detta år, att det blef brist på föda både för de äldre och ungarna. I år inträffade motsatsen. Den 30 juli regnade det, som det föröfrigt gjort hela sommaren, och då såg jag föräldrarna, åtminstone en af dem, gång på gång komma med långa maskar till holken, där de mottogos med jubel af barnskaran, den 31 på förmiddagen likaså. Sedan hade jag ej tid att observera dem, på grund af viktiga enskilda angelägenheter. Den första aug. på f. m. kom en gosse in med en halfflöd, fullfjädrad unge, som han funnit under holken, och i öppningen sutto 2 skrikande ungar. Några äldre syntes då ej till. Följande morgon d. 2 lågo ungarne döda nedanför. Om det finnes flera döda kvar i holken, har jag ej undersökt. Den intagna dog äfven efter ett par dagar. Ej en enda stare har jag sedan sett. Här af är tydligt, att äfven i år allmän flyttning förgångit första dagarna i aug., utan att matnöd förelegat, och att ej flygfärdiga ungar lemnats i sticket, såsom skedde förra gången. Hade det varit en sent lagd 1:sta kull, kan jag dels ej tro, att den lagts så sent, ty bostäder ha ej saknats, och dels ej heller tro, att den på detta sätt lämnats att förgås. Jag tror i stället att föräldrarna nu voro utarbetade och trötta vid slitet med barnuppfostran för i år samt angelägna att komma med den stora svärmen till gästvänligare nejder på sensommaren. 1:sta kullen var i år mycket talrik, och nästan alla holkar befolkade, hvadan svärmarna i början af juli voro mycket stora.

En annan liten notis. *Parus coruleus* visade sig här för flera år sedan rätt talrik, men var sedan borta i många år. I vintras åter hade jag be-ök af ett par stycken vid mitt fönsterbord, där jag håller kost åt släktet *Parus* vintertiden.

I sommar har jag för 1:sta gången observerat en *Lanius collurio* här. Jag såg endast hanen några dagar i början af juli, då honan förmodligen ännu rufvade. Han jagade och vegeterade i min trädgård helt lugnt.

Malung den 29 aug. 1907.

Erik Hedvall.

En svart ekorre

sköts den 22 sept. vid Gammaludden under Bergsbo nära Baggenstaket, af Löjtnant Knut Öhrström, som benäget skänkt densamma till Riksmuseum.

Dylika melanistiska varieteter af ekorre förekomma då och då, men äro hos oss ganska sällsynta. Det synes som om ekorrarne i år skulle varit mörkare än vanligt, hvilket möjligen har något samband med den ovanligt regniga sommaren. Något så mörkt exemplar som detta har dock ej veterligen tillvaratagits förut i sommar.

Sothönan (*Fulica atra*)

ankommer till Skåne redan i slutet af mars, och icke mot slutet af april, såsom uppgifves i Nordens fåglar m. fl.

Christianstad 1907.

Ture Sandgren.

Tiden för grasjälen parning

har varit föremål för olika uppgifter. Så finner man t. ex. påståenden om, att den skulle inträffa vid midsommartiden (CNEIFF, NILSSON) och äfven i slutet af augusti och i september (HOLMERS). LILLJEBORG åter anför, att »grasjälen parar sig strax efter det honan ynglat, således i mars.» Denna sistnämnda uppgift torde få betecknas såsom den riktiga, ty Riksmuseum har de sista dagarne af september i år från Oxelösundstrakten erhållit ett foster af grasjäl, som förefaller vara ungefär halfgånget. Det är omkring 25 cm. långt och är föröfrigt så pass utveckladt, att t. ex. morrharen redan äro utbildade.

Svartmesbo i markslutningen.

Det är egentligen ingenting nytt, att svartmesen någon gång bygger i hål i marken. Det kan ju dock ej skada att anteckna ännu några fall. En liten episod, som är förknippad med ett af fynden, har dock närmast föranlett dessa rader.

Den 27 juni i sommar vandrade jag genom en liten gran- och furudunge på Källandsö i Väneren. Min väg bar uppför slutningen af en hög bergknalle, rikt beväxt med mossor, lår och ris i afsatser och hyllor i bergväggen. På ett ställe nära knallens hjässa hade genom ras af jord o. dyl. bildats en liten brant markslutning klädd med ett tjockt mossställe. En hög gran, som växte på afsatsen nedanför, öfverskuggade stället och späade med några af sina grenar ett litet tak öfver mossmattan. Då jag kom in under granen, ämnade jag luta mig mot mossan och lade, utan att märka det, handen öfver ett hål i slutningen. Men i detsamma fick jag höra ett ljud, som kom mig att studsas till och hastigt rycka handen åt mig. Det kom innefrån hålet och bestod af ett häftigt utstött hväsande, åtföljdt af ett blåsande, hvilket ögonblickligen framkallade tanken på en orm. Jag beslöt undersöka förhållandet och stack en gren i öppningen. Ljudet upprepades åtskilliga gånger och till slut lyckades jag uppfatta en skymt af det sällsamma djuret, som på inga villkor ville lämna sitt tillhåll, utan endast gjorde häftiga attacker mot min träpinne. Det var den mest oförargliga varelse i världen — en liten svartmes (*Parus ater*)! Jag stack nu in handen och tog ut fågeln. Därpå kunde jag närmare undersöka hans kryptin. Det bestod af en gång, icke fullt 2 dm. lång, samt innerst af ett bo, byggt af brun mossor och fodradt med fårull samt innehållande nästan fullfjädrade ungar. De gamla fåglarna hoppade båda med vibrerande vingar omkring mig i granen och utstötte ett ängsligt »si si», åtföljdt af ett par klara, korta hvisslingar. Fåglarna ha le tydligen utgrävt denna gång själfva, hvilket icke borde förorsakat dem särdeles stor möda, då jorden var lös och lätt att arbeta i. Påtagligen hade de föranledts härtill af saknaden på murkna stubbar eller ihåligheter i träden.

Det är icke något för svartme-sen säreget, detta omedvetet härmed försvars-läte, om jag så får kalla det. Det förekommer äfven

hos andra mesar. Men i detta fall blef illusionen med en orms hväsande så omedelbar på grund af boets egendomliga läge. Tanken låg också till hands, att här skulle nog t. o. m. en vessla betänt sig, innan hon klef på.

Enligt benäget meddelande har Första hofjägmästaren m. m. Grefve T. Thott åtskilliga gånger i Skåne anträffat svartmesbon, byggda på likartadt sätt. De lågo i stengärdesgårdar, hvilkas ena sida öfvertäckts af jord. Här i den jordbetäckta delen hade mesarna i ett hål byggt sina bon, hvilka de fodrat med hår af rådjur.

R. S—g.

Sällsynta fågelfynd.

Bland sällsyntare fåglar, som under senhösten blifvit insända till undertecknad, är tvenne exemplar af den på Novaja Semlja förekommande mindre sångsvanen (*Cygnus bewicki*). Det är tvenne gamla fåglar af olika kön och som fälldes vid Gottlands sydostkust den 12 okt. af kandidat Fredrik Åberg. Svanorna voro 6 sällskap.

En härfågel insändes i medio af oktober från Sorsele, där den blifvit tillvaratagen af Jägmästare Nils Björkman. Att härfågeln förrirrar sig så långt mot norden, är visserligen sällsynt, men ej enastående. Den är funnen ända uppe i nordligaste Norge, sasom vid Tromsö och Varanger. Annu märkvärdigare är det, att ett exemplar omtalas, som kom flygande ombord på ett fartyg under seglats mellan Spetsbergen och Norge. Detta exemplar medfördes lefvande till Hammerfest.

Ett exemplar af den på Spetsbergen förekommande gåsen (*Anser brachyrhynchus*) fälldes i oktober vid Umeå och insändes af Forstmästare Gustaf von Post. Såväl denna, som de exemplar af denna gåsart, jag förut sett anträffade i Sverige, var en ganska späd fågel.

Då dessa här i Sverige anträffade spetsbergsgäss, vanligen är så unga, att de ej länge kunnat vara flygfärdiga, synes det troligt, att de af svaghet blifvit efter gåsflockarna under flyttningen. Troligen blifva gässen stundom af tidig vinter tvungna att lämna Spetsbergen, innan ungarna äro tillräckligt utbildade för den långa färden. Sedan de blifvit skilda från de gamla gässen irra de omkring och komma stundom på så sätt öfver till Sverige.

Uppsala i Nov. 1907.

Gustaf Kolthoff.

En natthäger (*Nycticorax nycticorax*) skjuten i Bohuslän:

I tanke att det kan vara af intresse ber jag att härmed få meddela, att jag den 14 oktober detta år på Skaftö i Bohuslän under raphönsjagt för min stående pointertik i en liten och tämligen högt liggande furudunge fick upp och sköt en natthäger (*Nycticorax nycticorax*) årsunge.

Fiskebäckskil d. 28/10 1907.

Erik Alqvist,
e. provinsialläkare.

Nyutkommen litteratur.

A. G. NATHORST: *Hafva djuren rätt att lefva?*² Stockholm 1907.

I forna tider, när människan var svagare rustad, var hennes herravalde i naturen långt ifrån obestridd. Tvärtom var kampen mot de vilda djuren för henne nödvändig och ofta hård nog. Ja, det hände ej sällan, att hon drog det kortaste strået. Detta alstrade en hårdhet i sinnet mot andra levande varelser. Människan var helt enkelt ett rofdjur bland andra. Men förhållandena ändrades mer och mer till människans fördel. Hennes utrustning och kampmedel blefvo allt fullkomligare — hvad ha ej t. ex. blott de sista 50 åren medfört — bakladdningsmekanismer, magasins- och automatgevär, explosiva kulor och harpuncanoner o. s. v. Människans absoluta herravalde är nu ett faktum och därom är ej något att säga, men hon har ej rätt att missbruka sin makt och dock är detta alltför vanligt, ty den inre utvecklingen har ej hållit jämna steg med den yttre. På sista tiden har dock en reaktion börjat göra sig gällande. Den känslan har vaknat till lif och växer dess bättre starkare dag för dag, att människan ej kan få sköta så i naturen, som hon gjort och ännu gör. I tal och skrift har framställts protester häremot och den ofvan anförda boken af Professor A. G. NATHORST är en ljungande protest mot människans ödslande imom djurvärlden. Med naturforskarens kunskap om, huru den organiska världens kuggghjul gripa in i hvarandra förklarar han genast i inledningen sin ståndpunkt och framhåller, att det visst ej kan vara tal om att förbjuda dödadet af djur i allmänhet. Tvärtom visar han, att detta är en nödvändig sak för reglerandet af det organiska lifvet i naturen, sedan nu en gång jämnvikten störts och måst störas af människan. Men det är massmördandet, som framkallas af människors snikna vinningslystnad — auri sacra fames — som han skarpt fördömer. Under sina arktiska resor har förf. fått en klar inblick i huru utrotningskriget bedrifves mot hafsdäggdjuren och en stor del af boken handlar härom, men äfven från andra håll hämtar han exempel på människornas misshushållning med djuren. Utrymmet tillåter oss ej att ingå på ett utförligt referat utan hänvisa vi våra läsare att själfva taga kännedom om bokens innehåll. I ett och annat kan man måhända ha olika åsikt mot förf. I vissa fall ha förf. källskrifter ej varit aldeles af senaste datum och därför är det kanske stundom i verkligheten ej fullt så illa ställt eller äro reglerande mått och steg vidtagna, i andra åter är det kanske än värre än skildringen antyder. Härmed må nu vara huru som helst, på det hela taget framläggas en tydlig bild af, huru skamligt illa djurlifvet decimerats och huru trängande nödvändigt det är att med en sträng lagstiftning reglera hushållningen och stäffa misshushållningen. Denna lagstiftning måste delvis vara af internationell art för att blifva verksam. Vidare måste det bättre, än nu är fallet, tillses, att de lagbestämmelser, som redan finnas verkligen efterlefas. För närvarande ha t. ex. nästan alla civiliserade stater jaktlagar för sina

kolonier i Afrika, Indien, Nya Guinea, Australien etc. men de kringgås alltför mycket och äro på somliga ställen såsom t. ex. i Kongo atminstone för de makthafvande en död bokstaf.

RUDOLF SÖDERBERG: *Hornborgasjöns Fågellif*. Arkiv för Zoologi. Bd 4, N:o 1. 1907.

Hornborgasjön är en af vårt lands mest omtalade platser i ornithologiskt afseende, likväl har det hittills saknats en sammanfattande redogörelse för sjöns fågelfauna. Nu är denna brist dess bättre afhjälpt och på ett synnerligen förtjänstfullt sätt genom föreliggande arbete, som är utfördt med den kärlek till ämnet och den samvetsgranna kritik, som en dylik sak kräfver. För hvarje vän af vår inhemska fågelvärd torde därför R. SÖDERBERGS ifrågavarande afhandling vara välkommen.

ARVID FRISENDAHL: *Om Fågelfaunan i Södra Norrbotten*. Arkiv för Zoologi. Bd. 4, N:o 2.

Denna lilla uppsats meddelar en hel del notiser af intresse angående fågelfaunan i Södra Norrbotten särskildt kring Lule elfs nedre lopp. Tyvärr har ett ganska stort antal tryckfel af förf. vid korrekturläsningen af namnen ej beaktats.

Breflåda.

Den frågan har insändts: »Bygger strandskatan någonsin bo?»

Till svar härå tillåta vi oss öfversätta följande ur en artikel i *The Field* (N:o 2844 7 juni 1907 af J. W. Bond: — — — »Strandskatans bo, ehuru af enklaste beskaffenhet, är icke desto mindre märkligt. För det första om dess läge är på klippgrund eller annan hård mark, väljes en naturlig fördjupning. Om äggen, hvila på grus eller jord, göres först en grund uppkrafsning ej sällan för liten för fogelns volym. I sistnämnda fall mäter »uppkrafsningen» 5 till 8 (engelska) tum i diameter, men på klippgrund — — — är den utvalda hålligheten ofta aflang, fyrkantig eller till och med halfmånformig, ibland blott mätande 2½ till 3 tum på smalaste stället — ej mer än 5 på vidaste under det att längden når från 5 till 9 tum. I sådana fall har jag sett äggen lagda i rad och då fördjupningen var mycket liten, nästan i en pyramid. Den egendomliga fodringen eller stendläggningen inlägges nu, vanligen små tunna och ofta hvassa skärfvar af berget, skifferbitar, skal eller småsten fint och nätt ordnade. De största bitarne äro sällan öfver 2½ tum långa och 1 tum breda och variera från denna storlek till små skärfvor och bitar af en ärtas storlek. Jag minnes ett bo, som påminde om någon rar gammal mosaik utplockadt som det var med alternerande röda och hvita stenskärfvor, och i ett annat såg jag åtskilliga bitar af kork. I somliga bon finnas små tuvor af trift (*Armeria elongata*) med blommor och allt, eller andra hafsväxter. Men jag har undersökt en del bon, som uteslutande voro sammansatta af detta material, torrt gräs eller tofsar af långa grå klipplafvar under det att då och då »pärlor» af får eller kaniner voro medtagna. Vid andra tillfällen läggas äggen på bara jorden, klippan eller en bank uppvraukt af hafvet utan minsta spår till bo eller ens uppkrafsning. Dessa ägg ha troligen lagts i brådska. Mycket ofta träffas åtskilliga falska bon nära intill de äkta, men dessa äro sällan så nogta sirade med stenskärfvor eller andra prydnader.»

De svenska ryggradsdjurens vetenskapliga namn.

Af Einar Lönnberg.

(Fortsättning från föreg. häfte.)

Gobius orca COLLETT 1874.

Högfeniga Smörbulten.¹

Gobius scorpioides COLLET 1874.

Simpstubben.²

Gobius jeffreysi GÜNTHER 1874.

Jeffreys Smörbult.³

Gobius minutus PALLAS 1769.

Sandstubben.

Aphya minuta (Risso) 1810.

Klarbulten.

syn. *Atherina minuta* RISSO 1810.

Gobius pellucidus NARDO 1824.

» *Sturwitsii* DUBEN & KOREN 1846.

Latrunculus albus GÜNTHER 1864.

Aphya minuta SMITT 1892.

Crystallogobius linearis (DÜBEN & KOREN) 1845.

Glasbulten.

syn. *Gobius linearis* DUBEN & KOREN 1845.

» *Nilssonii* » » » 1846.

Gobiosoma nilssonii GÜNTHER 1861.

Crystallogobius nilssonii GILL 1864.

Latrunculus » COLLETT 1873.

Crystallogobius linearis » 1902.

¹ Hittills blott funnen vid norska kusten.

² Hittills blott funnen i Norge och Danmark.

³ Funnen vid Hebriderna, Shetland, Färöarne, Norge och Lilla Middelhund.

Div. Scleroparei.
Kindpansrade fiskar.

Fam. Scorpenidae.
Scorpenfiskar.

Sebastes marinus (LINNE) 1758.

Kungsfisken.

syn. *Perca marina* LINNÉ 1758.

» *norvegica* ASCANIUS 1772

Sebastes norvegicus CUV. & VAL. 1829.

» *marinus* LUTKEN 1876.

Sebastes viviparus KRÖYER 1844.

Lilla Kungsfisken.

Scorpena dactyloptera DE LA ROCHE 1809.

Blåkäften.¹

syn. *Scorpena dactyloptera* DE LA ROCHE 1809.

Sebastes dactylopterus NILSSON 1855.

Fam Cottidae.

Simpfiskar.

Cottunculus microps COLLETT 1874.

Paddulken.²

Gymnocanthus tricuspis (REINHARDT) 1832.

Grentaggiga Ulken.³

syn. *Cottus tricuspis* REINHARDT 1832.

» *fabricii* GIRARD 1851.

Phobctor tricuspis KRÖYER.

» *ventralis* COLLETT 1875 (nec. Cuv. & VAL.)

¹ Hittills i Skandinavien blott funnen vid norska kusten.

² Arktisk, förekommer äfven i Finnmarken, men ej funnen vid svensk kust.

³ Arktisk, ursprungligen beskrifven från Grönland, förekommer äfven vid norra Norge. Synonymiken för denna art har blifvit tillkrånglad, emedan man trott PALLAS' *Cottus pistilliger* från Unalaska vara identisk med den västliga formen, men så är ej fallet. Däremot är CUVIER och VALENCIENNES *Cottus ventralis* från Kamtschatha identisk med PALLAS' art. Släktet *Gymnocanthus* uppställdes 1839 af SWAINSON och har därför prioritet framför KRÖYER'S *Phobctor* af år 1845.

Phobctor pistilliger LILJEBORG 1891 (nec. PALLAS.)

Gymnoconthus ventralis SMITT 1892 (nec. CUV. & VAL.).

Arctediellus uncinatus (REINHARDT) 1837.

Halfulken.¹

syn. *Cottus uncinatus* REINHARDT 1837.

Icelus KRÖYER 1844.

Centridermichthys uncinatus GÜNTHER 1860.

Icelus hamatus KRÖYER 1844.

Klykskrabben.²

syn. *Icelus hamatus* KRÖYER 1844.

Centridermichthys hamatus SMITT 1892.

Triglops pingelii REINHARDT 1844.

Simpknoten.³

Cottus gobio LINNÉ 1758.

Stensimpan.

syn. *Cottus Gobio* LINNÉ 1758.

Cottus gobio poecilopus (HECKEL) 1836.

Bergsimpan.

syn. *Cottus poecilopus* HECKEL 1836.

Cottus quadricornis LINNÉ 1758.

Hornsimpan.

Cottus scorpius LINNÉ 1758.

Rötsimpan.

syn. *Cottus Scorpius* LINNÉ 1758.

Cottus bubalis EUPHRASEN 1786.

Oxsimpan.

syn. *Cottus Bubalis* EUPHRASEN 1786.

¹ Arktisk, men funnen ända ned till Hvalöarne längs norska kusten. Släktnamnet *Centridermichthys* bör användas för ett annat och afsevärdt afvikande släkte ursprungligen beskrifvet från Japan, och namnet *Icelus* förbehållas för följande art.

² Arktisk, men äfven funnen ehuru sällsynt vid vår västkust

³ Arktisk, men funnen ända nere vid Varberg.

Cottus lilljeborgii COLLETT 1874.

Taggsimpan.

Fam. **Cyclopteridæ.**

Sugfiskar.

Liparis liparis (LINNÉ) 1766.

Sugfisken.

syn. *Cyclopterus Liparis* LINNÉ 1766.

Liparis lineatus LEPECHIN 1774.

» *vulgaris* FLEMING 1828.

» *barbatus* EKSTRÖM 1833.

Cyclogaster liparis SMITT 1892.

Liparis montagui (DONOVAN) 1802.

Montagus Sugfisk.

syn. *Cyclopterus Montagui* DONOVAN 1802--08

» *Liparoides* NILSSON 1832.

Liparis Montagui KROYER 1843.

Cyclogaster Montagui SMITT 1892.

*Careproctus micropus*¹ (GÜNTHER) 1887.

syn. *Liparis micropus* GÜNTHER 1887.

*Careproctus gelatinosus*² (PALLAS) 1769.

syn. *Cyclopterus gelatinosus* PALLAS 1769.

Liparis » REINHARDT 1842.

Careproctus » JORDAN & GILBERT.

Liparis (Careproctus) Reinhardti KRÖYER 1862

Cyclogaster gelatinosus SMITT 1892.

Cyclopterus lumpus LINNÉ 1758.

Sjuryggen.

syn. *Cyclopterus Lumpus* LINNÉ 1758.

¹ Enl. COLLETT funnen vid norska kusten.

² Arktisk men funnen så långt ned som i Skagerack. Om den östliga och västliga formen äro skilda, bör den senare bära namnet »*reinhardti*».

Fam. **Agonidæ.**

Pansarulkar.

Agonus cataphractus (LINNÉ).

Bottenmusen, Skäggsimpan.

syn. *Cottus Cataphractus* LINNÉ 1758.*Agonus* » BLOCH & SCHNEIDER 1801.*Aspidophorus armatus* LACEPÈDE 1802.» *europeus* CUVIER & VALENCIENNES
1829.» *cataphractus* KRÖYER 1838.*Leptagonus decagonus* (BLOCH & SCHNEIDER) 1801.Smalbottenmusen.¹syn. *Agonus decagonus* BLOCH & SCHNEIDER 1801.*Aspidophorus* » CUVIER & VALENCIENNES
1829.» *spinosissimus* KRÖYER 1844—45.*Leptagonus* » GILL 1861.Fam. **Triglidæ.**

Knorrhanar.

Trigla gurnardus LINNÉ 1758.

Knorrhanen.

Trigla lucerna LINNÉ 1758.

Fenknoten, Storgnodingen.

syn. *Trigla Lucerna* LINNÉ 1758.» *Hirundo* BLOCH 1783. (nec. LINNÉ).*Trigla pini* BLOCH 1793.Rödknoten.²syn. *Trigla pini* BLOCH 1793.» *cuculus* auct.¹ Arktisk, ej funnen i Sverige men vid norska Finnmarken.² Hemma vid mellersta eller södra Europas kuster, 1 ex. funnet vid Strömstad, 1 ex. i Kristianiafjorden.

Div. **Jugulares.**
Strupfeniga.

Fam. **Trachinidæ.**
Fjärsingar.

Trachinus draco LINNÉ 1761.
Fjärsingen.

Trachinus vipera CUVIER & VALENCIENNES 1829.
Lilla fjärsingen.¹

Fam. **Callionymidæ.**
Sjököckar.

Callionymus lyra LINNÉ 1758.
Sjököcken.

Callionymus maculatus RAFINESQUE 1810.
Lilla (fläckiga) Sjököcken.

Fam. **Gobiesocidæ.**
Dubbelsugare.

Lepadogaster bimaculatus (PENNANT) 1776.
Dubbelsugaren.²

syn. *Cyclopterus bimaculatus* PENNANT 1776.
Lepadogaster FLEMING 1828.

Fam. **Blenniidæ.**
Slemfiskar.

Blennius pholis LINNÉ 1766.
Skyggfisk en.³

syn. *Blennius Pholis* LINNÉ 1766.
Pholis hevis FLEMING 1828.

¹ Allmän vid Storbritanniens kuster, lär vara funnen 1 gång i Sverige.

² Blott en gång hittills tagen i Sverige, vid Koster, ej så sällsynt i Norge, norrut till Trondhjem.

³ Ej funnen i Sverige, men i Norge vid kusten mellan Stavanger och Bergen.

Chirolophis ascanii (WALBAUM 1792).

Tångsnärtan.

syn. *Blennius Galerita*¹ LINNÉ 1766 ex parte (nec
1758!).

» *Ascanii* WALBAUM 1792.

Chirolophis SVAINSON 1839.

Carelophus Strömii KROYER 1844—45.

Blenniops Galerita NILSSON 1853.

Carelophus Ascanii ESMARK 1869.

Chirolophis galerita SMITT 1892.

Lumpenus lampretiformis (WALBAUM) 1792.

Tångbrösmen, Spetsstjärtade Långebarnet.

syn. *Blennius Lampretiformis* WALBAUM 1792.

Centronotus islandicus SCHNEIDER 1801.

Blennius lumpenus FABER 1832.

Clinus nebulosus FRIES 1837.

Lumpenus » KROYER 1838—40.

Stichæus islandicus GUNTHER 1861.

Leptoblennius gracilis GILL 1861.

Lumpenus lampetraformis KROYER 1862.

Lumpenus maculatus (FRIES) 1838.

Trubbstjärtade Långebarnet.

syn. *Clinus maculatus* FRIES 1838.

» *aculeatus* REINHARDT 1838.

Lumpenus maculatus KROYER 1838—40.

Stichæus » GUNTHER 1861.

Leptoclinus » GILL 1861.

Anarrhichas lupus LINNÉ 1758.

Hafkatten.

syn. *Anarrhichas Lupus* LINNÉ 1758.

Anarrhichas minor OLAFSEN 1772.Fläckiga Hafkatten.²

syn. *Anarrhichas minor* OLAFSEN 1772.

» *pantherinus* ZOUÉW 1784.

¹ Den fisk LINNÉ 1758 åsyftade med namnet *Blennius Galerita* var en helt annan än den hos oss förekommande, men 1766 indrogs även den formen under samma namn. Under sådana omständigheter bör emellertid namnet bibehållas för den art, som först fatt det.

² Högnordisk, söderut hittills funnen till Bergen.

Anarrhichas latifrons STEENSTRUP 1843.

Blå Hafkatten.¹

Fam. **Batrachidæ.**

Paddfiskar.

Batrachus didactylus SCHNEIDER 1801.

Paddfisken.²

Fam. **Pholididæ.**³

Pholis gunnellus (LINNÉ) 1758.

Tejstefisken.

syn. *Blennius Gunnelus* LINNÉ 1758.

Pholis Gunnellus SCOPOLI 1777.

Centronotus » SCHNEIDER 1801.

Gunnelus vulgaris VALENCIENNES 1836.

Fam. **Zoarcidæ.**

Ålbrosmar.

Zoarces viviparus (LINNÉ) 1758.

Tånglaken.

syn. *Blennius viviparus* LINNÉ 1758.

Zoarces » CUVIER 1829.

Zoarceus » NILSSON 1832.

*Enchelyopus*⁴ » GILL 1863.

Lycodes vahlü REINHARDT 1831.

Vahls Ålbrosme.

syn. *Lycodes Vahlü* REINHARDT 1830.

» *gracilis* M. SARS 1867.

¹ Högnordisk, i Norge vid Finnmarken.

² Sydlig, 1 ex. funnet 1820 vid Mölle i Skåne.

³ Föres ofta samman med *Blenniidæ* men de båda familjernas skelett äro betydligt olika. Hos *Blenniidæ* bäras t. ex. refbenen af tvärsnitt från kotorna, men dylika utskott saknas hos *Pholididæ*.

⁴ Släktnamnet *Enchelyopus* har på senare år hos oss funnit användning genom SMITT (Skandinavien's Fiskar.), men saken förhåller sig så, att detta ursprungligen pre-Linneanska, af KLEIN 1747 gifna namn visserligen åter upptogs af GROXOVIVUS men på sådant sätt, att det ej blef användt i enlighet med reglerna för binomenklaturen. Sedan användes det änyo af BLOCH & SCHNEIDER, men då för en skärlänga. CUVIER'S släktnamn *Zoarces* bör alltså änyo upptagas.

Lycodes frigidus COLLETT 1878.

Enfärgade Albrosmen.¹

Lycodes esmarkii COLLETT 1875.

Esmarks Albrosme.²

syn. *Lycodes Vahli* ESMARK 1867.

» *esmarkii* COLLETT 1875.

Lycodes eudipleurostictus JENSEN 1901.

Jensens Albrosme.³

syn. *Lycodes vahli* COLLETT, SMITT etc. partim.

» *esmarkii* COLLETT, LÜTKEN etc. partim.

» *eudipleurostictus* JENSEN 1901.

Lycodes pallidus COLLETT 1878.

Bleka Albrosmen.⁴

Lycodes rossi MALMGREN 1864.

Ross' Albrosme.⁵

syn. *Lycodes rossi* MALMGREN 1864.

» *reticulatus* SMITT etc. partim.

Lycenchelys muræna (COLLETT) 1878.

Al-lika Albrosmen.⁶

syn. *Lycodes muræna* COLLETT 1878.

Lycenchelys » JENSEN 1901.

Lycenchelys sarsii (COLLETT) 1871.

Sars' Albrosme.⁷

syn. *Lycodes sarsii* COLLETT 1871.

Lycenchelys » JENSEN 1901.

Rhodichthys regina COLLETT 1878.

Rosenfisken.⁸

¹ Arktisk, men som djupvattenfisk utbredd ned till Färöarne.

² Norska Finnmarken, Island, Färöarne, Storeggen mellan Norge och Shetland.

³ Grönland, Spetsbergen, Färöarne, Norge (Lofoten), Storeggen mellan Norge och Shetland.

⁴ Arktisk, sydvart till Storeggen.

⁵ Arktisk, äfven vid Ostfinnmarken.

⁶ Funnen utanför västra Norge, vid Island och Färöarne.

⁷ Skagerack äfven vid Bohuslän.

⁸ Djupvattenfisk från Nordatlanten.

Div. **Tæniosomi.****Bandfiskar.**Fam. **Trachypteridæ.**

Sillkungfiskar.

Trachypterus arcticus (BRÜNNICH) 1788.Sölvkveiten.¹syn. *Gymnogaster arcticus* BRÜNNICH 1788.*Trachypterus Vogmarus* REINHARDT 1838.» *arcticus* COLLETT 1875.*Regalecus glesne* ASCANIUS 1772.Sillkungen.²syn. *Regalecus glesne* ASCANIUS 1772.*Gymnetrus Ascanii* LINDROTH 1798.» *Banksii* VALENCIENNES 1835.Underord. **Pediculati.****Marulksfiskar.**Fam. **Lophiidæ.**

Marulkar.

Lophius piscatorius LINNÉ 1758.

Marulken.

Fam. **Antennaridæ.**

Pelagiska Marulkar.

Pterophryne histrio (LINNÉ) 1758.Sargassum-Marulken.³syn. *Lophius Histrio* LINNÉ 1758.*Chironectes pictus* VALENCIENNES 1837.» *marmoratus* » »*Antennarius* » GÜNTHER 1861.*histrio* LILLJEBORG 1891.

¹ Blott två exemplar; tillvaratagna i Sverige, därför finnes intet svenskt namn. I Norge har den oftare, nästan årligen anträffats och äfven i Danmark ha flera ex. funnits.

² Sällsynt djupvattenfisk blott en gång tillvaratagen i Sverige, men åtskilliga gånger i Norge.

³ Pelagisk, tillhör isynnerhet Sargassumhafvet. En gång funnen vid Norges kust.

Underord. **Plectognathi.****Fastkäkar.**Fam. **Balistidæ.**

Filfiskar.

Balistes maculatus GMELIN 1788.Fläckiga Filfisken.¹Fam. **Molidæ.**

Klumpfiskar.

Mola mola (LINNÉ) 1758.Klumpfisken.²syn. *Tetraodon Mola* LINNÉ 1758.*Mola rotunda* CUVIER 1798.*Orthogoriscus Mola* SCHNEIDER 1801.*Orthogoriscus* NILSSON 1832.*Orthogoriscus retzii* RANZANI 1830.*Mola nasus* STENSTRUP & LÜTKEN 1865.Underord. **Anacanthini.****Mjukfeniga Fiskar.**Fam. **Macrouridæ.**

Långstjärtar.

Macrourus coelorhynchus (RISSE) 1810.Risso's Långstjärt.³syn. *Lepidoleprus coelorhynchus* RISSE 1810.*Macrourus* BONAPARTE.*Macrourus berglax* LACÉPÈDE 1800.Fabricius' Långstjärt.⁴syn. *Coryphæna rupestris* FABRICIUS 1780.*Macrourus berglax* LACÉPÈDE 1800.*fabricii* SUNDEVALL 1840.¹ Tillhör varma haf, blott en gång funnen i Bohuslän.² Tillfalligtvis då och då vid svensk kust.³ Tillhör egentligen Medelhafvet. Ett ex. tillvarataget i Norge.⁴ Arktisk, men talrik på djupt vatten äfven utanför Norges kust.

Coryphænoides rupestris GUNNERUS 1765.

Skolästen.¹

syn. *Coryphænoides rupestris* GUNNERUS 1765.

Macrourus Stroemii REINHARDT 1832.

Lepidoleprus norvegicus NILSSON 1832.

Macrurus rupestris COLLETT 1875.

Malacocephalus laevis (LOWE) 1843.

Småfjälliga skolästen.²

syn. *Macrourus laevis* LOWE 1843.

Malacocephalus laevis GÜNTHER 1862.

Fam. **Gadidae.**

Torskfiskar.

Gadus aeglefinus LINNÉ 1758.

Koljan.

Gadus callarias LINNÉ 1758.

Torsken.

syn. *Gadus Callarias* LINNÉ 1758.

Morhua

barbatus 1761.

Morrhua callarias YARRELL 1859.

Gadus morrhua auct.

Gadus merlangus LINNÉ 1758.

Hvitlingen.

syn. *Gadus Merlangus* LINNÉ 1758.

Merlangus vulgaris FLEMING 1828.

Gadus luscus LINNÉ 1758.

Skäggtorsken.

Gadus minutus O. F. MÜLLER.

Glyskoljan.

¹ Hemmahörande i Norges djupa fjordar, sällsynt utanför svenska kusten.

² Djupvattenfisk, tillfälligtvis anträffad i Sverige och Danmark.

Gadus virens LINNÉ 1758.

Gråsejen.

syn. *Gadus virens* LINNÉ 1758.» *Carbonarius* LINNÉ 1758.*Merlangus* » KROVER 1843.*Pollachius* » GILL 1863.» *circus* JORDAN & EVERMANN 1898.*Gadus pollachius* LINNÉ 1758.

Lyrsejen, Lyrtorsken.

syn. *Gadus Pollachius* LINNÉ 1758.*Merlangus* » KROVER 1843.*Gadus esmarkii* NILSSON 1855.

Hvitlinglyran.

syn. *Gadus minutus* ESMARK 1847.

(nec. O. F. MULLER).

Esmarkii NILSSON 1847.*Gadus poutassou* (Risso) 1826.

Kolmulen.

syn. *Merlangus poutassou* RISSO 1826.*Gadus* » NILSSON 1855.*Gadiculus argenteus* GUICHENOT 1850.Silfvertorsken.¹syn. *Gadiculus argenteus* GUICHENOT 1850.*Gadus* » BELLOTTI 1870.*Merluccius merluccius* (LINNÉ) 1758.

Kummeln.

syn. *Gadus Merluccius* LINNÉ 1758.*Merluccius smiridus* RAFINESQUE 1810.» *vulgaris* FLEMING 1828.*Merluccius merluccius* SMITT 1862.*Molva molva* (LINNÉ) 1758.

Långan.

syn. *Gadus Molva* LINNÉ 1758.*Molva vulgaris* FLEMING 1828.*Lota Molva* KROVER 1843.¹ Först på senare tid genom träning funnen utanför Norges och Sveriges kuster.

Molva dypterygia PENNANT.Birkelången.¹

- syn. *Gadus dypterygius* PENNANT.
Byrkelange WALBAUM 1792.
abyssorum NILSSON 1832.
Lota " KROYER 1843.
Molva " NILSSON 1855.
byrkelange COLLET 1875.
dipterygia SMITT 1892.

Lota lota (LINNÉ) 1758

Laken.

- syn. *Gadus Lota* LINNÉ 1758.
Lota vulgaris JENYNS 1835.
Lotta lota SMITT 1892.

Phycis blennoides (BRÜNNICH) 1768.Fjällbrosmen.²

- syn. *Gadus blennoides* BRÜNNICH 1768.
bifurcus WALBAUM 1792.
Phycis Tina SCHNEIDER 1801.
Blennoides " " "
furcatus FLEMING 1828.

*Gaidropsarus*³ *cimbrius* (LINNÉ) 1766.

Fyrtömmade Skärlången.

- syn. *Gadus cimbrius* LINNÉ 1766.
Enchelyopus Cimbrius SCHNEIDER 1801.
Motella cimbria NILSSON 1832.
cimbria KROYER 1843.
Onos cimbrius GOODE & BEEN 1878.
Gaidropsarus cimbrius COLLET 1903.

Gaidropsarus septentrionalis COLLETT 1875.Nordiska Skärlången.⁴

- syn. *Motella septentrionalis* COLLETT 1875.
Onos " " 1878.
Gaidropsarus " " 1902.

¹ Sällsynt utanför Bohusläns kust, allmännare i Norge.

² Sällsynt i Bohuslän.

³ Släktnamnet *Gaidropsarus* gafs af RAFINESQUE 1810, *Onos* af RISSO 1826 och *Motella* af CUVIER 1829.

⁴ Ganska sällsynt vid Norges kuster.

Gaidropsarus maculatus (Risso) 1826.Tretömmade Skärlångan.¹

- syn. *Gadus argenteolus* MONTAGU 1818.
Onos maculatus RISSO 1826.
Motella tricirrata NILSSON 1832.
vulgaris YARRELL 1859.
Onos COLLETT 1884.
tricirratus SMITT 1892.
Gaidropsarus argenteolus COLLETT 1903.

Gaidropsarus mustela (LINNÉ) 1758.

Femtömmade Skärlångan.

- syn. *Gadus Mustela* LINNÉ 1758.
Motella NILSSON 1832.
quinquecirrata YARRELL 1859.
Couchia glauca
Onos mustela COLLETT 1884.

Raniceps raninus (LINNÉ) 1758.

Paddtorsken, Matfaren.

- syn. *Blennius raninus* LINNÉ 1758.
Gadus BRUNNICH 1779.
Raniceps CUVIER 1817.
niger NILSSON 1832.
fuscus KROGER 1843.
raninus COLLETT 1875.

Underord. **Percesoces.**Fam. **Sombresocidæ.**

Näbbgäddor.

Esox bellone LINNÉ 1758.

Näbbgäddan, Horngäddan.

- syn. *Esox Bellone* LINNÉ 1758.
 » *bellone* RAFINESQUE 1810.
Rhamphistoma 1815.
Belone CUVIER 1817.
 » *acus* RISSO 1826.
vulgaris FLEMING 1828.
rostrata FABER 1829.
Ramphistoma bellone SMITT 1892.

¹ En gång funnen i Sverige, allmännare i Norge.

Scombresox saurus (WALBAUM) 1792.

Makrillgäddan.¹

syn. *Esox Saurus* WALBAUM 1792.

Scombresox Camperii LACEPEDE 1805.

» *saurus* FLEMING 1828.

Exocætus volitans LINNÉ 1766.

Flygfisken.²

Fam. **Ammodytidae.**

Tobisar.

Ammodytes lanceolatus LESAUVAGE 1824.

Tobiskungen.

syn. *Ammodytes lanceolatus* LESAUVAGE 1824.

tobianus CUVIER 1820 (nec. LINNÉ).

Ammodytes cicerelus RAFINESQUE 1810.

Slättobisen.³

Ammodytes tobianus LINNÉ 1758.

Tobisen, Blåtobisen.

syn. *Ammodytes Tobianus* LINNÉ 1758.

lancea CUVIER 1829.

Fam. **Mugilidae.**

Muliefiskar.

Mugil chelo CUVIER 1829.

Tjockläppade Multen.⁴

syn. *Mugil chelo* CUVIER 1829.

cephalus SCHAGERSTROM 1830

capito KROYER 1838—40.

Mugil capito CUVIER 1829.

Gråmulten, Tunnläppade Multen.⁵

¹ Pelagisk, sällsynt vid våra kuster.

² Pelagisk i varmare haf. En gång funnen i Kristianiafjorden.

³ Hittills ej funnen i Sverige, men i Norge vid Kristiansund och Bergen.

⁴ Sydlig, tillfälligtvis hos oss.

⁵ Sydlig, blott ett par ex. funna i Norge.

Om ljusets inflytande på hafsalgernas fördelning.

Af Nils Svedelius.

ngen, som någon tid vistats vid kusten och ägnat, låt vara endast en flyktig uppmärksamhet åt lifvet i hafvet, har kunnat undga att göra bekanskap med hafvets sirliga växtformer, de till såväl form som färg så olikartade och mångformiga hafsalgerna. Särskildt vid sådana kuster, där ebb och flod i någon högre grad göra sig gällande, vittna ju de under ebb blottlagda väldiga tångbäddarna om, att äfven hafvets botten kan hysa en växtlighet, som i individrikedom och mångformighet icke står landfloran efter. Och man behöfver icke hafva bedrifvit några ingående botaniska studier för att kanske göra den iakttagelsen, att under det växtvärlden på land med afseende på färgen af sina blad är kännetecknad af en högst påfallande enhetlighet, så erbjuder, däremot hafvets växtvärld en brokig mångfald af färger. Under det att i landfloran i allmänhet grönt i olika nyanser är den allena härskande färgen i alla florer på alla breddgrader och grönt just i allmänna medvetandet därför blifvit till växtfärgen *par préférence*, äro däremot hafvets växter utmärkta af de mest olikartade färgskiftningar från rödt, brunt, grönt och violett. Jag bortser naturligtvis vid denna jämförelse alldeles från de brokiga färgerna hos de högre växternas blommor hvartill inga egentliga motsva-

righeter finnas hos algerna, och fäster mig endast vid färgen hos assimilationsorganen, således endast vid de delar af växterna, i hvilka kolsyreassimilation äger rum d. v. s. bildandet af organisk substans af oorganiska ämnen, vatten och kolsyra med solljuset som energikälla. Denna process, hvarpå ju ytterst nästan allt organiskt lif på vår jord beror, försiggår hos de högre växterna endast i de gröna delarna företrädesvis bladen och närmare bestämdt just i små plasmatiske kroppar, klorofyllkornen, som i växtcellerna äro bärarne af det gröna färgämnet klorofyllet. Hos de mångfärgade hafsalgerna försiggår samma assimilationsprocess i hela växtkroppen — några särskilda blad finnas vanligen ej, utan hela algen fungerar i det hänseende som ett enda stort blad — men i stället för gröna klorofyllkorn finna vi hos dem motsvarande färgkroppar skiftande i lika många nyanser som algerna själfva, åt hvilka de gifva sin färg. Algernas färg lades också tidigt till grund för deras systematik och detta äger fortfarande delvis sitt berättigande, om också färgen i och för sig icke är det enda eller ens det förnämsta kännetecknet på dessa växters närmare eller fjärrare inbördes släktskap.

Snart nog gjordes den iakttagelsen, att mellan algernas färger och vertikalutbredning i hafvet kunde spåras ett visst samband. Redan de första algologer, som sysslade med frågan om hafsalgernas djupfördelning, t. ex. J. G. AGARDH hafva påpekat detta. Den första, som något mera ingående behandlade problemet, var dansken A. S. ÖRSTED (1844), som i ett mycket bekant arbete öfver hafsregionerna i Öresund indelar Öresundsvegetationen med afseende på vertikalutbredningen i 1) *Regio algarum viridium* eller grönalgernas rike med utbredning från ytan ned till ett par, högst fem famnar, 2) *Regio algarum olivacearum* eller brunalgernas rike med utbredning från 3—5 ned till bortemot 7—8 famnar samt slutligen 3) *Regium algarum purpurearum* eller rödalgernas rike från 7 till nedåt 20 famnar. I denna regionindelning och deras benämning framträder tydligt det samband, man då spårat mellan algernas färger och utbredning på djupet. Men snart nog fann

man, att denna indelning icke i allo höll streck, i det att i de högre regionerna ofta regelbundet förekommo alger af färger, som man efter ÖRSTEDS regionsfördelningslag egentligen ej borde vänta där, utan först djupare ner.

Enligt vår nuvarande kunskap om algernas vertikaltbredning förhåller det sig så, att i alla haf de gröna algerna hafva sin hufvudutbredning inom de *öfre* regionerna (den s. k. litorala zonen), men där förekomma också normalt talrika bruna och röda alger. Endast undantagsvis påträffas gröna alger nedanför litoralzonen. De bruna algerna åter hafva sin hufvudutbredning inom den litorala zonens djupare belägna delar samt ännu längre ner i den s. k. sublitorala zonen, i hvars öfre regioner de ofta bli förhärskande så som t. ex. i Ishafvet, där på 10—15 m. djup vegetationen bildar rent af skogar af brunalger. Men röda alger förekomma äfven talrikt i de regioner, där brunalgerna nå sitt maximum. På större djup påträffas brunalger däremot ej, utan består vegetationen där — om det finnes någon — uteslutande af rödalger. Däri råder det nämligen en allmän öfverensstämmelse i alla haf, att endast röda alger bilda vegetationen på de djupaste bevoxna platserna och i Medelhafvet t. ex. kunna dessa befinna sig t. o. på ett djup af öfver 100 m. Öfverensstämmelser således var nutida uppfattning af hafsalgernas vertikaltbredning icke alldeles med den ÖRSTED'ska regionindelningen, enligt hvilken alger af olika färg voro hvar för sig bundna vid en viss region så är det å andra sidan fullt uppenbart, att det dock i hvarje fall äger ett samband rum mellan hafsalgernas utbredning och deras färg. Detta samband kan karaktäriseras så: i den öfversta regionen förekomma alger af alla färger; sen upphöra grönalgerna och endast bruna och röda utgöra vegetationen; slutligen sluta äfven brunalgerna upp och de röda behålla ensamma fältet så långt ned, som den rödvuxna vegetationen öfver hufvud taget sträcker sig. Nu frågas: hvarpå kan denna algernas fördelning efter färgen bero?

ÖRSTED synes vara den förste, som försökt uppställa en teori om, att algernas fördelning efter deras färg berodde på

Ljuset och stode i samband med, att det hvita, ofärgade ljusets olika strålar icke alla hade samma genomträngningsförmåga genom vatten. ÖRSTED trodde nu, att de röda strålarna trängde djupast, därefter de gula o. s. v. efter deras ordning i spektret, så att slutligen de blåa och violetta hade den minsta genomträngningsförmågan. Nu ordnade sig enligt ÖRSTED algerna efter ljusstrålarna, så att alger af en viss färg just komme i ljus af samma färg. Hvarpå nu detta berodde, det blefve enligt ÖRSTED att söka vidare utforska. Nu begick ÖRSTED det fundamentala misstaget, att han trodde, att det var det röda ljuset, som trängde längst på djupet och det violetta kortast. Det förhåller sig alldeles tvärtom. ÖRSTED är likväl den förste, som sökte sätta algernas djupfördelning i samband med ljusets olika genomträngningsförmåga till olika djup och att han icke lyckades få någon tillfredsställande förklaring härtill, är ju mindre underligt, då han hyste en oriktig uppfattning om ljusets natur på de olika djupen.

Sen ÖRSTED offentliggjorde sina undersökningar från Öresund, dröjde det ganska länge, ända till 1882, tills några nyare undersökningar publicerades på detta forskningsområde. Då utkom nämligen BERTHOLDS omfattande arbete om hafsalgernas fördelning i Neapels Golf.

BERTHOLD lämnar här en på noggranna iakttagelser i naturen grundad detaljerad skildring af hafsalgernas fördelning i denna del af Medelhafvet. Han uppvisar, hurusom hvarje alg måste anses liksom eftersträfvä en viss ljusintensitet, olika för olika arter. Många hafva stort ljusbehof och påträffas därför alltid omedelbart under vattenytans nivå, andra äro ytterst ljusskygga och återfinnas därför endast på djupare vatten eller i mörka grottor. Såsom bevis för, att det just vore ljusstyrkan, som satte gränsen för algernas nedträngande på djupen, anför BERTHOLD vegetationens fördelning inne i grottor, där algerna, som ju där växa alla på ungefär samma nivå, ordna sig från grottans mynning inåt på samma sätt som vid vertikalutbredningen nedåt, så att närmast mynningen anträffas en flora, som till sammansättning är identisk med

ytfloran. Längre in i grottan, fortfarande på samma nivå försvinna ytformerna och ersättas successivt af djupvattensformer, och längst in i grottans dunkel växa endast sådana arter, som annars endast återfinnas på de största djupen, d. v. s. rödalger.

Enligt BERTHOLD hade vidare hvarje alg ett minimum, optimum och maximum af ljusbehof och en algart förekommer i allmänhet i större utsträckning och regelbundet endast där belysningen är uppe till en viss höjd. Då nu i allmänhet rödalger växte på djupare vatten och endast i grottor och på andra skuggade platser ginge upp till ytan, så såg BERTHOLD orsaken härtill ligga däri, att rödalger vore ljusskygga växter, allt för känsliga för de intensivare ljusmängderna vid ytan. Såsom ett ytterligare skäl för denna sin åsikt kunde BERTHOLD äfven anföra vegetationens förhållande vid olika årstider. Medelhafsfloran utmärkes af en tydlig växling efter årstiderna och denna sammanfölla enligt BERTHOLD med de periodiska växlingarna i ljusstyrkan vid de olika tiderna. Så är t. ex. den egentliga litoralfloran utvecklad endast under senhösten, vintern och förvaren, då ljuset är svagast, medan den däremot går i hvila under den allra ljusaste tiden d. v. s. under sommaren och större delen af hösten, då klipporna i de öfre regionerna äro öde på all vegetation. På djupen a 50—100 m. däremot råder ett motsatt förhållande; där hvilar vegetationen under februari—april, från maj—juli härskas rödalger för att sedan gifva vika för brunalger, hvilka ater igen efterträdas af rödalger ånyo under hösten. Alltså undvika rödalger i Medelhafvet den ljusaste vegetationsperioden. Denna vegetationens växling framträder kanske skarpare genom att jämföra en och samma art å olika tider och platser. Flere rödalger t. ex., som under vintern nå sin högsta utveckling i litoralregionen, utvecklas djupare ned successivt, i den mån årstiden framskrider, så att de t. ex. under sommaren påträffas på djupet på samma utvecklingsstadium som under vintern vid ytan.

När därtill sen kom, att BERTHOLD hos många rödalger uppvisat förekomsten af olikartade skyddsanordningar mot för

starkt ljus, bland annat ett slags reflektoriska plattor inne i cellerna, hvilka likt fönsterluckor kunde skjutas till vid för intensivt ljus, så var det ju ganska förklarligt, att han, som fått ett så starkt intryck af ljusstyrkans inflytande på vegetationen, just i denna d. v. s. intensiteten såg den viktigaste faktorn vid algernas fördelning.

Dessa BERTHOLDS undersökningar hafva fått en viss bekräftelse af professor OLTMANN, som experimentellt sökt bevisa riktigheten af de slutsatser, BERTHOLD kommit till på den jämförande undersökningens väg. OLTMANN odlade alger i olika ljusstyrkor, hvarvid det visade sig, att en alg i allmänhet utvecklades normalt endast vid en viss ljusintensitet, men där emot visade avvikelser, missbildningar, vid såväl för svagt som för starkt ljus. Denna teori, att ljusintensiteten är den enda och viktigaste ljusfaktorn, som orsakar hafsalgernas fördelning i hafvet, har efter sina uppställare blifvit kallad den BERTHOLD-OLTMANN'SKA teorien. Att rödalgern uteslutande växa å de stora djupen skulle således enligt denna teori bero därpå, att de vore skuggväxter, icke uthärdande den ljusstyrka, som i allmänhet råder på ytan. Den olikhet, som råder i ljuslag å olika djup, vore utan all betydelse för alglifvet och vattenmassorna och deras färg verkade blott som ett slags skuggtäcke. Men hvarför då algernas färger vore så olika vid olika djup, den frågan förblef obesvarad.

Ungefär samtidigt som BERTHOLDS arbete utkom, offentliggjorde ENGELMANN (1883) sina så viktiga undersökningar öfver »assimilation och färg». Redan PRIESTLY, syrets upptäckare, hade iakttagit (1774), att gröna växter förbättra den luft, som blifvit förskämd genom djurens andning, men det blef kolsyreassimilationens upptäckare INGENHOUS förbehållet att uppvisa, att endast gröna växtdelar äga denna förmåga att »deflogisticera luft», såsom han enligt den tidens kemiska terminologi uttryckte sig, och att detta sker endast i ljus. Allt sen dess har sammanhanget mellan kolsyreassimilationen och klorofyllfärgämnet varit obestriddt. ENGELMANN lyckades nu fastställa, att i allmänhet det ljus, som vore komplementärt till

den assimilerade växtens färg, påverkade assimilationen starkast. Så visade gröna växter (grönalger) starkaste assimilationen i rött ljus, blågröna alger den starkaste i gult, gulbruna alger den starkaste i blågrönt och röda alger i grönt ljus. ENGELMANN bestämde ytterligare olikfärgade algers förmåga att absorbera olika ljusslag och fick så fram den viktiga fysiologiska lagen, att ett visst ljusslags assimilatoriska effekt (närmast syrgasafsöndringen) är proportionell till algens absorption af ljusslaget i fråga. ENGELMANN antog vidare, att förmågan att assimilera icke, såsom man hittills antagit, vore något endast för det gröna färgämnet i växterna (klorofyllet) utmärkande egenskap, utan att denna förmåga tillkomme äfven andra växternas färgkroppar bundna färger.

Denna sin assimilationsteori fann nu ENGELMANN bekräftad genom hafsalgernas djupfördelning i hafvet. Genom experiment är fastställt, att vattenskikten absorbera af spektrets olika färger företrädesvis rött och i långt mindre grad violett, och redan vid 30 meters djup upphöra alldeles de röda, vid omkr. 170 m. de gula och först vid öfver 300 meters djup de gröna strålarna. Med kännedom härom blir det tydligt, att om öfver hufvud taget en växt skall för assimilation kunna å djupen tillgodogöra sig några ljusstrålar, så måste växtens färg hafva en så vidt möjligt komplementär färg till de strålar, som stå till buds. Det vore alltså enligt ENGELMANN nödvändigt, att assimilerade organismer t. ex. å djupen måste vara röda. ÖRSTEDS gamla indelning kom nu delvis åter till heders, ehuru grundad på andra och bättre synpunkter. Det förhållandet, att äfven i de högre regionerna t. ex. vid ytan förekommo talrika rödalger och brunalger vederlägger icke denna teori, ty naturligtvis finnes äfven vid ytan de strålar, som absorberas af röda och bruna alger. Ett stöd för denna ENGELMANNS teori fann man äfven däri att vissa alger kunde ändra färg allt efter växtlokalen, så att de voro röda på djupet, men gröna vid ytan. Genom att odla sådana alger i enfärgadt ljus af olika slag kunde man äfven få dem att förändra färg, i det algens ursprungliga färg förändrades, så att den

blefve mer och mer komplementär till det inverkanande ljusets färg.

Af det föregående blir det nu förklarligt, hvarför grönalger icke anträffas å djupen, utan endast rödalger. De gröna algerna återfinnas endast i den öfre zonen, emedan det röda ljuset, som dessa absorbera, redan på ganska ringa djup utsläckes. De röda och bruna algerna kunna åter i den öfre zonen växa tillsammans med de gröna, emedan vid ytan äfven finnas de ljusstrålar, som dessa absorbera. De röda algerna kunna slutligen nedtränga djupast, emedan de hafva färg, som sätta dem i stånd absorbera det ljusslag, som där är förhärskande nämligen blått.

Men huru passar denna ENGELMANNNS teori ihop med den gängse uppfattningen. att grönt färgämne, klorofyll, äfven ingår i de röda och bruna algerna och där endast täckes af de röda och bruna färgerna? Och hvarför är då hela landfloran grön, då ju den likaså gärna kunde vara röd, brun o. s. v.? Hvad den första frågan beträffar, så saknas icke stämmor, som yppat tvifvel på den uppfattningens riktighet och nyligen har den österrikiske växtfysiologen MOLISCH undersökt färgämnet hos åtskilliga brunalger med det resultatet, att det är högst osäkert om i den lefvande brunalgcellen verkligen klorofyll också förekommer. I den lefvande cellen förekommer visserligen ett klorofyllet kemiskt mycket närstående färgämne, som lätt kan öfverföras till klorofyll, men icke klorofyll själf. Det skulle således verkligen finnas flere assimilationsfärgämnen. Hvarför slutligen landfloran är enbart grön, är däremot mera svårförklarligt. Visserligen har växtfysiologen STAHL framkastat den tanken, att klorofyllet vore just det pigment, som starkast absorberade de energirikaste, för ögat synbara strålarna lika som äfven dem, som i atmosfären under alla förhållanden vore säkrast att påräkna. A andra sidan har dock denna STAHLNS teori ännu icke fått allmänt erkännande.

Om vi nu alltså måste antaga, att ljusslaget spelar en stor roll vid hafsalgernas fördelning i regioner, är då den BERTHOLD-OLTMANNNS teorien oriktig? Naturligtvis icke i den meningen,

att hafsalger icke vore liksom andra växter beroende af ljusstyrkan, men väl så till vida, att ljusstyrkan icke vore den enda eller ens den viktigaste faktorn vid hafsalgernas regionindelning. Det är uppenbart, att hafsalger hafva mycket olika behof med afseende på ljusstyrka. Redan en blick på algvegetationen i naturen visar detta. Man jämföre t. ex. den ringa ljusmängd, som kommer Ishafvets *Laminaria*-skogar till del i jämförelse med den, som strömmar öfver den tropiska litoralloran. I Ishafvet lefva talrika storvuxna hafsalger under nästan halfva året i ett nattsvart mörker och äfven under den ljusa tiden tränga inga större ljusmängder ned till det djupa 15—20 m. där de lefva, och dock för denna algvegetation icke ett tynande lif. Huru obetydligt är icke detta i jämförelse med de massor af ljus, som hela året om med oförminskad styrka strömma ned öfver tropikernas litoralalger! Man kan således icke förneka, att ljusbehofvet hos hafsalgerna måste vara kolossalt växlande.

Vi finna sålunda, att när det gäller fragan om ljusets inflytande på hafsalgernas fördelning, så måste man särskilja tvänne saker, nämligen ljuslaget, som ändras med djupen och som orsakar, att successivt gröna och bruna alger försvinna för att lämna de djupast bevuxna platserna obestridda åt rödalgern, samt vidare ljusstyrkan, som inom de skilda zonerna fördela de olika arterna allt efter deras olika ljusstyrkebehof, på samma sätt som fallet är med landfloran.

Ljusets inflytande på algvegetationens fördelning är således långt mer komplicerad än på landvegetationen, som utsättes för ljus af alldeles likartad beskaffenhet. Landvegetationens likformighet med afseende på det på densamma inverkanande ljuslaget motsvaras också af likformigheten i landväxternas gröna färg, under det att hafsvegetationens olikformighet härutinnan äfven får sin motsvarighet uti hafsalgernas skiftande färger.

Naturskyddsfrågan.

Af R. S—g.

å naturskyddsfrågan genom motion i Andra kammaren år 1904 förelades Riksdagen, fann denna, som bekant, motionärens syfte högst beaktansvärdt, och ärendet af den vikt, att en utredning så fort sig göra lät borde verkställas. En skrifvelse afläts till Kungl. Maj:t, och i anledning af denna anbefalldes Kungl. Vetenskapsakademien att inkomma med utlåtande. För närmare utredning af frågan tillsattes *naturskyddskommittén*, som

utsände frågecirkulär till ledamöterna af Vetenskapsakademiens klasser för mineralogi, geologi och fysisk geografi, botanik och zoologi, till motsvarande fackmän inom Vetenskaps societeten i Uppsala och Fysiografiska sällskapet i Lund, till Biologiska föreningen i Göteborg, till alla domänintendenter och jägmästare i riket samt till ett antal personer i öfrigt, som kunde antagas vara för frågan särskildt intresserade. Vidare företogs på kommitterades därom gjorda framställning diskussioner i naturskyddsfrågan inom Naturvetenskapliga studentsällskapet i Uppsala, Botaniska sällskapet och Geologiska föreningen i Stockholm samt Botaniska föreningen i Lund. På grund af det material, som därigenom erhöles, uppställde kommittén dels ett förslag å nationalparker och mindre skyddsområden af hufvudsakligen botaniskt eller skogsbotaniskt intresse, dels särskilda förteckningar å enstaka träd, sällsynta växter och geologiska bildningar, som föreslagits att skyddas, dels ett förslag till skyddsområden för fåglar. Därjämte afgaf kommittén ett yttrande, innefattande vissa framställningar i ämnet»

bl. a. att genom ett kraftigt upplysningsarbete hos befolkningens alla lager utbreda allmän kärlek till naturen och insikt om angelägenheten af dess skyddande.

Sedan i ärendet äfven infodrats Kungl. Domänstyrelsens yttrande, har frågan åter upptagits af Kungl. Jordbruksdepartementet, där den nu slutbehandlats af särskilde tillkallade sakkunnige. Resultatet af dessas arbete, som pågått sedan den 14 juni i år, föreligger i ett nyligen utkommet *Betänkande rörande åtgärder till skydd för vårt lands natur och naturminnesmärken*, undertecknadt: Louis Améen, Einar Lönnberg, Karl Starbäck.

Naturskyddsfrågan tillvann sig ju redan från början allmän sympati och uppmärksamhet och har alltsedan följts med intresse inom skilda läger. Att den nu existerar i sådan form, att den kan framläggas, som man vill hoppas, till ett slutligt afgörande vid nästa Riksdag, skall därför utan tvifvel hälsas med lika allmän tillfredsställelse.

De i Betänkandet gjorda framställningarna innefattas i 8 punkter af följande lydelse:

1. Förslag till lag angående naturminnesmärkens fredande.
2. Förslag till lag angående nationalparker.
3. Förslag till lag innefattande tillägg till Kungl. förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.
4. Förslag till särskilda bestämmelser angående naturminnesmärken å statens jord m. m.
5. Förslag rörande afsättande af vissa nationalparker.
6. Framställning om anslag till Vetenskapsakademien för naturskyddsändamål.
7. Förslag till lag angående ändringar i vissa delar af jaktstadgan den 21 oktober 1864.
8. Framställning om vissa fridlysningsbestämmelser.

Den närmare utredningen af dessa punkter föregås af en *allmän öfversikt*, klargörande frågans innebörd och omfattning under olika tider samt de motiv, som legat till grund för de nu framkomna fordringarna på naturskyddsåtgärder. I ett längre utlåtande redogöres därpå för de metoder, man i vissa främmande länder användt för att åstadkomma behöfligt skydd för natur och naturminnesmärken. Då äfven denna del af

Betänkandet genom sin rikedom på upplysande detaljer är af synnerligen stort intresse, torde det vara lämpligt att närmare ingå på dessa stycken, innan de ofvannämnda punkterna refereras.

Den första synpunkt, som framkallat krafvet på en lagstiftning med afsikt att skydda naturen, har varit af *ekonomisk* art:

Man har velat hindra vinningslystnaden från att tillgodogöra sig vissa naturalster i sådan utsträckning, att tillgången för framtiden äfventyrades, och så har förbudslagstiftning tillkommit i afsikt att skydda vvillebrådsstammarna och fisket och förekomma öfverdrifven skogsafverkning samt mot utrotning och förstöring freda djur, växter och andra naturföremål, hvilka genom sin tillvaro medelbart för människan äro af betydelse. Hit äro att hänföra åtgärder till skydd för fåglar, som icke höra till de jaktbara, men äro för jordbruket nyttiga. Till den ekonomiska synpunkten har sedermera kommit en *naturvetenskaplig*.

Man erkänner numera allmänt, att det är af den största betydelse för vetenskapen såväl att inom vissa områden kunna följa naturens utveckling sådan den förlöper, där den öfverlämnas uteslutande åt sig själf, som ock att mot förstörelse skydda sällsynta djur och växter samt märkligare fasta naturföremål och ytbildningar.

De sällsynta djur och växtarterna erbjuda ofta, såsom utgörande relikformer, det största vetenskapliga intresse och bilda i många fall oersättliga dokument till djur- och växtlifvets historia, likasom märkligare fasta naturbildningar och ytförmationer kunna vara af den största betydelse vid studiet af den geologiska utvecklingens förlopp.»

Många djur och växtarter ha redan utrotats, och faran att deras antal skall ökas blir desto större i den mån handeln med naturalier alltmer utvecklar sig till en omfattande affärs-gren. Vissa fågelägg utjudas i äggkataloger till ej mindre än 100 kr. pr. styck, ja, för en kalifornisk kondorartsägg begäres omkring 1,200 kronor. Under en vinter skötos på Helgoland 12,000 mäsar för fjäderns användning till hattprydnader. I Nizza torgfördes under 5 månader 1881—1882 mer än 335000 trastar, 481,000 lärkor och 502,000 sångfåglar af andra slag.

»Intresset för naturen i dess ursprunglighet och olika lifsytringar tillhör emellertid icke uteslutande vetenskapsmännens krets. Kärleken till naturen är tvärtom, särskildt i våra tider, synnerligen allmän och förenar sig med det vetenskapliga intresset i ett kraf på skydd för naturen i dess ursprunglighet. Det är en gammal erfarenhet, hurusom t. ex. fågellifvet i en sjö eller vid en strand, märkligare grott- och klippbildningar, storvuxna eller egendomligt bildade träd, förekomsten af särskilda, af folkpoesien omhuldade växtarter o. s. v. kunna blifva föremål för ett så allmänt intresse inom en ort och så bidraga till platsens allmänna stämning och skaplynn, att ett skydd mot förstöring och skadegörelse framträder såsom ett önskemål af samhällelig betydelse. Härmed har man kommit öfver på den *estetiska synpunkten*. Denna synpunkt har man i vissa länder utsträckt så långt, att man icke blott kräfver själfva naturföremålets fredande på grund af dess skönhetsvärde och den trefnad det bereder utan också fordrar förbud mot åtgärder, som kunna verka störande för skönhetsintrycket såsom anbringande af reklamtaflor, uppförande af vanprydande byggnader o. s. v.

Slutligen må nämnas, att litet hvarstädes förekomma naturföremål, vid hvilka sägner, historiska minnen eller folkliga pläg seder äro fästade. Dessa kunna från naturvetenskaplig och estetisk synpunkt sakna allt intresse. De äro icke naturminnesmärken i vanlig mening men deras skyddande kan likväl med fog ifrågasättas. Den synpunkt, från hvilken sådana föremål förtjäna uppmärksamhet är en *historisk eller kulturhistorisk*.

De lagstiftningsåtgärder, som i främmande länder föranledts ur dessa tre bevekelsegrunder: en naturvetenskaplig, en estetisk och en historisk, hänföra sig i allmänhet till allra senaste tiden eller tiden från 1900-talets början. I många länder har man ännu icke hunnit ägna frågan någon vidare uppmärksamhet.

Hvad till en början *Norge* angår, lär man endast tänkt sig möjligheten att såsom nationalpark afsöndra ett intressant skogsområde vid Rörås samt en dal i Finnmarken, båda tillhörande staten. Äfven uppgifves det, att en del sällsynta Dovreväxter varit föremål för skyddsanordningar. Den vackra Skjeggedalsforsen i Hardanger har genom Norska turistföreningens försorg blifvit friad från eventuella industrianläggningar.

I *Danmark* ha olika naturvetenskapliga föreningar tillsatt

ett utskott, som har till uppgift att söka bevara såväl enskilda former som hela samhällen af djur- och växtarter, hvilka äro af särskildt stort intresse. Dessutom skall utskottet freda för landets karakteristiska landskap och landskapsformer, som kunna gifva ett begrepp om landets naturliga utseende och ursprungliga djur- och växtvärld. Någon vidare lagstiftning i denna fråga har dock ej förekommit.

I öfverensstämmande med dessa intressen och önskemål har man ställt om, att staten inköpt den s. k. Borrishede i Vestjylland. 80 tunnland ljunmland vid Vrögum ha fredats, ett stycke hed vid Lemvig (800 t.-land), ett flygsandsfält Raabjerg Mile (190 har) likaså, den 50 har omfattande Fossedalen med vegetation af *Calluna*, *Empetrum* *Arctostaphylos* o. s. v. har staten inköpt, slutligen ha sällsynta örter inhägnats och botanisering utan tillstånd på vissa ställen förbjudits o. s. v.

(Forts. i nästa häfte.)

Faunan i markegångstaxorna.

är jag som barn hörde talas om markegång trodde jag den vara ett slags marscherande. Något sammanhang med promenad har den dock ej, om också dess fastställande, reglerad som den är genom stadganden, stammande från åldriga tider, är förenad med ej så liten omgång.

För de mångas räkning, som icke i ett eller annat afseende haft med markegång att göra, torde vara skäl att nämna att densamma i korthet sagdt är det å ränte- och kronotiondepersedlar arligen bestämda pris, efter hvilket bland annat frälseräntor erläggas samt en god del af de ecklesiastike tjänstemännens löneförmåner utgå. Öfver dessa pris upprättas de s. k. markegångstaxorna.

Visserligen äro de i taxorna upptagna persedlar till slag och antal rätt växlande inom rikets olika län, men detta till trots måste dock taxorna betecknas såsom en skäligen ointressant lektyr för andra än räntegifvare och räntetagare samt vederbörande löntagare.

Liksom man kan koka soppa på en spik, torde man dock kunna afvinna äfven markegångstaxorna något af mera allmänt intresse. Hvad de i sådant afseende bjuda faunisten, skall jag här söka framdraga, villigt erkännande att resultatet blir klen. Bäst är ock att ej dröja härmed. Hos Kungl. Maj:t föreligger nämligen förslag om förenkling af markegångsväsendet, gaende bland annat ut på ett förminskande af antalet

persedlar i taxorna. Det är därför mycket sannolikt att en hel del af markegångstaxornas nuvarande djur inom kort få räknas till de utdöda.

I fråga om markegångsdjuren må först nämnas att i nästan alla taxor uppträda både fyrfotingar, fågel och fisk. Alldeles utan djurlif äro blott Blekinge, Kristianstads, Malmöhus och Kopparbergs län.

Bland fyrfotadjuren intages främsta rummet af oxen. Vanligast är han betecknad rätt och slätt som *en oxe* eller *ett stycke oxe*, somligstades dock med adjektivet *laggild* eller *skattgild* och i åtskilliga län med tillagd viktbestämmelse, varierande från det minutiösa talet 127,522 kilogr. upp till 170 kilogr., som i Skaraborgs län skall vara vikten på *en skattgild oxe*. Älfsborgs län framvisar oxar i tre kvalitéer: en *laggild oxe* med ett värde (här som i det följande angifvet enligt 1907 års taxa) af kronor 166:— en *stådjeoxe* å kr. 108:— och en *foderoxe* å kr. 76:50

En värdig kamrat till den sistnämnde, antagligen nödvuxen och måttligt hullig, synes den vara, som i Västernorrland betecknas såsom *en oxe, sådan som i landet finnes*, värderad till kr. 87:22. I Södermanlands län förklaras en oxe uttryckligen vara detsamma som ett *fodernöt*. Bestämdt lägre rang än oxen intager däremot sistnämnda kreatur i Kalmar och Hallands län, åtminstone att döma efter priset. I de tre smålandslänen, där och annars ingenstädes, finnes naturligt nog *stuten*, i Kalmar län benämnd *foderstut*.

Då oxen sålunda förekommer i många variationer, skulle man med skäl kunna antaga att detta åtminstone i lika grad borde vara fallet med det feminina elementet bland nöten på markegångens ängder. Så är dock ej förhållandet. Endast i Älfsborgs län uppträder en *foderko*, i värde lägre än den vanliga kon; öfverallt annorstädes är hon blott och bart *en ko* eller *1 st. ko*, om också priset växlar.

Gå vi öfver till markegångstaxans utbärande djur, uppträda de visserligen i flertalet län, men liksom i lefvande lifvet blidt och blygsamt: *ett får, ett st. får, ett lam, ett st. lam,*

på Gottland *ett gammalt får, ett ungt får* och i Norrbotten *ett st. tiondefår*, se där allt!

Svinet, som väl lika mycket om ej mer än något af de öfriga husdjuren bidragit till fyllande af landtbefolkningens viktualiebehof, spelar märkligt nog i markegångstaxorna en jämförelsevis liten rol, åtminstone i ostyckadt skick. Visserligen gör Hallands län all möjlig heder åt detsamma, upptagande jämte de mera blygsamma titlarna *ett st. fargalt, ett st. halfvuxet svin* och *ett st. d:o än mindre*, den ståtligt klingande persedlen *ett st. galt, bordgalt, skattegalt och helvuxet svin*, och dessutom har dess taxa under den som ökvädingsord ej okända titeln *ollonsvin* en särskild afdelning med tre slags större och mindre svin. Högt i ära synas således Särimmers ättlingar af ålderstätt i Halland. Detta framgår ytterligare af de många former fläsk, som flnnas i dess taxa. Man bjudes där på både *torrt* och *saltgrönt kornfläsk* liksom på *torrt* och *saltgrönt ollonfläsk*. Särskildt det sistnämnda låter ju synnerligen aptitligt.

Af öfriga län ha flere i sina taxor artikeln *fläsk*, men det lefvande svinet ga de alla med tystnad förbi utom Östergötland, där *ett st. galt om tre år* uppträder, samt Kalmar och Älfsborgs län, som ha sitt *svin* resp. *fodersvin*.

Af vilda fyrfota djur upptaga markegångstaxorna blott två, nämligen den i Stockholms och Uppsala län förekommande *haren* samt *en mård* i Skaraborgs län. Nämnas bör dock att Värmland har ett *mårdskinn* och *ett gräskinn* och Jämtland *ett timmer gråverksskinn (40 st.)* liksom också att sälen fått i flere län i form af *skälspäck* eller *sälspäck* och därjämte i Stockholms län såsom *skältran* lämna sin tribut åt markegångstaxorna. Liknande lott har ock renen i Jämtland, Västerbotten och Norrbotten, hvars taxor upptaga *renkött*.

Vända vi oss härpå till fågelvärlden, finna vi att densamma är mycket svagt representerad, endast tre arter.

Två af dessa, gåsen och hönan, följas troget åt i sjutton af rikets län. Hönan är och förblir öfverallt blott *ett höns* eller *ett st. höns*. Af gåsen finnas däremot varieteter. Så

förekommer hon i Älfsborgs län både *gödd* och *ogödd*, den senare, värderad till kr. 3: 65, lärer det ej vara stor glädje att sätta tand uti. I Göteborgs och Bohuslän är hon *en lefvande gödd gås*.

Att hönan och den tama gåsen — och endast om tama gäss lärer här vara fråga — inte ha någon trefnad omkring polcirkeln och att därför Norrbotten är ett af de sju län i hvars taxa de ej förekomma, är ju lätt förklarligt. Däremot synes det egendomligt, att de lysa med sin frånvaro i rikets sydligaste län. Såsom fullständigt bevismedel om gåsens och hönans utbredning inom riket kunna markegångstaxorna således ingalunda åberopas.

Den tredje fågelarten återfinnes i Östergötland, dess namn är: *ett st. fågel*. Härmed lärer enligt upplysning från länet afses en skogsfågel, tjäder eller orre, hvilket dess pris kr. 1: 25 jämväl antyder.

I flertalet län finnes den med fågelriket sambörande persedeln *ett tjog ägg*. Östergötland har därjämte *ett tjog skär-ägg*, en artikel, som kvarstår från den tid, då skattning af sjöfågeln redde var en fullt loflig handtering.

En persedel af sammansatt natur är den, som i Halland förekommer under benämningen: *ett st. teya*; det är ett triumvirat, som består af *ett får, en gås och ett höns*, och som säkerligen på den tid då persedlarna lämnades in natura, var en särskildt för den räntetagande husmodern angenäm intäkt.

Bland markegångstaxans fiskar må *laxen* såsom den förnämsta och värdefullaste nämnas främst. I flertalet län förekommer den ock; liksom öfriga fiskepersedlar vanligast mätt med hektoliter eller kilogram, stundom dock angifven i stycketal såsom fallet är bland annat i Halland, där jämte *1 st. lax* utan tillagdt adjektiv finnas upptagna *1 st. mindre dito* och *1 st. spekelax*. I Värmland kommer eller rättare kom räntegifvaren med *en kärfve lax eller tolf laxar*. Såsom kvalitetsbestämmelser äro att märka *vraklax* i Uppsala och *Vätterlax* i Jönköpings län samt i Västernorrland *den s. k. forslaxen*,

som fångas ofvanför Sollefteåforsen, och som betingar icke fullt hälften så högt pris som annan lax i länet. Rökt förekommer han endast i ett län, man gissar naturligtvis på Hallands — nej, Västerbotten är det, som bjuder härpa. Gäfleborgs län har jämte laxen också hans frände *laxöringen*.

Att *strömmingen* spelar en betydande roll på Sveriges ostkust visas tydligt däraf, att den finnes i taxorna för alla till Östersjön stötande län utom de tre sydligaste. I Uppsala län skall han vara *lagd*, en motsats, icke till stående, utan till föst, d. v. s. i kärlet utan särskild omsorg nedstufvad strömming.

Väl representerad är också *ålen* öfver större delen af riket, än utan närmare bestämning, än *torr*, än *salt* eller *saltgrön*, än såsom *100 st. torra ålar*. Hur mycket starka våtvaror lærer icke särskildt sistnämnda persedel kraft för att icke gå igen. Däråt syftar kanske det förhållandet att Halland till de 100 torra ålarna bjuder på *en hektoliter tyskt öl*. Af alla öfriga län är det blott Jönköpings, som prästerar en dryckesvara och den af svagaste slag, endast *en liter dricka*.

I parti om 100 st. upptagas också de ålen till figuren liknande *nejonögonen* i Västernorrland samt Väster- och Norrbotten. För öfrigt förekomma de blott i Uppsala län, där beräknade i kilogram.

Af egentlig saltsjöfisk finna vi utom strömmingen *torsk* i flere län, *rockor* och *koljor* i Halland samt *hvitling* i Bohuslän. I sistnämnda län ha vi därjämte persedlarna *1 hektol. fisk eller kabiljo* samt *en vala komul*,¹ hvarmed afses den numera sällsynta fisken kummel.

Öfriga förekommande fiskslag äro *sik* och *röding*, *gädda*, alltid *torr*, *id*, *gös*, *aborre*, *mört*, *braxen*, *lake* och *nors*, ja till och med *löjan*² har såsom *salt* fått den hedern att vara med i Norrbotten.

I Kalmar län finnes *100 st. spetfisk*. Härmed lærer afses

¹ Komul = *Kolmule* emedan fisken i fråga är svart in i gapet. Red.

² Härmed afses *siklöja*, den vanliga löjan kallas i motsats häremot *benlöja* och i Norrbotten *vimma*. Red.

sådan saltad och soltorkad mört, som man under dess beredningstid ser, uppträdd på smala trästickor (spetor), i långa rader pryda de småländska stuguväggarna. Så ha vi *en hektoliter stintor*, hvilka dock intet ha att göra med vare sig Delsbo eller annan mera nordlig bygd utan äro siklöjor från sjön Värmelen i Värmland. Vidare förekommer *sill* i Jämtland och Norrbotten samt *kramsill* i Västerbotten. Slutligen må antecknas den i många taxor uppträdande artikeln *torr* eller *allehanda torr fisk*, som åtminstone efter namnet att döma icke lämnar några vidare läckra mål.

Beträffande de olika taxornas större eller mindre rikedom på fisk må endast nämnas att Norrbottens företer den största omvexlingen med ej mindre än 12 olika slag.

Innan vi lämna markegångsfaunan torde böra erinras att taxorna för Göteborgs och Bohus samt Skaraborgs län upptaga *en årlig häst* och *en kungshäst*; sistnämnda taxa därtill *en årlig häst i Vadsbo*, *en lagmanshäst* och *en fogdehäst*. Nämnar jag emellertid också att priset på desamma växlar mellan 10 och 25 öre, lärar med all tydlighet framgå att vi här icke ha att göra med hästar, öfver hvilka vare sig kung, lagman eller fogde numera kasta ben.

Bleka vålnader äro de blott från den tid, då allmogen fick till utfodring emottaga konungens och hans embetsmäns hästar, som sedermera då detta onus in natura utbyttes mot penningeskatter, gåfvo desamma sina namn.

C. A. W.

Några ord om ost-afrikanska vårtsvin och piggsvin.

(Se planscher sid. 268--269).

Vårtsvinen (*Phacochoerus africanus*) voro i trakterna mellan Kilimandjaro och Meru rätt allmänna och anträffades regelbundet inom vissa områden, som de utvalt till sina favoritplatser.

Utpräglade steppdjur gå de vid Kilimandjaro från steppen icke högre än till blandskogen vid bärgets fot och ersättas högre upp i kulturzon och regnskog af buschsvinen (*P. choeropotamus*). Vårtsvinen föredraga som nämndt, öppen terräng, helst sådan, där spridda träd och buskager uppskjuta ur gräset bildande så kallad träd- och buskstepp, men anträffas äfven ute på den öde, öppna, trädlösa steppen. Här, isynnerhet på busksteppen, vandra de omkring familjevis eller honan med sina två ungar, under det att den gamle galten ofta ses ströfva omkring för sig själf. De äro ej synnerligen skygga, deras syn icke skarp, hvarför det med någon försiktighet icke är synnerligen svart att nalkas dem inom skotthåll, äfven ute på öppna steppen. Mellan Kilimandjaro och de natronsjöar, som ligga spridda på steppen på vägen till Meruberget, fanns just en af dessa djur omtyckt terräng, hvarom jag antecknat följande från en jakt i dessa trakter.

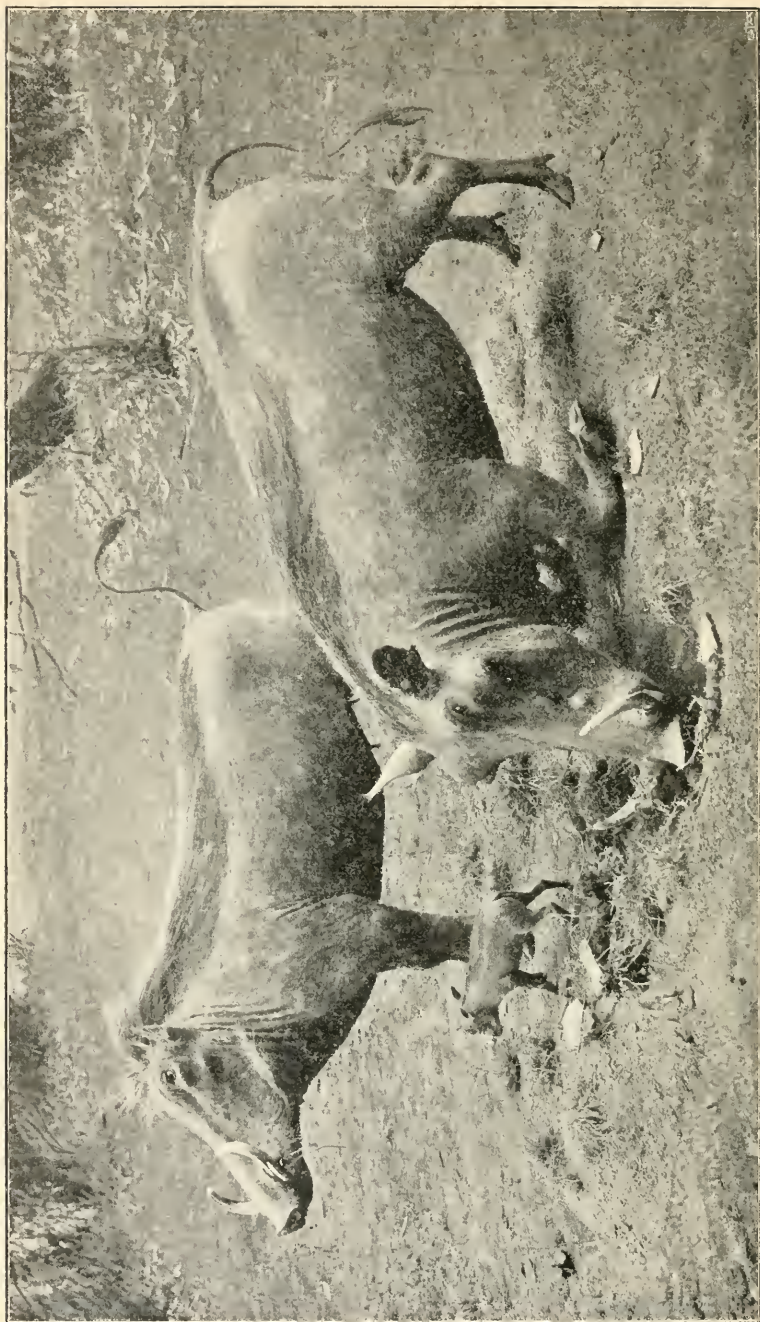
Vi äro på halfannan timmas väg från zoologiska stationen på Kilimandjaros västra sluttning, Sanya-floden är öfvervadad, och vi styra vägen bort mot Kirarágua, de sista spridda träden från blandskogen ha försvunnit och ett flackt landskap ligger för blicken med sin torra, risiga busch, ofta svartbränd af massaiernas eldar, sina spridda höstacklika kullar, egentligen

icke annat än med gräs öfverväxta termithögar, och gulnade lägre växter. Längre bortåt har den torra, glesa buschen försvunnit, stora vidder bilda öde stepper beväxta med kort, ofta tufvigt gräs, med öfver allt framträdande grå, stenig och torr mark. På många ställen äro tufvorna svartsvedda af massaiernas eldar, som härjande gått fram för att komma ny brodd att grönskande spira upp för deras hungrande hjordar af nötboskap, får och getter. Här ute på grässteppen hafva de på busksteppen öfver allt uppskjutande termithögarne försvunnit, ögat blickar bort öfver ett enda flackt, gulnadt, delvis svartbrändt gräshaf med svagt kuperad mark af sänkor och höjningar. At norr stiga spridda större kullar upp ur den vidsträckta gräsöknen, åt vänster reser sig på någon dagsmarsch Merubergets öfver 4,000 m. höga kägla, under det att Kilimandjaros väldiga massa åt öster höjer sin hvitglimmande, af gletscher och isfält betäckta hjässa, som en jättekupol majestätiskt framträdande ur de under lägrade molnen. Under tiden hafva vi inkommit bland de svartbrända busktrakter, som från blandskogen utgör en mellanlänk till grässteppen. Här är vildsvinens hemvist, här ströfva dessa omkring bland den svartbrända buschen och den sotiga marken, som de till färgen så likna, att de, om stilla, på något afstånd blott med svårighet därifrån kunna skiljas, där beta små buskantiloper eller springa skrämde med lätta språng bort mellan kullarne, här träffas nyss från norden anlända stenskvättor, blandade med den inhemska svartbröstadde arten (*Saxicola pileata*), hvilken uppstigande som en lärka, under fladdrande vingslag och härliga toner stannar i luften för att åter sänka sig till den plats, hvarifrån den uppsteg: här löper äfven kronvipan (*Stephanibyx coronatus*), stäppdjurens pålitlige väktare omkring för att vid annalkande fara under vilda skrån kasta sig upp i luften. Hit och dit skjuter hon därvid fram under öronskärande, förtvifladt vidt och bredt omkring ljudande skrik. Det är alarmsignalen för alla steppens djur: de lugnt betande antiloperna höja nyfiket hufvudet, spetsa öronen i spänd förväntan, de korta svansarna svänga oroligt, en enda rörelse, som bekräftar farans närhet,

och med snabba språng kasta de sig i väg mellan kullar och buskar. Ja själfva det vresiga gamla vildsvinet reser sitt väldiga hufvud med dess fruktanvärda krokiga långa betar, den upplyfta svansen krökes som på en babian, och i spetsen för de sina, som följa i rad, trafvar han med högburet hufvud bort bland de svartbrända buskarne, eller styr ut på den öppna stäppen, där de länge på afstånd kunna följas med blicken, da de stundom stanna för att se sig tillbaka och därpå fortsätta sin färd.

I fångenskap blifva dessa vildsvin, om infångade såsom små, tama och följa sin ägare som hundar. En på Kilimandjaro boende farmare ägde ett par af de svarta tagna små ungar, hvilka uppammades af en honom tillhörig tik, ett ovanligt klokt djur. Da de växt upp, följde de sin ägare under hans promenader springande på stigen i rad efter hvarandra med i vädret upplyfta svansar. Ehuru fostermodern nog syntes besvärad af de besynnerliga barnen, särskildt sedan de vuxit upp, behandlade hon dem dock väl och tycktes äfven bevara en viss ömhet för dem. Hennes kloka, goda ögon sågo riktigt bedjande ut, da man tog dem ifrån denne, och det var som hon velat säga: ja nog äro de fula, men lät mig behålla dem, då ni tagit mina riktiga barn! Då de unga djuren betade, föllo de ofta på knä och spatserade så omkring för att ej behöfva sträcka hufvudet så långt nedåt. Halfvuxna började de blifva rätt besvärliga för sin omgifning, öfver allt snokade de då omkring och voro därvid så närgångna, att de ogeneradt kommo in i bostäderna; särskildt hanen visade ofta en obehaglig näsvishet och återvände, om bortjagad, snart till den förbjudna platsen, om den på något sätt lockade honom. Salunda hade jag all möda att bevaka de till torkning utlagda skinnen, som han gärna kom och rotade ibland, och det var ej utan, att han stundom under ett ilsket skrik var färdig att försvara sig, da han med ett rapp jagades bort.

Böhm uppger, att vårtsvinstek är utmärkt. För min del har jag många gånger försökt att förtära köttet af de fällda djuren men utan framgång, och redan på långt afstånd kändes den fräna, obehagliga lukten från grytan vid lägerelden.

Grupp af vårtvin i Riksmuseum
hemförda af professor Y. Sjöstedt, uppstoppade af konservator A. Svensson.

Grupp af ostafrikanska piggsvin i Riksmuseum
(hembörda af professor Y. Sjöstedt, uppstoppade af konservator A. Svensson.)

då Sandberg skulle tillaga den läckra steken. Äfven köttet af yngre djur kunde vi trots upprepade försök aldrig förtära.

Piggsvinen, af hvilka två arter hemförts från Kilimandjaro (*Hystrix galeata* THOMAS och *H. galeata ambigua*¹ LÖNNBERG n. subsp.) föra ett nattligt lif och anträffas därför blott tillfälligt. De uppehålla sig mest i bärgets kulturzon, i infödingarnes farmer och kringliggande skogspartier och anträffades på Meru i regnskogen så högt upp som vid omkring 3,000 meter.

Yngve Sjöstedt.

¹ *Hystrix galeata* skiljer sig från andra piggsvin genom sina ofantligt stora och breda näsben. Formen *ambigua* öfverensstämmer med *galeata* häri, men är i andra afseenden mera lik det syd-afrikanska piggsvinet, *H. africa-australis*. Både *galeata* och *ambigua* ha ovanligt få och smala hvita ringar på taggarne.

Några däggdjursfossil från Skåne.

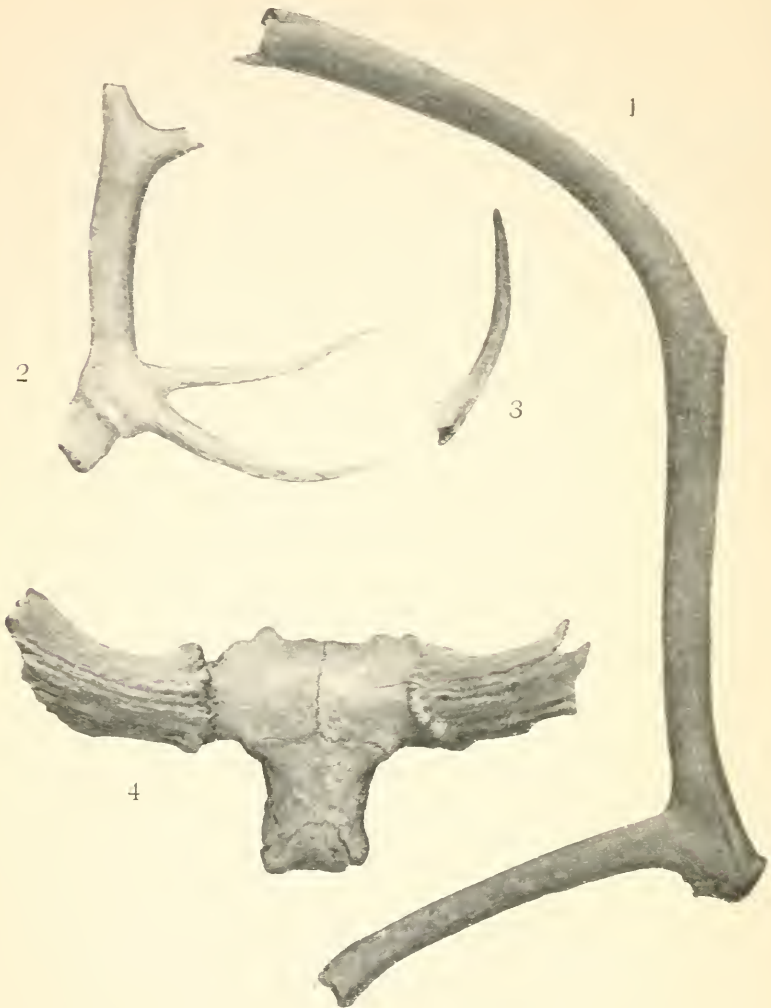

Ämnedomen om vårt lands djurvärld i forna tider är ännu alltjämt mycket bristfällig. Hvarje fynd, som kan meddela någon ny upplysning härom, är därför välkommet. De härnadan afbildade fossilen tillhöra Hälsingborgs museum och konservator MUCHARDT har om dem benäget meddelat följande:

»Renhornet (1) hittades i sommar i Andrarums socken i södra Skåne under torfupptagning. Hornet låg alldeles på mossens botten mellan grus och torflagret. En del andra benfragment af samma djur anträffades också, men de voro så porösa, att de genast föllo sönder. I närheten af dessa ben hittades några tänder af vildsvin enl. bestämning af kand. N. Rosén i Lund. — Längden af hornet mätt längs bågens utsida är ungefär 94 cm. Om man därvid besinnar, att detta endast är själfva hornstängan, som föröfrigt torde ha varit ännu något längre och sedan därtill hornkronans taggar skulle ha kommit, inses lätt, att denna ren haft betydligt kraftiga horn. Omkretsen strax ofvan ögontaggen är ungefär $14\frac{1}{2}$ cm. och hela stängan är ganska grof, så att dess omkrets ingenstädes understiger 11 cm., men vanligen öfverstiger 12 cm. Det är något mindre än det renhorn, som omnämnes p. 224 af denna tidskrifts förra årgång från Skönebäck, Skurup, men formen är ganska lika.

Om verkligen de omtalade vildsvinständerna skulle ha legat på samma nivå som renlämningarne, skulle detta tyda på, att renen kvarlevat i Skåne under ganska lång tid och till dess att en högst väsentlig klimatförbättring inträdt, för så vidt ej af en tillfällighet svintänderna kommit till en lägre nivå

än den, som motsvarar djurets tidsålder. Detta sista är troligare, ty aflagringen af renhornen bör ha skett helt tidigt, alldenstund renhornet låg i mossens botten omedelbart på gru-

set. Hvarken i Sverige eller Danmark har man några renfynd, som med säkerhet kunna påstås stamma ifrån senare tid än tiden närmast efter istiden.¹ —

¹ Jfr VINGE: Om jordfundne Pattedyr fra Danmark. Köpenhamn 1904.

»Kronhjortshornet (2) är från Engelholms-trakten och träffades i fjol vår uti torflager vid Rönneån. Äfven här anträffades spridda benfragment, men sorgligt nog togos de icke tillvara af den, som gjorde utgräfningen, och då jag senare besökte platsen i och för närmare undersökning var allt bortfördt från fyndorten.» —

Detta kronhjortshorns form framgår af bilden. Det är ej så stort, som fossila horn af denna art från Skåne ofta äro, och har väl sålunda tillhört en ännu ej utvuxen hjort.

En ögontagg af kronhjort (3) hittades i höst i Engelholms kronoplantering under dikning därstädes.

Den har tillhört ett horn af ungefär samma storlek som föregående.

Hornbaser och pannstycke af älg (4) hittades för ett par år sedan under dikning på en utmark i Allerums socken en mil norr om Hälsingborg. Da skallen upptogs afhöggos båda skoflarne, som att döma af rosenkransens tjocklek torde ha haft ansevärd dimensioner. Skoflarne upptogos dock sedan, men sönderföllu genast i små smulor. Hade jag i tid fått veta fyndet så hade man nog lätt med försiktighet kunnat utgräfvat skoflarne och åtminstone afteckna dem.»

Detta älgfragment är af stort intresse. Såsom redan af konservator MUCHARDT antydts har det tillhört en älg af väldiga dimensioner. Kortaste afståndet mellan rosenkransarne är ungefär $15\frac{1}{2}$ cm. Omkretsen omkring rosenkransarne är omkring 29 cm. och om stängen på smalaste stället omedelbart ofvanför rosenkransen omkring 23 cm. Rosenkransens pärlor äro dock särskildt på undersidan något afvittrade och är därför detta mått ej fullt rättvist. Omkretsen af stängen är högst betydligt större än hos nu levande svenska älgar. Största dylika mått, som man haft tillfälle att konstatera vid hornutställningar under senare tid har varit 19 cm. Enligt gängse regler för poängberäkning skulle ett sådant horn få räkna 5 poäng för stångomkrets, men den fossila älgan från Allerum skulle för samma sak få 9 poäng.

Aldern på detta sistnämnda fynd kan ej fastställas, då ej några närmare undersökningar därom gjorts. Det vore dock af intresse att få utrönt, om älgen inkommit till Skåne lika tidigt som till Danmark, där den tyckes ha uppträdt under asptiden d. v. s. kort efter istiden.

Det kan ej nog ofta framhållas betydelsen af att, när något fossil fynd göres detta bör med omsorg tillvaratagas och jämte prof af omgifvande jordlager samt anteckningar om fyndets läge, djup under jordytan m. m. insändas till något museum, där det af sakkunnig vetenskapsman kan bearbetas.

E. L.

Smärre meddelanden.

Faunistiska notiser från mellersta Norrland.

Följande små meddelanden tillåter jag mig öfversända i förhoppning att de möjligen kunna ha något intresse.

Vid Bispgårdens skogsskola i Jämtland såg jag för ett par månader sedan en där uppfödd älgoxe, fångad som kalf i fjol. Älgen har sålunda i år för första gången fått horn, och dessa visa redan skofveltyp med ansats till 3—4 spetsar. Att spetsarnas antal ej är något säkert uttryck för djurets ålder är ju tydligt bl. a. däraf, att antalet på höger och vänsterhorn så ofta är olika, men att den första hornuppsatsen kunnat bli så pass kraftig är ju anmärkningsvärdt. Kanske ha förhållandena i fångenskapen förstärkt anlagen för stark hornväxt? I hvarje fall vore af intresse att ärligen fotografera älgen och tillvarataga hornen.

Som känt har vintern 1906—1907 varit ovanligt rik på fjälllemlar. Här i Ångermanland utbredde de sig ganska långt nedåt landet. Fältet för mina iakttagelser sträcker sig från Ramseletrakten (63° 30' n. b.) till fjällen, och inom detta område ha från slutet af maj till åtminstone fram i augusti funnits ungar, hvilket visar att lemlarna, som väl känt torde vara, sätta flera kullar om året, samt att de ej tyckas göra sig någon vidare brådska att vandra åter till fjälls, om utvandarna öfver hufvud taget någonsin återvända dit. Att djuren gjort någon nämnvärd skada, som allmänt påståtts, har jag ej kunnat märka. Några utpräglade gräsätare äro lemlarna nog icke, men möjligen hade gräsväxten lidit, om året ej varit så regnigt och gynnsamt för d. s. Ävärkan på träd eller buskar har ej heller förmärkts.

Sistlidne juli anträffades i den i Tåsjön utflytande Saxälven nedanför »Björnrännan» kadavret af en (att döma af de mycket

slitna tänderna och den 38 cm. långa skallen) gammal björn, som tydligen ej långt förut drunknadt. Björnrännan, en få meter bred spricka i berget, är en kraftig fors, ofvanför hvilken björnarna gärna passera. Så hade nog också denna björn tänkt, men ej kunnat beräkna, att strömsättningen i följd af det häftiga regnandet nämnda tid var mycket starkare än vanligt. I dödskampen hade han gripit en gren, som han ännu efter döden krampaktigt fasthöll.

Et fullt liknande fall inträffade för c:a 30 år sedan, däraf namnet Björnrännan.

Backe nov. 1907.

Viktor Olofsson.

Guldlax fangad vid Koster.

I Juni d. å. fångades på c:a 100 fannars djup i Kosterfjorden utanför Strömstad ett exemplar af guldlaxen (*Argentina silus.*) Den är ungefär så stor som en vanlig fetsill.

Strömstad d. 30/10 1907

Göran Spenning,
Tandläkare.

Haller kornsparfven på att utrotas i Skåne?

Från ett par personer har erhållits det meddelandet, att kornsparfven på senare år starkt aftagit i Skåne. Om detta ej skulle vara af rent lokal natur, vore det skäl att studera orsakerna härtill och försöka undanrödja dem. Det har framkastats, att katter skulle vara de skyldiga och det är ej osannolikt, ty de äro som bekant ett fullständigt plågoris för småfaglar. Skulle ej en väsentlig inskränkning i antalet af dylika okynnes- och skadedjur kunna göras?

En liten gecko-ödda

af arten *Tarentola delalandii* DUM. & BIBR. framkom i lefvande tillstånd till Stockholm den 10 sept. i år med en sändning af bananer, som importerats från Kanarieöarne af Hr. Gunnar Wahlberg. Bananerna hade legat öfver två nätter på kajen men, ehuru det varit rätt svalt, hade den lilla geckon ej tagit någon skada, utan var helt pigg, då den af Hr. Wahlberg öfverlämnades till Riksmuseum. Den ifrågavarande arten liknar mycket den i Medelhafsländerna vanliga *Tarentola mauritanica*, men *T. delalandii* har en annan utbredning nämligen öfver Västafrika, Madeira och Kanarieöarne.

Det intressantaste med denna historia är naturligtvis den omständigheten, att den visar, huru smärre djur kunna ofrivilligt spridas genom människornas åtgöranden från ett land till ett annat. Den stora utbredning, som vissa geckoarter har, förklaras lätt nog åtminstone delvis på detta sätt. Hufvudsakligen är det gifvetvis lägre djur såsom insekter, snäckor etc., som spridas på denna väg men ibland komma äfven högre djur med i skeppslasterna. Ormar i färgrälaster äro ej så sällsynta, och en gång för några år sedan träffades i New York en liten boorm i en bundt bananer från Västindien.

Canadas regering köper en bisonhjord.

För ungefär 25 år sedan, när bisonoxarne i Montana höllo på att taga slut, skaffade sig tvenne Herrar Pablo och Allard en tjur och en ko. De skötte dessa noga och tack vare omsorg med afveln ha de lyckats uppdraga en hjord på omkring 400 djur. Detta är den största bisonhjord, som finnes i Amerika och den har köpts af Canadas regering för att öfverföras till Elk Island Park ungefär 15 engelska mil öster om Fort Saskatchewan. Denna park omfattar 16 sections af land, som äro inhängnade med järnträdsväf. Tjurarne öfverfördes till nya bestämmelseorten i maj, kor och kalvar i augusti.

Nytt exempel på utrotning af nyttiga djur.

I Argentina ha chinchillas och vicunas blifvit så starkt förföljda för skinnets skull, att man måst fridlysa dem af fruktan för att de eljest skulle helt utrotas.

Tvenne bastardhurar

ha af grefve C. C. Beck-Friis godhetsfullt öfverlämnats till riksmuseum från Börringe. Båda exemplaren voro särdeles vackra och stora. Det större vägde 4 kilo 50 gr. Båda ha så mycket blod af svensk hare, att deras allmänna dräkt mest öfverensstämmer med den nordiska harens blågrå varietet. I synnerhet gäller detta om det mindre exemplaret, hos hvilket blott hufvudet är delvis brunt. Dessutom har bottenullen den från tyska haren ärfda för dylika bastarder synnerligen karakteristiska gula tonen. Örat hos denna bastard är också längre än hos en svensk hare och bakfoten är blott 15 $\frac{1}{2}$ cm. sålunda något mindre än hos en svensk hare. Det större exemplaret har mera tyskt blod i sig. Den har därför bottenullen framtill på hals och bringa intensivare fargad. På bogar, framben och fötter framträder delvis den tyska harens färg liksom äfven på hufvudet. Svansen är ej stort större än maximum hos en svensk hare näml. 74 mm. utom håren, men den har en tydlig svart strimma på öfversidan som hos en tysk hare. Bakfotens längd är i öfverenstämmelse med exemplarets betydliga storlek t. o. m. större än hos en svensk hare och mäter 167 mm. i längd. Öronens längd är intermediär.

Rättelse.

Min uppgift att järnsparfven häckar med tre par i granhäcken kring exercisheden är felaktig och bör utgå; den fågel som sågs vid boet var en gräsängare, och det troliga är att järnsparfven icke alls häckat där.

Landskrona d. 20 nov. 1907.

G. Gartz.

De svenska ryggradsdjurens vetenskapliga namn.

Af Einar Lönnberg.

(Fortsättning från föreg. häfte.)

Mugil auratus Risso 1810.

Guldmulten.¹

Underord. **Catosteomi.**

Fam. **Lamprididæ.**

Glansfiskar.

Lampris pelagicus (GUNNERUS) 1768.

Glansfisken.²

syn. *Scomber pelagicus* GUNNERUS 1768.

Zeus guttatus BRÜNNICH 1788.

» *Luna* GMELIN 1788.

Lampris guttatus A. J. RETZIUS 1799.

pelagicus SMITT 1892.

Fam. **Gasterosteidæ.**

Spiggar.

Gasterosteus aculeatus LINNÉ 1758.

Storspiggen.

Gasterosteus pungitius LINNÉ 1758.

Småspiggen, Tiotaggade Spiggen.

Spinachia spinachia (LINNÉ) 1758.

Tångspiggen.

syn. *Gasterosteus Spinachia* LINNÉ 1758.

Spinachia vulgaris FLEMING 1828.

Gastræa spinachia SAUVAGE 1874.

Spinachia COLLETT 1902.

¹ Sydlig, tillfälligtvis hos oss.

² Sydlig, pelagisk, sällsynt vid svenska kuster, oftare vid norska och har en gång träffats vid Murmankusten.

Fam. **Syngnathidæ.**

Kantnålfiskar.

Syngnathus acus LINNÉ 1758.

Stora kantnålen eller Tångsnällan.

Syngnathus rostellatus NILSSON 1855.

Lilla kantnålen.

Siphostoma typhle (LINNÉ) 1758.

Brednäbbade kantnålen.

- syn. *Syngnathus Typhle* LINNÉ 1758.
Siphostoma » RAFINESQUE 1810.
 » » KRÖYER 1846—53.
Siphonostoma » YARRELL 1853.

Nerophis æquoreus (LINNÉ) 1758.

Stora Hafsnålen.

- syn. *Syngnathus æquoreus* LINNÉ 1758.
Nerophis RAFINESQUE 1810.
Scyphius RISSO 1826.
 » *æquoreus* NILSSON 1855.
Nerophis » YARRELL 1859.

Nerophius ophidion (LINNÉ) 1758.

Lilla Hafsnålen.

- syn. *Syngnathus Ophidion* LINNÉ 1758.
Nerophis » KRÖYER 1846—53.
Scyphius » NILSSON 1855.

Nerophis lumbriciformis (YARRELL) 1836.

Krumnosiga Hafsnålen.

- syn. *Syngnathus lumbriciformis* YARRELL 1836.
Nerophis » KRÖYER 1846—53.
Scyphius » NILSSON 1855.

Underord. **Heteromi.**Fam. **Fierasferidæ.**

Fierasferfiskar.

Fierasfer dentatus CUVIER 1829.• Tandfierasfern.¹Underord. **Haplomi.**Fam. **Luciidæ.**

Gäddfiskar.

*Lucius*² *lucius* (LINNÉ) 1758.

Gäddan.

syn. *Esox lucius* LINNÉ 1758.*Lucius vorax* RAFINESQUE 1810.*Lucius lucius* JORDAN & EVERMANN 1896.Fam. **Myctophidæ**

Prickfiskar.

Myctophum elongatum (COSTA) 1844.Costas Prickfisk.³syn. *Scopelus elongatus* COSTA 1844.• *Kröyeri* MALM 1863.*Myctophum elongatum* COLLET 1884.*Myctophum glaciale* REINHARDT 1884.Ströms Prickfisk.⁴syn. *Scopelus glacialis* REINHARDT 1837.• *mülleri* COLLETT 1875.*Myctophum glaciale* SMITT 1895.¹ Sydlig, endast några få ex. anträffade i skandinaviska haf.² LINNÉ's stora släkte *Esox* omfattade förutom gäddan äfven näbbgäddan, pansargäddan (*Lepisosteus*), *Sphyræna* m. m. LACÉPÈDE bröt ut *Lepisosteus* 1803, *Sphyræna* var redan upphöjdt till släkte 1801 af BLOCH & SCHNEIDER, hvilka därvid blott följde ARTEDI. RAFINESQUE gjorde sedan 1810 en delning af verkliga gäddor, åt hvilka han gaf släktnamnet *Lucius* och näbbgäddor, för hvilka släktnamnet *Esox* bibehölls. Denna anordning har alltså prioritet och bör beagnas, äfven om den strider emot nu gängse bruk.³ Pelagisk, blott några få exemplar funna i Sverige, talrika i Norge.⁴ Nordlig pelagisk fisk, hittills ej anträffad vid Sveriges kust, men flera gånger vid Norges. Till samma familj höra »laxtobisarne», *Sudis kröyeri* LÜTKEN 1891 (= *Paralepis kröyeri* en gång funnen vid Norges kust; *Sudis atlanticus* KRÖYER en gång funnen vid Skagen.

Underord. Apodes.

Älfiskar.

Anguilla anguilla (LINNÉ) 1758.

Ålen.

syn. *Muraena Anguilla* LINNÉ 1758.

Ophichthus anguilla A. J. RETZIUS 1800.

Anguilla SHAW 1804.

vulgaris TURTON 1807.

migratoria KRÖYER 1846—53.

fluvialilis HECKEL & KNER 1858.

Leptocephalus conger (LINNÉ)-1758.

Hafsålen.¹

syn. *Muraena Conger* LINNÉ 1758.

Leptocephalus Morrisii GMELIN 1788.

Muraena nigra RISSO 1810.

Conger vulgaris CUVIER 1817.

» *verus* RISSO 1826.

» *niger* JORDAN & GILBERT 1883.

Leptocephalus conger JORDAN & DAVIS 1892.

Underord. Ostariophysii.

Fam. Cyprinidæ.

Karpfiskar.

Cyprinus carpio LINNÉ 1758.

Karpen.²

Cyprinus carpio × *Cyprinus carassius*

Karprudan.

syn. *Cyprinus kollarii* HECKEL 1836.

Carpio » » 1841—49.

¹ Tillfälligtvis vid våra kuster. Släktnamnet *Leptocephalus* gafs ursprungligen åt hafsålens larv, men måste enligt prioritetslagen användas.

² Införd för odlingsändamål.

Cyprinus carassius LINNÉ 1758.

Rudan.

syn. *Cyprinus Carassius* LINNÉ 1758. *Gibelio* BLOCH 1782. *Carassius vulgaris* KRÖVER 1846—53.*Cyprinus auratus* LINNÉ 1758.Guldfisken.¹syn. *Cyprinus auratus* LINNÉ 1758. *Carassius* GÜNTHER 1868.*Gobio gobio* (LINNÉ) 1758.

Sandkrypären.

syn. *Cyprinus Gobio* LINNÉ 1758. *Gobio fluviatilis* FLEMING 1828. *vulgaris* HECKEL & KNER 1858.*Tinca tinca* (LINNÉ) 1758.

Sutarenen, Lindaren.

syn. *Cyprinus Tinca* LINNÉ 1758. *Tinca vulgaris* FLEMING 1828. *Tinca tinca* SUNDMAN & REUTER 1885.*Phoxinus phoxinus* (LINNÉ) 1758.

Kvidden, Elritsan.

syn. *Cyprinus Phoxinus* LINNÉ 1758. *Aphya*) *Phoxinus laevis* AGASSIZ 1838. *Leuciscus phoxinus* VALENCIENNES 1844. *Phoxinus Aphya* KRÖVER 1846—53.*Leuciscus grislagine*² (LINNÉ) 1758.

Stämman.

syn. *Cyprinus Grislagine* LINNÉ 1758. *Leuciscus* VALENCIENNES 1844. *vulgaris* auct.¹ Införd som prydnadsfisk i dammar och akvarier.² Om den mellaneuropeiska stämman är identisk med den svenska har artnamnet »*leuciscus*» prioritet, då det finnes tryckt först i *Systema Naturæ* cd. X 1758. Detta är dock ej säkert, utan troligen kan den betraktas som en geografisk underart och därför bibehållas det hos oss brukliga namnet *grislagine*.

Leuciscus idbarus (LINNÉ) 1758.Iden.¹syn. *Cyprinus Idbarus* LINNÉ 1758.*Idus**Leuciscus* VALENCIENNES 1844.*Leuciscus albiensis*² VALENCIENNES 1844.

Färnan.

syn. (*Cyprinus Cephalus* LINNÉ 1758 p. p.).*Dobula* A. J. RETZIUS 1800, nec.

LINNÉ.

Leuciscus cephalus FLEMING 1728.*dobula* VALENCIENNES 1844.*albiensis**frigidus**latifrons* NILSSON 1853.*Squalius Dobula* HECKEL & KNER 1853.*Cephalus* DYBOWSKI 1862.*Leuciscus rutilus* (LINNÉ) 1758.

Mörten.

syn. *Cyprinus Rutilus* LINNÉ 1758.*Leuciscus* VALENCIENNES 1844.*Scardinius erythrophthalmus* (LINNÉ) 1758.

Sarfven.

syn. *Cyprinus Erythrophthalmus* LINNÉ 1758.*Leuciscus* VALENCIENNES 1844.*Scardinius* HECKEL & KNER 1858

¹ En gulröd färgvarietet af id, tyskarnes Goldorfe, som af LINNÉ kallades *Cyprinus Orfus*, användes stundom såsom prydnadsfisk äfven här i landet.

² Såsom af VALENCIENNES, NILSSON och LILLJEBORG visats är typen för LINNÉS *Cyprinus Cephalus* en helt annan fisk än färnan. Ej heller hör LINNÉS artnamn *Dobula* till denna fisk. Dessa båda artnamn måste därför falla, och det som därefter får prioritet blir *albiensis*, som VALENCIENNES gaf åt en ung färna, skickad till honom från Elbe. Samme författare använde ortnamnet *frigidus* för en färna, som han erhölet från Wiernmuseet. Båda dessa namn äro tyvärr äldre än NILSSONS *latifrons*.

Aspius aspius (LINNÉ) 1758.

Aspen.

- syn. *Cyprinus Aspius* LINNÉ 1758.
 » *rapax* LESKE 1774.
Aspius AGASSIZ 1835.
Leuciscus VALENCIENNES 1844.
Abramis Aspius NILSSON 1853.
Aspius SUNDMAN & REUTER 1887.

Leucaspilus delineatus (HECKEL) 1843.

Groplöjan.

- syn. *Squalius delineatus* HECKEL 1843.
Leucaspilus abruptus HECKEL & KNER 1858.
delineatus VON SIEBOLD 1863.

Alburnus alburnus (LINNÉ) 1758.Löjan,¹ (benlöja).

- syn. *Cyprinus Alburnus* LINNÉ 1758.
Aspius » AGASSIZ 1838.
Leuciscus » VALENCIENNES 1844.
Alburnus lucidus HECKEL & KNER 1858.

Leucabramis vimba (LINNÉ) 1758.Vimman,² (nosvimma).

- syn. *Cyprinus Vimba* LINNÉ 1758.
Abramis vimba VALENCIENNES 1844.
Leucabramis vimba SMITT 1895.

¹ Braxenlöjan *Spirinthus bipunctatus* (BLOCH), som intager i systemet en mellanställning mellan löjor och braxenfiskar, har ej anträffats i Sverige men en gång i Danmark (Skanderborg, Jutland). Den är eljes hemma i mellersta Europa.

² Vimma eller vimba är ett namn, som utom för denna art flerstädes användes för vissa sikformer och äfven för vanlig löja vid kusten af Norrbotten. På grund häraf ha oriktiga uppgifter om vimmans utbredning och förekomst insmugit sig i litteraturen.

*Abramis blicca*¹ (BLOCH) 1782.

Björknan.

- syn. *Cyprinus Blicca* BLOCH 1782.
Leuciscus » VALENCIENNES 1844.
Abramis » KRÖYER 1846—53.
 » *Björkna* NILSSON 1853.
Blicca argyroleuca HECKEL & KNER 1858.

Abramis brama (LINNÉ) 1758.

Braxen.

- syn. *Cyprinus Brama* LINNÉ 1758.
Abramis » VALENCIENNES 1844.

Abramis farenus (LINNÉ) 1758.

Faren.

- syn. *Cyprinus Farenus* LINNÉ 1758.
 » *Ballerus* »
Leuciscus » VALENCIENNES 1844.
Abramis » KRÖYER 1846—53.

Abramis brama × *Leuciscus rutilus*.Hybrid² mellan Braxen och Mört.

- syn. *Cyprinus Buggenhagii* BLOCH 1784.
Abramis Leuckartii HECKEL 1836.
Abramidopsis » VON SIEBOLD 1863.

Abramis blicca × *Leuciscus rutilus*.

Hybrid mellan Björkna och Mört.

- syn. *Bliccopsis abramorutilus* HÖLANDRE p. p.

Abramis blicca × *Scardinius erythrophthalmus*.

Hybrid mellan Björkna och Sarf.

- syn. *Bliccopsis Buggenhagii* HECKEL p. p.
Abramis abramorutilus HÖLANDRE p. p.
Bliccopsis erythrophthalmoides JÄCKEL.

¹ ARTEDI kände och beskref björknan, men LINNÉ sammanblandade den med faren och därför är BLOCH's namn det första användbara.

² Utom de här anförda hybriderna ha i utlandet åtskilliga andra dylika iakttagits mellan olika slag af mört- och braxenartade fiskar af olika slag.

Pelecus cultratus (LINNÉ) 1761.

Skärbraxen.¹

syn.	<i>Cyprinus cultratus</i>	LINNÉ	1761.
	<i>Pelecus</i>	»	AGASSIZ 1835.
	<i>Leuciscus</i>	»	VALENCIENNES 1841.
	<i>Abramis</i>	»	NILSSON 1853.

Fam. **Cobitidæ.**

Grönlingar.

Cobitis tænia LINNÉ 1758.

Nissögat.

Cobitis barbatula LINNÉ 1758.

Grönlingen.

Fam. **Siluridæ.**

Malar.

Silurus glanis LINNÉ 1758.

Malen.

Underord. **Malacopterygii.**

Fam. **Clupeidæ.**

Sillar.

Engraulis encrasicolus (LINNÉ) 1758.

Sardellen.

syn.	<i>Clupea Encrasicolus</i>	LINNÉ	1758.
	<i>Engraulis vulgaris</i>	NILSSON	1832.
	»	<i>encrasicolus</i>	GÜNTHER 1868.
	<i>Stolephorus</i>		SMITT 1895.

Clupea harengus LINNÉ 1758.

Sillen, strömmingen.

¹ Endast ett exemplar har tillvaratagits inom Sveriges landamären och detta erhöles af LINNÉ på hans skånska resa 1749. Enligt samtida uppgifter lär skärbraxen då normalt ha fångats i Helgeå. Fisken i fråga är sydostlig i sin utbredning.

Clupea sprattus LINNÉ 1758.

Hvassbuken, skarpsillen.

syn. *Clupea Sprattus* LINNÉ 1758.» *Schoneveldii* KRÖYER 1846—53.*Harengula sprattus* VALENCIENNES 1847.*Clupea pilchardus* WALBAUM 1792.Sardinien.¹syn. *Clupea Pilchardus* WALBAUM 1792.*Alausa* VALENCIENNES 1847.*Alosa sardina* MOREAU 1881.*Clupea alosa* LINNÉ 1758.Stamsillen, majfiskens.²syn. *Clupea Alosa* LINNÉ 1758 p. p.*Alausa vulgaris* VALENCIENNES 1847 p. p.*Alosa* » V. SEIBOLD 1863.*Clupea alosa fallax* (LACÉPÈDE) 1801.

Staksillen.

syn. *Clupea Alosa* LINNÉ 1758 p. p.» *fallax* LACÉPÈDE 1801.*Alosa finta* CUVIER 1829.*Alausa vulgaris* VALENCIENNES 1847 p. p.*Clupea finta* GÜNTHER 1868.Fam. **Salmonidæ.**

Laxar.

Salmo alpinus LINNÉ 1758.

Rödingen, fjällrödingen.

syn. *Salmo Alpinus* LINNÉ 1758.» *Umbla* »» *carbonarius* NILSSON 1832.» *rutilus* »*Salvelinus alpinus* A. W. MALM 1877.*Salmo umbla* var. *alpinus* SMITT 1895.

¹ Sardinien liksom äfven Sardellen tillhör egentligen Medelhafvets och Väst-Europas fauna och förekommer blott sällsynt hos oss.

² Sällsynt, endast fångad i enstaka exemplar i Sverige.

Salmo alpinus salvelinus (LINNÉ) 1758.

Storrödingen.

syn. *Salmo Salvelinus* LINNÉ 1758.

Salmo Umbla » »

Salmo umbla var. *salvelinus* SMITT 1895.

(*Salmo fontinalis* MITCHILL 1815.

Bäckrödingen,¹ (käll-laxen).)

*Salmo salar*² LINNÉ 1758.

Blanklaxen.

syn. *Salmo Salar* LINNÉ 1758.

» *nobilis* PALLAS 1831.

» *Salmulus* FRIES 1838 (JUV.)

Trutta Salar VON SIEBOLD 1863.

Salmo salar eriox (LINNÉ) 1758.

Laxöringen.

syn. *Salmo Eriox* LINNÉ 1758.

» *Trutta* » »

Salmo salar fario (LINNÉ) 1758.

Bäcköringen, forellen.

syn. *Salmo Fario* LINNÉ 1758.

(*Salmo irideus* GIBBONS

Rägnbågsforellen.³)

¹ Bäckrödingen är hemma i östra Nordamerika och har därifrån införts till Europa. Hos oss har den blifvit med framgång insatt i en del vatten i Jämtland, hvarest den visat sig trifvas och fortplantat sig.

² Laxarna uppträda i en mängd olika former, alltefter lefnadssätt och förekomst. Dessa formers systematiska värde har varit föremål för olika tolkning af olika författare, somliga ha slagit tillsammans alla under ett enda namn, andra erkänna det berättigade af två namn (ett för lax och ett för laxöring), under det att slutligen andra gifvit en hel del olika namn åt skilda lokalformer. Utan att ingå på en analys af det berättigade hos de olika åsikterna, hvilket skulle taga allt för stort utrymme i anspråk, ha här upptagits namn för tre biologiska hufvudtyper, men på samma gång erinras om, att hvar och en af dessa sönderfaller i en hel del lokala former som mer eller mindre lätt kunna särskiljas från hvarandra.

³ Rägnbågsforellen är hemma i de strömmar, som utfalla i Stilla Oceanen vid kusten af Kalifornien, Oregon, Washington och Brit. Columbia, där den uppträder i flera varieteter. Den har införts till Europa och odlats äfven hos oss samt utsläppts i vattendrag i olika delar i Sverige.

Osmerus eperlanus LINNÉ 1758.

Norsen.

- syn. *Salmo (Osmerus) Eperlanus* LINNÉ 1758.
Osmerus eperlanus LACÉPÈDE.

Mallotus villosus (O. F. MÜLLER) 1776.Loddan.¹

- syn. *Clupea villosa* O. F. MÜLLER 1776.
Salmo arcticus FABRICIUS 1780.
Osmerus villosus FABER 1829.
 » *arcticus* NILSSON 1832.
Mallotus villosus GAIMARD 1840—44.

Thymallus thymallus (LINNÉ) 1758.

Harren.

- syn. *Salmo thymallus* LINNÉ 1758.
Thymallus vulgaris NILSSON 1832.
 » *rexillifer* HECKEL & KNER 1858.
 » *thymallus* COLLETT 1903.

Coregonus albula LINNÉ 1758.

Siklöjan.

- syn. *Salmo (Coregonus) albula* LINNÉ 1758.
 » » *Vimba* » »
Coregonus Vimba NILSSON 1832.
 » *Albula* » »
 » *Clupeoides* » »
Argyrosomus albula A. W. MALM 1877.

Coregonus lavaretus LINNÉ 1758.Siken.²

- syn. *Salmo (Coregonus) Lavaretus* LINNÉ 1758.

Coregonus lavaretus maræna (BLOCH) 1782.

Storsiken.

- syn. *Salmo maræna* BLOCH 1782.
Coregonus fera WIDEGREN 1863 p. p.
 » *maræna* LILLJEBORG 1891.

¹ Arktisk, ännu blott funnen vid Norges kuster, men har där träffats tillfälligtvis ända till Kristianiafjorden.

² Hvad som ofvan sagts om laxarnas variationsförmåga gäller än mera om sikarna. Nästan hvarje vattensystem innehåller en eller oftare flera lokala former eller raser. Dessa kunna dock hänföras till vissa hufvudtyper, för hvilka särskilda namn här anförts.

Coregonus lavaretus oxyrhynchus (LINNÉ) 1758.

Näbbsiken.

syn. *Salmo (Coregonus) Oxyrinchus* LINNÉ 1758.

Coregonus oxyrhinchus NILSSON 1832.

» *oxyrhynchus* WIDEGREN 1863.

Coregonus lavaretus polcur (PALLAS).

Polkursiken.

syn. *Coregonus polcur* PALLAS.

Coregonus lavaretus wartmanni (BLOCH).

Gråsiken.

syn. *Salmo Wartmanni* BLOCH 1784.

Coregonus Marana NILSSON 1855 p. p.

» *Wartmanni* VON SIEBOLD 1863.

» *bolmeniensis* SMITT 1886.

Coregonus lavaretus nilssonii (VALENCIENNES) 1848.

Blåsiken.

syn. *Coregonus fera* NILSSON 1832.

» *Nilssonii* VALENCIENNES 1848.

Argentina silus (ASCANIUS) 1775.

Guldlaxen.¹

syn. *Salmo silus* ASCANIUS 1775.

Coregonus silus CUVIER 1829.

Silus Ascanii REINHARDT. 1833.

Argentina silus NILSSON 1835.

Argentina sphyraena LINNÉ 1758.

Strömsillen, mindre silfverfisken.²

syn. *Argentina Sphyraena* LINNÉ 1758.

¹ Träffas då och då utanför Bohuskusten, men sällsynt.

² Något mindre sällsynt än föregående.

Fam. **Stomiatiðæ.**

Laxsillar.

Maurolicus mülleri (GMELIN) 1788.Laxsillen.¹syn. *Salmo Mülleri* GMELIN 1788.*Argentina Pennanti* WALBAUM 1792.*Scopelus borealis* NILSSON 1832.*Maurolicus* » GÜNTHER 1864.» *Pennantii* DAY 1880—84.» *mülleri* SMITT 1895.*Argyroleucus olfersii* (CUVIER) 1829.Olfers' Plattfisk.²syn. *Sternoptyx olfersii* CUVIER 1829.*Argyroleucus* » VALENCIENNES 1849.Ord. **Chondrostei.****Störfiskar.**Fam. **Acipenseridæ.**

Störrar.

Acipenser sturio LINNÉ 1758.

Stören.

Ord. **Holocephali.****Hafsmusfiskar.**Fam. **Chimæridæ.**

Hafsmusfiskar.

Chimæra monstrosa LINNÉ 1758.

Hafsmusen.

¹ Träffas tillfälligtvis vid Bohuskusten.² Omkring ett tjog exemplar har funnits vid norska kusten ditförda af Golfströmmen. På samma sätt ha där funnits ett ex. af den närbesläktade *Argyroleucus aculeatus* VALENCIENNES 1849, vid Kristiansund och ett ex. *A. hemigymnus* COCCO 1829 utanför Trömsö.

Ord. **Plagiostomi.****Hajfiskar.**Underord. **Selachii.**Fam. **Scylliidae.**¹

Rödhajar.

Pristiurus melastomus (RAFINESQUE) 1810.Hågälen.²syn. *Squalus catulus* GUNNERUS 1763 (nec LINNÉ 1758).*Galeus melastomus* RAFINESQUE 1810.*Squalus annulatus* NILSSON 1832.*Pristiurus melanostomus* BONAPARTE 1832—41.» *catulus* LILJEBORG 1891.*Scylliorhinus stellaris* (LINNÉ) 1758.Storfläckiga Rödhajen.³syn. *Squalus stellaris* LINNÉ 1758.*Scyllium catulus* MÜLLER & HENLE 1841.» *stellare* GÜNTHER 1870.*Scylliorhinus stellaris* SMITT 1895.*Scylliorhinus canicula* (LINNÉ) 1758.Smafläckiga Rödhajen.⁴syn. *Squalus canicula* LINNÉ 1758.» *catulus* » »*Scylliorhinus canicula* BLAINVILLE 1816.*Scyllium* » CUVIER 1817.Fam. **Carchariidae**

Gråhajar.

Prionace glaucus (LINNÉ) 1758.Blåhajen.⁵syn. *Squalus glaucus* (LINNÉ) 1758.*Calcharinus* » BLAINVILLE 1816.*Carcharias* » MÜLLER & HENLE 1841.*Prionace* » CANTOR 1850.

¹ Kråshajen, *Chlamydoselachus anguinus* GARMAN af familjen *Chlamydoselachidae*, har i ett exemplar fångats i Varangerfjorden 1896. Det är en djupvattensfisk af ålderdomlig typ, förut känd från Japan, Madeira och Azorena.

² Sällsynt vid västkusten.

³ Enstaka exemplar anträffadt vid västkusten.

⁴ Sparsamt förekommande vid västkusten.

⁵ Enstaka exemplar anträffade i Kristianafjorden och västra Östersjön.

Galeorhinus galeus (LINNÉ) 1758.

Håstörjen, Gråhajen.¹

syn. *Squalus Galeus* LINNÉ 1758.

Galeorhinus galeus BLAINVILLE 1816.

Galeus vulgaris FLEMING 1828.

» *canis* BONAPARTE 1832—41.

Mustelus canis (MITCHILL) 1815.

Hundhajen.²

syn. *Squalus canis* MITCHILL 1815.

Mustelus vulgaris MÜLLER & HENLE 1838.

» *canis* STORER 1867.

Fam. **Lamnidae.**

Håbrandshajar.

Lamna cornubica (GMELIN) 1788.

Håbranden.

syn. *Squalus cornubicus* GMELIN 1788.

Lamna cornubica FLEMING 1828.

Isurus cornubicus SMITT 1895.

Isurus oxyrinchus RAFINESQUE 1810.

Makriihajen.³

Alopias vulpes (GMELIN) 1788.

Råfhajen.⁴

syn. *Squalus Vulpes* GMELIN 1788.

Carcharias » CUVIER 1817.

Alopias » BONAPARTE 1832—41.

Alopias » YARELL 1850.

Fam. **Cetorhinidae.**

Brugdhajar.

Cetorhinus maximus (GUNNERUS) 1765.

Brugden.⁵

syn. *Squalus maximus* GUNNERUS 1765.

Cetorhinus gunneri BLAINVILLE 1810.

Selache maxima MÜLLER & HENLE 1841.

Selachus maximus STORER 1867.

Cetorhinus » JORDAN & GILBERT 1882.

¹ Fångas då och då vid västkusten.

² Ett exemplar fångadt i Kristianiafjorden. Hundhajen förekommer på båda sidor af Atlanten.

³ En gång iakttagen i Kristianiafjorden.

⁴ Några få gånger funnen vid danska och norska kusten.

⁵ Vid norska kusten ända ned till Kristianiafjorden.

Fam. **Spinacidae.**

Pigghajar.

Squalus acanthias LINNÉ 1758.

Pigghajen.

syn. *Squalus Acanthias* LINNÉ 1758.*Acanthias vulgaris* MÜLLER & HENLE 1841.*Etmopterus spinax* LINNÉ 1758.

Blåkäxan.

syn. *Squalus spinax* LINNÉ 1758.*Spinax gunneri* REINHARDT 1828.» *niger* BONAPARTE 1832—41.*Etmopterus spinax* SMITT 1895.*Somniosus microcephalus* (SCHNEIDER) 1801.Håkäringen.¹syn. *Squalus carcharias* GUNNERUS 1763 (nec LINNÉ 1758).*Squalus microcephalus* SCHNEIDER 1801.*Somniosus brevipinna* LA SUEUR 1818.*Squalus borealis* SCORESBY 1820.» *glacialis* FABER 1829.*Scymnus borealis* MÜLLER & HENLE 1841.» *microcephalus* KRÖYER 1846—53.*Loemargus borealis* YARRELL 1859.*Acanthorhinus carcharias* SMITT 1895.Underord. **Batoidei.****Rockor.**Fam. **Rajidae.**

Rockor.

Raja clavata LINNÉ 1758.

Knaggrockan.

Raja radiata DONOVAN 1808.

Klorockan.

¹ Träffas då och då vid västkusten.

Raja hyperborea COLLETT 1878.

Isrockan.¹

Raja fyllæ LÜTKEN 1887.

Rundrockan.²

Raja circularis COUCH 1838.

Sandrockan.³

syn. *Raja circularis* COUCH 1838.

Raja falsarela SMITT 1895.

Raja fullonica LINNÉ 1758.

Gökrockan.⁴

Raja lintea FRIES 1838.

Blagarmsrockan, hvitrockan.⁵

Raja batis LINNÉ 1758.

Slätrockan.

syn. *Raja Batis* LINNÉ 1758.

Batis vulgaris COUCH 1864.

Raja nidrosiensis COLLETT 1881.

Svartbuksrockan.⁶

Raja oxyrhynchus LINNÉ 1758.

Plogjärnsrockan.⁷

syn. *Raja oxyrinchus* LINNÉ 1758.

» *Vomer* FRIES 1839.

Fam. Trygonidæ.

Stingrockor.

Trygon pastinaca (LINNÉ) 1758.

Spjutrockan.⁸

syn. *Raja pastinaca* LINNÉ 1758.

Trygon » CUVIER 1817.

¹ Djupvattensfisk, funnen utanför Norges kust.

² Högnordisk, men förekommer ända ned i Kattegat.

³ Lär ha tagits några gånger utanför norska kusten, men då den föregående flera gånger förblandats med denna synes saken ej alldeles säker.

⁴ Sällsynt vid Sveriges västkust, vanligare i Norge.

⁵ Fångas ofta af svenska bankfiskare.

⁶ Ursprungligen funnen i Trondhjemsfjorden, men sedan äfven på andra ställen vid norska kusten.

⁷ Sällsynt vid Sveriges Skagerackskust, oftare hemförd af bankfiskare

⁸ Ett exemplar af denna art har tillvaratagits 1849 vid Arildsläge i Skåne.

Vid danska och norska kuster har den oftare anträffats och äfven en gång vid Kiel, 1877.

Fam. **Myliobatidae.**

Örnrockor.

Myliobatis aquila (LINNÉ) 1758.Örnrockan.¹syn. *Raja Aquila* LINNÉ 1758.*Myliobatis* » CUVIER 1817.Kl. **Cyclostomi.**

Rundmunnar.

Ord. **Hyperoartii.**

Nejonögon.

Fam. **Petromyzontidae.**

Nejonögon.

Petromyzon marinus LINNÉ 1758.

Hafsnejonögat.

Petromyzon fluviatilis LINNÉ 1758.

Vanliga Nejonögat.

Petromyzon fluviatilis planeri (BLOCH) 1784.Bäcknejonögat.²syn. *Petromyzon planeri* BLOCH 1784.*Lampetra* » YARRELL 1859.*Petromyzon branchialis* GÜNTHER 1870.Ord. **Hyperotreti.**

Piralar.

Fam. **Myxinidae.**

Pirålar.

Myxine glutinosa LINNÉ 1758.

¹ Ett exemplar tillvarataget vid Kristianiafjorden och arten anses af COLLETT där vara stationär om än sparsamt förekommande.

² Larverna till båda nejonögonsformerna kallas »linål» och ha erhållit det vetenskapliga namnet *Ammocetes branchialis* (LINNÉ) 1758.

Kl. Leptocardii.

Lansettfiskar.

Ord. Cirrhostomi.

Lansettfiskar.

Fam. Branchiostomidæ.

Branchiostoma lanceolatum (PALLAS) 1774.

Lansettfisken.

syn. *Limax lanceolatus* PALLAS 1774.

Branchiostoma lubricum COSTA 1834.

Amphioxus lanceolatus YARRELL 1836.

Branchiostoma lanceolatum KRÖYER 1846—53.

Svensk Fiskeritidskrift

organ för

Svenska Fiskareförbundet

Förbundets
medlemmar

årsafgift 2 kr.; afgift för
ständig ledamot 50 kr.

erhålla tid-
skriften gratis

Prenumerationspris kr. 2: 50

Redaktionens och sekreterarens adress: **Södertelge**

NYHET!

I HVARJE BOKHANDEL

Jakt-Journal

Uppställd af G. C:son L.

Upptagande: Journal öfver fällda rotdjur och roffåglar.

„ „ fälldt matnyttigt villebråd.

Jaktdagbok

Öfversikt.

Årssammandrag.

Diverse tabeller och anteckningar samt

Stamtaylor.

*Upplagd för en tid af 6 år. 128 sidor i Kontorsboks-
format. — Pris 3 kr.*

Å platser där bokhandel icke finnes genom rekvisition direkt från
förlaget mot insändande af priset och porto eller mot postförskott.

Almqvist & Wiksells Boktryckeri-A.-B., Uppsala & Stockholm

INNEHÅLL:

	Sid.
Om ljusets inflytande på hafsalgernas fördelning. Af Nils Svedelius	245
Naturskyddsfrågan. Af R. S—g.	254
Faunan i markegångstaxorna. Af C. A. W.	259
Ostafrikanska värtsvin och piggsvin. Af Yngve Sjöstedt	265
Några däggdjursfossil från Skåne. Af E. L.	271
Smärre meddelanden	274
De svenska ryggradsdjurens vetenskap- liga namn. Af Einar Lönnberg	277

New York Botanical Garden Library

3 5185 00292 5624

